KORHAN ATAY

1 MAYIS 1977

İŞÇİ BAYRAMI NEDEN VE NASIL KANA BULANDI?

metis | siyahbeyaz

Korhan Atay

1 Mayıs 1977

İşçi Bayramı Neden ve Nasıl Kana Bulandı?

H. Korhan Atay 1949 yılında İzmir, Karşıyaka'da doğdu. Müzisyenlik ve profesyonel fotoğrafçılığın ardından 1977 yılında geldiği İstanbul'da kitap yayıncılığı ve *Aydınlık* gazetesinde muhabirlik yaptı. 12 Eylül 1980 darbesinin ardından *Ses* dergisinde muhabir ve fotoğrafçı olarak çalıştı. 1982 yılında kuruluş sürecinde katıldığı *Nokta* dergisinde muhabirlik, istihbarat şefliği, haber müdürlüğü, yayın ve yazı kurulu üyeliği görevlerini üstlendi. 1991 yılından itibaren Star, Kanal 6 ve ATV televizyonlarında haber programları, haber müdür yardımcılığı, program yapımcılığı ve editörlüğü yaptı. 1994 yılında, kurucusu ve ortağı olduğu Pro-TV ve Eylül TV şirketleri, çok izlenen televizyon kanallarına haber, belgesel, tartışma, yarışma programları ve diziler hazırladı.

Yazarın Figen Kumru ile birlikte yazdığı *Katina'nın Elinde Makası* adlı Seyfi Dursunoğlu/Huysuz Virjin söyleşi kitabı 2004 yılında yayımlandı. Yine Figen Kumru ile birlikte kaleme aldığı *Mizahın Abisi Oğuz Aral* biyografi kitabı 2008 yılında yayımlandı. Küratörlüğünü yaptığı Adalar Müzesi'nin bir sergisinden yola çıkan *Adalarda İz Bırakanlar* kitabı ise 2011 yılında yayımlandı.

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
Tel: 212 2454696 Faks: 212 2454519
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Metis Siyahbeyaz
1 MAYIS 1977
İŞÇİ BAYRAMI NEDEN VE NASIL
KANA BULANDI?
Korhan Atay

© Korhan Atay, 2012
© Metis Yayınlan, 2012

İlk Basım: Nisan 2013

Yayına Hazırlayan: Müge G. Sökmen, Eylem Can

Kapak Fotoğrafı: 1 Mayıs 1977, Taksim Meydanı
Grafik Tasarım: Emine Bora

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd.
Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No. 12/197-203
Topkapı, İstanbul Tel: 212 5678003
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-975-342-907-8

Röportaj

KORHAN ATAY

1 MAYIS 1977

İŞÇİ BAYRAMI NEDEN VE NASIL KANA BULANDI?

metis | siyahbeyaz

1 MAYIS 1977'DE 1 MAYIS ALANINDA
TEZGAHLANAN KANLI KOMPLODA
ÖLDÜRÜLEN 36 YURTTAŞIMIZIN

ANILARI YAŞAYACAK

DİSK

Nazan Ünaldı	Jale Yeşilnil	Meral Özkol	Tevfik Beysoy
Ercüment Günkut	Hüseyin Kırlan	Bayram İyi	Nazmi Arı
Hikmet Özkürkçü	Ahmet Gözükara	M. Atilla Özbelen	Mehmet Ali Genç
Bayram Sürücü	Kenan Çatak	Özcan Gürkan	Hülya Ermezan
Karabet Akyan	Rasim Elmas	Ali Yeşilgül	Mustafa Ertan
Diran Nergis	Kıymet Duman	Ömer Narman	Kahraman Akasacak
Ziya Baki	Aleko Konteus	Hacer İpek Sarman	Bayram Çıtak
Hasan Yıldırım	Niyazi Dan	Leyla Altıparmak	Hamdi Toka
Sibel Açıkalın	Mustafa Elmas	Yücel Elbistanlı	Kadir Balo

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

İçindekiler

Önsöz 9

Giriş
1 Mayıs 1977'de Türkiye'nin en görkemli
işçi bayramı kana bulandı 13

Doğan Ülgen:
Sol hareket yükseliyor, biz de onunla birlikte büyüyoruz 17

Bingöl Erdumlu:
CIA, MİT, kontrgerilla kurmuş tezgâhı, bırakır mı seni orada? 26

Mehmet Karaca:
1 Mayıs'ın üstüne gidilebilseydi 12 Eylül darbesi olmazdı 59

Gün Zileli:
Yaşananlardan hiç ders çıkarılmadı 73

Feyyaz Kurşuncu:
1 Mayıs 1977 herkesin ortak sorumsuzluğuydu 88

Murat Tokmak:
1 Mayıs sınıfsal bir katliamdır 105

Mahir Sayın:
Ortam provokasyon için hazırlanmış durumdaydı 117

Ahmet Sami Belek:
Hedef gözeterek kesinlikle ateş edilmemiştir 138

Kâmil Arslantürk:
Ülkenin faşist bir darbeye doğru gittiğini tespit edemedik 147

Dinçer Doğu:
Toplumların hayatı insanların hayatı kadar kısa değil 171

Leman Fırtına:
Niye ateş ediyorsunuz çocuklara? 183

Murat Belge:
Provokasyonun arşa çıktığı örnek 1977 1 Mayısı'dır 188

Osman Cavit İyigün:
Yanlışlarımızı da söylemezsek gelecek nesle ne bırakacağız? 199

Sonsöz 207

Kısaltmalar Listesi 209

Önsöz

1 Mayıs 1977'de, diğer deyişle Kanlı 1 Mayıs'ta o gün Taksim'de olanlara; ayrıca öncesi ve sonrasında Türkiye'de yaşananlara değinen bu kitabın kendi kaleme aldığım bölümlerinde, ben olayı "1 Mayıs 1977 katliamı" olarak anacağım. Bu olaya ilişkin sürüp giden yoğun siyasi tartışma içinde "katliam" nitelemesinin en tarafsız yaklaşım olacağı kanısındayım. Çünkü olaya hangi siyasi, sosyal ya da duygusal görüşün penceresinden bakılırsa bakılsın, o gün orada yaşananların insanlığa karşı işlenmiş bir katliam suçu olduğu konusunda güçlü bir fikir birliği var.

En azından ben öyle olduğunu umuyorum.

Elinizdeki kitapla ilgili fiili çalışmanın başlangıcı 2009 yılı sonlarına kadar gidiyor. Düşünsel ve moral hazırlıklarım, belgesel araştırmalarım, tek tek kişilerle konu hakkındaki tartışmalarım ise çok daha eskilere dayanıyor.

Bu kitaba ilişkin kaydettiğim ilk görüşmeyi –sonra yeniden görüşmekle birlikte– 18 Eylül 2009 Cuma günü Bingöl Erdumlu'yla yaptım. Erdumlu olay günü Tarlabaşı'nda "Maocu" diye nitelenen grupların alana girmesini engellemekle görevli DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) güvenlik ekibi içerisindeydi.

Çeşitli kişisel nedenlerle uzayan kitap çalışması, 12 Eylül 2012 Çarşamba günü Doğan Ülgen'le yaptığım son görüşmeyle tamamlandı. Ülgen de o gün Kurtuluş grubunun ardından Dev-Lis (Devrimci Liseliler Birliği) grubuyla birlikte DİSK güvenlik ekibinin onayıyla Tarlabaşı'ndan Taksim'e giriyordu ki, silahlar patlamaya başladı.

Yıllara yayılan bu görüşmeler sürecinde, 1 Mayıs 1977 günü Maden-İş Topkapı Şube Başkanı ve Saraçhane'den gelip Tarlabaşı yoluyla Taksim'e giren DİSK kortejinin güvenlik sorumlusu olan Murat

Tokmak'ı yazık ki 12 Ocak 2011'de kaybettik. Kitapta kendi anlatımıyla yer alan metin, olasılıkla 1 Mayıs 1977'yle ilgili son görüşleri ve son sözleri.

Böyle bir belgesel kitabı hazırlamaya karar verip başlamamın temel nedeni, 1 Mayıs 1977 katliamının her grup ve görüşten en geniş anlamıyla sol içinde yeterince tartışılmamış, daha da önemlisi yeterince özeleştirisinin yapılmamış olduğunu düşünmemdir.

Haksızlık yapmamak gerek. 1 Mayıs 1977 katliamıyla ilgili yıllara yayılan süreçte pek çok eleştiri, kitap kaleme alındı. Başarılı gazetecilik girişimleriyle polis telsiz kayıtları dahil önemli bilgilere ulaşıldı. Basılı ya da dijital ortamlarda çeşitli grupların ya da artık var olmayan hareketlerin uzantısı olan siyasi kişiler, karşıt gördükleri siyasetlere ilişkin pek çok eleştiri kaleme aldı.

Kişisel kanım, bunca tartışma ve eleştirinin, olayın resmi, hukuki, polisiye yanlarını bir yana bırakırsak özellikle "sol içi" yanına fazla girmediği yönünde. Katliamın adalet ve insan haklarıyla ilgili yanı doğal ki çok önemli. Ancak "sol içi" yanı da o ölçüde önem taşıyor.

Türkiye ve dünyanın geleceğine ilişkin çözümlemelerde, sola hâlâ misyon yüklüyor ve şans tanıyorsak eğer; solun, öncelikle 1 Mayıs 1977 katliamından çıkarılacak derslere ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Bu ciddi ihtiyacın karşılanabilmesinde katkısı olacağını umduğum için bu belgesel kitap çalışmasına kalkıştım.

Açık yüreklilikle düşünmeye çalıştığımda, böyle bir kitap hazırlamak istememde kişisel siyasi geçmişimin, yani Taksim Meydanı'na kadar ulaşan o günlerin en kırıcı tartışmasının; birbirlerine "Sosyal Faşist!" ve "Maocu Bozkurt!" diye saldıran "Maocu" ve "Sovyetçi" blokların "Maocu" tarafında yer almamın moral etkisinden de söz edilebilir.

Bu belgesel kitabı ortaya çıkarmak için görüştüğüm on üç kişinin tamamı o gün Taksim Meydanı'nda ya da meydana yaklaşan yollardaydı. Leman Fırtına ve 1 Mayıs 1977'de henüz 19 yaşında olan Doğan Ülgen dışında kalanlar, o sırada içinde yer aldıkları sendika, grup ve siyasi hareketlerin etkili isimleriydi.

Görüştüğüm kişilere üç temel soru yönelttim:

1. 1 Mayıs 1977'ye giden süreçte Türkiye ve sol nasıl bir dönemden geçiyordu? 15-16 Haziran 1970 işçi direnişi, 12 Mart 1971 dar-

besi, 1974 affı, DİSK başta olmak üzere sendikal hareketteki değişimler, 1 Mayıs 1977 arifesinde nasıl bir Türkiye solu tablosu ortaya çıkarıyordu?

2. O gün Taksim'de kişisel olarak nelere tanık oldunuz ve ne yaptınız?

3. 1 Mayıs 1977 sonrasında Türkiye ve solun görünümü nasıldı? 12 Eylül 1980 darbesine giden süreçte Türkiye ve sol neler yaşadı?

Bu üç soruyu Ahmet Sami Belek, Bingöl Erdumlu, Dinçer Doğu, Doğan Ülgen, Feyyaz Kurşuncu, Gün Zileli, Kâmil Arslantürk, Leman Fırtına, Mahir Sayın, Mehmet Karaca, Murat Belge, Murat Tokmak ve Osman Cavit İyigün'e yönelttim, onlar yanıtladı.

Yanıtları blok metinler olarak deşifre ederek sadece dil kuralları açısından elden geçirdim. Bugün hayatta olan ya da olmayan üçüncü kişileri rencide edecek veya cevap hakkı doğuracak ifadeleri metin dışında tutmaya çaba harcadım. Başkaca bir düzeltme veya kısaltma uygulamadım.

Görüştüğüm on üç kişi 1 Mayıs 1977 günü birbirlerinden farklı, hatta düşman kamplarda yer alıyordu. Bugün, tanıklıkları ve otuz yılı aşkın bir zamanın süzgecinden geçen fikirleriyle o kanlı güne ışık tutmaya çalışıyorlar. Sol hareketin 1960'ların sonlarından 1980'lerin başlarına uzanan bir zaman diliminde yaşadığı değişimleri, nedenleriyle birlikte açıklamaya çalışan anlatımlar, 1 Mayıs 1977'nin tek bir günden ibaret olmadığını ortaya çıkarıyor.

Anlatımların tümünü okuduğunuzda 1 Mayıs 1977'nin, öncesi ve sonrasındaki yılların, farklı perspektiflerle çizilmiş çok boyutlu tablosuyla yüz yüze geleceksiniz.

Bu çok can acıtıcı ve ezber bozucu tabloyla yüzleşmeye hazırsanız, buyurun bakın...

2 Ekim 2012

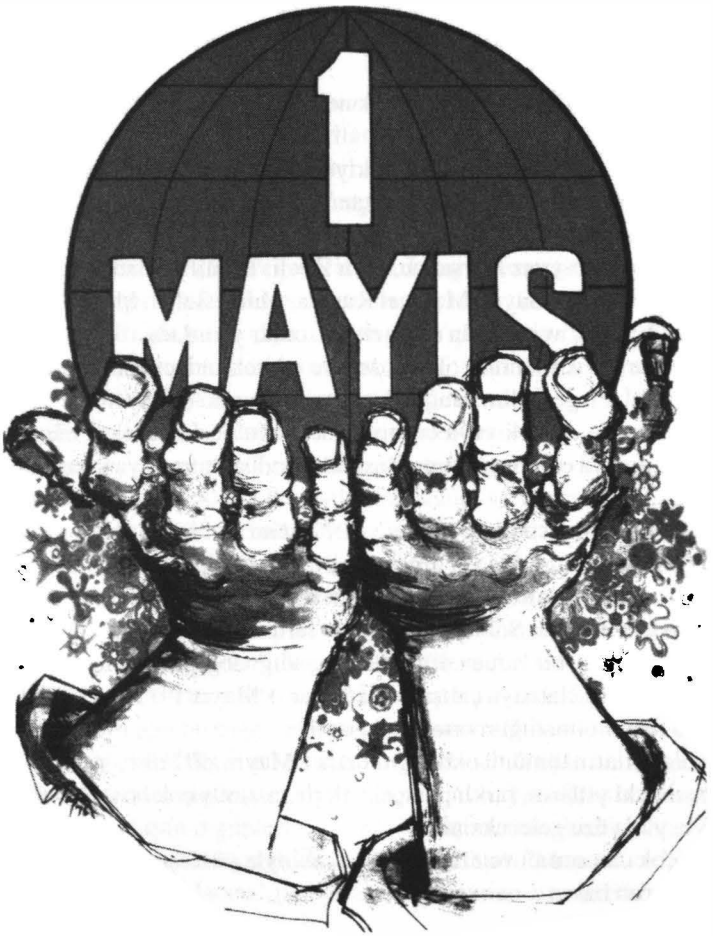

Orhan Taylan'ın DİSK'in isteği üzerine 1977 1 Mayısı için yaptığı afiş

Giriş

1 Mayıs 1977'de Türkiye'nin en görkemli işçi bayramı kana bulandı

Uluslararası İşçi Bayramı'nın Türkiye'de o güne değin görülmedik bir görkemle kutlanacağı 1 Mayıs 1977'ye yaklaşan günlerde, kendisini sol çizgide gören tüm sendika, parti, grup ve örgütler hummalı bir hazırlık içindeydi. 1 Mayıs İşçi Bayramı, İstanbul Taksim'e endekslenmiş gibiydi.

Ülkedeki sol birikim tüm gücünü o gün Taksim'de meydana sürecek; bayram kutlamanın ötesinde, devrim yolunda önemli bir adım atılacaktı sanki. En büyük pankartlar o gün için hazırlandı. Grafiker ve ressamlar tüm maharetlerini pankartlar üzerine döktü. Türkiye'nin dört bir yanından otobüsler 1 Mayıs sabahı İstanbul'da olacak şekilde kiralandı. Yalnızca grup ve örgütler değil; kendisine komünist, sosyalist, devrimci, solcu, sosyal demokrat diyen herkes 1 Mayıs günü Taksim'de olmak için hazırlanıyordu.

Kutlamayı Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) organize ediyor; diğer sol parti ve grupların meydana nasıl ve nereden gireceğine, hangi pankartların açılıp, hangi sloganların atılacağına ilişkin pazarlık sürüyordu.

Bu süreçte DİSK, "Maocu" grupların Taksim'e sokulmayacağını açıkladı. Maocu denilen Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu, Halkın Birliği grupları da, "Ne pahasına olursa olsun 1 Mayıs'ı Taksim'de kutlayacaklarını" açıkladı. Aynı safta yer alan Halkın Sesi/Aydınlık grubu ise "Provokasyona zemin hazırlayacağı" gerekçesiyle kutlamaya grup olarak katılmamaya, her bireyin kendi sendikal ya da meslek örgütü çatısı altında katılmasına karar verdi.

DİSK yönetiminde önemli ağırlığa sahip TKP (Türkiye Komünist Partisi) ve Maocu denilen gruplar arasındaki, birbirlerine "Maocu bozkurtlar!" ve "Sosyal faşistler!" demeye kadar varan, "Sizi almayacağız-Biz gireriz" çekişmesi, var olan kaygıları daha da artırdı.

Onca hazırlık arasında önlenemeyen bir kaygı uç vermiş, gelişiyordu. Çoksatan günlük gazeteler hoş karşılamadıkları 1 Mayıs İşçi Bayramı sırasında Taksim'de kanlı olaylar meydana geleceğinden söz etmeye başlamıştı. Gazeteler meşreplerine göre, kimi zaman "Maocu grupların alanı basıp kan dökeceğini", kimi zaman da "Komünistlerin birbirlerini öldürüp, çevreyi yağmalayacağını" öne sürüyordu. Kısacası, sendikalar, siyasi parti, grup ve örgütler, polis, MİT, hükümet, basın, herkes kötü bir şeylerin yaşanabileceğinin, kötü olayların hatta bir provokasyonun meydana gelebileceğinin farkındaydı.

Başka kaygılananlar da vardı tabii. Türkiye'deki solun, 1 Mayıs'la daha da ivme kazanacağı varsayılan göreceli yükselişi, SSCB ile yürüttüğü Soğuk Savaş'ta müttefik kaybetmek istemeyen ABD'yi de enikonu kaygılandırıyordu.

30 Nisan gecesi sol gruplar ve partiler doldurdukları otobüslerle Türkiye'nin dört bir yanından İstanbul'a doğru akmaya başladı. Devrimci marş ve türkülerin avaz avaz söylendiği, bazılarının ilk kez İstanbul göreceği devrimci ya da sempatizan genç kız ve genç erkeklerin katıldığı neşe ve umut dolu yolculuklardı onlar.

1 Mayıs 1977 sabahı, farklı anlatılardaki rakamlara göre 300 ila 500 bin kişi bir festivale, bayrama, düğüne gider gibi İstanbul'un çeşitli merkezlerinde toplanmıştı. Ailecek, çoluk-çocuk, büyükanne ve dedeleriyle gelenler de vardı.

Saat 13:00'te Taksim alanına doğru Beşiktaş ve Saraçhane'den yola çıkan kortejlerin en önünde DİSK'e bağlı işçiler vardı. Arkalarından diğer parti ve gruplar kendi slogan ve pankartlarıyla geliyordu. Saraçhane'den yola çıkan devasa kortejin en arkasında ise, DİSK'in alana sokmayacağını söylediği "Maocu" gruplar vardı.

DİSK'in her iki kortejini, işçilerle diğer gruplar arasına giren ve yol boyunca istenmeyen katılımları önlemeye kararlı tam yirmi bin DİSK güvenlik görevlisi koruyordu.

Kutlama ve miting beklendiği gibi son derece coşkulu ve görkemliydi. Miting devam ederken kortejler hâlâ alana ulaşmaya ve kutlamaya katılmaya çalışıyordu.

Saat 18:00'e doğru, DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in konuşmasını bitirmesinin hemen ardından ilk kurşun sesleri duyuldu. Bu ilk sesleri çok daha fazla sayıda silah patlaması izledi.

Pek çok tanığın iddia ettiğine göre, meydana bakan Sular İdaresi'nin üstünden ve bugün The Marmara Taksim olarak adlandırılan dönemin Intercontinental Oteli'nin pencerelerinden alana kurşun sıkıldı. Ardından polis panzerleri siren çalıp su sıkarak meydana, insanların üstüne sürüldü.

Art arda büyük patlamalar oluyor, panik kontrol edilemez hale geliyordu.

Yüz binlerce kişinin doldurduğu meydan fırtınalı bir deniz gibi dalgalanmaya, insanlar can havliyle devasa gruplar halinde kaçışmaya başladı. Büyük insan kitleleri Taksim'e açılan cadde ve sokaklara daracık kayalık bir boğazdan geçmeye çalışan deli ırmaklar gibi akıyordu.

Meydan boşaldığında geride yalnızca kurşunla vurulanlar, ezilenler ve kaçarken yitirilen on binlerce ayakkabı kaldı.

Olayla ilgili iddianameye göre o gün Taksim'de 34 kişi öldü, yüzlerce kişi yaralandı. 34 kişinin beşi, biri polis olmak üzere kurşunla vurularak; 29'u izdiham sırasında nefes alamadığı için boğularak ya da ezilerek ölmüştü. Yaralıların 34'ü baş ve göğüslerinden kurşunla vurulmuş ancak hiçbiri yaşamını yitirmemişti.

Kurşunla vurularak ölenlerden üçü DİSK güvenlik ekibi içinde yer alan UZEL fabrikası işçileriydi. Üçü de Taksim Meydanı'nın Tarlabaşı girişinde vurulup öldü...

Tıpkı Gabriel García Márquez'in ünlü *Kırmızı Pazartesi* romanındaki gibi 1 Mayıs 1977'de de herkesin bildiği, korktuğu hatta neredeyse beklediği felaket; göstere göstere, bağıra bağıra geldi, yapacağını yaptı.

Ancak romanla gerçek yaşam arasında çok önemli bir fark var: 1 Mayıs 1977 katliamının sorumluları asla bulunamadı, bulunmak istenmedi...

Sonraki yıllarda cinayetler çığ gibi büyüdü. Yalnızca sol ve sağ arasında değil sol içinde de silahlı çatışmalar ve cinayetler hızla yayıldı. Pek çok "solcu" bizzat "solcular" tarafından katledildi.

Üç yıl sonra gelen 12 Eylül 1980 darbesinin ardından, sorumluları arayıp bulacak ve adaleti yerine getirmeye kalkışacak kimse zaten kalmadı.

Doğan Ülgen

"Sol hareket yükseliyor, biz de onunla birlikte büyüyoruz"

Hiçbir örgüte bağlı olmayan Doğan Ülgen, 1977 yılında 19 yaşında bir işçiydi. 1 Mayıs 1977'ye Saraçhane'den Taksim'e doğru yürüyen Dev-Lis derneğiyle katıldı. Arkalarından gelen "Maocu" gruplarla aradaki tampon bölgede görevliydi. Tarlabaşı'ndan Taksim'e DİSK güvenliğinin onayıyla giren son kişilerden biri oldu. O girdi ve silahlar patladı. Ülgen, 1 Mayıs'ı, tanıklıklarını, devrimci olmanın anlamını, o dönemin gençliğindeki devrim ve fedakârlık duygusunu anlatıyor.

Ben aslen Antalyalıyım. 1958 doğumluyum. Antalya'da Endüstri Meslek Lisesi'ni bitirdikten sonra üniversite sınavı için İstanbul'a geldim. Atatürk Eğitim'e girdim, fakat o yıllarda Milliyetçi Cephe hükümeti vardı; özellikle eğitim enstitüleri, öğretmen okulları ve benzeri birkaç yer faşist işgal altındaydı. Biz okula devam edemedik. O yıllarda bir yandan öğrenci hareketinde yer aldım bir yandan da endüstri meslek lisesi mezunu olduğum için, bir-iki orta büyüklükte fabrikada, değişik tersanelerde demircilik, kaynakçılık yaptım.

Hep girdi-çıktı işler oldu. Bir kısmında yaşımız küçük olmasına rağmen işyerine DİSK'i sokma çalışmasına girdik. Abilerimiz ve büyüklerimizle birlikte o zamanki Maden-İş ve Aster-İş gibi sendikaların işyerinde örgütlenmesini sağlamaya çalıştık. O yüzden, sürekli bir işçi olarak çalışmaya devam edemedim. O yılların dağdağası içinde büyük olaylar oluyordu. Okullardaki faşist işgalin kırılması, kırılmaması gibi şeyler... Derken, o dönemde daha çok Dev-Lis çev-

resinde olan arkadaşlarla birlikte oldum. Dev-Lis grup olarak hiçbir siyasete bağlı değildi o yıllarda.

Hiçbir örgüte bağlı olmadan yer aldım devrimci hareket içinde

Dev-Lis, 1974 affından sonra dışarı çıkan, ondan önceki Dev-Lis'in devamı olan arkadaşlar tarafından kurulan bir dernek. Ama ben tabii o yılları bilmiyorum. 1960'ların sonu, 1970'lerin başında kurulan Dev-Lis. O zamanki Dev-Genç'in (Devrimci Gençlik) etkisi altındaki bir Dev-Lis'ten söz ettiğimiz için, bilinen siyasal gruplardan hiçbirine ait değildi kurulduğu zaman. Bir kısmı Mihri Belli çevresinden, bir kısmı bağımsız olan ama ağırlıklı olarak bağımsızlardan oluşan bir dernekti. Değişik gruplardan insanlar vardı. Benim hatırladığım, kelimenin gerçek anlamıyla, demokratik kitle örgütü denilen, o zamanki tanıma en yakın diyebileceğim bir dernekti. Bir siyasi grubun damgasını taşımamaya en azından özen gösteren, daha çok liselerde devrimci hareketi örgütlemeye, yaygınlaştırmaya çalışan bir dernekti. O arkadaşlarla birlikte oldum.

Uzun bir süre hiçbir örgüte bağlı olmadan yer aldım devrimci hareket içersinde. Benim yetiştiğim dönemde vazedilen şey, daha çok dava adamı olma meselesiydi. En azından benim yakın olduğum insanlar böyle bir yol gösterdi. Herhangi bir gruba girmeden önce, o günkü tabiriyle temel kaynakları okumanız, öğrenmeniz gerekirdi. Konumuzla da bağlantılı bir örnek vermek gerekirse, bir ülkeye sosyal emperyalist ya da sosyal faşist demeden önce; emperyalizmi, faşizmi, kapitalizmi, bunun siyasal tarihini, o ülkelerin siyasal değişimlerini öğrenmeniz gerekirdi ki, birine böyle bir nitelemede bulunun. Yani sonunda onu da söyleyebilirsiniz ama bir bilin önce... Benim yakınımdaki insanlar, benden büyükler daha çok bana bunu söylediler. Yakınımdaki arkadaşlar da hep bu kafada devam ettiler bu işlere. Uzun süre biz bir siyasal gruba ait yaşamadık. 12 Eylül'den sonra açık partiler kurulmaya başlayana kadar, herhangi bir gruba, bir siyasal örgüte girip çıkmadık. Ama şunu demek istemiyorum; hiçbir zaman örgütsüz davranmadık. Mevcut sendikalar, diğer dernekler ve kitle örgütlerinin içersinde faaliyette bulunduk.

Devrim olacak... 1 Mayıs onun bir adımı

1 Mayıs 1977'ye de Dev-Lis kortejiyle gitmeye karar verdim. O zaman bir tür lisede beklemeli kabul ediyordum kendimi. Çünkü faşist işgal yüzünden üniversiteye devam edemiyorsunuz, üniversiteli değilsiniz... Tam işçi de olamıyorsunuz. E, karışık bir dönem. Biraz da tabii 17-18 yaşlarının verdiği kalıplarla davranıyor insan. Çok da bir şey bilmiyoruz ama o büyük akıntı içersinde, büyük devrimci dalga içersinde hareket ediyoruz biz de.

1977 1 Mayısı'ndan önce, aşağı yukarı bir hafta kadar çok az uykuyla vakit geçirdik. Her tarafta afişler yapılıyor, bildiriler dağıtılıyordu... 1 Mayıs'a hazırlanmak önemliydi o zaman. Belki şimdi de biraz öyledir, bilmiyorum artık. Ama öyle olduğunu varsayıyorum en azından. Son geceyi hatırlıyorum ben. Aksaray'da UFİ diye bir mağaza vardı köşede. Şimdi yerinde başka bir mağaza var. Onun yan tarafında küçük, çok küçük bir park vardı. Orada banklarda oturup sabaha kadar afişlemeleri izlemiştik. Önce DİSK'liler geliyor afişliyor, arkasından Halkın Sülalesi (Halkın Yolu, Halkın Kurtuluşu, Halkın Birliği, Halkın Sesi) geliyor onu kapatıyor. Yani büyük bir beklentiyle gidiyoruz 1 Mayıs'a. Çünkü sol hareket yükseliyor, biz de onunla birlikte büyüyoruz. Hepimizde geleceği kurmaya doğru bir beklenti var 1 Mayıs'ta. Bugüne kalan miraslarımdan biri de o duygu zaten.

O dönemin kendine özgü yüksek bir ruhu vardı. Bütünüyle arkadaşları, beni etkileyen şey –öyle düşünüyorum– devrim durumudur. Devrim olacak... Yani biz kesintisiz bir şekilde iyilikler dünyasına geçeceğiz. 1 Mayıs onun bir adımı. Devrim deyince, işte şu üretim araçları şöyle olacak falan filan tartışmasının dışında bir şey bu. Çünkü, bir şeye adanmışlık var o dönemde. Yani bir tür peygamber askeri insanlar. Bir davanın uğrunda gidiyorlar. Hangi gruba, hangi sekte bağlı olursa olsun o duyguyla gidiyordu. Gittiğini varsayıyorum, öyle düşünüyorum. İzlenimlerim de o yönde. Aksi yönde bir şey yoktu. Yani gidelim orada işte Sovyetçileri alt edelim, Maocuları bilmem ne yapalım filan diye değil, 1 Mayıs'ın gerçek anlamına uygun gidiliyordu. Kaldı ki, siyasal örgütlerin yöneticilerinin baskın tavırlarına rağmen sendikalara terk edilmiş bir 1 Mayıs'tı. İşçilerle

beraber sendikalar düzenliyordu 1 Mayıs'ı. Bizler de işçi sınıfının dostu olarak gidiyorduk. Dostu olmak da tuhaf, parçası olarak görüyorduk kendimizi. Çünkü ben de işçilik yapmış bir adamdım. Oraya gidene kadar işçilik yaptım. Kısmen, parça parça da olsa işçi olarak çalışmış biriyim. O önemliydi o gün.

Gruplar Saraçhane'de toplanıyor ve gerilim artıyor

1 Mayıs 1977'ye giderken bir ayrım oldu. O zaman onu tam bilmiyordum. Şöyle oldu dersem, bugünkü süzgeçten geçirerek söylerim, o da yanıltıcı olabilir. Ama şöyle bir ayrım olduğunu bilerek oraya gittik zaten: Bir ana grup Barbaros'ta toplanıp Beşiktaş, Dolmabahçe yoluyla Gümüşsuyu'ndan Taksim'e çıkacaktı. Bazı gruplar da farklı bir birlik oluşturdu. Bunlar Emeğin Birliği, Kurtuluş yani *Kurtuluş Sosyalist Dergi* çevresi, TEP (Türkiye Emekçi Partisi) Mihri Belli ekibi, TEP'ten ayrılanların oluşturdukları Proleter grubu. Bunlar ortak afiş yaptılar 1 Mayıs'a çağrı için ve Saraçhane'de toplanacaklarını duyurdular. Biz de o grupla birlikte gitmeyi kararlaştırdık. Böyle hatırlıyorum. Çünkü, esas olarak o zamanki deyişle, Sovyet-Çin kutuplaşmasının dışında kalan ve bunu başka siyasi gruplara göre daha fazla önemseyen bir birlikti hatırladığım kadarıyla bunlar. Bu kutuplaşmanın dışında daha kendilerine özgü bir siyasal yapı ve dünya değerlendirmesi yapan gruplardı bunlar.

Anladığım kadarıyla Devrimci Yol (Dev-Yol) bunu çok öne çıkarmıyordu. Kendini büyük bir grup olarak gördüğü ve öyle de olduğu için, onlar Beşiktaş'tan geldiler. Kurtuluş'la aralarında bir çatışma vardı, "pantolon davası" falan diye. Ben Antalyalı olduğum için biliyorum, çünkü Antalya bu çatışmaya ev sahipliği yaptı yazık ki. Kurtuluş-Devrimci Yol çatışmasına. Ben çatışmayı izledim ama neden olduğu hakkında gerçekten bir bilgim yoktu. Çünkü her iki grupla da bir bağlantım yoktu.

Sonuçta Saraçhane'de toplandık. Saraçhane'de toplanan bizim ve DİSK'in dışındaki gruplara o günkü tabirle Halkın Sülalesi deniliyordu. Hatırladığım kadarıyla Edirnekapı yoluyla geldiler. Şimdi biz Saraçhane'de toplanmaya başladığımız zaman, DİSK'in Maden-İş'ten getirdiği gömlekliler Bozdoğan Kemeri'nin altını kesmişlerdi. Oradan geçirmek istemiyorlardı o grubu. İşte orada sorun çıktı. Bir taraf-

tan Halkın Sülalesi geliyor, daha tam Saraçhane'ye ulaşmamışlar, bir de onların dışında olan ama bunların da (DİSK, TKP) bir çatışma halinde olmadığı başka bir grup var orada. Bizim de içinde yer aldığımız grup... Bu sırada Halkın Kurtuluşu, Halkın Birliği, Halkın Yolu ekibi de geldi ve gerilim arttı. Hatırladığım kadarıyla bizim de içinde yer aldığımız grup DİSK'lilerle görüştü. Yani TEP, Proleter, Emeğin Birliği ve Kurtuluş'tan oluşan grubun herhalde sözcüleri DİSK'le görüştü. Bir anlaşma yapılarak, araya çok uzun bir tampon bırakılması kaydıyla yürüyüşe geçildi Saraçhane'den. Orada daha fazla sorun çıkmadı o esnada. Zaten DİSK'liler yürüdüler, epeyce bir süre beklendi orada. DİSK'liler Unkapanı Köprüsü'nün oralara ulaştığında, bizim de içinde yer aldığımız grup kortej halinde yürümeye başladı.

Çok uzun bir yürüyüş oldu. Sabah tahminen 10:00 sularında başlayan yürüyüş, akşam 7:00'ye kadar sürdü. Maocularla aramızda çok büyük bir tampon vardı. Tampon dediğim, aşağı yukarı 10-20 metrede bir, caddenin her iki yönünü de kaplayacak şekilde kol kola girmiş insanlardan oluşan sıralar yaptık, Maocular denilen grupla arayı çok açtık. Yaklaşık bir kilometreye yakın bir mesafe. Ben de tamponda bulunduğum için hatırlıyorum.

Böylece eski Tarlabaşı'na kadar gelindi. Tarlabaşı'na kadar yavaş bir yürüyüşün normal sayılabilecek hızıyla gelindi. Tabii, çok kalabalık bir grubun yürüyebileceği bir hızla. Bomboştu İstanbul. Sokaklar bomboştu. İstanbul'un merkezi 1 Mayıs'a katılanlar tarafından ele geçirilmiş gibiydi.

Biz alana girdik, 25-30 saniye sonra ilk silah sesi geldi

Bu tamponla birlikte eski Tarlabaşı'nın dar caddesine gelindi. Ve orada çok uzun bir bekleme oldu. Meydandaki konuşmalar biterken gireceğiz içeriye ki, arkadaki Maocularla Sovyetçiler karşı karşıya gelmesin gibi bir önlem vardı galiba. Fakat konuşmalar çok geç başladı. Akşam 7:00 olmuştu zaten. Biz 7:00'ye doğru alana yaklaştık iyice. Bu sırada tamponda bulunan büyük grupların elemanları kendi kortejlerine geçti. Bu böyle değildir diyen de çıkabilir ama benim gözlemim bu. O gruplardan insanlar ortadan çekilince sadece Dev-Lis'liler kaldı. Biz birkaç dar sıra olarak kaldık tamponda. Ve arkadaki grup hızla gelmeye başladı.

O günlerde Tarlabaşı'ndan Taksim'e girişte sonradan yıkılan OLEYİS binası vardı. Oradan bir V yapılarak giriliyordu alana. Tam o dönüş köşesinin birkaç metre önünde DİSK görevlileri kesmişlerdi alana girişi. Malum o büyük sopalı ve kıyafetli insanlar. Onlar bizim korteji aldılar ve tekrar kapattılar meydana girişi.

Ben arkadaşlarla birlikte girdikten 25-30 saniye sonra bir el silah sesi geldi. Çok yürümemiştim. Yani en fazla 15-20 metre kadar yürüdükten sonra... Ki, hızla koşuyorlardı insanlar içeriye, çünkü hatırladığım kadarıyla Türkler'in konuşması ya bitmişti ya da bitmek üzereydi.

Polis panzerinin bir kadını ezdiğini gördüm

Biz girer girmez önce bir el silah sesi duyduk, sonra arkadan iki el daha. Ondan sonra koşmaya başladık. Yani biraz böyle şuursuzca bir koşuydu o. Neden şuursuzca? Çünkü arkadan gelen iki el silah sesi hiç kimseyi o yıllarda tedirgin etmezdi. İki el yani sonuçta, bir şey değil. Ama bir anda... Hatırlıyorum... Çok iyi hatırlıyorum. O, filmlerde falan olur gibi geliyor insana. Etrafından kurşunlar geçiyor vızz, vızz diye. Biz işte o zaman koşmaya başladık. O iki kurşundan sonra bir anda bütün alana birden kurşun yağmaya başladı ve birkaç patlama duyuldu. Hatta köşede panzer vardı. Şimdiki çiçekçilerin durduğu yer galiba orası. Orada bir panzer vardı. Panzer döndü, biz zor kurtardık kendimizi fakat bir kadının ezildiğini gördüm orada. Tam o köşede oldu. Biz koşarken kurşunlar arkamızdan ve biraz yandan geliyordu. Tam arkadan, ensemizden değil yani. Yönümüzü şöyle düşünün: Tarlabaşı'nın çıkışından, İstiklal Caddesi'ne doğru koşarken arkadan ve yandan geliyordu. Sanırım Sular İdaresi... O bulunduğumuz noktada kurşunların Tarlabaşı'ndan, DİSK'lilerle Halkın Sülalesi'nin karşılaştığı yerden gelmesinin imkân ve ihtimali yoktu. Arada bina vardı çünkü. Mümkün değildi yani.

O yüzden bence bu bir sol grup çatışmasının sonucu değil. Yani iki grubun çatışması o anda –ben şimdi yorum yapıyorum ama– olsa olsa sopalı bir çatışma olabilirdi orada. Taşlı, sopalı, yumruk yumruğa bir şey olabilirdi. Silahın kullanılabileceği bir ortam yoktu Tarlabaşı'ndan Taksim'e girişte. O yüzden bir sol grup çatışması değil bu. Zaten sonra okuduğumuz kadarıyla, dava dosyasında bir sürü isim

var. Hangi polisler nerede ne görevler almışlar, Sular İdaresi'nin üstünde kimler gözaltına alındıktan sonra bırakılmış. Jandarma alıyor, polis geliyor onları onlardan alıyor falan...

O dönemde siyasi şubede görevli çok önemli kişilerin isimleri de var o dosyada. Daha sonraki olaylarda çok yakinen tanıştığımız; yani bizim gözlerimiz bağlı, onların açıkken, orada görevli olan siyasi şube polisleri, müdürler falan var o işlerin içinde.

Frukolar[1] da kaçıyordu

Sıraselviler'e doğru koşmaya başladım ben. Tabii herkes dağıldı. Kimin ne olduğu belli değildi o sıralar. Benim birlikte olduğun Dev-Lis'ten arkadaşların büyük bölümünün alana doğru kaçtıklarını gördüm. Ortadaki çimenliği siper almaya çalıştılar. Sular İdaresi tarafına doğru orada otobüs durakları vardı eskiden. Onlara doğru sığınmak için kaçtılar. Benim gördüğüm en ilginç şeylerden biri, o zamanki Frukolar da kaçıyordu. Şimdiki büfelerin olduğu bölgede polisler korku içindeydi.

Alanda belediyenin kepçeleri vardı. Onlar panzerlerin önüne doğru harekete geçti ve daha fazla insanın ezilmesine biraz da onlar engel oldu. Patlama sesi çok hatırlamıyorum. Çünkü çok silah sesi geldiği için aradan patlama seslerini ayıklayamadım herhalde o sırada.

Sonra Sıraselviler'e doğru koştum ben. Tanıdığım kimse kalmamıştı. Bir baktım iki kız arkadaş vardı Dev-Lis kortejinden, orada kilitlenmiş kalmışlar. Onları aldım, Sıraselviler'den aşağı inmeye başladık. Fakat bir yandan da, yukarıda çatışma var, geri dönmemiz lazım diye düşünüyoruz. İlkyardım Hastanesi'nin oradan geçtik, askerler Cemse'lerin[2] içinde oturuyordu o sırada. O günkü adıyla Taksim İlkyardım'ın önünde park etmişlerdi. Bir binbaşı vardı dışarıda sadece. Çok iyi hatırlıyorum, adam da böyle ellerini arkaya atmış seyrediyordu sadece.

İlkyardım Hastanesi'nin arkasından Çukurcuma'ya doğru girip,

1. Bir meyveli gazoz. Beyaz miğferleri ve meşrubat kamyonuna benzeyen araçları nedeniyle Toplum Polisleri'ne verilen ad.

2. GMC –General Motors Company– marka askeri kamyon.

İstiklal'e çıktık, tekrar Taksim'e gitmek niyetiyle. İstiklal Caddesi'ne çıktığımızda insanların yığınlar halinde caddede koştuğunu gördüm. Tekrar Taksim'e gitmeye çalışırken, "Gitmeyin o tarafa!" denildi. Ters yöne doğru döndük ve aşağıya, Tomtom Mahallesi'ne indik; Tophane'ye doğru... Tophane'ye indiğimizde Dev-Yol'cuları gördük. Şefleri grubu toparlamaya çalışıyordu. Hatta orada bir tartışma çıktı; yukarıya yürüyelim, yürümeyelim, dağılalım, dağılmayalım diye.

Böyle bir olay olduğunda, –hâlâ öyle midir bilmiyorum– sağ kalanlar, yakalanmayanlar vesaire için belirli bir buluşma yeri kararlaştırılırdı. Bizim buluşma yerimiz Aksaray'dı. Kendi başımıza kaldığımız için biz de Aksaray'a geldik, oradaki bir kahvede oturduk. O sırada radyodan haber dinlemeye çalışıyoruz, ama radyolar çok vermiyor olayı. Tabii bugünkü gibi değil o zamanlar. Akşam haberlerini beklemeniz lazım. TRT'den başka bir şey yok zaten. 1 Mayıs 1977 bu şekilde bitti benim için. Arkadaşlar geldi, sayım yapıldı kim var kim yok diye. Bir şekilde haberleşildi, dağılanlar falan bir araya gelinip. Ondan sonra duyduk olayları, ölümleri...

Solda fraksiyonculuk daha da arttı, kitle Ecevit'e kaptırıldı

O günün sıcaklığıyla, arkadaşların anlattıklarından çıkardığım, aklımda kalan şey şu: Bunun CIA-kontrgerilla bağlantılı bir provokasyon olduğu söylendi. Tabii o günün sert anlayışı içinde, Sovyetçilerin ve Maocuların provokasyona alet oldukları tespiti yapıldı.

1 Mayıs 1977'den sonra grupçuluk çok arttı. Fraksiyonculuk, yani dar grupçuluk artmaya başladı. Bu bazı konuların anlaşılmasına engel oldu. Bir de eylemler kitle hareketi özelliğini kaybetmeye başladı. Daha çok korsan gösteriler öne çıktı. Bu gelişme de tabii bir tür nitel zaaf, zayıflık getirdi anladığım kadarıyla.

1 Mayıs 1977'den sonra sol hareket kendi iç tartışmaları, dar grupçuluğu vesaire ötesinde, belki onun da biraz katkısıyla, Ecevit' in mavi dalgasının arkasına kaptırdı kitleyi. Yani CHP'cilik (Cumhuriyet Halk Partisi) egemen olmaya başladı. İki örnek var benim kafamda. Büyük olay olarak 1977 seçimleri yaklaşıyordu. Bülent Ecevit bu rüzgârı arkasına almayı oportünistçe kullandı. DİSK üst yönetimi, o zamanki toplumsal ilerlemeciler, yani TKP, Moskova TKP'si, bu işe çok çanak tuttu. DİSK'e Genel-İş'in alınması mesela... Sosyalistler,

devrimciler tasfiye olurken, ulusal demokratik cephe yaklaşımıyla bu sefer CHP'cilik gelişmeye başladı. İşçi sınıfı CHP'ye doğru ittirilmiş oldu. İşçi sınıfının ve kitlenin o tarafa doğru akması ise dar grupçuluğu besledi.

Sol içersinde 1977 seçimlerinde çok az bir kesim bağımsız tavır gösterdi. Benim hatırladığım TİP (Türkiye İşçi Partisi) biraz kendi bağımsız tavrını koymaya çalıştı. Ancak bazı siyasi gruplar, seçimleri boykot edeceklerini söylemelerine rağmen, anti-faşist mücadelenin daha ön planda olması nedeniyle seçim sandıklarının faşistlere karşı korunmasını üstlendiler ve sonuçta bu iş CHP'nin desteklenmesine kadar gitti. Bir yandan da CHP'nin Türkiye'yi kontrgerilla tehdidinden kurtaracağı varsayımı ağır basıyordu. Bu, Türkiye'de sol hareketin tarihini değiştiren bir şeydir.

Ondan sonra zaten Haziran'da Ecevit'e suikast iddiası ortaya atıldı. Başbakan (Süleyman) Demirel Ecevit'e bir mektup gönderdi, Taksim'e gelmeyin sizi orada vuracaklar diye.[3] CHP'cilik solun kitlesine daha çok hâkim oldu ondan sonra. Benim hatırladığım 1977 1 Mayısı solun hazırladığı en büyük kitle gösterisidir ama Ecevit'in Taksim mitingi onun da üstüne çıktı. Şimdiye kadar o büyüklükte bir şey görmedim ben. Ecevit'in, CHP'nin Taksim mitingi çok büyük bir olaydır.

Bütün fabrikalar boşaldı, bütün işyerleri neredeyse doğal olarak tatil oldu İstanbul'da ve halk Taksim'e aktı. Sonuçta CHP yüzde 40'ın üstünde (41,39) oy aldı ama hükümeti kuramadı.[4] Yani 226 milletvekili çıkaramadı. Demirel, "Bul 226'yı al hükümeti," diyordu. O yüzden 11 milletvekili transferi felaketi yaşandı.[5] Bir etkisi de bu oldu 1 Mayıs 1977'nin.

■

3. 3 Haziran'da CHP Taksim'de miting düzenleyecek, 5 Haziran'da da genel seçim yapılacaktı.

4. Seçim, Barajsız D'Hondt sistemine göre yapılmıştı.

5. CHP 213 milletvekilinde kaldığı için Ecevit, bakanlık vaadiyle Adalet Partisi'nden 11 milletvekili transfer etmişti.

Bingöl Erdumlu

"CIA, MİT, kontrgerilla kurmuş tezgâhı, bırakır mı seni orada?"

THKP-C (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi - Cephesi) kurucularından Bingöl Erdumlu THKP-C'den ayrılıp 1970 başlarından itibaren sendikal çalışmalara ağırlık vermişti. Kısa süre sonra öldürülecek olan arkadaşı Necmettin Giritlioğlu ile oluşturdukları bir plan çerçevesinde Aliağa Rafinerisi inşaatında çalışan profesyonel şirket işçilerini örgütlemek istiyorlardı: Bu süreçte 12 Mart 1971 darbesi oldu ve THKP-C davası nedeniyle Erdumlu tutuklanıp yargılanmaya başladı.

Erdumlu 1974 Mayısı'nda ilan edilen aftan altı ay sonra çıkabildi cezaevinden. Çünkü hakkında 146/1'den idam cezası isteniyordu. Savcı esas hakkındaki mütalaada istediği cezayı düşürdü ve Erdumlu aftan yararlanabildi. Serbest kaldıktan sonra 1975 başlarında İskenderun'a gitti. İşçi hareketi yeniden canlanmaya başlamıştı. Maden-İş Sendikası İskenderun Demir Çelik'te örgütlenmek için uğraşıyordu, işçilerin bir bölümü ise onun Aliağa'dan tanıdığı ve aralarında çalıştığı işçilerdi.

Bingöl Erdumlu DİSK'in 1 Mayıs hazırlıklarını ve kendisinin de DİSK güvenlik görevlisi olarak yer aldığı Tarlabaşı'nda yaşananları anlatıyor.

"Kanlı 1 Mayıs" diye adlandırılan 1 Mayıs 1977 hakkında bugüne kadar söylenenler, körlerin fili tanımlamalarını ya da Kurosawa'nın ünlü filmi *Raşamon*'daki tanıkların bir suçu birbirinden çok farklı anlatmalarını andırıyor.

Bu bakımdan o gün kendi algıladıklarımı, gözlemlerimi ve bugünkü görüşlerimi anlatmadan önce, olaydan yaklaşık bir ay sonra göstermelik sanıklarla alelacele açılan davanın savcısı –ki, daha son-

ra eylül başında görevden alınmıştır– Sayın Dr. Çetin Yetkin ile Sayın Gündüz İmşir'in hazırladıkları ve *Hürriyet* gazetesinde 1-9 Mayıs 1987 tarihleri arasında yayımlanan araştırmadan alıntılar yapacağım.

---

1 Mayıs 1987

"(...) Bir Mayıs İşçi Bayramı'nda çıkan olaylarda ihmali görülen kamu görevlileri hakkında kamu davası açılmasını isteyen İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi duruşma savcısı Dr. Çetin Yetkin bu görevden alınarak soruşturma savcılığına verilmiştir.

Rapordan özetler:

(...) Alana polis panzerleri sevk edildi. Panzerler göz yaşartıcı bombalar, ses bombaları attılar ve basınçlı su sıktılar. 10-15 dakika sonra alan boşalmıştı. Fakat geride 34 ölü 126 yaralı kalmıştı.

(...) Bülent Ecevit 7 Mayıs 1977'de İzmir Konak alanında 1 Mayıs olayı ile ilgili yaptığı konuşmada şöyle demişti: 'Ben devlet içinde yer almış bulunmakla beraber, hiç değilse devlet gücünden kaynaklanmakla beraber, demokratik hukuk devletinin denetim alanı dışında kalan bazı örgütlerin bu olayda başlıca etken olduğu kanısındayım'.

(...) Uğur Mumcu'nun kendisinden dinleyelim: '1 Mayıs'ta çevreye ateş eden ve kendisine Alaaddin diye hitap edilen güvenlik görevlisini gidip Diyarbakır'da buldum. Bu kişi olaydan önce İstanbul'a getirilmişti'.

(...) Süleyman Genç (CHP İzmir milletvekili): '1 Mayıs'ta atılan bombalardan ikisini gördüm. Bunlar, benim evime atılan bombaların aynısı idi. İstanbul Üniversitesi önünde 7 öğrenciyi öldüren bombalar da aynı cinstendi. Benim evime bomba atan, sivil olarak görevi devam eden bir yüzbaşıydı'.

(...) Süleyman Demirel'in üzerinde durulması gereken bir değerlendirmesi de şuydu: 'Ben Türkiye'deki anarşi meselesinin tümünün devlet tarafından hesabının verilmesi kanısındayım'."

2 Mayıs 1987

"(...) Yaşamını yitiren 34 kişiden yalnızca beşi ateşli silah yarasına bağlı olarak ölmüştür. Geri kalan 29 kişinin ölüm nedeni 'mekanik asfiksi' yani ezilme ve sıkışmaya bağlı olarak nefes alamama sonucu boğulmadır.

Bu sayılar iki gerçeğin ifadesidir:

1. Facianın ana nedeni ortaya çıkan paniktir. Çünkü bu 29 ölüm de sağa sola kaçışan, yer yer birbirinin üstüne yığılan kitlenin davranışı sonunda ortaya çıkmıştır.

2. Bununla birlikte, 5 kişinin ateşli silah yarası sonucu ölmüş bulunma-

sı da olay sırasında bazı kişilerin hedef gözeterek topluluğa ateş ettiğini kanıtlamaktadır. Başka bir deyişle, ateşli silahlar yalnız panik çıkarmak için kullanılmış değildir.

Buna karşılık faciadan yaralı olarak kurtulanlara baktığımızda daha değişik bir durumla karşılaşmaktayız. Bizim saptayabildiğimiz kadarıyla çoğu vücudun baş ve göğüs gibi öldürücü bölgelerinden olmak üzere ateşli silahla yaralanmış bulunan 34 kişi vardır. Bu yaralanmaların ölümle sonuçlanmış olmamasının nedenini başta Beyoğlu İlk Yardım Hastanesi olmak üzere birçok hastanenin Taksim alanına çok yakın bulunmasında ve bu hastanelere yetiştirilen yaralılara tıbbi müdahalenin çok kısa bir sürede yapılmış olmasında aramak gerekir. Durum böyle olmasaydı ateşli silahlarla yaşamlarını yitirecek olanların sayısı kesinlikle daha fazla olacaktı.

(...) Her ne kadar ilk atışlar Maocu grupların alana girmesi ile ve bu gruplar içinden yapılmış ise de, bunu izleyen yoğun atış, bu grupların dışından ve alanın çevresindeki çeşitli yer ve binalardan yapılmıştır.

Şu halde olay:

1. Alandaki halk ile Maocu grupların bir çatışması sonucu çıkmamıştır.

2. Fakat halkın Maocu gruplara karşı duyduğu tedirginlikten yararlanmak amacıyla olayı başlatacak atışı yapacak kişi ya da kişiler bu grupların içine yerleştirilmiştir."

3 Mayıs 1987

"(...) (İstanbul Jandarma İl Alay Komutanı) Albay Öziskender'in savcılıkça bir gün sonra yani 4 Mayıs'ta alınan ikinci ifadesinde şu gerçeği ifade ettiğini görüyoruz: 'Alanda biriken büyük kalabalık esasen tabanca seslerinden ziyade bu büyük patlamalar sonucu husule gelen sesten paniğe kapıldı ve kalabalıkta büyük dalgalanmalar ve şuursuz bir biçimde kaçışmalar başladı.'

(...) 'Büyük gürültü çıkaran patlayıcı, panzerlerde görevli emniyet mensuplarında bulunmaktadır.'

(...) Emniyet müdür yardımcıları Zeki Tamay ve Salih Bora'nın savcılıkta verdikleri ifadelerde ise polis panzerlerinin 'Sinyal çalarak, su sıkarak ve gürültü bombası atarak' toplumun üzerine yürüdükleri anlaşılmaktadır. Panzer şoförlerinin anlatımları da bu doğrultudadır.

(...) Soruşturmayı düzenleyen savcıların düzenledikleri iddianamede bu gerçek şöyle dile getirilmiş bulunuyordu: 'Açılan seri atışları takiben alanın içinde ve dışında görevlendirilen panzerlerin siren çalmaya başlamaları, halkın arasında alanın o tarafına bu tarafına ilerlemeleri, ses bombaları atmaları ve bir yerlere sığınan halkın üzerine su sıkmaları, ateş açmaları, normal muhakeme ve soğukkanlılığını büyük ölçüde yitirmiş can korkusu için-

deki bu sayıyla yüz bin kişilik kitlenin panik içine düşmesini süratlendiren diğer bir etken olmuştur.'

(...) Bununla birlikte alanda her nedense patlamamış olarak başka bombalar da bulunmuştu. İddianamede okuduğumuza göre, zabıtaca alanın çeşitli yerlerinden üstünde (Torpil) yazılarını havi patlayıcı maddeler ele geçirilmişti (İddianame, s. 35). Cumhuriyet Savcısı Muhittin Cenkdağ bu patlayıcı maddeleri Hürriyet'e tanımlarken bunların 'Bir tenis topundan daha ufak' olduğunu söyleyecekti. Cenkdağ'a göre bunlardan yüzlerce bulunmuştu."

4 Mayıs 1987

"(...) 2621/37417 yaka ve sicil sayılı polis memuru Mehmet Ordu, 10 Mayıs 1977 günlü anlatımında: 'Ve bu silah seslerinden sonra, Sular İdaresi'ne ait binanın üst kısmından da ateş edilmeye başlandı.'

(...) 2855 yaka sayılı toplum polis memuru Besim Yeten: 'İlk atış sesi Tarlabaşı istikametinden geldi, onu takiben Sular İdaresi'nin üstünden 20-30 kişi aniden ateş etmeye başladı.'

Gerek Mehmet Ordu gerek Besim Yeten, hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ve mitinge katılanların iddialarını doğrulayarak buradan da ateş edildiğini belirtiyorlardı.

(...) Jandarma birlik komutanı üsteğmen Abdullah Erim: 'Bu esnada su deposunun üzerinden silah seslerinin geldiğini ve dinamit atıldığını, el bombası, taş, sopa, fırlattıklarını görerek bölüğümle deponun üzerine koştum.'

Astsubay üstçavuş Mehmet Çağlar: 'Su deposunun üzerinde... Bir kalabalık vardı, bağırıp çağırıyorlardı, bomba şeklinde patlayıcı madde, tabanca sesleri bu yerden geliyordu.'

Komando bölük komutanlığı emrinde görevli onbaşı Fikret Altın: 'Biz su deposunun bulunduğu yere komando birliği ile gittik, deponun üzerinde 200'den fazla insan vardı, tabancalar atılıyor, patlayıcı maddeler iş'al (tutuşturma, parlatma) ediliyordu.'

(...) Olayların gelişimini daha dikkatli bir gözle incelersek, çok daha vahim bir durumla karşılaşırız ve siyasi polisin bu kişileri gözaltına almamış olmasına rağmen, Sular İdaresi üzerinden ateş edenlerin, patlayıcı madde atanların gerçekten de başka bir grup olduğunu ve asıl üzücü yanının bu grubun elini kolunu sallayarak çekip gitmesi olduğunu görürüz.

Çünkü Jandarma Bölük Komutanı Abdullah Erim, Sular İdaresi üzerinden atış yapıldığını görür görmez emrindeki birlikle ateş edenleri yakalamak üzere harekete geçtiğini, bu kişilerin mukavemetine ve büyük bir bölümünün kaçmasına rağmen içlerinden sayıyla 20 kadar kişiyi yakalayarak polise teslim ettiğini açıklamış bulunmaktadır. Astsubay Mehmet Çağlar da

komutanının bu açıklamasını doğrulamakta ve 'Yakaladığımız şahısları polise teslim ettik' demektedir.

Şu halde:

1. Sular İdaresi'nin üzerinden ateş edilmiştir.

2. Ateş eden bu kişilerden sayıyla 20 kadarı jandarma tarafından yakalanmış ve polise teslim edilmiştir.

3. Bu kişilerin polisçe kimlikleri saptanmamış, haklarında ne yapıldığını belirten bir evrak düzenlenmemiştir."

5 Mayıs 1987

"(...) Otelin Personel Müdürü Timuçin Alganer'in anlattığına göre: 'İkinci katta 215 ve 216 nolu odalarda gazeteciler ve yine 2. katta 213 ve 7. katta 713 nolu odada güvenlik görevlileri bulunuyordu. Otelin baş dedektifi Kudret İnal'ın belirttiğine göre, 510 nolu odada milli istihbarat teşkilatı sorumluları vardı.

Öte yandan gazeteci yazar Uğur Mumcu, kendisine ulaşan bilgilere göre, olaydan hemen sonra otelden uzaklaşan ve sahte adlarla otelde kalmış olan Amerikalı bir grubun ve olaydaki rollerinin araştırılmadığını söylüyordu.

(...) Savcı Muhittin Cenkdağ'ın Hürriyet muhabirine aynı konuda yaptığı açıklama şuydu: 'Bu arada Inter'de 2-3 gün evvel bütün rezervasyonlar iptal ediliyor. Fakat ne olduğu belirsiz bir grup, (ben onun havayollarından listesini getirttim) aynı gün geliyor ve aynı gün olayları takiben Türkiye'yi terk ediyor. Bunlar kim? İsimlerini aldım. Bir sürü ecnebi ismi ama gerçek ismi değil.'

(...) 2 Mayıs 1977 tarihini taşıyan ve Adli Komiser Muavini Ali Okumuş, polis memuru Salim Yılmaz ve otel personelinden Erdem Orhun'un imzalarını taşıyan 'görgü ve tespit varakasını' incelediğimizde ise bunda, 'Beşinci katta 512 nolu odada, 6. katta 613 nolu odanın pencerelerinde kurşun deliği bulunduğunun yazılı olduğunu görmekteyiz. Savcı Cenkdağ'ın bu konudaki değerlendirmesi de şöyle: 'Bu katlarda camlarda delikler bulundu. Dışarıdan ateş edildiği gibi, o demektir ki buradan da oraya ateş edilmiş. Durup dururken o meydandakiler niye o binaya ateş ediyorlar?' Olayı izleyen Hürriyet muhabiri Necmi Onur'un 9 Mayıs 1977 günlü anlatımında belirttiği gibi, 'Silah sesleri seyrekleştikten sonra tekrar meydana doğru gelen kalabalık, otele doğru yumruk sallayıp sopa attılar. Bu arada birkaç el ateş edildi.'

Bu durum ancak otelden alana ateş açılmış olması ile açıklanabilir."

6 Mayıs 1987

"(...) Soruşturmanın ne denli eksik olduğu yine iddianameden açıkça anlaşılıyordu. Gerçekten de iddianamenin 36. sayfasında 2000'e yakın mermi yakıldığı yazılı idi ama sadece birkaç boş kovan ele geçirilebilmişti.

(...) Evet belki de 'garibanlar' yakalanmıştı ama yine de bazı şeyler yapılabilirdi. Örneğin olay çıkartmaları beklenen, izinsiz yürüyüş yapan Maocu grupların neden alana kadar girmelerine izin verildiği ve bu izni kimin verdiği soruşturulabilirdi.

(...) Ne var ki, mahkemenin kararını yerine getirmekle yükümlü olan, böyle bir karar olmasa bile asıl suç faillerini yasalar uyarınca araması gereken asıl yetkili makam emniyet değil, İstanbul C. Savcılığı idi. Kaldı ki, kendilerinden suçluları bulmaları istenen emniyet ilgilileri iddianamede suçlanan kişilerdi.

(...) 12 Eylül'den sonra ise DİSK Genel Sekreteri Fehmi Işıklar, 1 Mayıs'ın tertipçisi olarak sorgulanacaktı. Fehmi Işıklar anlatıyor: 'Gözaltında bulunduğum sürece sorulan sorulardan biri de 1 Mayıs 1977 olaylarına ilişkindi. 1 Mayıs 1977'nin DİSK tarafından olay çıkartmak için seçilen bir gün olduğunu, Sovyetler Birliği'nden talimat alarak DİSK ve TKP'nin böyle bir olayı planladığını, böylece önce AP iktidarını düşürmek, daha sonra CHP iktidarını işbaşına getirmek, daha sonra da komünist bir partinin iktidara gelmesinin yolunu açmak stratejisinin bir parçası olarak değerlendiriliyor ve bu yolda bir itiraf imzalatmak isteniyordu'."

7 Mayıs 1987

"(...) Süleyman Demirel bu tarihten (1 Mayıs 1977) 10 yıl sonra, 18 Şubat 1987'de 1 Mayıs olayının kendisi üzerindeki etkisini şöyle dile getirecekti: 'Ben aslında Türkiye'deki anarşi meselesinin tümünün devlet tarafından hesabının verilmesi kanısındayım. Türkiye'de bilhassa 1977 sonunda başlayıp 1978, 1979 ve 1980 yılında ve daha sonraki dönemde yedi bin beş yüz kişi öldürülmüştür; beş yüze yakını da güvenlik görevlisidir bunun. Yedi bin beş yüz kişiyi kim öldürmüştür? Bunlara ne yapılmıştır? Bunun hesabının halka verilmesinin şart olduğunu söylüyorum. Bunu ilk defa söylemiyorum ben. Türkiye'de bir parça, yarım yamalak konuşulmaya başlayalı beri söylüyorum bunu. Bu hesap verilmeli ki, ne yapıldığını bilsin herkes.'

(...) Bülent Ecevit'in konuya açıklık getirdiğini ve kullanabileceğimizi söylediği, 7 Mayıs 1977'de İzmir'de Konak alanında yaptığı konuşmanın bizi ilgilendiren bölümü ise şöyle: 'Türkiye'de komünizm, baskıyla, silahla, şiddetle önlenemez. Hele yasal yolun karşısına yasal olmayan aşırı ve taşkın, sözde solcu kışkırtıcı ajan sokularak hiç önlenemez. Taktik ve hile olarak oluşturulan ve özel devlet koruyuculuğundan yararlandırılan bu aşırı

taşkın sol gruplar, günün birinde kendilerini kışkırtıp kullananlar için en büyük tehlike ve baş belası durumuna gelirler. Kışkırtıcı ajan kullanmak da çok akılsızca bir yöntemdir. Komünizm bu tür yöntemle değil, özgürlükle, sosyal adaletle ve akılla önlenir. Devlet içindeki, fakat demokratik hukuk devletinin denetimi dışındaki bazı örgütler ve güçler gün yitirilmeksizin kontrol altına alınmalıdır. Kontrgerilla hareket halindedir, 1 Mayıs'ta parmağı vardır.'

(...) Başbakan Süleyman Demirel, 2 Haziran 1977'de CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'e şu mektubu yazdı: 'CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in 3 Haziran 1977 günü İstanbul Taksim Meydanı'ndaki CHP mitingi sırasında, Sheraton Oteli'nin üst katlarındaki odalardan birinden uzun namlulu ve dürbünlü bir silahla ateş edileceği, bu teşebbüsün 29 Mayıs 1977 günü İzmir Çiğli Havaalanı'nda cereyan eden olayla birlikte, 1 Mayıs 1977'de Taksim Meydanı'nda vukua gelen olaydan cesaret alan, iç barışı büyük ölçüde sarsabilecek kanlı tertiplere karar veren ve ayrıca 5 Haziran 1977 tarihinde yapılacak olan seçimlerden bir fayda ummayan, seçimlerin yapılmasını arzulamayan veya seçimlere gölge düşürmek isteyen illegal komünist-terörist örgütlerin yanı sıra, memleketimizi iç meselelerle uğraştırmak isteyen yabancı kuruluşların ve uluslararası tedhiş teşekküllerinin muhtemel suikast ve sabotaj eylemleri ile özellikle vazifelendirilmiş kimseler tarafından yapılmak istendiği alınan haberler meyanındadır.

Keyfiyetten bilgi edinilmesini ve konunun üzerinde önemle durularak gerekli tedbirlerin alınmasını ve gereğinin ifasını rica ederim.'

(...) Süleyman Demirel'in bu mektupla ilgili bize yaptığı açıklama ise şöyle: 'İhbar devletin istihbarat teşkilatından geldi. Olmaz böyle şey deyip de geçilecek bir olay değil. Gezimi bıraktım, doğru Sayın Cumhurbaşkanına gittim...'"

8 Mayıs 1987

"(...) Sadi Koçaş'a konuyu açar açmaz ilk yanıtı şu oldu: '1 Mayıs olayı, 1 Mayıs günü ortaya çıkmış bir olay değil. 68, 69 ve 70'lerden itibaren biriken en az 7-8 senelik bir olayların birikimidir.'

'(...) O olayın (1 Mayıs 1977 olayının) nasıl tertiplendiğini bilemiyorum ama tekrar ediyorum o ve ona benzer 50 olay tertiplenebilirdi. Bunlardan çıka çıka bir o olay çıkmış. O çıkmazdı da bir başkası çıkardı. Bunu tertipleyenler vardı. İç ve dış mihraklı isteyenler vardı...'

'(...) Bazı isimleri tanıyorum, bunların içinden. O zaman bu işleri yapan binbaşı, yarbay ve yüzbaşı gibi rütbeli kimselerden bahsedilirdi.'

(...) 1 Mayıs tertibi, Demirel'in deyişi ile 'Seçimlerin yapılmasını arzulamayan' çevrelerin eseri idi. Başka bir deyişle de, ülkemizdeki demokratik

yaşamı, gerek hesabına çalıştıkları güçlerin ve gerekse kendilerinin çıkarları için bir engel olarak gören çevrelerdir bunlar. Ülkemizi 12 Eylül 1980 gününe getirenlerdir."

9 Mayıs 1987

"(...) Hep birlikte gördük ki, 1 Mayıs 1977 olayının tertip olduğu tartışmasız bir gerçektir. Tertipteki amacın, ülkemizde anayasal demokratik düzeni işlemez duruma getirmek olduğunu belirtmiş bulunuyoruz.

Öte yandan 1 Mayıs 1977 kendi başına tek bir olay değil, fakat bu amaca yönelmiş bir dizi kanlı tertip ve cinayetin bir halkasıdır. Ama çok önemli bir halkası! Hazırlık soruşturmasını yürüten savcılardan Muhittin Cenkdağ'ın sözleri ile belirtelim: 'Aslında tek ve bireysel bir olay değil bu 1 Mayıs... Belki bir olaylar zincirinin en önemli halkasını teşkil ediyor. Bence Kanlı Pazar olayından itibaren Türkiye'de neler olmuş zamanımıza kadar teker teker incelemek lazım. Bir sonuca ancak öyle varılabilir. Bu işlerde, kanımca provokasyonlar var; içeriden ve dışarıdan kaynaklanan büyük provokasyonlar var. Bunları kim tertip etti, işte iddianamede söylenmek istenen bu.'

O zaman biz de şu soruyu sormak zorundayız: 'Pekiyi, bu gerçeği ortaya çıkarmak için kanıtlamak için ne yaptınız?..'

Yapılan tek bir şey var: Emniyete yazı yazılarak gereğinin yapılması istenmiştir. Emniyetin bir yanıt bile vermediği; yıllar sonra C. Savcılığı'nın bir yanıt bile vermeyen görevliler hakkında, 'Takipsizlik kararı' aldığını belirttiğimiz şu yazı!"

DİSK yeniden canlanıyor, TKP'liler DİSK ve Maden-İş'te örgütleniyordu

DİSK'in içinde yeniden ciddi bir canlanma başlamıştı. 12 Mart önünü tıkamaya çalıştı ama sol yeniden bir sıçrama yaptı. Ecevit iktidarının da etkisi oldu. Maden-İş'teki Cengiz Turan'la epey anlaştık. Cengiz şube başkanı ama daha genel bakıyor olaya. Stratejik bir bakışı var: "DİSK çok önemli. Özellikle ağır sanayide çok iyi örgütlenmek gerekli, Seydişehir'e de girmeliyiz," diyor. E ben de aynı şeyleri söylüyorum; aramızda bir bakış birliği doğdu. Önce sendikacı, sonra solcu gibi bakmıyor. Solcu ama DİSK çok önemli diye bakıyor. Ayağı yere basan bir sendikacıdan çok, ayağı yere basan bir solcu yani. Hatta bir seferinde, "Senin gibi beş-on arkadaş olsa," dedi... DİSK'

in içinde bir kadro oluşturmak onun da kafasında vardı. Kemal Türkler'i çok iyi tanıyordu. Daha önce de İstanbul'da AUER'de baştemsilcilik yapmıştı. Maden-İş'in içinde ağırlığı olan bir isimdi. "Beş-on kişi buluruz," dedim. Tam da istediğim şey aslında.

Cengiz'in aklında DİSK değil, Maden-İş var. Diyelim ki, o Maden-İş Örgütlenme Dairesi'ne müdür olacak, benim de yanında uzman olarak çalışmamı istiyor. Ben gireceğim, sonra başkaları da girecek falan... Maden-İş Örgütlenme Dairesi'ne geçmeyi hesaplıyorum. Ama geçemedim... Çünkü o aralar TKP'liler DİSK'e ve Maden-İş'e bindirme yapıyor. İbrahim Güzelce geldi, Genel Sekreter oldu. Fakat ilginçtir, DİSK'teki sosyalistlerin oyunu alamadı. TİP'liler de, bağımsız sosyalistler de vermedi. İbrahim Güzelce, Doğu Almanya'dan getirilip paraşütle indirilen ve Kemal Türkler'in de dayattığı kişi olarak görüldü. Oysa TİP'in ve DİSK'in eski kurucularındandı Güzelce. Sonuçta 1975'te CHP'lilerin oylarıyla seçilip DİSK'e Genel Sekreter oldu. Sendikanın sosyalist unsurları, Dinçer Doğu, Cengiz Turan gibi insanlar ona oy vermedi ama Kemal Türkler ona rağmen seçtirmeyi başardı.

Güzelce çok kırılmış, üzülmüş, "Bana niye oy vermediler!" diye. Onlar da söylemişler, "Biz sana değil, böyle bir emrivakiye karşıyız," diye. Güzelce gelince tabii birtakım başka kişileri yerleştirmeye başladı sendikaya. Eğitim dairesine uzmanlar yerleştirildi. Aydın Meriç'i Genel Sekreter yardımcısı yaptı. O sonradan ters düştü Nabi Yağcı ekibine ama o zamanlar çok ağırlıklı bir kişiydi TKP içinde. Benim için o sırada TKP yeni bir vakıaydı. Yani Türkiye'de görmediğimiz, karşılaşmadığımız bir kuruluştu. Benim özel olarak ne karşıtlığım ne de yandaşlığım vardı TKP'ye. "İyi, gelsinler de görelim!" diyoruz... Ancak benim Maden-İş'e girme olayım bu süreçte aniden tıkandı. Mehmet Ertürk vardı, Maden-İş'in Genel Sekreteri, "Bakalım, hallederiz," falan diyor ama sonradan anlaşıldı ki, TKP'lilerle ilişkiye girmiş bile...

Tabii biz TKP'ye ne kadar yabancıysak, TKP de bizim gibi adamlara yabancı. Nasıl devlet seni anarşist, terörist olarak görüyorsa, onlar da o zamanın tipik deyimiyle "goşist" diye bakıyor. Şunu da fark etmişler tabii, "Bu girerse, bunun arkasından daha bir sürü adam girecek"... Onlar da mümkün olduğu kadar önümü kesmeye, bloke etmeye çalışıyorlar.

Kemal Türkler "Bingöl'ü DİSK Örgütlenme Dairesi'ne alalım," demiş

Aylar geçti, sendikaya giremedim. 1976 1 Mayısı geldi geçti, ben ortada dolanıyorum. Sonunda, "Herhalde olmayacak," dedim, Ankara' ya döndüm. Annemin evinde kalıyorum, arada sırada çeviriler yapıyorum... Bu arada Cengiz Turan Maden-İş'in Örgütlenme Daire Başkanı oldu. Ama onun yanına da siyasi komiser tipli bir adam sokmuşlar, benim için atıp tutuyor. Cengiz, "Sen onu yanlış tanıyorsun, o örgüt falan değil, kendi başına bir adamdır ve sendikalaşma işlerinin hep içinde olmuştur," demiş. Adam da, "Onun örgütlü olması gerekmez ki, onun olduğu yerde örgüt zaten kendiliğinden doğar," demiş. Bu yargı benim açımdan kötü bir şey değil ama onlar açısından kâbus gibi...

Rahmetli Kemal Türkler de akıllı bir adamdı. Cengiz'den hem gıcık kapar, hem de onu TKP ekibine karşı bir denge unsuru olarak görürdü. Cengiz'e, "Sen boş ver Maden-İş'i, Bingöl'ü DİSK Örgütlenme Dairesi'ne alalım," demiş. Onun da başka hesapları var tabii... TKP' liler Maden-İş Yürütme Kurulu'ndan benim hakkımda karar çıkmasını engelliyorlar ama DİSK'e güçleri yetmez.

DİSK'te durum şöyleydi: Kemal Türkler Başkan, Mehmet Karaca Sekreter –o tabii TKP'yle ilişkili–, Fehmi (Işıklar) de ortada bir tip; bazen sosyal demokrat bazen sosyalist. Fehmi Örgütlenme Daire Başkanı oldu. Beni mülakata çağırdılar, konuştuk. E, benim de var sendikacılığım. Sendika başkanlığı yapmışım. Maden-İş'in Ereğli'ye girip örgütlenmesinde, oradaki grevin örgütlenmesinde çok rolüm oldu. THKP-C'yi falan kurcalamadılar. Diyecekleri bir şey yok zaten, Kemal Türkler almak isteyince... Girdik yani DİSK'e.

DİSK örgütlenmesi bana göre daha stratejik bir işti. Özellikle Anadolu örgütlenmesini üstlendim. Tam istediğim iş işte... O dönemde DİSK de Anadolu'da örgütlenmeye önem veriyordu. Ben o işin tam başına geçtim. Fehmi Işıklar bana bıraktı işleri.

"Maocu bozkurtlar" ve "Sosyal faşistler" çekişmesi

Bu sürede çok önemli bir olayı; 1 Mayıs 1977'yi DİSK'te yaşadım. Gerek DİSK gerek Türkiye tarihinde çok önemli bir olay... 1 Mayıs 1977'ye giden süreç, çok gerginlik yaratan bir süreçti. Maden-İş, DİSK, genelde TKP'nin diliyle konuşuyordu. Ve çok sert bir dille, "Maocu bozkurtları buraya almayacağız!" diyorlardı. Tabii karşı taraf da aynı sertlikte başka bir dil kullanıyor: "DİSK sosyal faşistlerin elinde, DİSK'i sosyal faşistlerden kurtaracağız!" Şimdi, böyle bir kutuplaşmanın o güne nasıl yansıyacağını tahmin etmek zor değil. Biri öbürünü sokmamak, diğeri de her ne pahasına olursa olsun oraya girmek iddiasında... Birtakım haberler de geliyor, "Kürsüyü ele geçireceklermiş" diye... Yani çok ciddi bir gerginlik var ve en önemlisi Türkiye öyle çok gül bahçesi değil, zaten sertlikler var. İnsanlar ölüyor bir yandan... Yani o gün orada, herhalde herkesin beklentisi çok ciddi bir olay olacağı yolundaydı. Basın da yangına körükle gidiyordu. Orada bir şey olacak...

Herkes bekliyor da, bunun bir de güvenlik yanı var. Tamam olacak da, onu en aza nasıl indirirsin, nasıl atlatırsın, bir de o yanı vardı. Yani birbirini resmen düşman olarak gören iki kamp var. Ben bozkurt olarak görmüyordum karşı tarafı ama görenler vardı.

İdeolojik eğitim öyledir; bunlar sosyal faşist, bunlar da bozkurt... Ona birileri inanır ve düşman olarak görmeye başlar. Aynı işyerinde çalışan insanlarda bile bu ayrım güdülüyordu. Pratikte, Maden-İş'in örgütlendiği bir yerde bir işyeri temsilcisinin adı Maocu'ya çıktıysa, o hemen temsilcilikten aldırılır ya da işten attırılır. Çekişme bu düzeyde oluyordu. Bazen de karşılıklı adam dövmeler olurdu. Okullarda da olurdu bu tür olaylar. Çok net bir olay söyleyemeyeceğim ama ideolojik bakış böyle olunca artık zaman meselesidir. Hangi noktada insanlar birbirlerini dövmeye, daha sonra da öldürmeye başladı onu bilemeyeceğim...

ABD çıkarları tehlikeye düşünce darbe yapar

Olayın korkunçluğu şurada: Görünürde sol içi bir mücadele oluyor. Ama o kadar büyük aymazlık var ki... O dönemde Soğuk Savaş var.

Çin'in ideolojik, teorik ağırlığının dışında Türkiye'de esamesi okunmaz. Ama Türkiye çok ciddi bir Soğuk Savaş alanı. 1950'lerden beri dünyadaki iki büyük güç olan ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki o düşük yoğunluklu savaşın olduğu bir bölge.

Ecevit çıkmış, –blöf tabii ama– "Bizi çok sıkıştırmayın, duvarın öbür tarafına geçeriz," diyor. Yunanistan NATO'dan çıkmış, girmek istiyor, biz aldırmıyoruz. Tuhaf şeyler oluyor Türkiye'de. Belki içi kof ama Ecevit sol bir söylem tutturmuş, TKP seneler sonra ilk kez Türkiye'de... İçeriden bakınca bunun kof olduğunu biliyorum ama dışarıdan bakan anlar mı? Türkiye'de komünistler müthiş güçleniyor gibi görünüyor. 1976 1 Mayısı'nda "Enternasyonal" söylendi... Bunlar çok yeni şeyler. Şimdi hepimize normal gelir ama o güne kadar, 1950'leri, 1960'ları yaşamış benim gibi biri olunca; gözlerin yaşarıyor, ağlıyorsun "Enternasyonal"i duyunca Türkiye'de, Taksim Meydanı'nda...

ABD, hegemonyası altındaki ülkelerde çıkarlarının tehlikeye düştüğünü hissettiğinde darbelere başvuruyor, düşük yoğunluklu savaşlar yürütüyor; cinayet, bombalama, suikast gibi yöntemlere başvuruyor, bazıları bulundukları ülkelerin devletleri içinde yuvalanmış resmi ve gayrı resmi kontrgerilla çeteleri örgütlüyordu.

1950'lerde Guatemala'da Arbenz, İran'da ise Musaddık rejimleri CIA tarafından düzenlenen darbelerle devrilmişti. 1950'lerin son günlerinde ise ABD'nin burnunun dibinde Küba devrimi olmuş, Latin Amerika'da gerilla hareketleri yaygınlaşmıştı.

Endonezya'da ordu içindeki solcu bir ayaklanmayı bahane ederek 1965'te Sukarno'yu deviren bir darbe yapılmış, güçlü komünist partisi ve yandaşlarından yarım milyon kadar insan öldürülmüştü. 1967'de ise Yunanistan'da sola kaymayı önlemek için ABD'nin "bizim çocuklar" dediği Albaylar Cuntası tarafından hükümet devrilmişti.

ABD 12 Mart darbesinden istediği sonuçları alamadı

1971 yılında ise Türkiye'de 12 Mart darbesi oldu. Karmaşık bir sürecin sonunda, bu girişim ABD'nin istediği sonuçları almaktan uzak kaldı. 12 Mart'a ve İsmet Paşa'ya karşı çıkan merhum Bülent Ecevit o dönem kullandığı sol söylemle güç kazandı, genel olarak sol gelişti.

1973'te seçimle işbaşına gelmiş Allende'nin Halk Cephesi CIA'nın tezgâhları ve Kissinger'in özel çabaları ile devrildi. Devlet başkanı dahil binlerce solcu öldürüldü, yok edildi.

Bu arada, ABD çok büyük bir kayıp yaşadı: Vietnam, Laos, Kamboçya gibi ülkeler ve dolayısıyla Güneydoğu Asya büyük ölçüde kaybedildi. Buna karşılık Güney Amerika'da Arjantin, Bolivya, Peru gibi ülkelerde ABD'nin desteklediği darbeler oldu. "Tavşan hiç beklenmediği yere sıçrar" diye bir Latin Amerika deyişi vardır...

1979'da Nikaragua'da Sandinist devrimi oldu. El Salvador ve Guatemala'da güçlü gerilla hareketleri faaliyetteydi. Tabii Amerika'nın beslediği kontralar da...

Türkiye'de ise 12 Mart'a rağmen sol hiç olmadığı kadar güçlenmiş, (Haydar) Tunçkanat raporunda bir Amerikan ajanının kullandığı deyimle "çetin ceviz" diye adlandırılan Bülent Ecevit'e iktidar yolu açılmıştı.

Bu ortamda 1976'nın 1 Mayısı, Taksim'de çok kalabalık bir biçimde kutlandı. DİSK ve TKP Türkiye politik sahnesinin yeni güçleri idi artık.

ABD bu gelişmeleri tabii ki endişeyle izliyordu. Çok önem verdiği Sovyetler Birliği'ne komşu bir ülkede, Ortadoğu'da İsrail'le birlikte en yakın müttefikinde böyle bir gelişmeye müsaade edebilir miydi?

Burada, daha sonra karanlık bir şekilde öldürülen ve ülkesinin güçlü komünist partisi ile "Tarihsel Uzlaşma" adı altında birlikte iktidar olmayı düşünen eski İtalya Başbakanı Aldo Moro'nun bir yakınına anlattığı, Kissinger'in "Bir NATO ülkesinde komünist partisinin iktidara ortak olmasına kesinlikle izin vermeyiz" şeklindeki tehdidini hatırlayalım.

Sovyetler Birliği, 1970'lerin başından itibaren Türkiye'de uzun vadeli ve çokyönlü bir strateji uyguluyordu. Dünya krizlerinde sıkışan Türkiye ekonomisine Aliağa, İskenderun ve Seydişehir'de ağır sanayi tesislerini uzun vadeli ve düşük faizli kredilerle kurarak yardım elini uzatıyor, bunu kültürel ve sosyal alanda anlaşmalar ve işbirlikleri izliyordu. Politik gelişmeler de gecikmedi. Yukarıda belirttiğim gibi TKP ve Sovyetler Birliği'ne yakın başka politik hareketler, sendikalar ve diğer kitle örgütleri varlıklarını hissettirmeye başladılar.

"Kanlı pazar", kitle eylemlerine yönelik provokasyonların tipik örneği

Aslında kitle hareketlerine yönelik provokasyonlar 1960'lı yılların sonundan itibaren görülebilir. Bunun en tipik örneği 1969'da ABD' nin 6. Filo'suna karşı düzenlenen eylemin "Kanlı Pazar"a (16 Şubat 1969) dönüşmesiydi. O gün Ereğli'den üç arkadaşımla birlikte gelerek eyleme katılmak istiyorduk. Otobüsün Düzce'de verdiği mola sırasında, yakındaki büyük camide toplanan kalabalık, vaizin komünist ve dinsizlere karşı verdiği vaazı dinliyor ve mitinge katılmaya hazırlanıyordu. Ertesi gün büyük kalabalık Dolmabahçe'den çıkarak alana girmeye çalışırken bu ve benzer grupların saldırısına uğradı. Polis de alana panzerleri sürerek, saldırarak ve ses bombaları atarak 1 Mayıs 1977'dekine benzer bir rol oynadı. (Ali) Turgut Aytaç'ın öldürülmesinin gazetelerde çıkan fotoğrafını hatırlayın. Bu işbirliğinin canlı bir belgesidir.

Türkiye'de kontrgerilla ABD'ye giderek eğitim alan ve daha sonra da Panama'da eğitilen subaylar tarafından kuruldu. Bugün artık 6-7 Eylül 1955 olaylarında, (Adnan) Menderes'in devrilmesinde ve daha sonra 12 Mart'ta oynadığı rol açıkça görülüyor.

Sanıyorum, --önceden böyle bir karar almadıysa bile– ABD 1976 1 Mayısı'ndan sonra Türkiye'de darbe yapma kararını aldı. Bunun koşullarını oluşturma görevi de bizzat kendi eğittiği ve yönettiği kontrgerillaya düşüyordu. Kontrgerillanın Özel Harp Dairesi yanında bir diğer ismi de Seferberlik Tetkik Kurulu'ydu. Bu kurulun görünürdeki görevi seferberlik durumuna sivilleri hazırlamaktı. Asıl görevi ise sivil halk içinde Sovyet işgali ve bölgedeki Sovyet nüfuzunun artmasını önleyecek çeteler kurmak, silah depolamak gibi faaliyetlerdi. Askerlik hizmetini yapanlar içinden insan devşirmek, angaje etmek ve sivil hayata döndükten sonra bulundukları bölgelerde bu insanları ilerde çeşitli örgütlerde görevlendirmek de bu gizli örgütün faaliyet alanı idi.

1 Mayıs 1977 günü eminim kontrgerillanın pek çok elemanı çeşitli kılıklarda alan ve çevresindeydi. Bunların ismini, eşkalini bilmiyorum tabii. Bilmem de gerekmiyor ayrıca. Yukarıdaki raporda belirtilen kışkırtıcı ajanların bir kısmının da, Murat Tokmak'ın be-

lirttiği öldürme amacı ile ateş açan kişiler olduğunu, onların o gün ya da daha önceleri bu grubun içine çeşitli kılıklarda sızmış profesyoneller olduğunu düşünüyorum.

Bir de yine raporda bahsedilen, Sular İdaresi üzerinde jandarmalarca yakalanıp daha sonra polisin ortadan kaybettiği kişiler de yine kontrgerillanın elemanları olup, karşı karşıya gelen her iki grubu da taramış olabilirler.

Bunlar yetmiyormuş gibi bir de rahmetli Uğur Mumcu ve savcı Muhittin Cenkdağ'ın bahsettiği Intercontinental Otel'e o gün sabah yerleşip akşam ayrılan sahte isimlerle kayıtlı "ecnebiler" var.

Yani alarma geçmişti adamlar, "Ne oluyor Türkiye'de, hakikaten o eksene mi kayıyor?" diye. Bir yerde Adnan Menderes'in de başını yiyen bir şeydir o; Sovyetler'den yardım almaya kalkışması falan... Süleyman Demirel de bir yandan flört ediyor Sovyetler'le... Bilinen olaylar bunlar ama ABD'nin çok ciddi tereddütleri var, "Bu Türkiye ne olacak? Yunanistan düşmüş, acaba burası da düşer mi?" diye...

NATO'nun kuruluşunda o ikisi zaten aynı zamanda üye olmuştu, şimdi ikisi de yine beraber mi gidiyor endişesinin olduğu bir ortamda; sen gayet rahat, hiç böyle bir şey olmuyormuş gibi içerde birbirini boğazlıyor, sert söylemlerle gerginlik yaratıyorsun. Şimdi bundan yararlanmaz mı ABD? Yararlanmaması mümkün mü bundan? İşte o arada 1 Mayıs 1977 geliyor. Oturup, CIA'sı, bilmem nesi planlar yapıyor, biz de onun üstüne gidiyoruz.

İşin felakete gittiğini bir tek "Ortayolcu" denilen gruplar gördü

Bu işin dışında kimler kalmıştır? Türkiye'de o "ortayolcu" denilen insanlar kalmıştır. Dev-Yol'dur, Kurtuluş'tur... Bu tip hareketler yangına körükle gitmemiştir. Onu görmüştür... İdeolojik, teorik olarak aklını yitirmemiş olduğu, beyni yıkanmadığı için... Bu iş kötüye, felakete gidiyor diye görmüştür o insanlar. Ama onun dışındakiler yangına körükle gidiyorlar. DİSK yönetimi de işin farkında, yani kötü bir şeyler olacak.

1 Mayıs olmadan onlar, o üçlü grup Saraçhane'den gelip korteje katılacaklarını ilan ettiler. Aydınlık katılmadı ama Halkın Yolu, Halkın Kurtuluşu, Halkın Birliği üçü oraya gelecek, biliniyor. İşin zayıf halkası orası olacak. Koparsa oradan kopacak. DİSK yönetimi de ta-

bii çok huzursuz. Adamlar çok ciddi bir sorumluluğun altında. Kararı alan onlar, bu kadar adamı Taksim'e çağıran onlar, mitingi düzenleyen onlar...

O noktada, birkaç sene önce bu olayı konuştuk Cengiz'le.[1] Kemal Türkler, Cengiz'i çağırıyor, "Çok gergin bir durum var," diyor. Cengiz başta, "Ben karışmak istemiyorum. Herhangi bir insan olarak katılacağım," diyor ama orada bırakmazlar seni... Cengiz'e, "Oradaki sorumluluğu senin alman gerekiyor," diyor. Cengiz TKP'li değil. Bir de en azından benim gibi adamlarla ilişkisini biliyorlar. Yani ara bir şey gerekiyor orada. Tampon olacak bir şey gerekiyor. Kurtuluş, Türkiye Emekçi Partisi bir de Emeğin Birliği'nin, yani Dev-Yol dışındaki diğer ortayolcu denilen grupların da aynı yerden katılacağı biliniyordu. Saraçhane'de bir DİSK korteji oluşturulacak, bir bu ortayolcu denilen üçlü grup gelecek, bir de diğer Maocu üçlü grup oraya gelecek... Dev-Genç Beşiktaş'tan gelecek.

Gönüllü eski THKP-C'liler DİSK güvenliği içinde

DİSK'te de; hem bir otoritesi, hem bir konumu olup da, hem de bu tip gruplara açılanlardan biri benim. Kemal Türkler'e benim kendimi yutturacak halim yok, yalnızca sendikacıydım diye... Adam bilmez mi seni; kimdin, neydin? Bunlarla bir temasım olduğunu biliyor; bütün yaptığım örgütlenmelerden, gidip kurduğum ittifaklardan... Onun da hesabı, Cengiz Turan'la benden, çevremdeki arkadaşlardan yararlanmak. Zafer Kutlu, Haluk Menemencioğlu gibi benim çevremden birçok arkadaşım gönüllü görev alıyor. Onlar da araya böyle bir kadroyu sokalım, en azından tampon olur, belki diyalog kurulur hesabındalar: "Araya böyle özel bir kadro sokalım" diyorlar manga gibi. Ben zaten örgütlenme dairesi uzmanıyım, görevliyim. O gün, DİSK'te herhangi bir görevi, resmi, fiili ilişkisi olmayan yalnızca benim arkadaşım olan bir grup da Saraçhane'ye geldi. Kemal Türkler orada hır çıkacağını hesaplıyor. Topkapı DİSK'in iyi örgütlü olduğu bir bölgeydi. Eyüp de oraya bağlıydı. Yani, Sungurlar, Demirdöküm hep oraya bağlı. Bir de önemli bir traktör fabrikası vardı orada, UZEL...

UZEL şundan önemli: Şimdi, güvenlik grupları oluşturuyorsun.

1. Cengiz Turan, 1 Mayıs 1977'de Maden-İş'in Örgütlenme Daire Başkanı.

İşçiler toplanıyor ama işçilerin arkasında da kırmızı gömlekli –benim de üstümde kırmızı gömlek vardı– güvenlik görevlileri onları çembere alıyor. Yani sınır bölgesi güvenlik görevlilerinden oluşuyor. İşte o bölgede, UZEL fabrikasının en militan işçilerinden oluşmuştu güvenlik görevlileri. Demirdöküm'den de vardı. Fakat her ihtimale karşı, o grupların içine de gerektiğinde mukabele edebilecek... Belli bir anlamda, şeyle yani... Gruplar da yerleştirildi... Bir olay olursa, karşı durabilecek gruplar.

Ben genellikle şey taşımam... Sevmediğim bir şeydir üstümde aletle dolaşmak... Bir şey yoktu benim üstümde. Konuşarak falan çözmeye çalışacağım bir olay olursa. Bir de konumum gereği... Burada mitingde kovboy değilsin yani. Ama birilerinde de olması lazım, o ayrı mesele. Bizim dışarıdan gelen bazı arkadaşların üstünde de vardı. Dedim ya, benim çevremden insanlar diye... Ama bende yoktu. Bir de ne olacağını iyi kötü tahmin edebiliyorsun. Gelenlerin öyle geldiğini biliyorsun...

Neyse, biz sabah belli bir saatte gittik oraya. Güvenlik ekipleri toplanmış, yavaş yavaş insanlar geliyor. Henüz erken bir saat. Herkes orada. Sarp'ı (Kuray) bile gördüm, onlar da bir grup oraya gelmişler. Bir süre sonra, Kurtuluşçular sökün ettiler. İşte Mahir (Sayın), Kaçar (Mustafa Kaçaroğlu), İlhami (Aras) falan... Ankara'dan gelmiş pek çok insan... Saraçhane'de toplandılar. Teslim Töre'nin grubu da... Tabii onlarla bir sorun yok. Onlarla şunu konuştuk: Siz her halükârda alana gireceksiniz. Sizi resmi korteje almayacağız ama kortejin arkasından yürüyeceksiniz, Taksim'e gelince açacağız güvenlik şeridini sizi alacağız alana. Ama diğer gruplar girmeyecek.

Diğer grupların şunun için girmemesi gerekiyor: İdeolojik, politik olay bir yana, alanda bir çatışma çıktığı zaman onu kontrol etmek mümkün değil... O üçlü grup en azından 5 bin kişilik bir gruptu. Onların içinde mutlaka, en azından yüzde bir oranında silah olsa; 50 kişi eder. Fazlası vardır, azı yoktur. Bir de bizim bir sürü insanda var. O işi alanın içine taşıdığımız anda korkunç bir provokasyon... Onu biliyoruz yani... Adım gibi biliyorum. Şimdi de öyle düşünüyorum, o zaman da öyle düşünüyordum. Onların girmemesi gerekiyor. Onlar Maocu'ydu falan hepsi bir yana, orada kesin bir şeyler çıkar. Ya onlar kürsüyü ele geçirmeye kalkışacak, ya bir laf atılacak... Zaten bir küçük ateşe bağlıdır bu işler. O gün de öyle oldu zaten. Onların girme-

mesi gerekiyor. Ama diğerlerine de o sözü verdik. Alana girecekler. Onlar arkadaşımdı, hâlâ da arkadaşım, Mahir'di, İlhami'ydi...

Kurtuluşçular alana alınacak/ alınmayacak tartışması

Sonra öbür grup da geldi. Böyle kâbus gibi geldiler. Yoksul Gotye' nin ordusu[2] gibi. Bir geliyorlar ki... "Hapı yuttuk!" dedim içimden. Geldiler, bekliyorlar. Belli, arkaya takılıp gelecekler alana kadar. Neyse, yürüyüş başladı. Kortej ağır ağır yürüyor. Ama çok uzun bir kortej. Kortejin arkasında güvenlik ekibi var. Güvenlik ekibinin başında Cengiz Turan var. Onun da yardımcısı Murat Tokmak. Sonra gazetelerde adı çok geçti. Cengiz'de bir şey yoktu, bende de yoktu. İşte bir de bizim gibi adamlar var. Ama bizim gibi dediğim adamların da bir kısmı dolu. Ayrıca örgüt liderleri var, onların gorilleri var, boş olmaları mümkün değil. Hep beraber yürüyoruz. Saatler sürdü o yürüyüş. İşçilerin arkasında biz güvenlik ekibi varız. Bizim arkamızda 5-10 bin kişi kadar Kurtuluş, TEP, Emeğin Birliği grupları var, onların arkasında da en az 5-10 bin kişilik Maocu üç grup var.

Bu arada söylentiler dolaşıyor ortada. "Bunlar sokmayacakmış", "Aradaki grupları, Kurtuluşçuları falan da oldu bittiye getirip alana almayacaklarmış" diye. Kurtuluşçular gelip bize soruyorlar garantör olarak. "Hiç böyle şey olur mu? Tabii ki gireceksiniz," diyoruz.

Olay TKP'lilerden kaynaklanıyor. Özellikle Sıtkı Coşkun'un kafasında var; alana girişi tıkayıp onları da almayalım, orada birbirlerini yesinler düşüncesi... Onun dediği gibi olsa sanıyor ki, onlar birbirlerini yiyecekler ama alanda bir şey olmayacak. CIA, MİT, kontrgerilla kurmuş tezgâhı, bırakır mı seni orada?

Sonuçta biz alanın yakınlarına kadar geldik. Tarlabaşı Bulvarı açılınca oralar değişti şimdi. O zaman alana girilen bir yer var. Sular İdaresi'nin hemen arkasından dar bir sokak gelir, döner. Orada döndüğü yerde, Saraçhane'yi arkanıza alırsanız, sol tarafta bir eczane var. Onun arkasındaki sokaklarda da yedek parçacılar vardır, Talimhane yani. Yol gelip orada iyice daralıyor. O yüzden orada kortejin yürüyüşü iyice ağırlaşıyor. Bir yerde alana doğru dönüyor yol. Tam

2. Haçlı Seferleri sırasında İstanbul ve Anadolu'ya gelen Şövalye Yoksul Gotye komutasındaki yoksullar ordusu.

döndüğü yerde biz güvenlik olarak yolu açtık. Kurtuluşçular ve diğer iki grup alana girdiler. Kaçar (Mustafa Kaçaroğlu) sonradan demiş ki, "Biz yardık da girdik!" Öyle bir şey olmadı. Sen nereyi yaracaksın? Kimi yarıyorsun? Hır çıkar orada. Olur mu öyle şey... Biz bıraktık onları içeriye.

Birileri panik yaratmak için havaya sıkmaya başladı

Onlar girer girmez kapattık tabii. Öbür üç grup geldi dayandı oraya. Karşı karşıya kaldık. 200 kişilik ciddi bir güvenlik ekibi var, onun önünde de biz varız. Ben Kurtuluşçuları alana soktum ve koşarak geri geldim. Zorlayacaklarını biliyorum. Yanımda Zafer (Kutlu), Haluk (Menemencioğlu) da var. Cephe'den (THKP-C) arkadaşlarım. Onların da herhangi bir ekiple alakaları yok. Benim gibiler yani. Cengiz (Turan) ve Murat (Tokmak) da tabii orada. Tahmin ediyorduk tabii bu üçlü grup orayı zorlayacak. Yarıp, Taksim Meydanı'na girmeye çalışacak. Benim onlarla hiçbir diyaloğum olmadı. Ta içeriden (hapishaneden) aram yoktu onlarla. Karşı ekipte Halkın Yolu'nun önde gelenleri var.

Sokmadık tabii. Onlar, biz bunları dağıtır gireriz düşüncesinde. Biz de onu bekliyoruz. Tabii dağıtamadılar. Çok ciddi hazırlanmışız. İşçiler, bizler. Zaten kavga çıkacağını bilerek gelmişiz. Onlar biraz hafifsiyor ama öyle değil olay. Kendileri dağıldı.

Dar bir yeri iyi tutarsan, orayı kimse geçemez. Sopalarla, yumruklarla falan arbede çıktı ama biz direnince dağıtamadılar. Yani kavgayla giremediler. Geri çekildiler, ara biraz açıldı. Şimdi, yıllar önceki olay. Ahmet, Mehmet diyemeyeceğim ama birileri havaya silah sıkmaya başladı. Tabii ben onu bilemem. Aralarında ajan vardır, polis vardır, ideolojisi gereği yapıyordur, şudur budur... Ama oraya mutlaka gireceğiz diye gelmiş adamlar. Bizde de var, onlarda da mutlaka var. Birileri panik yaratıp girmek istedi.

Arkadaşım Zafer'in, bizim davadan (THKP-C) yargılanıp o sırada Halkın Yolu içinde yer alan çok iyi tanıdığı biri elini silahına atmış, çekerken Zafer, "Dur! Çıkarma şeyi," demiş. Yani aramızda iki-üç metre var. İki eski arkadaş karşı karşıya gelmiş. Yüz yüzeyiz yani. Muhtemelen o, o andan sonra çekmemiştir ama başkaları çekmişti.

Baştan hedef gözeterek ateş edilmedi. O yapılan bir numaradır;

tak, tak, tak, tak sıkılır... Onu polis de yapar. Panik yaratır, girerler. İlk başta yapılmak istenen buydu. Fakat kimse kımıldamadı. Böyle olacağını biliyorduk. Kavga dövüşle giremezlerse, silah sıkarlar diye, bunu konuşmuştuk. Aynen yaptılar. Hiç kimse kımıldamadı güvenlik ekibinden. İşte o olmayınca, taramaya başladılar...

Diyelim ki, aralarından ikisi üçü polisti... Sonuçta o gruptan diğer grubun yani bizim üstümüze ateş edildi. Tek yönlü mü oldu? Hayır! Karşılık da verilmiştir yani. DİSK'in içinde de silahlı olanlar var. Onlar da o gruba karşılık verdi. Esas beklemedikleri olay oydu, hızla dağıldılar.

Üç UZEL işçisi kurşunla vurularak öldü

Yani, güvenlik ekibinin üstüne ateş açıldı. Yaralılar ve üç ölü var. Üç UZEL işçisi nasıl öldü? Güvenlik ekibinde orayı koruyan insanlar bunlar. Denilebilir ki, karşıdan atılmadı da, yukarıdan bir yerden atıldı. Onu bilemem. Ama o ortamda insanlar ellerinde silahlarla karşı karşıyaydılar. Kurşunlar uçuştu ortalıkta, onu çok iyi biliyorum...

Sarışın, göçmen tipli bir çocuk vardı. Onunla yürüyüş sırasında da konuşmuştuk. UZEL işçisi. Düştüğünü gördüm çocuğun. Böyle yanı başımda düştü oğlan... Ben şu anda hatırlamıyorum ama Murat Tokmak bilir adını. Çocuğu eczaneye doğru sürükledik. O eczane yok şimdi. Yolu genişletmek için yıkıldı oralar. Onun önüne çektik ama çocuk böyle tükeniyordu yani. Bir-iki kişiyi başında bıraktım orada. Ortada polis falan yok. Var da, uzaktan siren sesleri geliyor. Panik yaratmakla meşgul polis. Alana zırhlı arabaları sürdüler, siren çalıp panik yaratıyorlar. Herkes işini yapıyor yani. Ancak o ara Maocu kesim dağılmıştı.

Sonuçta üç UZEL işçisi orada öldü. Ezilerek falan ölmediler. Kurşunla vurularak öldürüldüler. Karşıdaki grubun daha arka sıralarında olan birisi de DİSK görevlilerinin kendilerine ateş açtığını, canını zor kurtardığını söylüyor.

Konuyu ve adları teyit etmek için o zamanki DİSK Genel Sekreteri Sayın Mehmet Karaca'yı aradım. Orada kurşunlanarak ölenlerin üç kişi olduğunu kendisi bir daha soruşturarak bildirdi. UZEL işçileri Hasan Yıldırım, Kahraman Alsancak ve Ziya Baki... Ayrıca alanın

başka yerlerinde Ankara Maden-İş bölgeye bağlı iki işçi de ezilerek ölmüşler. İnternetteki bazı sitelerde üç UZEL işçisinin ezilerek öldüğü kayıtları var. Bu yanlış bir bilgi.

Bu tip yerlerde risk vardır bilirim ama silah taşımam. Bunun hayatımda en pahalıya mal olduğu an Aliağa'da Necmettin Giritlioğlu'nun vurulduğu andır. Şoför, ağır çekim gibi silahını otobüsteki torpido gözünden çıkarmış ve Necmettin'e doğrultmuş, ben ise çaresizce bakakalmıştım. Eğer 1 Mayıs'ta üstümde silah olsa idi ne yapardım bilmiyorum. Ama her iki taraftaki birçok kişinin serinkanlı ve sağduyulu davrandığını, birbirini öldürmeye kalkışmadığını biliyorum. Aksi halde sadece o mahalde ölü sayısı üçten çok daha fazla olurdu. İstenen de buydu zaten...

Sivil polis tipli adam "Ateş edin! Ateş edin!" diye bağırıyor

O sırada alanda da bir panik başladı ve ben alana koştum. Hatta *Günaydın*'da çıkmış bir resmim var alana doğru koşarken. Bıyığım, gözlüğüm falan var. Alan karışmış, ben de orada koşuyorum. Hatta önüme bir adam gelmiş, bir elim çıkmamış da, millet elimde tabanca var diye uydurmuştu. Yoktu bir şey tabii. Mümkün olduğu kadar yatıştırmaya çalışıyorum panikleyenleri; zaten görevim o.

O sırada hiç unutamadığım bir adam gördüm. İşçiyle falan kesinlikle alakası olmayan, şişman bir adam. Öyle şişman bir adamdan daha sonra başkaları da söz etti. Gerçekten şişman, tipik polis. Ama 2. Şube polisi tipli. Göbekli, bıyıklı, sakalı da uzamış... Sivil elbise vardı üstünde. "Ateş edin! Ateş edin! Ne duruyorsunuz, ateş etsenize!" diye bağırıyor. Alanın içine, herkese bağırıyor. Düşünebiliyor musunuz? Nasıl herifin üstüne atladığımı biliyorum... Resmen herifin boğazına doğru hamle yaptım, kısa bir süre boğuştuk. Daha sonra kargaşadan yararlanarak kaçtı. Orada ne kadar grup varsa, içinde kışkırtıcı denilen tipte adam mutlaka vardır. Orada ateş edenlerin içinde de belki doğrudan polis vardı. Büyük bir ihtimalle vardı...

Kürsünün orası dağıldı. Maden-İş Genel Sekreteri Mehmet Ertürk öldürülmekten korkmuş, onu bir arabanın içine saklamışlar. O arada taraka mı denir, silah sesleri gelmeye devam ediyor. Fakat onlar daha çok panik yaratmak için çıkarılan sesler. Bombalar patladı falan. O tip şeyler Kanlı Pazar'da da olmuştu, 1969'da. Ses bombası

atıyorlar, birilerini imha etmek için değil. Onun dışında polisler ayrıca taradı mı, onları bilmiyorum. Ben alana geldiğimde ciddi bir dağılma vardı. Herkes panik içinde kaçışıyordu.

Provokasyona yol açacak grup alana giremeyince adamlar kurdukları tezgâhı çalıştırdı

Alanda Intercontinental'den yapılanları, Sular İdaresi'nin üstünü falan bilmiyorum. Ben onlara tanık olmadım. Yalnızca gördüğümü söylüyorum. Meydanın Tarlabaşı girişinde silahlı arbede çıktığını çok iyi biliyorum. Karşılıklıdır ama şimdi bu taraf ateş ettiyse, karşılık vermek zorunda kaldıkları içindir. Zaten o da yapılmasaydı, yani o üçlü Maocu grup alana girseydi korkunç bir facia olurdu. O zaman CIA'nın provokasyon yaptığı nasıl söylenecekti? Oysa bu şimdi açığa çıktı.

Provokasyona yol açması beklenen grup alana giremeyince, bu sefer adamlar kurdukları tezgâhı çalıştırmak zorunda kaldı. Intercontinental'den ateşler, panzerler, ses bombaları, ajanlar falan... Gruplar alana girebilse, o tuzakları hiç görmeyeceksiniz. Esas istedikleri solcuların alanın içinde birbirlerini boğazlaması, öldürmesi. Bu olmayınca, olay sırıttı... Bir gün sonraki gazeteleri hatırlayın. Aslında planlanan provokasyonu anlatıyor onlar. Mesela, *Günaydın*'a bak: "Maocular alanı bastı, kan döktü!" diye başlık var.

Yani planlananı ama olmayanı anlatıyorlar. Sanki olmuş gibi anlatıyorlar. Bekleneni anlatıyorlar. Onlar bilmiyor mu benim bildiklerimi, tahmin ettiklerimi? Her iki tarafta da adamları var. Kurmuşlar olayı. Solcular meydanda birbirlerini katledecek... Yani öyle bir şey üstümüze binerdi ki, TKP'siyle, Maocusuyla, ortayolcusuyla hiçbir zaman temizleyemezdik... En az yüzlerce ölü olurdu. Bir daha kimsenin önüne çıkamazdık.

En azından olayın provokasyon ve CIA tertibi olduğu sırıttı. Herifler mecburen alana girdiler, polis panzerleri dolaştı, bilmem ne arabasından ateş edildi... Aksi takdirde, Intercontinal'deki CIA ajanları falan, onların hiçbirini kimsenin gözü görmezdi...

Bir sürü yanlış iş de yapmış olabiliriz, bu bağlamda sorumluluğumuz da olabilir ama yaptığımız en doğru iş, o grubun alana girmesine izin vermemek ve direnmekti. O kadarını yapabildik. Ama keş-

ke, daha iyi güvenlik önlemi alabilseydik de hiç kan dökülmeseydi. O kadarını yapamadık maalesef...

Eğer o grup alana girse idi, tezgâh asıl o zaman işletilecek, kan gövdeyi götürecek, en önemlisi tezgâh olduğu bile belli olmayacak, solcular birbirini boğazladı olacaktı.

Bu anlamda kontrgerillanın bu olayda pek de başarılı olduğu söylenemez. Alana bu grup giremediği için alan içinde bir çatışmayı tetiklemek de mümkün olamamıştı. Bu yüzden tezgâh ve tertip sırıtmıştı.

Sol hiç hata yapmasa bile Taksim o gün kana bulanacaktı

Olayların sorumluluğunun çatışan iki sol gruba ait olduğu doğru mu? Cevabım şüphesiz ki hayır.

Alana zorla girmeye çalışan grubun basmakalıp bir ideolojiden gelen bağnazlığından, genel durumu değerlendirmedeki aymazlığından bahsedilebilir. Yine DİSK'e hâkim olmaya çalışan ekibin sekterliğinden, paranoyasından, en ufak farklılıklara bile tahammülsüzlüğünden ya da solun –TİP gibi bazı gruplar hariç– şiddete olan eğilimlerinden de söz edilebilir. Ama inanıyorum ki sol hiçbir hata yapmasaydı bile, o gün Taksim alanı kana bulanacaktı. Çünkü olayların esas faili için gidiş çok tehlikeli ve kabul edilemezdi.

Ben 1 Mayıs 1977 olayları nedeniyle işçi sınıfı hareketinin ve solun gerilediği fikrine pek katılmıyorum. Bir dahaki sene, 1 Mayıs 1978'de de 1977'deki kadar büyük ve coşkulu bir miting yapıldı orada. Alan dolmuştu. Bu kez alana kim girdi, kim girmedi pazarlıkları yapıldı mı bilmiyorum ben DİSK'ten ayrılmıştım.

1977 olayının CIA provokasyonu olduğu, çok yazılıp çizilip görüldüğü için, insan doğrudan düşmandan gelen bir şey karşısında farklı düşünüyor. Emperyalizm diyoruz. Solun güçlendiği bir dönemde emperyalizm de elini kolunu bağlayıp oturmuyor tabii. 1 Mayıs 1977'de o katliam solun üstüne kalsaydı, ki kalabilirdi... Onun altından hiç kalkılamazdı. O olay nedeniyle sol prestijini yitirmiş değil. 1 Mayıs'ın arkasında kontrgerillanın, CIA'nın, ABD'nin olduğu sırıttı.

Şunu kabul edebilirsin. Karşı taraftan gelen bir saldırıyı... Ölenleri de şehidin kabul edersin. Ya da ne edersen... Öyle kabul edildi, olay açığa çıktığı için.

Sol 12 Eylül gelmeden zaten likide olmuştu

Şu korkunç olurdu: O alanda solcular birbirlerini boğazladı sonucu çıksaydı, gerçekten sol çok büyük bir darbe alırdı orada. En önemlisi, moral haklılığını yitirirdi. Yani, zaten oldu bu. Biz moral üstünlüğümüzü belli ölçülerde yitirdik.

Soldan bahsediyoruz ama somutlaştırdığın zaman 88 tane sol vardı. Hepsi birbirine düşman... Hatta kendisine en yakın olan fraksiyona daha fazla düşman. Yani iş sadece Moskova yanlısı, Pekin yanlısı değil; Moskova yanlıları da ayrıca birbirlerini yemeye çalışıyordu. Pekin yanlıları da öyleydi.

Bu yapıdaki bir sol ne kadar diri kalabilir? Ve ne kadar, günü geldiğinde –ki, o gün de 12 Eylül'dü– dışarıdan gelecek esas düşmanı göğüsleyebilir? Sol zaten 12 Eylül gelmeden likide olmuştu. Bu benim kanım. Hâlâ da öyle düşünüyorum. Zaten içi boşalmıştı olayın.

1976-77'de gerçekten yükselen bir sol vardı. Genelde yükselen bir işçi sınıfı hareketi vardı. DİSK'li olmak, işçi olmayan insanlar için bile bir kavramdı. Ben çok iyi bilirim. Adam bakkal; DİSK'e geliyor, "Ben DİSK'li olacağım," diye. Bunlar değerlendirilebilseydi, ayrı bir şey... Türkiye'de başka bir şey çıkardı. Belki 12 Eylül'e de başka türlü bir direnç gösterilebilirdi.

Burada kimseyi özel olarak suçlamadan ortayolcular da dahil solu genelde suçlayarak konuşuyorum. Birbirlerinden aynı şekilde nasiplerini aldılar. Sol çok kötü bir şekilde kendi içinden likide edildi. Ondan sonra da geldi adamlar, silah atmadan teslim aldılar ortalığı. Millet de gitti Selimiye Kışlası'nın önünde kuyruğa girdi...

Bütün bunlar insana çok acı veriyor. Eminim o gün karşı karşıya geldiğimiz insanların çoğuna da. Ne var ki, güzel bir geleceğe sahip olacağına ve gelişeceğine yürekten inandığım yeni bir solun hazinesi de işte bu acı ve yaralarla dolu geçmişimiz.

Hem son 1 Mayıslara bakarsak, birçok şey öğrenilmiş. Tahrik ve tertip olmadığında insanlar farklılıklara tahammül ederek, bunu bir zenginlik haline getirerek, İslamcılar da dahil 1 Mayısları kutlayabiliyor...

■

Politika

DISK TEMSILCILER MECLISI TOPLANDI

Türkler yaptığı konuşmadaDISKveTürk-İş üyelerini
1 Mayıs ve CHP mitinglerine katılmaya çağırdı

DİSK, (1 Mayıs ve seçim için) dev boyutlu kitle gösterilerine hazırlanıyor

CHP'nin seçim mitinglerine katılacak DISK üyelerinin

Politika yarında
olacaktır. Bu yeni
yenileyen, her say
gazete olma çaba
tüm ilerici yurtsev
sözcüsü olmayı he
sizler dayanacak
Po

1 Mayıs hazırlıkları sürüyor

1 Mayısa katılacağını bildiren örgütler artıyor

● CHP, 1 Mayıs için DİSK'in uyarılarına uyulmasını istedi

DISK şiddet olaylarına terörcülüğe karşıdır"

Genel Sekreter Karaca, 1 Mayıs gösterilerinin olaysız geçmesi için tüm önlemlerin alındığını açıkladı

1 Mayıs"a katılacaklar DİSK'in çizdiği sınırlar içinde kalmaya çağrıldı

1 MAYIS TA GÜVENLİĞİ 20 BİN KİŞİ SAĞLAYACAK

1 Mayıs 1977 yaklaşırken yapılan haberler

- **Bütün okullar tek tek dolaşılarak tüm öğretmenlerin 1 Mayısa katılmaları için çağrı yapılıyor**

- **Öğretmenler 1 Mayıs mitinginde söylenecek türkü ve marşları öğreniyor**

TÖB-DER İstanbul Lokali'ndeki afiş, [illegible], [illegible] ve fotoğraflar sergisi...

Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği İstanbul Şubesi de bu hazırlıklarını sürdürmek için "1 Mayıs Hazırlık Kurulu"nu oluşturmuş. Bu kurul 36 [illegible] den oluşmuş. TÖB-DER İstanbul Şube Yöneticilerinden aldığımız bilgilere göre kurulun amacı şöyle:

"TÖB-DER'in kitle örgütü olarak 1 Mayıs İşçi Bayramının önemini anlatmak ve işçi sınıfının yolunda yürüyen öğretmenlerin 1 Mayıs 1977'deki özgül taleplerini açıklamak."

"1 Mayıs Hazırlık Kurulu" ilk çalışma olarak 1 Mayıs'la ilgili 2 slayt gösterisi yapılmış. Bunlardan birincisi TÖB-DER Korosunun da bir gösterisiyle [illegible] san'da yaptık.

TÖB-DER İstanbul Şubesi ayrıca [illegible]

Kitleler 1 Mayısa hazırlanıyor!..

KDB'nin 1 Mayısa hazırlık gecesine katılanlar, yapılacak görevleri planladı...

Kocaeli Devrimciler Birliği çalışmalarını titizlikle sürdürüyor

Kocaeli Devrimciler Birliği KDB Merkez Yürütme [illegible]

17 demokratik örgüt 1 Mayısa kendi flamalarıyla katılıyor

BAZI SLOGANLAR

Faşizme geçit yok !

İşçiyiz güçlüyüz, devrimlerde öncüyüz!

DGM' yi ezdik Yaşasın DİSK!

Bu alan, 1 Mayıs Alanı!

Barış,birlik, dayanışma!

Geçen yıl yapılan 1 Mayıs gösterilerinden bir görünüm

DİSK, 1 Mayısta kullanılacak sloganları belirledi

(İSTANBUL-İSTA)

DİSK-Yürütme Kurulunun kararıyla yalnız İstanbul'da kutlanacak olan "1 Mayıs İşçi Sınıfının Birlik — Mücadele Dayanışma Günü" için çalışmalarını sürdüren DİSK 1 Mayıs Merkez Tertip Komitesi, 1 Mayıs kutlama töreninde kullanılacak sloganları saptamıştır. 1 Mayıs Tertip Komitesi tarafından DİSK'e bağlı sendikaların genel merkezlerine gönderilmiştir.

DEMOKRATİK DERNEKLERLE TOPLANTI YAPILDI

Öte yandan 1 Mayıs kutlama törenine DİSK'in ilkeleri doğrultusunda katılmayı kabul eden demokratik kitle örgütleriyle DİSK Genel Merkezinde bir toplantı

İşçiler "Taksim Meydanı"nın adının "1 Mayıs Alanı" olarak değiştirilmesini istedi

DİSK Temsilciler Meclisi toplantısında Kemal Türkler'in konuşmasından sonra söz alan temsilciler Taksim Meydanının adının "1 Mayıs Alanı" olarak değiştirilmesi için İstanbul Belediye Başkanı Ahmet İsvan'a başvurulmasını önermişler ve 1 Mayıs'ın "İşçi Bayramı" olarak yasallaşması için sürekli ve etkin savaşım verilmesini istemişlerdir.

DISK'IN 1 MAYIS MITINGINE TÜRK-IŞ'E BAĞLI SOSYAL DEMOKRAT SENDIKALAR DA KATILIYOR

Türk-İş 1. Bölgesine bağlı 24 sendikanın 23 Nisan'da yapacağı toplantıda 1 Mayıs konusu görüşülecek

İSTANBUL (İSTA)

DİSK Genel Sekreteri Mehmet Karaca'[illegible] bir süre önce yaptığı "1 Mayıs" çağrısı Türk-İş'e bağlı sosyal demokrat sendikalar tarafından memnuniyetle karşı[illegible] [illegible]

[illegible] Genel Sekreteri Cengiz [illegible]'da "[illegible] Genel Kurulumuzda 1 Mayıs [illegible] rı vardır. Bunu hayata geçireceğiz. Ay[illegible] ca, [illegible] 1 Mayıs ile ilgili bir [illegible] yayın çıkaracağız," diyerek [illegible] [illegible]

1 MAYIS ÇAĞRILARI

ANALAR, BACILAR, KARDESLER

1 Mayıs işçi sınıfının birlik, mücadele, dayanışma günü olarak bu yıl da kutlanmaktadır.

1 Mayıs günü saat 11.00'de Beşiktaş'ta Deniz Müzesi önünde buluşalım.

İLERİCİ KADINLAR DERNEĞİ

DİKKAT: Kutlama törenlerine katılacak işçi eşleri ve tüm kadınlar için otobüs temin edilmiştir. Hareket yer ve saatleri için şube ve temsilciliklerimizden bilgi alınabilir.

TYS'NİN 1 MAYIS ÇAĞRISI

1 Mayıs Bayramına katılmak için bütün yazar arkadaşları Pazar günü saat 12.00'de Beşiktaş'ta Barbaros Anıtı önünde Sendikamız bayrağı altında toplanmaya çağırıyoruz.

TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASI

İSTANBUL TABİP ODASI ÜYELERİNE ÇAĞRI

1 Mayıs Birlik ve Dayanışma gününe İstanbul Tabip Odası olarak katılınacaktır.

Bütün üyelerimizin saat 11.00'de Beşiktaş alanında Barbaros Anıtı'nın önünde Türk Tabipler Birliği flaması altında toplanmaları önemle duyurulur.

YÖNETİM KURULU

YAŞASIN 1 MAYIS

HALKIN KURTULUŞU

25 NİSAN 1977 — 54

İŞÇİLERİN KÖYLÜLERİN BAĞIMSIZ ve DEMOKRATİK TÜRKİYESİ İÇİN İLERİ!

1 Mayıs yaklaşıyor!
Meydanlarda toplanacağımız, kızıl bayraklara sarılacağımız Bayramımız yaklaşıyor.
Bu 1 Mayıs'ta,
Tarihin köleliğe sayfasını kapatacağımızı,
insanlığa özgürlük ve aydınlık getireceğimizi
bir kez daha tüm dünyaya duyuracağız.
Bayramımız kutlu olsun!
1 Mayıs'ta savaş naralarımızı
Dünyanın her yerindeki işçi
yoldaşlarımızın yükselen seslerine katalım.
Devrimin kızıl bayrağını
daha da yüksekiere çekelim.
1 Mayıs yaklaşıyor!
Kızkardeşlerimiz, analarımız
elele meydanları dolduracağız.
Sömürücü zalimlerin yüreğine korku salacağız.
Sömürüyü yeryüzünden silmek, insanlığı
kara pençelerinde sıkan zalimleri yok etmek olan
tarihi görevimizi haykıracağız.
Tüm dünya halklarına kurtuluşu müjdeleyeceğiz.
1 Mayıs yaklaşıyor!
Türkiye işçi ve emekçileri olarak, 1 Mayıslarda
daha da çelikleşen yumruğumuzu işbirlikçi tekelci
burjuvazi ve feodal toprak ağalarının
faşist diktatörlüğünün kalelerine vuralım
toprak devrimi mücadelesini yükseltelim. Başta
iki süper devlet Amerika ve Rusya olmak üzere
bütün emperyalistlerle kölelik zincirlerini
parampara edelim.
Gericilerin yıkılmaz gibi görünen kaleleri kumdandır.
İşçi, köylü, tüm halkın çelikten birliği
bu kaleleri darmadağın edecektir.
1 Mayıs yaklaşıyor!

Can düşmanımız faşizme ve
sosyal faşizme, emperyalizme ve sosyal
emperyalizme karşı, Kürt milleti ve diğer
milliyetler üzerindeki milli zulme karşı
mücadele edelim.
Demokrasiye bağımsızlık bayrağını
yükseltelim.
Ulusal Demokratik Halk Devrimi yolunda
saflarımızı çelikleştirelim.
Tüm dünyadaki işçi yoldaşlarımızla
bir ağızdan haykıralım:

Yaşasın 1 Mayıs!

Yaşasın Proleter Enternasyonalizmi!

Yaşasın Dünya Proleter Devrimi!

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ VE EZİLEN HALKLAR, BİRLEŞİNİ!

1 Mayıs İçin çıkan Halkın Kurtuluşu sayısı

1 Mayıs 1977 tarihli Politika gazetesi

1 MA
DERNEGİ
İLERİCİ KADINLAR
DERNEĞİ ANKARA

BIZ ANALAR
FASIZMİN

Saraçhane'deki DİSK güvenlik ekibi. Günaydın gazetesi.

Halkın Birliği grubu Taksim istikametine doğru ilerliyor. Günaydın gazetesi.

Mehmet Karaca

"1 Mayıs'ın üstüne gidilebilseydi 12 Eylül darbesi olmazdı"

Mehmet Karaca, 1 Mayıs 1977 katliamı sırasında DİSK Genel Sekreteri'ydi. Daha öncesinde Maden-İş Sendikası Genel Başkan vekiliydi. DİSK tarafından örgütlenen 1976 ve 1977 1 Mayıs mitinglerinin Tertip Komitesi Başkanı'ydı. Tertip Komitesi'nde Mehmet Ertürk, Ufuk Kayacanpolat ve Burhan Şahin de görev aldı.

Mehmet Karaca DİSK'in 1 Mayıs 1977'ye hazırlık sürecini, yaşanan gerginlikleri, alınan önlemleri ve o gün alanda yaşananları anlatıyor.

1 Mayıs'ın, işçi sınıfı ve sol çevrelerdeki aydınlar açısından önemi, dünyadaki 1 Mayıs'ın gelişimi, mücadele durumu bilinen bir şeydi ama 1976'ya gelinceye kadar açık havada, miting alanında yığınsal olarak kutlanamıyordu. Böyle bir yasak vardı. Bildiğim kadarıyla Türkiye'de en son 1924-25 yıllarında yığınsal olarak kutlanmış, sonra da yasaklanmıştı 1 Mayıs.

Biz, özellikle benim göreve geldiğim 1975 yılında, DİSK'in 5. Kongresi'nden sonra demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesi için büyük bir mücadele başlattık. DİSK'in o kongrede aldığı 33 numaralı bir kararı vardı, o karara dayanıyordu 1 Mayısların yığınsal olarak kutlanması.

Kemal Türkler: "Var mısınız, 1 Mayıs'ı Taksim'de kutlayalım"

Yığınsal olarak kutlanma kararının alınması da enteresandır. DİSK'in 9'uncu kuruluş yıldönümünü, 1976'nın Şubat ayında biz Spor Sergi Sarayı'nda işçilerle birlikte kutladık. Çok olumlu bir atmosfer vardı

o toplantıda. O atmosferin sonucunda, Genel Başkan Kemal Türkler daha salondan ayrılmadan, biz yedi kişilik Yürütme Kurulu'na dönerek, "Var mısınız, bu sene 1 Mayıs'ı Taksim'de kutlayalım..." dedi. Yürütme Kurulu olarak aklımızda böyle bir düşünce olmasına rağmen, birden beklemiyorduk bu öneriyi... Kurul olarak biz olumlu yanıt verdik. Ben genel sekreterliğe vekâlet ediyordum. İbrahim Güzelce henüz sağdı ama salonda değildi o dönem. Kemal Türkler bana dönerek, "Bunu Yürütme Kurulu'nun gündemine al, görüşelim detaylı olarak," dedi.

Bir sonraki Yürütme Kurulu toplantısında 1 Mayıs'ı yığınsal olarak nasıl kutlayacağımızı müzakere ettik, tartıştık. Kutlamayı kapalı salonda yapalım gibi kimi öneriler vardı. Hayır, bunu açık havada, Taksim'de yapalım, dedik. Ve kararı böyle aldık. Önce bir tertip komitesi oluşturuldu. Tertip komitesi hem 1 Mayıs kutlamasının nasıl örgütleneceğinden sorumluydu hem de yasal olarak valiliğe karşı sorumluluk üstlenmişti. 1925 yılından 51 yıl sonra ilk defa 1976 1 Mayısı'nın Taksim'de yığınsal olarak kutlanması kararı böyle alındı.

Bizce çok olumlu geçti kutlama. Büyük bir katılım vardı. Hiçbir olay da olmadı.

1977'ye gelindiğinde, biz 1976'nın deneyiminden de yararlanarak, 1 Mayıs'ı daha da büyük bir kitleyi alana getirecek şekilde örgütlemeye çalıştık. Taleplerimizi ona göre belirledik.

DİSK'in sınıf bilincini öne çıkarmasından egemen çevreler ve iktidar rahatsız oldu

Ancak egemen çevreler, siyasi iktidar ve geri plandaki, sınıfsal olarak DİSK'e olumlu bakmayanlar bu gelişmelerden elbette rahatsız oldu. Bu rahatsızlıklarında 1976 1 Mayısı'nın olumlu geçmesinin de payı vardı tabii.

Şunun da rolü vardı şüphesiz: DİSK 1967'de kurulduktan sonra, sendikal mücadelede Türk-İş'ten farklı bir rota izledi. İşçilerle ilişkilerinde sınıf bilincini başa çıkardı. Yani olaya sınıfsal baktı. Türk-İş böyle bakmıyordu. DİSK'in bu sınıfsal bakışı demin söylediğim çevrelerin hoşuna gitmiyordu. Nitekim DİSK'in önünü kesmek için fabrikalardaki militan işçileri işten atmaya başladılar ama bu sökmedi. Tüm bu zorluklara rağmen fabrikalarda direnişler, işgaller oldu, işçi-

ler yine de DİSK'e bağlı sendikaları tercih etti. Bu arada polisle çatışmada, mücadelede, hayatını kaybedenler oldu. DİSK'in önüne geçilemeyeceğini anlayan hükümet çevreleri bu gelişmeleri yasal değişikliklerle önlemeye çalıştı. 1970'teki 15-16 Haziran işçi direnişine neden olan DİSK'i yasal engellerle durdurmaya çalıştılar. DİSK yığınsal etkinlikle bunu da kırdı. Giderek güçleniyor, demokratikleşme konusunda, hak alma mücadelesinde, kamuoyunda önemli bir misyon üstleniyordu. 12 Mart döneminde Türkiye'deki bütün çevreler gibi DİSK de kısmi bir suskunluk dönemi yaşadı. Ancak 1975'in Eylül ayında DİSK, 5. Kongre'den alınan yetkiyle İstanbul Taksim'de, İzmir'de, İzmit'te "Demokratik Hak ve Özgürlükler" mitingleri düzenledi. Bütün kentlerde işçiler yığınsal olarak katıldılar ve mitingler çok olumlu geçti.

Arkadan 1976 1 Mayısı geldi. O da olumlu geçti.

Hemen ardından Devlet Güvenlik Mahkemeleri gündeme geldi. DGM'ler 12 Mart 1971'de Anayasa'ya girmişti.

Hükümet tüm itirazlara rağmen DGM'lere ilişkin yeni bir yasa çıkarmıştı. Bu yasa Anayasa Mahkemesi'nce iptal edildi ancak hükümete "yasanın eksik yanlarını tamamla" anlamında bir yıllık süre verildi. 1976'nın yaz aylarında hükümet bu yasayı yeniden meclis gündemine aldı. Biz yasayı hukukçularımıza kendi açımızdan incelettik. Gördük ki, örneğin bir işveren ücret ödemediği zaman işçiler topluca direnişe gidiyorsa, bu eylem suç olarak kabul edilecek ve olay DGM'ye gidecekti. Yasa işçilerin haklarını aramasına engel teşkil ediyordu. Biz buna karşı çıktık ve direndik... Direniş bize pahalıya mal oldu, birtakım militanlarımız fabrikalardan atıldı ama her şeyin bir karşılığı, bir faturası var tabii. Sonuçta günün muhalefet partileri direnişimizden etkilendi. Özellikle CHP parlamentoda yoğun muhalefet yaptı ve hükümet yasayı çıkaramadı. Oluşturulan kamuoyu bu çevreleri etkiledi ve DİSK'in giderek geliştiği, güçlendiği gözle görülür hale geldi.

DİSK giderek yığınsallaşıyor ve istediğini koparıyordu. Diğer sendikalara oranla ücret taleplerinde fabrikalarda sözleşmelerin en iyisini biz yapıyorduk. Mesela çalışma süreleri yasaya göre haftalık 48 saatti ama biz onu 45 saate düşürmenin kavgasını veriyorduk. Belli ölçülerde de düşürdük kimi yerlerde. Yani, DİSK giderek güçleniyor, egemen çevreler de bunun önüne geçmek istiyordu bana göre.

1 Mayıs 1977'de işçileri terörize ederek dağıtmayı hedeflediler

DİSK'in yığınsallığını önlemek için 1977 1 Mayısı bir fırsat oluşturdu onlar için. Bunun önüne geçmek için işçileri terörize ederek, panik yaratarak dağıtmayı hedeflediler.

1977 1 Mayısı yaklaşırken gerek sağ basında, gerek solun değişik fraksiyonlarının yayın organlarında, DİSK'in 1 Mayısı'nın kana bulanacağına ilişkin birtakım yayınlar yapılmaya başladı. Yani işçileri ürkütmeyi hedeflediler. Buna rağmen işçiler yılmadan yığınsal olarak 1 Mayıs'a katıldı. Şimdi isimlerini saymak istemiyorum ama sağ basın, mesela *Tercüman*, *Ortadoğu*... O gazetelerin yanı sıra... Artık rahatlıkla söyleyebilirim; bizim tabirimizle "Maocu" diye bilinen yayınlar da bunu yaptı. Hatta o kadar yaptılar ki, *Halkın Sesi* dergisindeki kapakta Kemal Türkler'in bir karikatürü vardı ve üzerine bir yumruk vuruluyordu. Yanında da, "Bu sosyal emperyalistlerin sonu olacak" veya "Sosyal faşizmi Taksim'de bozguna uğratacağız" gibi sloganlar vardı. Bu tarz yayınlar büyük bir olumsuzluk yarattı açıkçası. Hatta o hareketlerin bazı dergilerinde "Kürsüyü zapt edeceğiz" gibi yazılar da yayımlanıyordu.

Dünyanın her yerinde 1 Mayısları işçiler ve onların sendikal örgütleri organize eder. Yani işçi bayramı, işçilerin birlik ve mücadele günüdür. Biz, demin bahsettiğim 1975'in Eylülü'nde Taksim'de yaptığımız Demokrasi Hak ve Özgürlükler mitinginde şöyle bir olumsuzluk yaşamıştık. O mitinge isteyen katıldı, bir engel yoktu. Fakat, miting alanına girerken, orada farklı sloganlardan dolayı küçük bir çatışma yaşandı. Fazla büyümedi ama böyle bir olumsuzluk yaşandı. Biz bunu da dikkate alarak, özellikle solun değişik kesimlerinden çevrelerle oturduk toplantılar yaptık.

"Makinelerimizle geleceğiz, sosyal faşistleri bozguna uğratacağız Taksim'de"

Bunları DİSK'e çağırdık, "1 Mayıs'ı DİSK organize ediyor, DİSK'in talepleri bunlardır. Sizin de talepleriniz olabilir, bunları yine kendi belirlediğiniz çerçevelerde söyleyebilirsiniz ama eğer DİSK'in mitin-

gini bozacak bir eyleminiz olursa biz buna da müsaade etmeyiz," dedik. Buna büyük ölçüde uyuldu. Fakat bu *Aydınlık* çevresi diyelim. *Halkın Sesi* filan gibi yayın organlarının etrafında toplananlar, buna uymayacaklarını söylediler. Taksim'e gireceklerini, hem de –bunu söylemekte mahzur yok– makineleriyle geleceklerini söylediler. Tabir öyle, "Makinelerimizle geleceğiz, sosyal faşistleri bozguna uğratacağız Taksim'de!" Bu dergilerde böyle yazılmadı tabii, ikili görüşmelerde söylediler... Mesela bu konuda –bugün onu da söyleyeyim– *Cumhuriyet* gazetesinden, "Yahu bunları da alsanıza aranıza," diyenler de oldu. Biz onlara dedik ki, "Bunlar böyle davranıyorlar."

Şimdi biz, açıkça söyleyeyim bunları miting alanına almak istemedik. Çünkü; olay çıkmasın, bir provokasyona meydan vermeyelim diye işçileri iş kollarına göre ayırarak her sendikanın nerede toplanacağını belirledik. Genelde iki kol belirledik. Beşiktaş ve Aksaray-Saraçhane... Saraçhane'den gelecekleri, örneğin tekstil sendikası şurada yer alacak, Maden-İş burada yer alacak, Lastik-İş burada yer alacak diye düzenledik... Beşiktaş'tan gelenler de keza böyle. İşçiler sendikalarının bayrağı altında da fabrikalarına göre gruplar oluşturacaklardı. Birbirini tanıyan insanları bir araya getirmekti amacımız. "Tanımadığınız insanı aranıza almayın," diye uyardık... Bunu demokratik örgütlere de söyledik. Mesela TÖB-DER (Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği)... "Sen nereden gelmek istiyorsun?", "Beşiktaş'tan". Tamam, senin kortejdeki yerin şurası kardeşim... Filan örgüt, sen filan yerden yürüyeceksin. Senin yerin burası... Alandaki yerlerini de ona göre belirledik.

Halkın Sesi, Halkın Yolu gibi grupları içimize almayacağız

Şimdi tabii biz özellikle bu Halkın Sesi, Halkın Yolu filan gibi gruplara böyle bir yer belirlemedik. Ha, geleceklerse kortejin sonunda yer alsınlar. Biz onları içimize almayacağız. Biz bunların Saraçhane'den geleceklerini tahmin ediyorduk, nitekim öyle de oldu. Saraçhane'de bizim sendikalarımızın üyeleri kendilerine ayrılan yerlerde kortejlere katıldılar. Aşağı yukarı yirmi bine yakın da güvenlikçimiz vardı. Kırmızı gömlekleriyle filan. Onlar da çember oluşturdular kortejlerin etraflarında. Bu diğer, içimize almak istemediğimiz gruplar da dışarıda kaldılar. Yürüyüş belli bir saatte başlayacaktı, biraz

gecikmeyle de olsa başladı. Kortejin sonunda da Saraçhane'den başlayarak gruplar geliyordu. Gerçekten büyük katılım vardı. Örneğin, Kemal Türkler'in konuşması –şimdi tam saatini kestiremiyorum– 3:00 veya 4:00 gibi başlayacakken, biraz sarktı. Çünkü, kortejlerin Taksim'e girişi hâlâ devam ediyordu. Özellikle Saraçhane tarafından. Saraçhane'den gelen güvenlikten sorumlu arkadaşlarımız belki biraz daha fazla detay bilgi sahibidir, çünkü ben kürsüdeydim olay ânında.

Taksim zaten doluydu ama kortejin sonlarına doğru, sendikalarda ve diğer demokratik kitle örgütlerinde yer alanlar ağır yürümüşler Taksim'e girerken. Arkadaki grubu Taksim'e sokmamak için. Bu bilinçli yapılmış bir şey. Taksim zaten dolu, onlar da arkadan sıkıştırıyorlar. Daha sonra bana verilen bilgiye göre Tarlabaşı'nda önce bir itişme kakışma oluyor. Bu sırada silahlar patlıyor. İki el falan ateş ediliyor.

Şimdi o ateş edilme bölümüne tekrar döneceğim ama ben bu arada kürsüdeydim. Kemal Türkler artık konuşmasını yapmış, miting dağılmak üzereydi. Dağılmadan önce Kemal Türkler saygı duruşuna çağırdı katılanları. Bu mücadelede şehit düşenlerin anısına saygı duruşu yapıldı.

Saygı duruşu öncesinde ben kürsünün yan tarafındaki yabancı sendikacıların yanında oturuyordum. Saygı duruşuyla birlikte ben de ayağı kalktım, alanın bütününü görebiliyordum. O anda bile hâlâ Tarlabaşı tarafından alana girenler vardı. Koridor gibi yarıp, ileriye doğru yer açmaya çalışıyorlardı. O bir dakikalık saygı duruşunun sonuna doğru ben işte o iki el silah sesini duydum önce. Tarlabaşı tarafından gelen iki el silah sesini. Saygı duruşu olduğu için sessizlik vardı. Korkunç bir sessizlik. Yüz binlerce kişi çıt çıkarmadan duruyordu. Tarlabaşı'ndan koridor açmaya çalışanlar bile ses çıkarmıyorlardı. O sayede Tarlabaşı'ndan gelen iki el silah sesini kolayca duyabildim. Silah sesinin ardından o tarafta bir dalgalanma oldu. Anıtın öbür tarafına doğru orayı görebiliyorum.

Sular İdaresi'nin üstünden havaya ateş etmeye başladılar

Bu arada Sular İdaresi'nin üzerinde insanlar görüyordum, ama ne yaptıklarını göremiyordum önce. Resmi elbiselerinden, polis olduk-

ları sezilebiliyordu benim baktığım yerden. Ve onlar ateş etmeye başladı. Onu gördüm. Sular İdaresi'nin üzerinden, kitlenin üzerine doğru... Havaya ama yere değil. Yere ateş etseler, tarayacaklar insanları. Böyle havaya doğru ateş etmeye başladılar.

O arada, Intercontinental Oteli'nden de ateş sesleri geliyor. Kurşunlar kürsünün üzerinden geçiyordu. Kürsü 1976'daki gibi yine merdivenlerin üzerine kurulmuştu. Otel tam karşıda. Otelin pencerelerinden –kaçıncı kattı bilmiyorum– ateş edilmeye başladı. "Otelden ateş ediliyor!" diye bağıranlar oldu.

Tam bunlar yaşanırken, –bunlar birkaç saniyelik belki de birkaç dakikalık olaylar– İstiklal Caddesi girişindeki polis panzerlerinden çok yüksek sesli ses bombaları atıldı. Yüksek ses çıkaran, patlayan ses bombaları... İki veya üç tane. Ses bombaları çok büyük panik yarattı. O panikle insanlar kaçışacak yer aramaya başladılar. O hınca hınç kalabalık dağılıyordu. Kürsüdeki görevli arkadaşlarımız, güvenlikçiler, Kemal Türkler'i hemen aşağıya indirdiler. Kürsüyü idare eden arkadaşımız Sıtkı Coşkun'du. Bugün hayatta değil. Sıtkı Coşkun arkadaşımız mikrofonu alarak kitleyi yatıştırmaya çalıştı, "Yere yatın, yere yatın; sakin olun, dağılmayın!" diye ama kim dinler artık.

Kemal Türkler: "Bu, Maocuların işi değil"

O ses bombaları özellikle müthiş panik yarattı. Ses bombalarının atılmasıyla beraber, panzerler kitlenin üzerine yürüdü. Öyle olunca insanlar kaçacak yer aradılar. Zaten ölenlerin çoğu, Kazancı Yokuşu dediğimiz, Intercontinental Oteli ile Pamuk Eczanesi arasındaki o yokuşun başına sıkıştı. Çünkü dar bir sokaktı ve girişine bir araç park etmişti. Çok insan orada öldü. Ezilerek öldü çoğu. Bir-iki kişi belki kurşunla öldü ama çoğu panzerlerin altında kalarak veya birbirini ezerek öldüler.

Olayın oluş şekli bu. Yani miting bitmek üzereyken, bitti sayılırken, saygı duruşundayken bu olay yaşandı ve miting böylece dağıldı orada.

Sonuçta tabii, biz mitingden, olaydan sonraki ilk değerlendirmemizde, bunu "Maocular yaptı!" dedik. Benim böyle açıklamalarım da var muhtemelen. O dönem, olayın sıcağı sıcağına bunu ben böyle yorumladım. Ama Kemal Türkler ve diğer arkadaşlar tekrar bir ara-

ya geldiğimizde, bir daha değerlendirdik olayı. Hiç unutmam, Kemal Türkler dedi ki, "Bu, Maocuların işi değil. Maocular, tamam bu işe karışmıştır ama bu iş daha başka... Bu işin daha derin tarafı var. Maocular belki bu işe alet oldular," dedi. Ve olay böyle noktalandı.

Bu olaydan sonra işçiler 1 Mayıs'tan ürktü mü? Belki ürkenler oldu. Yani böyle kitlesel bir mitinge katılmak isteyip de, bundan sonrakilere katılmayanlar olabilir, ama 1978'de yine 1 Mayıs kutladık, yine kitlesel katılım oldu, 1977'deki kadar olmasa bile yine katılım oldu.

Yani Türkiye'de böyle bir olay yaşandı. Bildiğim kadarıyla 34 kişi öldü. Daha sonra yaralılardan da belki bir-iki kişi öldü. O ilk ateş edilen Tarlabaşı'nda, ilk ateş ânında bizim Maden-İş'ten, aklımda kaldığı kadarıyla üç üyemiz öldü. UZEL'den. Murat Tokmak arkadaşımız yaralandı. Murat Tokmak, Saraçhane tarafından gelen kortejin güvenliğinden sorumlu arkadaşımızdı. Tarlabaşı'ndaki ateş ânında yaralanan ilk kişi Murat, kendi anlatımına göre. Diğer UZEL işçisi çocuk öldüğünde, Murat'la el eleler. Bizim, Otosan'ın çıkardığı "Böcek" tipi (Anadol) arabalarımız vardı. Bir tanesi Murat'taydı, kortej boyunca rahat hareket edebilmesi için. Olay sırasında Tarlabaşı'nda olan o arabada yanılmıyorsam 20'nin üzerinde kurşun deliği vardı. Taranmıştı yani. Murat Tokmak daha iyi anlatacaktır, ama o gelen grup içinden ateş ediliyor. Zaten Sular İdaresi'nden ya da otelden oraya ateş etmek mümkün değil, çünkü her ikisi de alana bakıyor. Yani korteji arkadan sıkıştıranların tarafından ateş ediliyor.

Orada başta atılan iki el silah bir işaretti muhtemelen. Kimin ateş ettiğini bilmiyorum tabii. Bir işaretti belki ama o anda Sular İdaresi'nin üstünden böyle takır takır ateş edilmesi anlaşılır bir şey değil. O iki el ateş edenler, iki elle yetinebilirlerdi belki de... Yani biraz itiş kakış da olabilirdi ama lokal kalabilirdi orada olay. Ama Sular İdaresi üzerinden böyle peş peşe uzun namlulu silahlarla alana doğru ateş edilince, arkadakiler de anladığım kadarıyla... Kimlerse artık onlar da, birden fazla silah kullanmışlar demek ki orada. Ama yine de en büyük paniği, panzerlerden atılan ses bombaları yarattı. Panzerler bir de insanların üzerine doğru sürülünce her şey allak bullak oldu.

Devletin belli güçlerinin eylemi olmasa bu iş çoktan açığa çıkardı

Bu planlanmış bir provokasyondu. Başka türlü olamaz. Çünkü başka türlü olsa, bu iş çoktan açığa çıkardı. Yani devletin belli güçlerinin karışmadığı bir eylem olsaydı, bu kesinlikle ortaya çıkardı ve sorumluları yakalanırdı. Çünkü Sular İdaresi üstündeki insanlar resmi giysili, uzun namlulu silah taşıyan görevlilerdi. Bunların hiçbiri ortaya çıkmadı. Hiçbiri mahkemelerin önüne çıkarılmadı. Keza Intercontinental Oteli'nden ateş edenler... Kimler otelde, belli. Keza gazeteci Necati Doğru. O vakit *Günaydın*'da çalışıyordu herhalde, daha iyi fotoğraf çekeyim diye olaylar başlamadan önce otelin üst katlarına çıkıyor, hangi kat bilmiyorum bir odanın kapısını açıyor. Necati'yi uzaklaştırıyorlar oradan mesela. Silahlı adamlar Necati'yi uzaklaştırıyorlar. Kimdi bunlar? Necati de bunu yazdı, çizdi. Keza, o gün panzerlerin başında bulunan polis şeflerinin ve amirlerinin kimler olduğu belli. O ses bombalarının atılması talimatını kim verdi? Panzerleri kitlenin üstüne sürme emrini kim verdi? Bunların hiçbiri ortaya çıkmadı.

Ama bu arada kimi buldularsa; işçileri, DİSK yöneticilerini gözaltına aldılar. Murat da yaralı olduğu için hastaneye gidiyor. Hastaneden alınıp götürüldü Murat.

1 Mayıs'ın üstüne gidilebilseydi 12 Eylül darbesi olmazdı

Şunu açıkça söyleyeyim; eğer 1977'deki bu Kanlı 1 Mayıs olayının üzerine gidilebilseydi, bana göre 12 Eylül darbesi olmazdı. Bu bir iddia belki ama 12 Eylül'den önce yaşanan Malatya, Kahramanmaraş, Çorum katliamları da olmazdı. 12 Eylül'e de gelinmezdi. Belki bugün yeni darbe konularını hiç tartışmıyor olacaktık, bunun üzerine o gün gidilebilseydi.

Maalesef ülkemizde böyle bir süreç yaşandı. Devletin içerisinde bir kesim var ki, kimi buna derin devlet, kimi gladio, kimi kontrgerilla diyor... Bunu hâlâ temizleyemedik. Ülkemizin trajik bir gerçeği bu. 1 Mayıs 1977'nin ardından peş peşe işlenen tekil cinayetler var toplu kıyımların yanı sıra. Kemal Türkler de bunlardan biri. Tetiği

çeken belki bulunur ama tetiği çekenin arkasındaki güce ulaşamıyorsun bir türlü. Ülkede böyle bir süreç yaşandı.

Yani bunlardan kimler ne kadar ders çıkardı bilmiyorum. Ben de buna dahilim elbette. Ben bugün 1970'lerde baktığımdan farklı bakıyorum birtakım süreçlere ama bir şeyi değiştirmiyor bu. Birtakım şeylerin açığa çıkmasına katkı vermeye çalışıyorum kendi çapımda. İşte bunları anlatarak veya yeni süreçlere katkısı olur diye bazı şeyler yapmaya çalışıyorum ama yetmiyor. Bir kaygım daha var. Darbecileri açığa çıkaralım, bilmem ne yapalım derken, bana darbeciler kendilerini gizliyorlar gibi geliyor bir taraftan da. Yeni yeni darbeciler de kendilerini gizliyorlar gibi geliyor.

Toplum 1960'ların ikinci yarısında, 1970'lerde sağ-sol diye bölündü. Şimdi, ulusalcı bilmem neci diye bölünüyor, dinci-laikçi diye bölünüyor, Kürt sorunu Türkiye'nin en büyük sorunu, ona bakış açısına göre şimdi yeniden bölünüyor. Yani, yeni yeni çatışma alanları çıkıyor. Kimileri diyor ya, "Sular bulanmayınca durulmaz" diye, belki bu bir duruluğa doğru itip götürecek bir süreç. Bunu bu noktaya getirmeden, yeni çatışma grupları, yeni taraflar yaratmadan da bu sorunları çözmek bana göre mümkün ama önce demokrat olmak gerekiyor. Yani insanlara böyle hakaret ederek sorunlar çözülmez. İnsanlara sen şusun, sen işte darbecilerden yanasın, sen yok ulusalcısın, sen bilmem necisin, sen Kürtçüsün, sen milliyetçisin diyerek, sorunlara böyle yaklaşmayı ben doğru bulmuyorum. Elbette ki sorunlar demokratik bir platformda tartışılarak çözülmeli. Ama insanlar birbirlerinin fikirlerine saygılı olmalı. Birbirlerine hakaret ederek olmamalı bu. Dünün çok iyi dostları, ahbapları, arkadaşları bu yeni süreçler içerisinde saflaşıyorlar giderek. Belki kaçınılmaz böyle bir şey. Belki de böyle bir hesaplaşma olacak fikirsel anlamda. Yani hesaplaşmayı ben çatışma anlamında söylemiyorum ama bu süreci iyi görmüyorum açıkçası.

Maocu grup gelmeseydi olay olmazdı

Bana göre, bizim o "Maocu" diye nitelediğimiz grup gelmeseydi olay olmazdı. Mesela Dev-Yol da vardı orada. Kurtuluş da vardı. Onlarla bir problem yaşamadık. Geldiler katıldılar. Şimdi, olaydaki bu gelişmeye sadece yerel de bakmamak lazım bana göre. Yani öyle

bir siyasi kutuplaşma vardı ki o dönem. İşte bizi "Sovyetçi" diye bilirlerdi, biz bunları "Çinci, Maocu" diye bilirdik.

Mesela biz 1 Mayıs'ta alana zorla girmek isteyen bu gruplarla o tarihten önce de olaylar yaşadık. Maden-İş Sendikası'nın Levent'teki 6. Bölge Temsilciliği'nin Beşiktaş'taki bir düğün salonundaki kongresini gelip bastılar. Sendika kongresi yahu... İşçilikle alakası olmayan kişiler –belki içlerinde birkaç işçi var ama o kadar– kongreyi gelip basıyor. Sopalı kavgalar çıkıyor mesela orada. Keza Phillips'in önünde, işçiler greve çıkacaklar. Phillips işçilerinin yasal grevi bu. Yasal greve çıkacaklar, yürütme kurulundan, sendikadan yöneticiler olarak biz gitmişiz, Kemal Türkler orada bir konuşma yapıyor, bir grup gelmiş orada olayı provoke ediyor, Kemal Türkler'e saldırıyor...

Peki, bunlarla bizim alıp veremeyeceğimiz ne? Şuna saygılı olsalar; yani her örgütün kendi iç işleyişine saygılı olunsa... Maden-İş olarak, tamam, biz Sovyet yanlısı olabiliriz. Bunlar da Çin yanlısı olabilirler. Problem değil. Ama birbirlerinin gelip kongrelerini basmak, mitinglerini sabote etmek gibi işler olunca, iş kavgaya dönüşüyor. İşte burada kafalarımızı demokrat yapamadık. Çinci olmakla Sovyetçi olmak arasında dünya görüşü olarak, dünyayı yorumlamakta farklılıklar var. Ama herkes kendi alanında, kendi görevini yapsın kardeşim. İdeolojik anlamda saldıracaksan sen, kaleminle saldır. Ama gelip burada kaba kuvvete başvurursan bu olmaz. Tabii bir de şey var: Saldırdığın insanlar sadece sendikanın yöneticileri değil. Yöneticilerin de katıldığı toplantılarda işçi mitingine saldırıyorsun. İşçilerin kongresine saldırıyorsun. İşçiye saldırıyorsun... İşçiler de bu durumu görünce, boğanın kırmızı görünce yaptığı gibi, hurra... O da ona hücum ediyor. Kafa göz yarmalar, bilmem neler... Bunları yaşadık biz açıkçası.

1980'de Kemal Türkler öldürülmeden belki bir-iki ay evvel Acıbadem'de, Otosan'da örgütlenme yapılacak, referandum yapılacak. Sonunda biz zorla –affedersin– faşist bir sendikadan kurtarmaya çalışıyoruz orayı. İşveren bir taraftan engellemeye çalışıyor, işçi atıyor falan, ama sonunda uğraşa uğraşa işçinin çoğunluğunu üye yapmışız. Mahkemeden referandum kararı çıktı. İşçiler karar versin. Buna uzun süre yanaşmadılar. En son başka çözüm bulamadılar, sahte imzalar falan da işin içine girince rakip sendikalardan, referandum dediler. Referandum için bildiri dağıtıyor bizim Ümraniye şubemiz.

Netaş işçilerinin de içinde olduğu bir sendika minibüsü veya işçilerden birinin arabasıyla fabrika önüne gitmişler, "İşte filan gün referandum yapılacak!" onu duyuruyorlar işçiye. Bir grup geliyor... Halkın bir şeysi, hangisiydi bilmiyorum, işçilerin üzerine ateş ediyor. Orada Netaş'tan bir işçi öldü. Otosan'ın önünde bildiri dağıtırken... Suçu neydi kardeşim bunun yahu... Yani böyle süreçler yaşadık o dönemde.

1 Mayıs 1977'ye giderken bu grupların dergilerine bakmak lazım, *Halkın Sesi* de dahil. *Halkın Sesi*, *Halkın Kurtuluşu* hangisi ise bilmiyorum ama bir-ikisinin bütün yazılarında, 1 Mayıs'a ilişkin, "Taksim' de sosyal faşistlere ders vereceğiz" anlamında ifadeler vardı.

Bunlarla bir görüşme yapılabilir miydi? Bana göre, direkt oturup karşılıklı yapmadık ama dolaylı... Şu anlamda dolaylı: Tertip komitesinden Müşir Kaya Canpolat arkadaşımız avukat olduğu için bunların avukatlarıyla adliyelerde falan karşılaştı, görüştü. Yani, "Doğru değil bu yaptıklarınız" anlamında... İşte ona karşılık da onlar, "Biz geleceğiz, hem de makinelerimizle geleceğiz" diye ona söylemişlerdi. Müşir Kaya bunu yanılmıyorsan, evvelsi sene *Radikal*'deki röportajında (30 Nisan 2007) da söyledi.

Sendika mitingine bir siyasi grup damgasını vurmak istiyor

Gerçekte, sendikaların işleviyle siyasi partilerin işlevi farklı farklı şeyler. Kimi zaman iç içe geçen çok yanı olmasına rağmen, burada her iki örgütün de bağımsızlığını korumak lazım. Farklı işlevleri var onların. Her biri yalnızca kendi işini yapmalı.

Bir şeyi daha ilave etmek istiyorum. Biraz önce anlattığım olaylarda olduğu gibi sendikaların düzenlediği bir mitinge, bir eyleme bir başka siyasi grup gelip ille damgasını vurmak istiyor. Bu yanlış. Bunu yapmamak lazım. İşte orada olay çıkıyor. Eğer sen, "Kardeşim 1 Mayıs'ı burada biz kutluyoruz. Sen de git başka bir alanda kutla," diyorsan, illa gelip orayı sabote etmenin âlemi yok.

Bu, günümüzde hâlâ yaşanıyor bana göre. DİSK'in karşılaştığı sorunlardan biri bana göre bu. DİSK'in bugünkü aktivitesi tartışılabilir. Görevini yeterli olarak yerine getirebiliyor mu, getirmiyor mu? O ayrı bir olay. Ama DİSK olur, başkası olur. Biri toplantı yapıyorsa, bir miting yapıyorsa, illa ona katılmak zorunluluğu yok. Onunla uyum-

lu değilsen, git sen de başka bir yerde kutla. Ama onunla ortak yapabilmenin yollarını sonuna kadar zorla, ara. Orada birlikteliği göstermek önemli kamuoyuna karşı. Ama ille "Gelip siyasi damgamı vuracağım bu mitinge!" diyorsan, onu ben doğru bulmam. Ben gelip senin mitingini sabote ediyorsam, sen de beni suçla: "Haksızsın!" de. Bu konuda maalesef bir anlaşmaya varılamadı sol gruplarla, fraksiyonlarla sendikalar arasında. Çünkü özellikle bu sol siyasi gruplar, fraksiyonlar çok cüce, küçük kalıyorlar, ille kitlenin içerisine girip, oradan kendilerine bir şey elde etmeye çalışıyorlar.

Bugün de 15-16 Haziran'ı işçi sınıfı değil, öğrenci hareketi yapmış gibi yazıyorlar

Şimdi bugün bazı kesimler, 15-16 Haziran olayını da sanki işçi sınıfı yapmamış da, öğrenci hareketi yapmış gibi, öğrenciler yapmış gibi yazılar yayımlıyorlar. Şimdi isim söylemeyeyim ama kitap haline de geldi bunlar. Bunları görüyorum ve üzülüyorum. Gerçek hiç öyle değil. 15-16 Haziran olayı tamamen DİSK'in öncülüğünde, işçi sınıfının başlattığı bir eylemdir. Bu hak arama mücadelesinde işçi sınıfının başkaldırışıdır aslında. Hiç kimse, işçi sınıfının böyle bir eyleme kalkışacağını öngörmemişti. Bu yüzden bu politik çevreler şaşkınlık içinde kaldı. 15-16 Haziran olaylarına gelinceye kadar işçi sınıfını çok fazla hesaba katan yoktu. Herkes tartışıyordu; milli demokratik devrim mi, sosyalist devrim mi, kesintili devrim mi, kesintisiz devrim mi diye... 15-16 Haziran olayları bu hesapların hepsinin yeniden gözden geçirilmesine yol açtı. Bu kadrolar şapkalarını önlerine koyup düşündüler. Daha ziyade öğrenci hareketlerinden gelen bu sol fraksiyonlar, benim tabirimle, "Selin önünden kütük kapmak" gibi bir işe kalkıştılar. 15-16 Haziran olaylarında fabrikalarda öne çıkmış işçilerden, kim ne taraftar kazanacak, kim kimi tavlayacak yarışına girdiler. "Doktorcular"[1] bir taraftan, Maocu kesim bir taraftan, Mihri Belli çevresindekiler bir taraftan, Partizan grubu bir taraftan... Bunların hepsi işçi sınıfı içerisinden taraftar kazanmaya çalıştı. Bu-

1. 1925'te TKP'nin ikinci kongresinde merkez komitesine seçilen, daha sonra partiyle yollarını ayıran ve 1971'de yaşamını yitiren Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın görüşlerini savunan kesim.

nu doğal karşılarım bir yerde ama sonunda birbirlerinin kafalarını gözlerini yarar hale geldiler.

Tabii gelişmeler sırasında işçi sınıfı da giderek politikleştiği için, sınıfın öncü kadroları da sürece, şu gruptan veya bu gruptan katıldı ve kavgaların içerisinde taraf olmak durumunda kaldı. Bizim işçi kesiminden gelen insanlar olarak, sol kesimdeki fraksiyonlarla kavgamız böyle başladı.

1970'ten 12 Eylül'e kadar bu süreç böyle devam etti. 12 Eylül gelip kafamıza balyoz gibi inince, hepimiz bu balyozun altında kaldık, ezildik. Bilmiyorum kim ne kadar sonuç çıkardı yaşadığımız bu süreçten. Benzer olumsuzlukların izlerini bugün hâlâ görüyorum. Mesela var olan sol partilerden farklı yeni bir sol parti kurma girişimi var. Şöyle veya böyle buraya da yansıyor, geçmişteki bu çatışmalar, tartışmalar. Kimi geçmişi tümden reddeden bir anlayışla, kimi geçmişin hâlâ şöyle ya da böyle olumlu yanlarını görerek, kimisi de aynı düşünceleri devam ettirerek yaklaşmak istiyor bu sürece... Bu ileriye doğru nasıl sonuçlanır bilmiyorum, ama maalesef olumlu bir gelişme görmüyorum. Onun için seçim zamanı geldi mi, insanlar ne yapacağız, hangi partiye oy vereceğiz diye düşünüyorlar...

■

Gün Zileli

"Yaşananlardan hiç ders çıkarılmadı"

12 Mart 1971 darbesi sürecinde Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi (TİİKP) davasından yargılanıp hapis yatan Gün Zileli 1 Mayıs 1977'de Aydınlık / Halkın Sesi grubunun önde gelen yöneticilerindendi. Örgütünün "Provokasyon olacağı" gerekçesiyle 1 Mayıs'ta Taksim'e grup olarak değil, bağımsız bireyler halinde katılma kararı almasının ardından diğer "Maocu" grupları bu fikir doğrultusunda ikna etme görüşmelerini bizzat yaptı.

Gün Zileli kendi örgütünün neden 1 Mayıs'a grup olarak katılmadığını, "Maocu-Sovyetçi" ayrımını, diğer "Maocu" gruplarla girdiği tartışmaları ve o gün alanda yaşadıklarını anlatıyor.

1974 affıyla hapishaneden çıktığımız zaman şöyle bir manzarayla karşılaştık: Büyük bir sola kayış var. Özellikle genç insanlarda ama bu sadece gençlerle de kısıtlı değil; kasabalarda, her yerde... Belki de o Ecevit'in Karaoğlan hareketinin falan da bunda etkisi olabilir ama müthiş bir sola kayma var.

Ve bütün hapisten çıkan örgütler... –örgütler hapse girmişti, hapisten örgütler çıktı...– bu büyük sola kayışı tabii ki değerlendirdiler. Biz de dahil olmak üzere. *Havariler* kitabımda da belirttiğim gibi, "Kimse bu toplum denizine attığı kepçeyi boş çıkarmıyordu"... Yani muazzam bir bereket... Kasabalardan, ilçelerden haberler geliyor... O zaman biz *Aydınlık* dergisini çıkartmaya çalışıyorduk. İşte şu kasabadan 100 *Aydınlık* talep ediliyor, öbüründen 150, öbüründen 50... Böyle bir talep var.

1975 yılında bir Maocu, bir Moskovacı blok oluştu, bir de aradakiler vardı

Bu sola kayışla birlikte, soldaki saflaşmalar da öne çıktı. Saflaşmayı şöyle anlatabilirim. Bir Maocu blok oluştu 1975 yılında diyelim, bir Moskovacı blok oluştu. Bir de bunların arasında kalan daha çok THKP-C kökenli akımların oluşturduğu, Latin Amerika'yı kendisine örnek alan ve Pekinci veya Moskovacı olmayı tercih etmeyen gruplar.

Maocu blokta başı çeken Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi diye bilinen Aydınlık hareketiydi. Ama yeni Maocu gruplar da ortaya çıkmaya başlamıştı. Mesela TİİKP'den bölünen TKP-ML (Türkiye Komünist Partisi-Marksist Leninist), İbrahim Kaypakkaya kesimi. Bu arada tabii onlar da kendi aralarında bölünmüşlerdi. TKP-ML'den Halkın Birliği diye bir grup çıkmıştı. Ama o da Maocu kesimde sayılıyordu. Hani "Halkın Sülalesi" diye söylenir ya... THKP-C kökenli gruplardan Maoculuğa gelen Halkın Yolu vardı. Bu bayağı kalabalık bir gruptu. Özellikle işçiler arasında ve öğrenciler arasında önemli bir tabanı vardı. Keza, THKO'nun (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu) devamı olarak Halkın Kurtuluşu diye bilinen hareket vardı. Daha sonra bugün de EMEP (Emek Partisi) diye bilinen harekettir bu. Böylece *Halkın Yolu*, biz *Halkın Sesi*'ni çıkardıktan sonra da Halkın Sesi, *Halkın Birliği*, *Halkın Kurtuluşu* gibi dergilerle kendisini duyuran ve Halkın Sülalesi denilen Maocu kesim.

Öbür tarafta ise Türkiye İşçi Partisi'nin devamı olarak kurulan ve Behice Boran'ın önderlik ettiği TİP, Ahmet Kaçmaz'ın başkanlığını yaptığı TSİP (Türkiye Sosyalist İşçi Partisi) ve yeni bir güç olarak ortaya çıkan TKP. Yeni bir güç olarak ortaya çıkan diyorum, çünkü TKP o zamana kadar, yani 1974'lere kadar Türkiye'de ismi olan ama varlığı olmayan bir oluşumdu. Soldaki Sosyalist Devrim - Milli Demokratik Devrim bölünmesinden sonra, sosyalist devrimciler kesiminde kalan gençlik önderleri, mesela Veysi Sarısözen, Nabi Yağcı veya Ankara'dan Nihat Akseymen –Yörükoğlu diye bilinir– 12 Mart'tan sonra Doğu Berlin'e ve Doğu Bloku'na geçip TKP'yle bağlantı kuruyorlar. Onların partiye girmesi TKP'ye yeni bir kan getiriyor ve canlandırıyor. TKP hem bu yeni kuşakla hem de üstten DİSK'e hâkim olarak, Türkiye'de güçlenmeye başladı. Bu blok da böyle.

Arada da, ana gövdesini THKP-C kökenli Dev-Yol'un oluşturduğu, Kurtuluş vb. daha kalabalık bir kesim vardı. Bunların içinden çıkıp böyle vurucu timler şeklinde örgütlenmiş mesela MLSPB (Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği) vardı.

Şimdi uzun uzadıya saymayalım, bunlar da ortadaki gruplar oluyor...

Gerilim Aydınlık'ın "Revizyonist zinciri kıralım" sloganıyla başladı

Burada 1 Mayıs 1977 olayı nedeniyle Maocu kesimin üzerinde biraz durmamız gerekiyor. Çünkü Maocu kesimde büyük bir Maocu-Moskovacı çatışması ve gerilimi var ki, zaten 1 Mayıs 1977 olayı bu gerilimden ortaya çıkmıştır.

Ayrıca Maocuların kendi arasında da bir rekabet var. Kim esas Maocu kutbu temsil edecek rekabeti. Çin'le bağlantılı olduğunu ve Çin Komünist Partisi tarafından tanındığını ileri süren Aydınlık hareketi bu işin esas sahibi olduğunu savunuyordu, ama bir yandan da "Gelin birleşelim" gibi bir tutum içindeydi. Ama bu tabii ki bir taktikti. Aslında Aydınlık'ın niyeti diğer Maocu örgütleri kendine katmak ve eritmekti. İşte bu koşullarda 1 Mayıs 1977'ye doğru gelinirken Moskovacı-Maocu çatışması ve gerilimi de en had safhaya gelmişti.

Aydınlık'ın bu işteki sorumluluğu öyle "Biz katılmadık, provokasyona alet olmadık"la kurtarılacak bir durum değildir. Çünkü Aydınlık'ın dışındaki diğer Maocu gruplar, bizim verdiğimiz adla "Üçlü Blok" diye tanımlanan gruplar, tamamen Aydınlık'ın çizdiği ideolojik hattın sonucunda böyle bağımsız bir blok olarak ortaya çıkmıştır. 1 Mayıs'a o şekilde gelmelerinin nedeni de, müsebbibi de, yine bence büyük ölçüde Aydınlık'tır.

Tabii aradaki rekabetlerin ve işte "Ben daha iyi Maocuyum" veya "Ben revizyonistlere karşı daha iyi mücadele ettim" mantığının da payı vardır ama Aydınlık bunu körüklemiştir. Çünkü o sırada ben bizzat *Halkın Sesi* dergisinin başındaydım sanıyorum. 1 Mayıs 1977'den birkaç ay önce biz *Halkın Sesi*'ni, "Revizyonist Zinciri Kıralım" manşetiyle çıkardık. Kapaktaki karikatürde, aralarında TKP Genel Sekreteri İsmail Bilen'in de yer aldığı "revizyonist zincir" işçiler ta-

rafından kırılıyor, sendika ağası, TKP falan her bir tarafa dağılıyordu. Ben derginin başındaydım tabii ve benim özel bir sorumluluğum da söz konusu, ama nihayetinde hareketin siyasetiydi bu. Biz bu "Revizyonist zinciri kıralım" sloganını atınca, bu slogan bütün Maocu cephede yayıldı ve Üçlü Blok da bu mantıkla harekete geçti.

1 Mayıs'ta Taksim'e ulaşacak bu dizginsiz rekabetçiliğin başını biz çekiyorduk. Revizyonist zinciri kırmanın pratikteki anlamı, 1 Mayıs günü revizyonistlerin bir güzel hırpalanması ve Taksim'e gelen sanayi işçilerinin tarafımıza kazanılmasıydı. Bu havayı öylesine körüklemiştik ki, revizyonizme karşı mücadelede bizden geri kalmaktan korkan Üçlü Blok da aynı havaya girmişti.

Provokasyon ihtimali ortaya atıldı ve örgüt olarak değil kitle içinde katılma kararı aldık

Aslında biz de son âna kadar bu mantığın içindeydik. Son anda bir olay durumu değiştirdi. Çok iyi hatırlıyorum son bir değerlendirme toplantısı yapıldı. Değerlendirme toplantısı şu: Partinin veya hareketin bir kısım önderleri o toplantıda var ve bir de işçi bölgelerinde çalışan arkadaşlar var. Onlarla "Bölgelerde durum nedir?" diye son bir istişare yapacağız. Ama bu istişarede "Acaba bağımsız katılalım mı, katılmayalım mı" diye bir soru ve tereddüt yok. Kesinlikle bağımsız katılacağız ve biz de Üçlü Blok gibi gideceğiz Taksim'e.

Orada işte hiç unutmam, Dil Tarih'ten de (Ankara'daki Dil Tarih Coğrafya Fakültesi) benim arkadaşım olan, bizim Dil Tarih Fikir Kulübü'nden Abdurrahman Taşçı adlı, işçi bölgelerinde çalışan arkadaş itiraz etti, "Ben bunu doğru bulmuyorum," dedi. "Nasıl olur" diye sorduğumuzda, "Böyle bir tutum bizi işçi yığınlarından koparır. İşçiler biz Maocularla sendikacıların çatışma ihtimalinden büyük tedirginlik duyuyor. Belki de gelmeyecekler. Maocu-Moskovacı çatışması istemiyorlar ve bu çatışmadan da büyük olaylar çıkacağı gibi endişeleri var," dedi.

Bu bizi etkiledi, hatta ona ilk katılanlardan biri de ben oldum. "Bu görüş önemli. Değerlendirelim," dedim. Bir tartışma oldu. Doğu (Perinçek) böyle eğilimleri değerlendirmesini bilir, yani anında manevra yapabilirdi. Dolayısıyla "Tamam," dedi o da.

O tamam deyince de işin rengi değişti ve biz karar değiştirdik.

Mitinge bağımsız katılmak yerine, Üçlü Blok'tan ayrı, kitle örgütlerinin içinde girmeye karar verdik.

Karar herkese ulaştırıldı fakat yapmamız gereken iki şey daha vardı. Bir kere kamuoyuna tutumumuzu açıklamamız lazımdı, çünkü bir provokasyon olabilir endişesi bizi de iyice sarmıştı. Hüseyin Karanlık hemen basın toplantısı yapıp tutumumuzu ortaya koydu.

Bana da şu görev düştü: Üçlü Blok'un temsilcileriyle temasa geçerek onları bağımsız katılmama konusunda ikna etmek. Yani Taksim'e kendi gruplarıyla pankart açarak gitmekten vazgeçirip bizim gibi kitle örgütleri içinde katılmalarını sağlamak. Çünkü biz şöyle bir değerlendirme yaptık: Tamam biz vazgeçiyoruz ama "Üçlü Blok" dediğimiz, Maocu diye bilinen koca bir kalabalık geliyor 1 Mayıs'a. Biz mitinge sendikalar ve kitle örgütleriyle birlikte katılsak bile sonuçta bir çatışma falan olursa, bunun altında biz de kalırız diye düşündük.

Üçlü Blok'u örgüt olarak katılmaması için ikna turları

Üçlü Blok'u caydırmayı gerçekten istiyorduk ama temsilcilerini ikna edemesek de, en azından tabanı uyarmış olacaktık. Bu tabii Üçlü Blok'u kendi tabanının önünde teşhir etmeye yönelik örgütsel bir taktikti aynı zamanda.

Aksaray taraflarında Bar-Der-İş sendikasında Üçlü Blok'un toplantısı vardı, ben de davetsiz misafir olarak gittim. Halkın Kurtuluşu adına katılan Aktan İnce'nin kardeşi Altan İnce benim katılmama itiraz ettiyse de, Halkın Yolu adına katılan Tevfik Özkorkmaz'ın (Kara Hasan) olumlu tavrı nedeniyle fazla ses çıkaramadı.

Söz isteyerek konuştum. Bağımsız katılmanın çatışmayı ve provokasyonu davet etmek anlamına geleceğini söyledim, "Bu bizleri son derece zor duruma sokar, işçi yığınlarından koptuğumuz gibi kamuoyunda da çatışmayı tahrik eden provokatörler durumuna geliriz" mealinde bir konuşma yaptım. Etkili olduğumu sanıyorum. Her ne kadar Altan İnce beni susturmak için araya girdiyse de Tevfik Özkorkmaz konuşmamın sonuna kadar dinlenmesini talep etti ve ben devam edip konuşmamı tamamladım.

Halkın Kurtuluşu temsilcileri sloganlardan öteye gitmeyen argümanlarla bana karşı çıktılar. Ben daha fazla yüz göz olmamak için,

"Sizi tarihi sorumluluğunuzla baş başa bırakıyorum," diyerek gitmeye yöneldim. Tevfik Özkorkmaz kapıya yakın yolumu keserek, "Böyle önemli ithamlarda bulunduktan sonra bizi bırakıp nereye gidiyorsun arkadaş!" dedi. İyice tereddütlü olduğu çok belliydi. Ama ben toplantıyı terk ettim.

Sonradan sonuna kadar kalıp da ikna çabamı sürdürseydim acaba sonuç değişir miydi diye düşündüğüm olmuştur. Daha sonra Aydınlık saflarına katılan Tevfik Özkorkmaz bana "Eğer biraz daha kalıp ikna çabalarını sürdürseydin sana katılacaktık," demiştir.

Oradaki davranışımda örgütsel kararların değişmeyeceğine olan inancım kadar, içten içe "Kararlarını değiştirmesinler de biz sonradan canlarına okuyalım" örgütsel kâr alışkanlığının rolü olmuş mudur diye hep düşünmüşümdür...

1 Mayıs'tan bir gün önce Halkın Yolu'nun Beşiktaş'taki bir dernekte afişleme ve bildiri dağıtmak için toplanacağını öğrenince, bu kez örgüt yöneticileriyle tabanları önünde hesaplaşmak ve tabana mesajlarımızı iletmek için oraya gittim. Kendimi Ekim ayaklanmasının idare edildiği Smolni karargâhında[1] zannettim.

İnsanlar tam devrim öncesi ruh halindeydi. Afişleme ve bildiri dağıtımından dönen gençler yorgun argın merkeze geliyor, yerlerini yeni ve zinde genç grupları alıyor; kovalarla, afiş ve bildirilerle sokağa çıkıyorlardı. Gözleri davaya inancın pırıl pırıl ateşiyle parlıyordu. Ama bu keskin ışık bazen insanı kör de edebilir. Kendileri de en az ötekiler kadar genç olan yöneticiler Smolni'de devrimi yöneten kahramanlardan farksızdı.

Yine de şansımı denemeye karar verdim. Yanımdaki bir gençle 1 Mayıs'a bağımsız katılmanın yanlışlığı üzerine tartışmaya giriştim, bilinçli olarak sesimi yükseltip daha ajitatif davranmaya başladım. Sonunda etrafıma küçük bir kalabalık toplamayı ve diğerlerinin de dikkatini çekmeyi başardım. Halkın Yolu'nun oradaki çalışmasını yöneten Erkan Önsel derdimi anlatmam için bana beş dakika konuşma fırsatı verdi. Herkes beni saygı ve dikkatle dinledi.

Etkili olduğumu sanıyorum. Sonunda kafaları karışan bazı genç-

1. 1917 Ekim Devrimi sürecinde Rusya Sovyetleri merkez icra komitesi Çayika ve Petrograd Sovyeti'nin karargâhı olan Neva Nehri kıyısındaki Smolni Enstitüsü.

ler bana soru sormaya başlayınca Erkan Önsel araya girip, "Soru falan yok arkadaşlar. Tamam... Gün arkadaş söyleyeceğini söyledi. Biz burada tartışmaya girmiyoruz. Haydi herkes işinin başına!" dedi. Yapacak bir şey kalmamıştı. Aslında yapacağını yapmış, tabanı önceden uyarmıştım. Eğer 1 Mayıs'ta olaylar çıkarsa Halkın Yolu yöneticileri bunun hesabını nasıl verecekti ve ne halt yiyecekti görecektik...

Sonuçta Üçlü Blok'u grup olarak katılmama konusunda ikna etmek için elimizden geleni yapmıştık. Tabii biraz şu da vardı sanıyorum: Ulan, ikna olmasınlar da, biz bunların bir canına okuyalım gibi böyle bir gizli düşünce de olabilir işin içinde.

1 Mayıs günü Saraçhane'de arasına karışacağımız sendika arıyoruz

Sonuçta Aydınlık grubuna mensup olanlar 1 Mayıs günü korteje kendi kitle örgütleri ve sendikalar içinde katıldı.

Biz de Hasan Yalçın'la beraber yanımızda DGB'den (Devrimci Gençlik Birliği) ikişer silahlı muhafızla, Saraçhane başında içine gireceğimiz bir grup aramaya başladık.

Bizim bir kitle örgütümüz yoktu çünkü. Nereye girebiliriz derken, orada şimdi hatırlayabildiğim kadarıyla taşıma işkoluyla ilgili bir sendika bulduk. İşçilere kesin talimat vermişler "Aranıza kimseyi sızdırmayın" falan diye ama işçiler o kadar da gayretli değillerdi doğrusu. Biz de, "Yaşa, varol!" falan derken araya girdik. İşçiler de bize "Yahu hemşerim sen kimsin?" demediler. Dolayısıyla uslu uslu yürümeye başladık.

Şimdi arkamızda Kurtuluş var. Marks, Engels, Lenin posterleri taşıyorlar; onların arkasında da Üçlü Blok. Ama Üçlü Blok'la Kurtuluş arasında epeyce bir mesafe var. Bir boşluk var daha doğrusu. O boşluk neden? Kurtuluşçular mı acaba öyle istediler onu bilemiyorum. Bu şekilde yürüyüşe geçildi.

Yürüyüş Şişhane taraflarına yaklaştığı sırada –ki, saat artık bayağı akşam saatlerine yaklaşıyordu– gittikçe ağırlaştı. Üç adım yürüyoruz, duruyoruz. Üç adım yürüyoruz duruyoruz... Ve o arada da çevrede DİSK görevlilerini, kırmızı önlük giymiş işçileri görüyoruz; ellerinde sopalar, telaşlı bir koşuşturma var. DİSK'lilerin Böcek deni-

len görevli arabaları vardı, onlardan biri vızır vızır geliyor, talimatlar veriyor falan. Bir endişe havası var. Ama bu endişe havası ne olacak, sonuç tabii hiç belli değil.

Saygı duruşu sırasında Tarlabaşı'ndan müthiş bir taraka koptu

Böyle mehter marşıyla yürür gibi; dura kalka, dura kalka, en sonunda biz Tarlabaşı tarafından alana girdik. Artık oraya girdikten sonra tabii arkamızdaki Üçlü Blok'u veya Kurtuluşçuları görmemiz mümkün değil. Ama girmeden önce ben baktığımda o aradaki boşluk iyice açılmıştı. 500 metre diyebileceğimiz büyük bir boşluk vardı. Tarlabaşı'ndan girdik. Harbiye tarafına doğru gittik, Harbiye'den gelen –çok zaman geçti– eğer yanılmıyorsam Dev-Yol kalabalığıyla karıştık. Oradan da büyük bir kalabalık geliyordu. Bu taraftan ve o taraftan gelen kitle karıştı. Alandayız zaten. O arada benim duyduğum, Kemal Türkler konuşuyordu ve sanırım konuşmasının sonuydu, saygı duruşuna çağırdı. Saygı duruşuna geçildi ama çok kalabalık olduğu için kimisi saygı duruşuna geçmiş, kimisi tam algılayamamış durumda slogan atıyor hâlâ. Böyle bir kargaşalık hali vardı.

İşte tam o sırada, aşağı taraftan, Tarlabaşı tarafından müthiş bir taraka... Silah sesleri gelmeye başladı ve millet aynı domino taşları gibi patır patır birbirinin üstüne düştü. Herkes yere yığıldı ama hani şöyle, "Silah atılıyor yere atayım kendimi" değil. Mesela ben yere yıkıldım çünkü, üstüme insanlar yıkıldı.

Herhalde ilk başta birtakım insanlar kendilerini yere attılar, ama ondan sonra o kadar sıkışık bir kalabalık var ki, kendimi yere atmayayım desen de atmak zorundasın çünkü zaten üstüne yığılıyor insanlar. Hepimiz birden yere yığıldık. Rüzgârla yere yatan başaklar gibi. Kalktığım zaman kendimi –nasıl bir karışıklık olmuşsa– Taksim Gezisi'nin merdivenlerine biraz daha yakın bir noktada buldum. İnsanlar meydana doğru yuhalayarak pankart sopalarını falan atıyorlardı. Ben bu arada elime geçen birkaç sopayı attım. Bir kısım insanlar da sanırım görevlilerdi, "Atmayın arkadaşlar, atmayın! Provokasyona gelmeyin!" diye bağırıyordu. O arada meydanda gördüğüm tek silah olayı, bir durağın üstündeki tek bir militan çocuğun havaya ateş etmesiydi. Ama silah sesleri devam ediyordu bir yandan da.

Panzerler meydanı fır dönüyor, insanlar izdiham içinde kaçıyordu

O arada gördüğüm en önemli şey şuydu: Meydan tıklım tıklım doluydu ama ortadaki o süngü heykelinin[2] çevresindeki yol boşalmış, iki tane panzer fır dönüyor. O dönüş sırasında işte ben Intercontinental'in köşesine, yani Kazancı Yokuşu'na doğru insanların kaçıştığını gördüm. Hem oraya hem de diğer yönlere. Alan boşalırken kalabalık oralara doğru büyük bir izdiham halinde kaçışıyordu.

Sonra biz yürüyüşe geçtik. Ama nasıl bir yürüyüş? Mesela nereye yürüyüşe geçtik veya niye geçtik orasını bilmiyorum ama biz slogan atarak marşlar söyleyerek falan, kitle halinde Gümüşsuyu'na doğru yürüdük. Herhalde bir başka kalabalık da Beyoğlu'na doğru yürüyordu. Ama ben o arada, mesela "Sular İdaresi üstünden ateş edildi" falan deniyor, bunları hiç görmedim. Edilmiş olabilir ama herhangi bir binanın, bir duvarın üstünden ateş edildiğine tanık olmadım.

Gümüşsuyu'ndan iniyorduk. Tam Teknik Üniversite'ye yakın bir yerde aşağıdan gelen bir polis grubuyla karşılaştık, ama ne bizim onlara ne de onların bize ilişmeye niyeti vardı, böyle barış içinde yan yana geçtik. Fakat onları geçtikten ve biraz daha aşağıya doğru indikten sonra yukarıdan panzer sesleri başladı. Bir anda büyük bir koşuşturma oldu aşağıya doğru. Kaçışma demek daha doğru.

Yukarıdan herhalde bunları kovalayın veya yakalayın denildi, muazzam bir koşuşma... Orası artık can pazarı. Herkes "Kendimi nereye atsam" gibilerden kaçıyor...

Evde 34 ölüyü öğrendim. Kime anlatabilirsin ki "Biz farklı Maocuyuz" diye

Dolmabahçe'ye indik ve oradan müthiş bir koşuyla kendimizi Beşiktaş'ın tepelerinde bulduk, benim korumalarım hep yanımda. Hiç bırakmadılar çocuklar sonuna kadar. Ama Hasan Yalçın'ları kaybettik mesela o kargaşalıkta.

2. O yıllarda 27 Mayıs darbesini sembolize eden bir süngü heykeli vardı Taksim Meydanı'nda.

Sonra çocuklar beni iskeleye kadar getirdiler, orada onlarla vedalaştım ve karşıya geçtim. İçerenköy'de bir evde oturuyorduk, çatı katında. Feyza (Perinçek/Zileli, Doğu Perinçek'in kız kardeşi) rahmetli o zamanki eşim. Evde unutmuyorum, Doğu'nun kızı Kiraz vardı. Herhalde onu da bırakmışlar. Feyza da meydandaymış da sonra nasıl olduysa Kiraz da gelmiş falan... Feyza kapıyı açtı, "Çok ölü var!" dedi. "Nasıl yahu?" dedim. Ben o zamana kadar tek bir ölü görmemişim meydanda. "34 kişi ölmüş," dedi, "Radyo söylüyor." O zaman şoke oldum, nasıl olabilir böyle bir şey diye...

Ertesi gün, *Günaydın* "Maocu vatan hainleri işçi bayramını kana buladı" diye başlık attı. Tabii biz genelde "Maocuların provokasyonu" lafının altında kaldık, çünkü geniş kitlelere anlatamazsın, "Yahu biz farklı Maocuyuz" diye...

1 Mayıs'tan kimse ders çıkarmadı, sadece Halkın Yolu bize katıldı

1 Mayıs 1977'nin sola ne gibi etkileri oldu? Sovyetçi-Maocu çatışmasında biraz daha aklıselim sahibi olalım falan diye bir değişikliğe yol açtığını ben hatırlamıyorum. Yaşananlardan hiçbir ders çıkarılmadı. Tam tersi şu oldu: TKP'liler, "İşte bakın gördünüz mü, Maocu faşistler!" bilmem ne... Bizim cephede ise "İşte bakın gördünüz mü, meydana almayacağız dediler ve buna yol açtılar"... Bunu söylüyorduk ama çok da fazla inanarak söylemiyorduk doğrusu.

Bizim esas derdimiz Maocu cephede hesaplaşmaktı. Fırsat bu fırsat... "Hah tam biz bunları şeyinden yakaladık"... İşin açıkçası bu. Yani tamamen politik yarar. Biz bunları tam suçüstü yakaladık, şimdi canlarına okuyalım. Şimdi gelin bakalım TİKP'nin[3] "müthiş" önderliğini dinlememenin cezasını çekin!

Bu bayağı etkili oldu. Halkın Yolu'nun bize büyük ölçüde katılmasında, çözülmesinde bu olay tayin edicidir. Mesela Halkın Yolu bu Maocu cephedeki saflaşmada Halkın Kurtuluşu ile bizim aramızda yer alırdı ve biraz ona, biraz buna gitgelleri vardı. 1 Mayıs 1977 olayından sonra büyük bir sökülme şeklinde geldiler. Hemen yani üç

3. Türkiye İşçi Köylü Partisi o sıralarda Aydınlık grubunun legal partisi olarak kuruldu.

gün falan sonra, Yaprak Zihnioğlu ilk katılan kişi oldu. Ben böyle hatırlıyorum, çünkü o sıralar örgütlenme sorumlusuydum ve bu tür taleplere öncelikle ben gidiyordum. Ondan sonra Ethem Sancak bir grupla birlikte katılmak istediklerini söyledi. Ben görüşme yaptım. Yani onların katılmasında da talebi karşılayan bendim. Ondan sonra Sadunlar (Sadun Sönmez) falan gelmeye başladı. Ve en önemli kitle de hareketin esas tabanını oluşturan tersane işçileriydi. Kasımpaşa Tersanesi'nin işçileri ki, bayağı önemli bir kitleydi. Ondan sonra işte Ankara'da falan devam etti katılımlar. Yani 1 Mayıs 1977 olayının bence tek sonucu Halkın Yolu'nun Aydınlık'a katılmasıdır. Başka bir özeleştiri yahut da daha sağduyulu davranma falan olmamıştır. Ve aynı şiddetli çatışma, 12 Eylül 1980'e kadar artarak devam etti.

İşçi sınıfının yükselişi 1 Mayıs 1977 değil, iç savaş yüzünden kırıldı

1 Mayıs 1977 olayı işçi sınıfı hareketinde büyük bir kırılma noktasıydı gibi bir değerlendirmeyi ben çok doğru bulmuyorum. Eğer 1 Mayıs 1977 olayı gibi bir provokasyon olmasaydı, kitle hareketi veya işçi hareketi çok daha yüksek boyutlara ulaşabilirdi yorumunun ben biraz yorum olduğu kanısındayım.

Gerçekliğe çok fazla tekabül etmiyor doğrusu. Çünkü, bir iç savaş var bir kere. Bence 1975-80 arası adı konmamış bir iç savaştır. Günde 10-12 insan ölüyor ortalama. 5 binin üstünde insan ölüyor 5 yıl içinde... Bu iç savaş değil de ne?

İç savaş esas olarak faşistlerle solcular arasında ama aynı zamanda solcuların da kendi arasında. Özellikle de, iki kutup olarak Maocularla Moskovacılar arasında. Onunla da kalmıyor, diğer bütün... ne bileyim Dev-Yol'la Kurtuluş arasında da mesela...

Sağ cephede de aynı şekilde. Onlar çok fazla ön plana çıkmadı ama İslamcılarla (Akıncılar) ülkücüler de savaşıyorlardı... Yani herkesin birbiriyle savaştığı kaotik bir ortamdı.

Şimdi bu ortamda, "1 Mayıs 1977 olayı/provokasyonu işçi hareketinin yükselişini engelledi" yorumu gerçekçi değil. Bence trend yine o şekilde gidecekti. Yani böyle bir provokasyon olmasaydı da; o gruplar, o örgütler bu mantalitede oldukları sürece, yine bu iç savaş ortamı, yine çatışmalar ve yine bunun işçi sınıfına olumsuz yansıma-

sı aynen devam edecekti. 1 Mayıs 1977 hakikaten çok büyük bir olay ama genel süreci değiştiren bir şey değil. O bakımdan ben bunun sonradan imal edilmiş bir düşünce olduğu kanısındayım. Sosyal gerçeklikte bunu kanıtlayacak herhangi bir şey yok. Olaylar ortada...

Solun silahlı rekabetinin nedenlerini geçmişte aramak gerek

Solun kendi içinde silahlı çatışmaya varan düzeyde rekabete girmesinin Türkiye'ye özgü yanları var ama bence genel bir duruma bağlamak lazım. Genel olarak solun şekillenmesine bağlamak lazım.

Çok gerilere kadar gider bu. Bu aslında "İktidar Sendromu"... Ama bu iktidar sendromunu tetikleyen olay, Türkiye'de hakikaten demin söylediğimiz o 1974'ten sonraki büyük yükseliştir. Bu büyük yükseliş bütün örgütlere bir kolay zafer, kolay iktidar sağlama eğilimi kazandırdı. Yani, şunu gördüler: "Yahu, insanlar geliyor! E niye iktidar olamayalım?" İktidar derken, illa ülke çapında iktidar olması şart değil. Bulunduğun yerde bir güç olmak.

Şu çok ilginç: Hani Mao'nun iktidarı parça parça alma hikâyesi var ya... Onu gibi bir olay. Yani mahallede, şurada, burada. Ve çok ilginçtir; hepsi monolitiktir.

Yani şöyle monolitik: İlk başlarda belki değil, başlarda herkes birbirine belirli bir tolerans gösterebiliyordu, işte tartışmalar falan yapılıyordu. Ama işler giderek sertleştikçe ve herkes biraz daha, "Ben iktidar olacağım!" ihtirasına kapıldıkça, hemen kendi monolitik iktidarını ilan etti.

Şunu söyleyeyim, Fatsa da bunun dışında değildir. Fatsa şimdi idealize ediliyor. İdealize edilmesi için gerçek nedenler var ama şunu da görmek lazım: Tamam orada MSP'li (Necmettin Erbakan liderliğindeki Milli Selamet Partisi) bir adam da halk komitesine katılıyordu. Bu çok güzel bir model. Ama Dev-Yol'un dışında diğer sol gruplara hayat hakkı yoktu. Bu çok önemli bir nokta. Çünkü solda oldun mu, aynı ipte oynuyorsun.

Bunun için bence çok gerilere gitmek lazım. Benim kanaatimce bu solun tarihiyle bağlantılı bir olay. 1917 devriminden sonra Bolşevikler nasıl monolitik iktidarı ilan ettiler, ta oradan beri... Çünkü herkes kaynağını oradan alıyor. Referansını oradan alıyor. "Bolşevikler," diyor, "Hayat hakkı tanıdı mı diğer gruplara?"... "Olamaz," di-

yor. Bunların hepsi burjuva yolcusudur, tak!

Ondan sonra getiriyor aynı modeli burada da dogmatik bir şekilde uyguluyor. Dogmatizm çok yüksekti o zaman. Onu da görmek lazım. Hepimiz dahildik. O zaman *Birikim* çevresi falan belki bunun dışında görülebilir, ama solun yüzde 99'u monolitikti... Monolitik olunca da ne olacak? Hâkim olduğun yerde diğerine hayat hakkı tanımayacaksın... Bu şekilde oldu yani.

Ateşle barut bir araya gelince patlama kaçınılmaz

1 Mayıs 1977 olayının bir provokasyon olup olmadığını bilmek mümkün değil.

Akıllı bir tasarım mıydı bu? Yoksa zaten kaçınılmaz bir olay mıydı? Bir kere kaçınılmaz bir olaydı. Sen ateşle barutu bir araya koyarsan, denemeye gerek yok, bu patlar. Bunun patlayacağı çok açıktı. Yani bir taraftan o kadar muazzam bir gerilim yaratılmış... Bakın şunu söyleyeyim: Maocu-Sovyetçi çelişmesi tam o dönemde neredeyse faşist-solcu çelişmesini bile aşan ölçüde bir muazzam gerilim halindeydi. Böyle bir gerilim ortamında düşün sen, bir taraf işçi sınıfının sahibi rolünde ve diyor ki, "Maocular buraya giremez!" Öbür taraf da, "Biz işçi sınıfını size bırakmayız! Revizyonist zinciri kıracağız!" diye geliyor.

Burada provokasyon için özel olarak polis ajanlarının girip bilmem ne yapmasına da gerek yok. Bu olacak... Benim kanımca, bunu ne kadar tasarladılar, ne ettiler onu bilemem ama bunu adamlar önceden hesapladılar. Yani bunlar bir araya gelecek, çatışacaklar ve biz de buradan azami ölçüde yararlanalım... Çerçeve bu.

İlk silah atanın provokatör olduğu kanısındayım

Ama bunun için de, yahu biz de, "Olur ki olmaz" diye düşünüp, içeri küçük bir kıvılcım atıverelim demeleri zaten yeterli olur. Ben mesela –o çeşitli anlatımlarda var– bu ilk silah patlatan kişinin bir provokatör olduğu kanaatindeyim. Yani bir insan niye durup dururken silahını ateşlesin? Ve o anda yüzlerce kişi kendini korumak için silahını çekip... Neden, çünkü onlar zaten bize saldırılacak, çatışma çıkacak diye geliyor ve herkesin üstünde silah var. Bir silah patlayın-

ca, bize ateş ediyorlar diye herkes silahını çekip pat, pat, pat ateş ediyor. Nereye ateş ettiğini de bilmiyor ama... Hani "Bir kıvılcım bütün bozkırı tutuşturur" hikâyesi orada gerçekleşti.

Şimdi ben kendimi düşünüyorum. Diyelim ki, ben de bir militan olsaydım, oraya silahla gitmiş olsaydım. Oradan bir grup geliyor, burada da işte DİSK'liler, TKP'liler önlemlerini almışlar. Birbirine yaklaşan ateşle barut. Niye ben orada birdenbire silahımı çekip ateşleyeyim? Devrimci bir militan açısından hiçbir mantığı yok. Ya manyak olması lazım, "Yahu ben ateş edeyim de bunlar çatışsınlar" demesi lazım ki, bunun mantığı yok. Ya da doğrudan doğruya provokatör olması lazım.

Kimileri diyor ki, "Ben provokatör olduğu kanısında değilim, çünkü orada herkes birbirini tanıyordu." Herkesin tanıdığı veyahut da devrimci diye tanıdığı bir militan da pekâlâ provokatör olabilir. Yani ben orada ateş etmenin hiçbir mantığını görmüyorum. Ha, şu olur da ateş edilir: Ne bileyim gerginlik artar, onlar gerdi, bunlar da gerdi falan ve bir kapışma çıktı yumruk yumruğa. Haydi orada diyelim ki heyecana kapılıp birisi... Ama daha öyle bir durum yok.

Halkın Yolu'ndan bize katılan bir arkadaşım o anı bana şöyle anlattı: "O adam direğin yanında tak, tak, tak diye atınca, hepimiz kendimizi yere attık ve herkes silahını çekip sağa sola ateşledi."

Anlattığım gibi oradan muazzam bir taraka geldi zaten. Yani öyle böyle bir silah sesi değil. Yani tek tük, tak, tak falan gibi değil, bir yaylım ateş yahu. Yüzlerce insanın takır takır ateş ettiğini düşünün. Zaten o taraka meydanda paniği yarattı.

Ben özeleştirimi yapıyorum: Olaydan TKP de sorumlu ama esas sorumlu Aydınlık

Sonuç olarak 1 Mayıs 1977 çok üzücü bir olay. Doğrudan doğruya işçi sınıfına büyük bir darbe. Çünkü işçi sınıfı gerçekten kendi bayramına sahip çıkma durumundaydı ve kitleler halinde oraya geldi.

Bu olayda her iki tarafın da çok büyük sorumluluğu var. TKP'nin de, öbür tarafın da...

Ama öbür tarafta da, ben yıllar sonra bunu net bir şekilde söyleyeyim: Esas Aydınlık'ı sorumlu tutuyorum. Çünkü Aydınlık, Maocu kesimin ideolojik önderliğini yapıyordu ve o "Revizyonist zinciri kı-

ralım" sloganı işi mahvetti. Yani ondan sonra, sen çekilmişsin, bilmem ne falan... Neye yarar? Hiçbir şeye yaramaz. Bir kere bunun ideolojik atmosferini, siyasi atmosferini yaratmışsın. Ondan sonra, "Ama ben yoktum!", olmaz. Bu işi sen örgütledin.

Onun için de ben mesela hiçbir zaman bunun ciddi bir özeleştirisini görmedim. Ne TKP kesiminde ne Aydınlık kesiminde. Bugüne kadar da bu olayın böyle bir özeleştirisi yapılmış değil. Ben orada sorumluluğu olan birisi olarak şahsen yapıyorum tabii.

■

Feyyaz Kurşuncu

"1 Mayıs 1977 herkesin ortak sorumsuzluğuydu"

12 Mart darbesi sürecinde THKP-C kökenli olan ve 1974 affıyla özgürlüğüne kavuşan Feyyaz Kurşuncu, 1 Mayıs 1977'de Halkın Yolu grubunun etkili bir adıydı. Olaydan bir süre sonra kendini feshederek Halkın Yolu grubunun büyük bölümüyle birlikte Halkın Sesi-Aydınlık grubuna katıldı.

Feyyaz Kurşuncu 1 Mayıs öncesindeki tartışma ve tereddütleri, olaydan sonra yaşadıklarını ve o gün kendisinin de en ön saflarda olduğu Tarlabaşı'nda yaşananları anlatıyor.

1976 1 Mayısı'nda herkes Taksim'e gitti. Biz ayrı slogan atmaya başladık ama sosyal emperyalizme, TKP'ye falan karşı bir slogan değildi. Daha radikal sloganlar atıyorduk. O sırada Halkın Yolu yeni oluşuyordu. Adı Halkın Yolu değildi, hatta Dev-Yol grubundan da iyice kopmamıştık. Böyle karışık bir geçiş süreci. Gerilimliyiz ama hâlâ bir arada duruyoruz. Elimizde, "Kürt milleti üzerindeki baskı ve zulme son" diye bir pankart vardı. DİSK'liler, "Onu kapatın," dediler. Biz kapatmadık. "Disipline uyun burada," dediler, disipline de uymadık. Ayrı sloganlar atıyoruz. Pankarttaki sloganlar değildi ama. O günün sloganlarıydı. TKP'li görevliler büyük, uzun sopalarla saldırıp bir güzel dövdüler bizi. Yani bayağı bir püskürttüler. Mesela bu, Taksim üzerinde bir gerginlikti. Taksim'e gideceğiz, gitmeyeceğiz gerginliğinin ipucu...

Taksim'i işçi sınıfı düşmanlarına mı bırakacağız?

Sonra bizimkiler, tam 1977 1 Mayısı yaklaşırken, hatırlıyorum, Ankara'da, Tandoğan'da, TKP'lilerin ve DİSK'in yaptığı bir mitinge ka-

tıldılar. Bastılar gibi oldu. Biz bunu aramızda konuştuk. Böyle bir şey doğru mudur, değil midir diye... Bizimkiler mitinge katılmak istediler, onlar engelledi. Sonra öyle bir şey oldu ki, ne biçim katılım yani, pata küte girdiler.

Gerginlik sürüyordu. Sadece meydanlarda değil her yerde. Karşılıklı "sosyal faşist", "Maocu bozkurt" falan o gerginlik sürüyor. 1 Mayıs 1977'de Taksim Meydanı'nı işçi düşmanlarına bırakacak mıyız? İşte katılalım, katılmayalım tartışıyoruz. Aydınlıkçılar, o zaman adı Aydınlıkçı olan grup uyarıyor, "Provokasyon olacak katılmayın. Grup olarak katılmayın, kitle örgütleri ve sendikaların içinde katılın" diye.

Büyük tartışmalar çıktı katılalım, katılmayalım diye. Tereddütler var çatışma çıkar mı, ne olur diye. Sonunda bu tereddütlere rağmen katılma kararı alındı.

İstanbul'da ilişkileri gerginleştiren bir olay da Beşiktaş'ta yaşandı. Bizimkiler 1 Mayıs afişi yapıştırırken bir yerde İGD'lilerle (İlerici Gençlik Derneği) karşılaşıyorlar ve aramızda çatışma çıkıyor. Kim kime saldırıyor unuttum. Zaten o kadar önemli de değil. Ama çıkan çatışmada bizden bir çocuk tabancayla vurularak öldü. Bu tür olaylar ortalığı daha gerdi tabii.

Kendini işçi sınıfının, devrimin merkezinde görüyorsun. Bu vahim bir hataydı

Şüphesiz, şu çapsızlık da var... Kitle hareketi yükseliyor. Bütün sokaklara, meydanlara, mahallelere giriyorsun, görmediğin bir şekilde çoğalıyorsun, büyüyorsun... Ve birdenbire kendini dünyanın, işçi sınıfının, devrimin merkezinde görüyorsun. Bu vahimdi. Yani, bu vahim bir hataydı.

Halkın Yolu olarak bütün fabrikalarda ilişkilerimiz vardı. Sadece İstanbul'da değil, İzmir'de de iyiydik. Herkesin büyüdüğü bir dönemdi, ama bizim büyüme ivmemiz daha hızlıydı. Ve birden –bölünmeyi değil birleşmeyi en çok savunan grup olmamıza rağmen– gözünü başka şeyler bürüyor. Yani, dünyanın genel durumu, işçi sınıfının çıkarları, meydanın hali filan geri planda kalıyor, kendini işçi sınıfının merkezinde görüyorsun ve bütün görevler senin üzerine yükleniyor. Taksim'i işçi düşmanlarına bırakmamaya karar veriyorsun.

Bu arada gerilim de durmadan yükseliyor. Çeşitli provokasyonlar oluyor, insanlar vuruluyor. 1 Mayıs 1977'den sonra bu tür olaylar çok hızlandı. Ama öncesinde de vardı. Bunları görüyorsun ama senin meselen Taksim'de revizyonistlerle. Yani onunla hesaplaşacaksın.

Biz çok büyük bir kitleyle gittik. Bayağı büyük bir kitleydi. Görebildiğimiz en büyük kitle... Bütün güçlerimiz, Haliç'te ve diğer mahallelerdeki küçük fabrikalardaki insanlar, inşaat işçileri, işlerinden kovulmuş olanlar... Mesela Demirdöküm'den o büyük grevden sonra kovulanlar vardı, onların bir kısmı da, gecekondu işgalleri sırasında örgütlediğimiz semtlerden gelenler... Büyük bir kitleyle gittik.

Halkın Yolu, Halkın Kurtuluşu ve Halkın Birliği bir arada yürüyoruz. Marşlar söyleniyor. Ayrı gruplar halinde yürümedik. Öndeki sorumlu gruplar bir arada ve disiplinliydi. Ön taraf tedbirli ve seçkin bir gruptu. Saraçhane'den mitingler yapa yapa geliyoruz. Orada bir şey çıkmadı. Önümüzde Kurtuluş grubu var. Tarlabaşı'na yaklaştık...

Böcek arabanın başındaki adam havaya üç el ateş etti

Taksim girişine 150 metre kala, Kurtuluş grubuyla bizim aramıza DİSK görevlileri girdi ve biz durduk. Çatışmaya neden olacak sosyal emperyalizm, revizyonizm gibi sloganları atmıyoruz. Çeşitli sloganlar atılıyor ve görüşme sürüyor.

Görüşme şöyle sürüyor: Kimse kimseyle görüşmüyor esasında. Karşı karşıya gelenler birbirlerini ikna etmeye çalışarak itişiyor. Darp yok. Yani, vurma, etme, yıkma, silah, külah hiçbir şey yok... Böyle göğüs göğüse itiş-kakış şeklinde. Karşımızda DİSK'in işçileri ve birkaç görevlisi var. Kurtuluşçular hızla bizden uzaklaştı ve meydana girdi. Meydanla bizim aramız boş kaldı.

DİSK'in bir Böcek arabası vardı. Onun başında birisi. Bu arada DİSK işçilerinin barikatı geriye gidiyor ve bir yumuşama başladı. Biz, göğüs göğse, hafif hafif barikatı zorlayarak geçmek üzereyiz... "Yahu arkadaş!" falan ağzıyla...

Şimdi çok iyi hatırlayamıyorum bu itiş kakış içinde neler olduğunu... Böcek'in başındaki adam üç-dört el ateş etti. Ama kitleye doğru değil. Kimse vurulmadı. Havaya doğru ateş etti. Üç el de olabilir. "Tak, tak, tak" diye ses geldi. Ve barikat da dağıldı, bizim önümüz de dağıldı. Bir kargaşa oldu. Bizim taraftan da havaya ateş edenler oldu.

Ön taraflar tembihlenmişti. Hiç silah falan kullanılmayacaktı... Ama işte, arkalardan, sağdan, soldan, yandan... Herkeste yoksa da, bir sürü silah var. O sırada DİSK'liler hızla alana doğru çekildiler, koşarak gittiler, biz ortada kaldık. Birdenbire yukarıdan panzer çıktı, geldi ve bize daldı. Bize daldı, biz aşağı doğru geri çekilmeye başladık. Ben alanı merak ettim, ne oluyor orada diye. Panzerin yanından koşarak Taksim'e doğru gittim, alanı görecek bir yerden baktım. Alanda hiç kimse yoktu...

Revizyonistler polisi üzerimize saldırttı

Şimdi anlıyorum ki, benim açım alanda yere yatanları veya alanı görmeye müsait değildi. Çok yaklaşamadım, çünkü panzer dolaşıp duruyor ortalıkta. Geriye doğru kaçtım ve şöyle düşündüm: "Daha önce alanı, mitingi bırakıp gittiler, mitingi bitirdiler ve bizim üzerimize polisi saldırttılar. Revizyonistler polisi üzerimize saldırttı."

DİSK'in o Böcek arabasının, biz oradan kaçarak aşağıya doğru inerken haşat bir durumda olduğunu gördüm. Sopalarla ezilmiş durumdaydı. Peki onlar o Böcek arabanın başından birinin ateş ettiğini görmüyorlar mı? Tarlabaşı'nda üç işçinin kurşunla vurularak öldüğünü ben yeni duyuyorum. Orada meydanla ilgili bir durum yoktu. Yani meydandaki polisin falan oraya ateş etmesi mümkün değildi. Bizim olduğumuz yönden ateş etmiş olabilirler. Araya sızan birileri de olabilir, kenardan, sağdan soldan ateş edilmiş de olabilir ama... olabilir yani...

Biz işte, taş maş bir şeyler yaparak biraz geri çekildik, arabalardan barikat kurduk, panzer giremedi. Çünkü panzer araya dalıyor, dehşet ve panik yaratmaya çalışıyordu. Aşağı doğru da insanlar koşuyordu. Neyse ki arkada Pamuk Eczanesi'nin oradaki gibi engeller yok. Barikat kurulup panzer gelemeyince, insanlar paniğe kapılmadan kaçtılar ama arkadan da polis kuvvetleri indi. Sanıyorum gaz attılar.

Sonra, Kasımpaşa'nın oralarda bir yerde yeniden toplanıldı, birisi çıktı bir konuşma yaptı. Konuşmanın esası, revizyonistlerin polisi bizim üzerimize sürdüğüydü. Ondan sonra, "Arkadaşlar buradan dağılalım," dendi ve insanlar dağıldı.

Bizim görebildiğimiz buydu. Yani biz Taksim'e yüz elli metre ka-

la durdurulduysak ve belki bir elli metre de itiştiysek, alanın yaklaşık yüz metre uzağındaydık. Alandan birtakım gürültüler geliyor, ama biz farkında değiliz. Çünkü panzerin ve bizim gürültümüz o sesleri örtüyor.

Sonra bir yerlerde buluştuk, evlere gittik ve akşam birden olayı duyduk. 34 kişi öldü dediler... Duman oldu herkes. Yani önce inanamadık. Niye ölsün 34 kişi? Sonra alanda olanları duyduk.

Bizim taraftan dağılan grupları polis yakalıyor, döverek götürüyor emniyete. Bir kısmı bırakıldı, bir kısmı kaldı. Polis telsizlerinden devamlı anons yapılıyor, "İki polis şurada öldürüldü, dört polis burada öldürüldü" diye... Polisleri kışkırtıyorlardı. Bu haberin nereden geldiğini hatırlayamıyorum şimdi.

1 Mayıs'ta Taksim'de yaşananlar Soğuk Savaş'ın bir parçasıydı

Bir gün sonra İshak Işıtan'ı gördük, Taksim'in arka taraflarında bir evi vardı, orada çektiği 16 milimetrelik filmi gösterdi. Filmde, iki önemli şey vardı. Biri, Taksim Sular İdaresi üstünde on beş-yirmi kadar insan ellerinde uzun namlulu silahlarla aşağıya bakıyordu. Nişan alıp ateş edip etmedikleri karaltılar içinde görülmüyordu, ama elleri silahlı insanlar vardı orada. Ve aşağıya doğru bir şeyler yapıyorlardı. Bir de Intercontinental Oteli'ne doğru insanların tepki gösterdiği görülüyordu. O alanı çekmiş. Yere yatan insanlar, bağıran çağıranlar... Otele doğru bir infial olduğu görülüyordu.

Burada bir provokasyon olduğu doğru... Şöyle ki, her şeyi hesaplayıp burada bir çatışma çıkacaktır diye müdahaleye hazır bekleyenler var. Çıkmasa ne olurdu? Bu spekülasyon olur. Yani orada böyle bir itiş kakış, ateş etme ve çatışma çıkmasaydı ne olurdu? Bilmiyorum... Belki başka bir şey olacaktı. Belki bir B planı da vardı. Ama olacakları hesaplayarak bir panik yaratma ve ezme hareketi olduğu çok açık. Çünkü alanda yaşananları sonradan diğer gruplardaki arkadaşlarımızdan duyduk. Kitlenin içinde silahla vurulan da var ama esas olan panik yaratarak bezdirmek. İnsanların büyük çoğunluğu da panikten ezilerek öldü zaten.

Ondan sonra gelişen olaylara da bakınca 1 Mayıs 1977'de Taksim'de yaşananları doğrudan Soğuk Savaş'ın bir parçası olarak görü-

yorum. Kiminle dans ettiğinin hakikaten farkında değilsin. Dünyada bir Soğuk Savaş sürüyor, Türkiye bu savaşın sınırlarından biri. İleri karakolu, en önemli unsuru. Ortalıkta bir şey dönüyor ve senin gözün o gün orada onu görmüyor.

Kitle hareketinin doruğu 1 Mayıs 1977'de silah patlamadan önceki andı

Ben aradan geçen yıllarda sürekli düşündüm. Bu olay hepimiz için büyük bir darbe oldu tabii. Yani herkes o gün orada sorumsuzluk yaptığının farkına vardı. Olayın sıcaklığıyla, şunların yüzünden oldu, bunların yüzünden oldu diyenler olmuştur ama esas olarak herkes o gün orada yanlış yaptığını fark etti. Biz fark ettik. Moral gücümüz dağıldı. Çok büyük bir darbeydi bizim için.

Ama daha önemlisi Türkiye işçi hareketi için bir dönüm noktasıydı. Bence kitle hareketinin yükselişinin doruğu 1 Mayıs 1977'de silah patlamadan önceki andı. Ondan sonra aşağı doğru düştü, 12 Eylül 1980'e kadar. Yani düşerek geldi. O bir dönüm noktası oldu. Ondan sonra işçi hareketi bir daha öyle bir büyük toparlanmaya gidemedi. Zaten bunu da bahane ederek 1978'den sonraki 1 Mayıs'ı yasakladılar Taksim'de ve 1980'e gelindi. Taksim geçen yıla (2010) kadar yasaktı...

Bana göre, 1977 1 Mayısı, Türkiye'deki devrimci hareketin düşmeye başladığı nokta oldu. Sonraki şekillenmeler şöyle bir değişim gösterdi: O zamana kadar gelişmeye yönelik, sola açık, hatta solun daha soluna açık olan yapılanmalar; kapanmaya, savunmaya, istikrara, sol içinde sağa, daha garantili köşelere doğru çekildi. Biz de dahil olmak üzere...

Şu hareket nasıl gelişti de, ondan sonra yavaş yavaş ne oldu diye bakılırsa, hep böyle oldu.

1 Mayıs 1977 herkesin ortak sorumsuzluğuydu

1977'de büyük bir darbe yedi işçi sınıfı hareketi. Bu bir provokasyondu. Ama provokasyonu hazırlayan bizim körlüğümüz ve sorumsuzluğumuz oldu. Bunu sadece bizim tarafımızda olanlar açısından söylemiyorum. Herkesin payı vardı bu sorumsuzlukta. Taksim'de

bütün sol grupları kapsayacak bir çözüm bulamayan DİSK yöneticileri için de söz konusudur bu.

1 Mayıs 1977 herkesin ortak sorumsuzluğuydu.

Oradan çıkan, çok pahalıya mal olan, yaşanmasına hiç lüzum olmayan iki ders var... Bunu biz daha önce bilmeliydik.

Birincisi kendi örgütünün ötesine bakmak zorundasın. Hayat senin örgütünün menfaatleriyle sınırlı değil. Bunu hâlâ yaşıyoruz... Ama orada ortaya çıkan gerçek buydu. Oraya gelen grupların ötesinde, hakikaten tarihin ortaya çıkardığı bir işçi sınıfı hareketi vardı. Önemli olan oydu. Onu gözetmedik biz.

İkincisi, sokakla oynanmaz... Sol hareket esas olarak sokakta kazanır. Ama şımarırsa... En ufak bir şımarıklıkta, o kazandığının on mislini hemen sokakta kaybeder. Bunun örnekleri var. En acısı 1 Mayıs 1977'dir.

Orada bulunanlar hep tedbirli olmuştur sokakta daha sonra ama geçmiş olsun... Bu ÖDP'de (Özgürlük ve Dayanışma Partisi) bile sürdü, yani sokakla oynanmaz meselesi... Herkes artık sokakta neler olabileceğini biliyor. Sokaktaki kitle, senin örgüt mensubun, militanların değil. Onlar kendi hisleriyle, duygularıyla, o gün o andaki mantıkla hareket eden bir büyük kalabalık. Senin emrinle yürüyüp duracak, yatıp kalkacak insanlar değil.

"Siz evinde ağlayanların gözyaşlarını boynunuzda ağır bir zincir gibi taşımıyor olabilirsiniz"

Doktor olan bir kız arkadaş bizi şöyle uyarmıştı: "Siz evinde ağlayanların gözyaşlarını boynunuzda ağır bir zincir gibi taşımıyor olabilirsiniz. Ama sizinle birlikte sokağa gelen yaşlılar, kadınlar, hamileler, çocuklar, insanlar, evlerinde ağlayanların gözyaşlarını boyunlarında ağır bir zincir gibi taşıyorlar. Onlara göre hareket edin..." Doğru bakış buydu.

Başlangıçta, 1 Mayıs 1977'yi kutlamak için Ankara'da ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde Halkın Yolu, Halkın Kurtuluşu ve Halkın Birliği'nin, belki Aydınlık'ın da katıldığı bağımsız mitingler yapılması kararlaştırılmıştı ve yapıldı. Ama İstanbul'da ayrı miting tartışıldı. Bizim çevremizde hiç kimse çok net bir biçimde, oraya gitmemeyi savunmadı. Herkes tereddütlüydü ama Taksim'de işçi sınıfı

varsa biz de onun yanında olmak zorundayız düşüncesi ağır bastı.

Bu on beş-yirmi gün tartışıldı, son hafta daha da yoğun bir şekilde tartışıldı. Gün Zileli (Aydınlık-Halkın Sesi grubu liderlerinden) bizim ortak bir toplantımıza katılıp Taksim'e tek tek kişiler olarak ya da herkesin ait olduğu sendika, işçi ya da kitle örgütü içinde gitmesi gerektiğini, bir provokasyon ihtimalinin olduğunu, bu yüzden kendi sloganlarımız ve grubumuzla Taksim'e gitmememiz gerektiğini söyledi.

Bayağı hararetli ve hızlı bir tartışma oldu ama herkes artık kararını almıştı ve "Gitmeyelim!" diyen olmadı, olamadı...

Herkes esas darbenin, revizyonistler ve onların uzlaştığı devlet tarafından bize vurulacağını düşünüyordu. Herkes öyle gitti. Yani onlar zaten uzlaşıyor devletle, orada bizi, bizim kitlemizi ezebilirler ve bize saldırabilirler diye... Ve zaten öyle olduğu sanıldı olay günü. Onlar alanı boşalttılar ve bizi almayıp üzerimize panzerleri saldırttılar zannedildi. O dönemin dergilerinde "Revizyonistlerin yüzleri bir kez daha açığa çıktı" diye yazıldı.

Sosyalizmin sorunları sandığımız şey Sovyetler ve Çin'in dış politikasıydı yalnızca

Yani şöyle bir fikir bile o zaman bir geldi geçti: En çelişkili olduğumuz gruplarda bile tanıdığımız insanlar var. Niyetleri nedir, gidip öğrenelim. Ama öyle bir şey olmadı. Çok fazla kopmuş herkes birbirinden. Oysa onlardan bir kısmıyla üç sene önce 1974'te birlikte hapis yattık biz. Birlikte hapis yattığımız, tanıdığımız insanlardı oradakiler. Hatta çıktıktan sonra gidip görüştüğümüz insanlardı, sendikacılar da dahil olmak üzere. Ama vahim bir şekilde kopmuştuk birbirimizden. İşte dünya kopuyordu, Türkiye koptu, herkes birbirinden koptu, ondan sonra da ortak hiçbir şey kalmadı. Yani 12 Eylül'ü hazırlayan bir şeydi 1 Mayıs 1977.

Bugün böyle düşünülse, belki bir sürü şey görülür. O olaydan sonra tek tek terör artmaya başladı. Üniversite hocaları vurulmaya başladı, işler büyüdü. Ondan sonra Maraş oldu, Çorum oldu, ondan sonra olan oldu... O bir direncin kırılma noktasıydı.

Yani sonunda –en azından bir kısmımızın– sosyalizmin sorunları ve sosyalizmde bölünme olarak anladığımız şeyin önemli bir kısmı-

nın iki büyük devletin dış politikaları olduğu ortaya çıktı. Çin'le Sovyetler Birliği'nin dış politikaları... Yani kendi sosyalizm anlayışlarının kuralları bile değil, sadece dış politikaları olduğu ortaya çıktı. Ne yazık ki öyle oldu.

■

Taksim, 1 Mayıs 1977. Feza Kürkçüoğlu arşivinden.

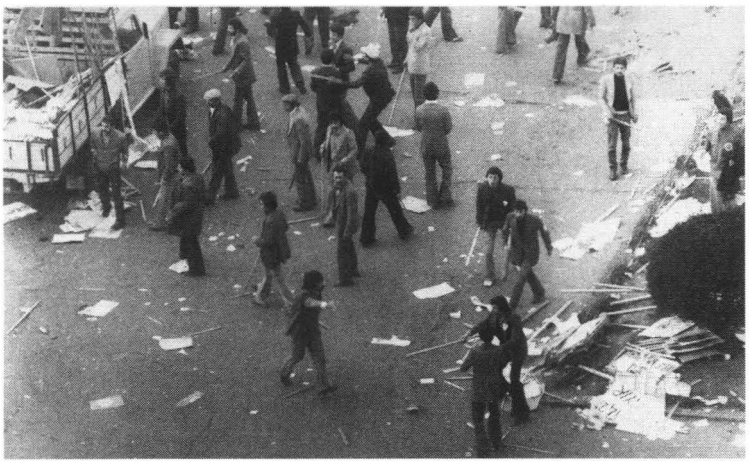

Taksim, 1 Mayıs 1977. Feza Kürkçüoğlu arşivinden.

Birçok resmi ve özel araba tahrip edildi

[illegible]

Tarlabaşı'nda barikat. Günaydın gazetesi.

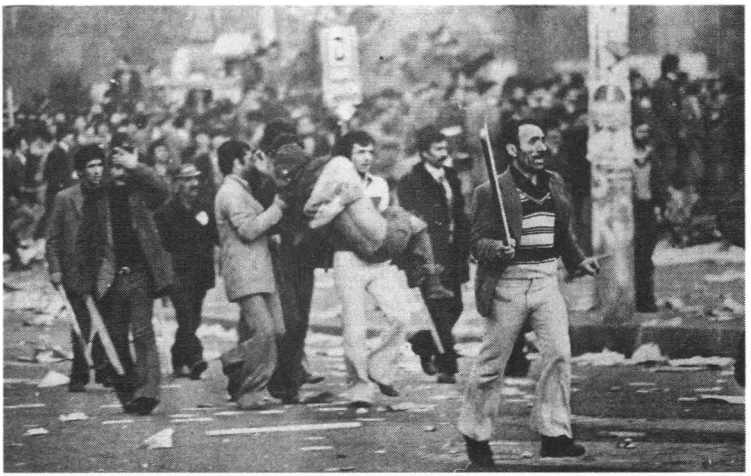

Tarlabaşı tarafında gruplar. Günaydın gazetesi.

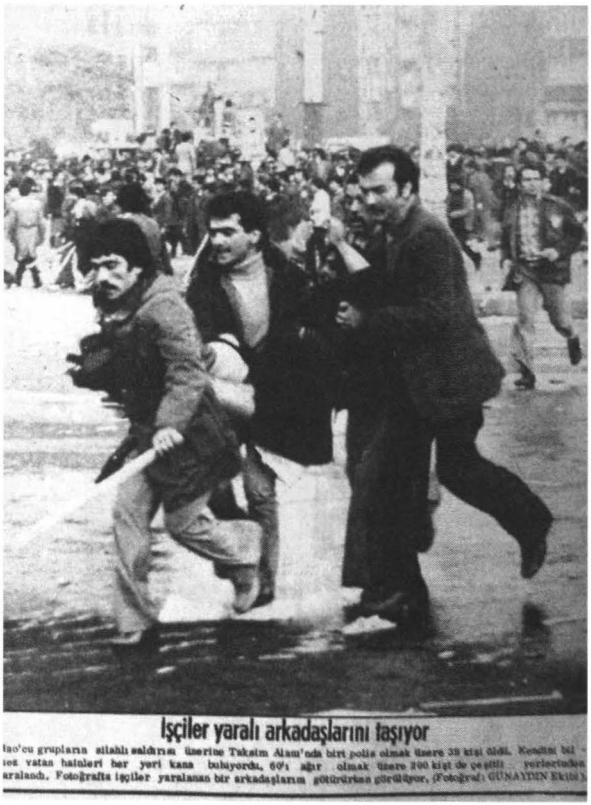

İşçiler yaralı arkadaşlarını taşıyor

...ao'cu grupların silahlı saldırısı üzerine Taksim Alanı'nda biri polis olmak üzere 39 kişi öldü. Kendini bil... ...ez vatan hainleri her yeri kana buluyordu, 60'ı ağır olmak üzere 200 kişi de çeşitli ... yerlerinden ...aralandı. Fotoğrafta işçiler yaralanan bir arkadaşlarını götürürken görülüyor. (Fotoğraf: GÜNAYDIN Ekibi)

Yaralılar taşınıyor. Günaydın gazetesi.

Kurşunlardan sakınmak için üst üste yığılan insanlar. Hürriyet gazetesi.

Meydan hızla boşalıyor. Günaydın gazetesi.

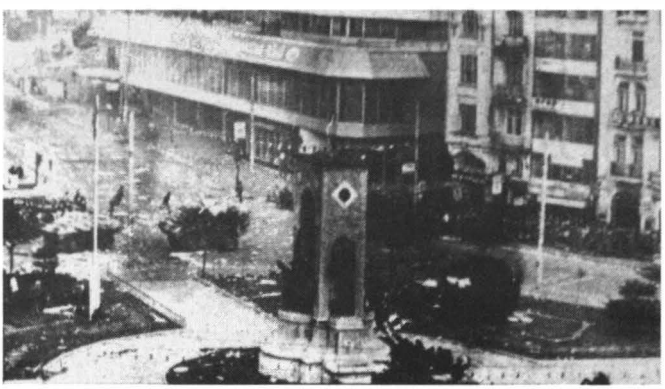

Alanı panzerlertutuyor. Halkın Birliği dergisi.

Murat Tokmak

"1 Mayıs sınıfsal bir katliamdır"

1 Mayıs 1977'de DİSK'e bağlı Türkiye Maden-İş Sendikası'nın Topkapı Şube Başkanı'ydı. O gün Saraçhane'de toplanıp Taksim Meydanı'na doğru yürüyen kortejin güvenliğinden sorumluydu. Tarlabaşı'ndaki çatışmada tabanca kurşunuyla yaralandı, hapis yattı, çıktıktan sonra DİSK içerisinde çeşitli yöneticilik görevleri üstlendi. Murat Tokmak, kendisiyle yaptığım röportajdan bir süre sonra 12 Ocak 2011'de vefat etti.

Murat Tokmak, 1 Mayıs hazırlıklarını, güvenlik önlemlerini, Tarlabaşı'ndaki çatışmayı ve polis ajanı olduğunu düşündüğü bir kişiye ilişkin tanıklığını anlatıyor.

1 Mayısların ülkemiz tarihinin büyük bir bölümünde yasaklı olduğunu biliyoruz. Egemen güçler, onların iktidarları, hep 1 Mayıs'ı yasaklamış, içini boşaltıp bahar bayramı demişler. Fabrikalardaki işçileri eylemli hale gelmesinler diye kendi araçlarını kullanarak kırlara götürmüşler. Bu bir bilinç saptırması. Ama yine de bizden önceki kuşaklar kendi ortamlarında ve kendi imkânlarınca bazen küçük gruplar halinde, bazen büyüyerek, bazen hapishanelerde, bazen de grev boylarında bu 1 Mayısları kutlamışlar.

1976 1 Mayısı büyük bir katılımla legal olarak kutlandı

Benim kuşağıma bakarsak 1976 1 Mayısı Türkiye'de ilk defa legal ve yığınsal olarak kutlanabilmiştir. Şimdi bu hepimize heyecan vermiştir. Ben o zaman Türkiye Maden-İş Sendikası'nın Topkapı Şube Başkanı'ydım. Ondan önce de Marigus otobüs fabrikasında işçiydim ve baş temsilciydim. DİSK 1 Mayıs'ın artık yasal olarak kutlanması ka-

rarını alırken hepimiz çok heyecanlanmıştık. Diğer demokratik, özgür ülkelerde olduğu gibi kendi ülkemizde de 1 Mayıs'ı bayram havası içinde kutlayabilecektik. O nedenle 1 Mayıs'ın yığınsallığı çok önemliydi. Böyle bir günün hazırlığı da aynı ölçüde önemliydi. 1976 1 Mayısı öncesi afişlemelerden tutun, fabrika fabrika dolaşarak işçilerin hazırlanmasına kadar hayli aktif bir görev üstlenmiştim. Hatta biz Fındıkzade'de afişleme yaparken üzerimize ateş açıldı ve arkadaşlardan biri ağır yaralandı. Oralarda Adana mı, Çukurova mı şimdi hatırlayamadığım bir öğrenci yurdu vardı ve ateşin oradan açıldığı söylendi ama başka bir biçimde de olabilir.

Fabrikalarda 1 Mayıs komiteleri kuruldu, şubelere bağlandı, şubelerde 1 Mayıs komiteleri oluşturuldu ve en tepede bir merkez komitesi kuruldu. İnsanlar 1 Mayıs'ın anlamını belki yeterince bilmiyorlardı ama yine de aktif olarak bu çalışmalara katıldı. Öyle olmasaydı 1976'da böylesine yığınsal bir 1 Mayıs ortaya konulamazdı. Hem ilk defa siz yasağı deleceksiniz hem öylesine yığınsal bir 1 Mayıs ortaya koyacaksınız... Oldu. Taksim alanını gerçekten doldurmuştu insanlar. Güçlü bir 1 Mayıs olmuştu. İşçiler, emekçiler açısından tamam ama toplumun diğer kesimlerinin de 1 Mayıs'a katılmış olması önemli.

1 Mayıs'a katılan fabrika işçileri ürettikleri ürünün bir maketini yaparlardı. Dünyanın emekten ibaret olduğunu anlatabilmenin çabası içindeydiler. Orada artistleri de görürdük. Bizlerle birlikte yürürlerdi: Cüneyt Arkın, İzzet Günay, Fikret Hakan... Pek çok insan.

1976 1 Mayısı görkemli oldu. İşçi sınıfına, sendikal harekete gerçekten bir ivme getirdi. Türkiye'de sol çok güçlü olmamasına rağmen, gerek ortaya koyduğu tezler gerekse bu tezlerin ülke şartlarında yaşama geçirilmesi yönündeki çabalar, koskoca bir kitleyi inandırabiliyordu. Yani şu: 1 Mayıs'a aktif olarak katılmayanlar da bizim destekçilerimizdi. Belli kesim, 1 Mayıs geldi, olaylar çıkacak diye belki İstanbul'u terk ediyordu ama halk pek öyle düşünmüyordu. Biz yollarda yürürken halkın çok büyük desteğini alıyorduk. Alkışlarını alıyorduk. Korteji yarıp içeriye girip bizimle birlikte yürümek isteyenleri görüyorduk. Tabii belirli bir disiplin içinde yüründüğü için halktan isteyenleri içimize alamıyorduk maalesef.

Sonuç olarak 1 Mayıs 1976'da işçilere, emekçilere büyük bir güven geldi. Demek ki, bunlar da bu memlekette olabilirmiş diye.

1976'nın başarısını gören burjuvazi 1977'de işçi sınıfını boğmak istedi

Niye 1976'daki ilk 1 Mayıs engellenmek istenmedi? Neden 1976 1 Mayısı kana bulanmadı da 1977 kana bulandı? Engellenmek istenmedi dediğim yanlış anlaşılmasın, bu kadar büyük ve başarılı bir kutlama olabileceğini düşünemiyorlardı. Düşünebilselerdi eğer onu da engellemek isteyebilirlerdi. Ama güçleri yeter miydi, yetmez miydi söylemeye gerek yok; güçleri yetmezdi. 1 Mayıs 1976'daki bu görkemliliği, bu örgütlülüğü, bu kararlılığı gören burjuvazi –ben egemen güçler diyorum bunlara– ordusuyla, polisiyle, jandarmasıyla, hükümetiyle, iktidarıyla bu başarıyı öngörebilseydi, 1 Mayıs 1976'da da katliam yapabilirdi.

1977 1 Mayısı'nı da işçiler, emekçiler, sendikalar aynı yığınsallık ve görkemle herhangi bir olay çıkmadan kutlayabilselerdi, işçi sınıfı hareketi ve sendikal hareket bayağı ciddi yol almış olacaktı. Bunu gördüler... Görmemeleri mümkün değildi. Biz kendimizi çok akıllı, onları aptal yerine koymamalıyız. Onlar sadece 1976 1 Mayısı görkemli geçti diye katliama kalkışmadılar, sonrasının hesabını da yaptılar. Orada engellemek, orada boğmak istediler işçi sınıfı hareketini.

1977 1 Mayısı öncesinde de 1976'da olduğu gibi komiteler kuruldu, çalışmalar başladı, ancak daha bir ay varken, nisan ayının başlarında, "1 Mayıs kana bulanacak", "Olaylar çıkacak" diye zaten korku salmaya başlamışlardı kendilerince. Korku salarak yığınsal katılmayı önlemeye çabalıyorlardı. Ve bunun işyerlerinde yansımasını birebir görebiliyordunuz. Yani bunların yaptığı planların önemsiz olduğu söylenemez. 1976 1 Mayısı'na güle oynaya katılan işçiler, emekçiler 1977'ye katılmaktan endişe duyuyorlardı.

Tüm engelleme çabalarına rağmen katılım başarılı oldu. Organizasyonlar iyi yapıldı, çalışmalar iyi yapıldı ve 1 Mayıs 1977'ye gelindi.

1 Mayıs'a katılacak siyasi gruplar DİSK disiplinine uymalı

1 Mayıs'a katılacak siyasi grupların bir bölümü kendi bildiklerini yapmaya çalışıyordu. DİSK diyordu ki, "DİSK öncülüğünde 1 Mayıs'ı

kutlayalım. Siz de buyurun katılın"... Ama yapılması gereken nedir? DİSK'in aldığı kararlara, onun organizasyonuna, disiplinine herkes uymalı. Bu dünyanın her tarafında böyle oluyor gerçekten. 1 Mayıs siyasi partilerin, grupların önderliğinde kutlanmıyor. Sendikaların, konfederasyonların önderliğinde ve öncülüğünde yapılıyor bu işler. Türkiye'de de aynısı olsun istendi. Ama ne hikmetse bazı gruplar, "Hayır biz böyle yapmayacağız, 1 Mayıs'a katılacağız ve zorla da olsa genel kortejin içinde olacağız" gibi talihsiz açıklamalar yapmaya başladı. Bir taraftan MHP (Milliyetçi Hareket Partisi) başta olmak üzere, sağ güçlerin, iktidarın, herkesin hesabı var ve bu hesaba göre açıklamalar yapılıyor. Diğer taraftan soldan böyle sesler geliyor. Siz de mümkün olan ölçüde organizasyonunuza ağırlık veriyorsunuz, disiplininizi artırmaya çalışıyorsunuz. Biz 1 Mayıs sabahı kalktığımızda güne bu endişelerle başladık. Ama yığınsallık yine oldu, yine geldi insanlar. Hatta 1976'da tereddüt eden insanlar da gelip katıldılar. Görkem açısından 1976'dan daha kalabalıktı 1 Mayıs 1977. Yani insanlar tüm korkutma ve yıldırma çabalarına karşın her şeyi göze alarak gelmişlerdi.

Kortejlerimiz iki ana koldan hareket ediyordu. Birisi Saraçhane, diğeri Beşiktaş. Benim görevim Saraçhane'deki kortejdeydi. Saraçhane'deki kortejle ilgili bir rakam veremem ama şöyle söyleyebilirim: Kortejin başı Galatasaray hizasına ulaşmışken –biz haberleşebiliyorduk çünkü– sonu daha Saraçhane'deydi.

DİSK'in 20 bin civarında kendi güvenlikçisi vardı. Şimdi 20 bin üyeli sendika yok Türkiye'de.

Saraçhane'den yürümeye başladığımızda organizasyonda yararlı olur diye Böcek marka arabalar vardı, onun bir tanesi benim sorumluluğuma verilmişti. Cengiz Turan diye bir arkadaşımız daha yürütmeden görevliydi. Biz koordineli çalışıyorduk. O nedenle bazen kortejin en başına geçebiliyorduk, bazen en gerisine geliyorduk. Kortejin başında bir sorun yoktu. Beşiktaş korteji de meydana girmişti ama bizim kortejimiz daha ağır ilerleyebiliyordu. Kortej Taksim alanına yerleşmeye başladığında sonu hâlâ Şişhane'deydi.

Bizim kortejin en arkasında, Kurtuluş grubu vardı. "DİSK'in disiplinine uyacağız," dedikleri için en arkada bizim güvenlikçilerden sonraki bölümde yer alıyorlardı. Onların arkasından da Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu, Halkın Birliği gibi gruplar geliyordu. Ben yol

boyunca giderken gelirken, zaman zaman itişmeler, kakışmalar, küfürleşmeler oluyordu. Bunlar önlenebiliyordu. Herhangi bir şey olmadı o zaman.

Kendimi yere atarken iki kurşunla vuruldum, arabada 53 kurşun deliği sayıldı

Ben bir ara Böcek arabayla Tarlabaşı'nın Taksim'e giriş noktasına geldim çünkü kortejin alana giriş sıkıntısı vardı. Mitingin gün kararmadan bitmesi gerekiyordu. Alana girişi hızlandırmak için arabayı kenara çektim, elimizde megafon girişi çabuklaştırmaya çalışıyoruz. Alan da dolu ama. Gerçekten alan epey dolmuş, o yüzden ilerleme sıkıntımız var.

Kortejin en sonundaki Kurtuluşçular henüz alana girmişlerdi. Ben arabanın üstünden anons yaparak içerdekilere ilerlemelerini söylemeye çalışıyordum. Tam bu ara silahlar patladı.

Ben gördüğüm gibi söylüyorum. Bunu bana kimse "Böyle oldu" diye anlatmadı. Ben ilk silahın patladığı yeri Tarlabaşı girişi olarak gördüm. Ben gördüm. Arabanın üstündeydim çünkü, gördüm... O bizim dışımızdaki gruplardan atıldı silah. İlk defa bir-iki el silah havaya atıldı. Yani yukarıya doğru ateş edildi. Ama ilk bir-iki el. El dediğim, silah sesi olarak değil. İki insan eli. Eli tabancalı iki elden ateş başladı. Sonra abartmayayım ama on-on beş... Yani onu ben sayamam, o kadar çoğalarak silahlar patlamaya başladı. Artık atışlar havaya mı, değil mi benim bilmem mümkün değil çünkü ortalık son derece karışmıştı. Yukarıda daha kolay hedef olabileceğimi düşündüğüm için yere atladım. Tam yere atlarken kurşunu yediğimi fark ettim. Sağ kolumdan bir de sağ kürekkemiğimin yanından iki kurşunla vuruldum... Kürekkemiği yanındaki sıyırıp geçmiş, kolumdaki ise önden girip arkadan çıkmıştı. Tabii kurşunu yiyince sıcağı sıcağına fark etmezsiniz ama buna rağmen yere yatma gereği duydum.

Hiç abartmıyorum, çok sayıda kurşun belli bir mesafeye kadar inmişti. Şöyle düşünülebilir: Ayakta duran bir insana ateş edilse, insanı yaklaşık 1.60 boyunda düşünün, demek ki bir buçuk metre falan yukarıdan ateş etmeleri lazım. Halbuki kurşunun yere yatmamıza rağmen üstümüzden cıv, cıv diye geçtiğini biz duyuyorduk. Demek ki onu ayarlayanlar çok bilinçlice yapabiliyorlardı. Yani yere yatılma

durumunu hesap edebiliyorlardı.

Orada ufacık bir gafletim olsaydı ben zaten gitmiştim. O kurşunların sağımdan solumdan nasıl geçtiğini ancak ben hissedebiliyordum. Bu kadar yoğunlukta bir ateşin altında kaldım. Ben çok hızlı atladım Böcek'ten aşağıya. Ve Böcek'te yanılmıyorsam 53 tane kurşun deliği buldular sonradan.

UZEL işçisi Hasan Yıldırım yanımda öldü

O karışıklıkta vurulan insanlar oldu. Yere düşen insanlar, yerde kalan insanlar oldu. UZEL fabrikasından üç arkadaşımız öldü orada. UZEL de benim şubeme bağlıydı. Onlar da benim gibi DİSK'in güvenlik ekibi içindeydi. Kahraman Alsancak, Ziya Baki ve Hasan Yıldırım... Hasan Yıldırım benim yanımda öldü. Hatta ben onu kenara çekebilir miyim acaba diye düşündüm. Kurşun çok yağmaya başladığı için bir köşeyi kendime siper edebilmiştim. Kolumdan ve kürekkemiği yanından yaralandığım için yürüyebiliyordum. Siper aldığım köşeden ayağımı uzatabildim kendim çıkmak yerine. Ayağımı uzatıp çekeyim diye çocuğu. Yapıştı çocuk ayağıma ama ne yazık ki bırakıverdi sonra. Ben o zaman, o an öldüğünü bilemiyordum tabii. Sonra öğrendim ki, orada can vermiş. Yaralı olduğum için 1 Mayıs'a katkıda bulunabilmem zaten söz konusu değildi. Herkes canını kurtarmaya çalışıyordu. Panzer sesleri ve silah sesleri hâlâ durmak bilmiyordu.

Sonunda 1 Mayıs dağıldı. Ben tabii o bölümlerini bilemiyorum. Yalnız kürsüden, "Dağılmayın, kaçmayın, yere yatın" diye anonslar yapıldığını hayal meyal hatırlıyorum. Kürsüye hem uzağım, hem yaralıyım, hem de yanımdaki bir sürü insanla ilgilenmek durumundayım. Bu insanları zaten tutmak mümkün olmadı, sokak aralarına girip dağıldılar. Canını kurtaran dağıldı.

1977 1 Mayısı böyle kana bulandı. Daha sonraki yazılanlar, çizilenler, konuşulanlar benim duyumlarımdır. Kendi yaşadıklarım değildir. Bir arkadaşım beni hastaneye getirdi. Kolumu kurşun delip geçmiş ama dağıtmış. Onu diktiler. Kürekkemiğimin yanındaki zaten sıyrıktı. Hastaneye benden başka gelenler de vardı. Ondan sonra polis geldi, bana nereden olduğumu sordu, neden yaralandığımı sordu, gözaltına alındım. O zamanlar Şükrü Balcı İstanbul Emniyet Müdürü'ydü.

Beni uzun namlulu silah kullanmakla suçladılar, aynı polis 43 kişiyi teşhis etti

Beni alıp Aksaray Karakolu'na götürdüler. Karakola geldiğimiz zaman tam karşıdaki MHP binasından sürekli "DİSK ve komünistler Taksim'i kana buladı" diye anons ediyorlardı. Ben kaç kişinin öldüğünü o zaman bilmiyordum. Yüzlerce insan öldü sanıyordum. Oradan Sirkeci'ye gönderdiler bizi. Benim o gün öğrendiğim gözaltı sayısı 585'ti. Tuttuklarını getirmişler. Sonra savcılar geldi.

Ertesi gün Gayrettepe'ye giderken tetanos iğnesi olmam gerektiğini söyledim. Taksim Hastanesi'nde iğnemi yaptılar ve ilaç verdiler. Oradan ne hikmetse beni tekrar Sirkeci'ye getirdiler, 15-16 kişinin olduğu hücre gibi bir yere koydular. Halsiz de düştük tabii. 1 Mayıs hazırlıklarında çalıştık, geceli gündüzlü afişlemelere katıldık, zaten yorgun argındık bir de kan kaybettik...

Ben oturuyordum ki kapı açıldı, millet ayağa kalktı. Elimde ilaç paketleri de vardı, ben biraz zorlandım kalkmakta. Zorlanınca, bana "Sen niye sallanıyorsun, niye kalkmadın!" diye bağırıp küfreden adamın Şükrü Balcı olduğunu öğrendim. Elimdeki ilaçları da çiğnedi bu adam. "Sizden kurtulacağımıza iyileştirecek miyiz" mealinde de bir söz söyledi.

Sonra Gayrettepe'ye geldik. Gayrettepe'de teşhis için gruplar oluşturulmuştu. Bir odada jandarma, bir odada polisler, bir odada da siviller vardı. Bu üç odaya insanları üçerli beşerli sokuyorlardı. Ben de dörtlü bir grupla girdim. Odaya sokuyorlar sizi, odadaki askerler sözgelimi size bakıyorlar. "Biz bunu gördük," diyorlarsa, onu ayırıyorlar. Oradan çıkarıp yine teşhis için öbür odaya sokuyorlar. Askerlerin odasında herhangi bir şey olmadı. Toplum polisi odasına daha kapıdan girer girmez bir başkomiser geldi, "Ben tanıdım!" dedi. Beni tuttu, "Şu âna kadar gördüklerimin hepsinde tereddüt geçirebilirim ama bunda geçirmem. Bu Taksim tuvaletinin ön tarafındaydı, elinde uzun namlulu bir silah vardı, herkese ateş ediyordu," dedi.

Ben "Yahu, Taksim Meydanı'ndaki tuvalete kadar bile gelemedim. Benim orada ne işim var," deyince, galiz küfürler etti. Bir başkası da çıkıp, "Konuşma ulan! Seni ben de gördüm," dedi. Tezgâh olduğu zaten belliydi. Beni ayırdılar, suçlu olanlar bölümüne geçtik.

Bu bir-iki gün böyle devam etti. Savcı da ifade alıyordu. Sizi aşağıdaki hücrelerden tek tek getirip savcının yanına sokuyorlar, savcı ifadenizi alıyor, sonra "Geçin böyle durun," deyip kenara alıyorlardı. Büyükçe bir odaydı. Sizi orada tutuyorlardı ki, dışarıya çıkıp öbürlerine bir şey söylemeyesiniz. Oda dolduğu zaman da bizi toplu halde aşağıya hücrelere götürdüler.

Bunu şundan anlatıyorum. Bana "Ben bunu gördüm," diyen A. G. adlı bir polis. Sonra öğrendim, toplum polisi bu. Tam 43 arkadaşı teşhis etmiş. Bana, "Ben bunu gördüm, uzun namlulu silahı vardı," diyor, bir arkadaşın elindeki silahın kabzasının beyaz olduğunu söylüyor. Hatta Cevdet diye bir arkadaşın –o da yattı bizimle– elinde Çin malı bilmem ne silahının olduğunu bile söylüyor adam. O kadar yakından gördüğünü söylüyor. Bir başkasına ise, "Bunun elinde şöyle bir flama vardı, flamanın altından ateş ediyordu," diyor. Herkese bir şeyler yakıştırdılar. Bir polis, 43 kişiyi görmüştü...

20 kişi tutuklandı, bizi "1 Mayıs katili" olarak sundular

O 585 kişinin hepsi savcılığa çıkarılmadı. Dayağı yediler, iki gün sonra bırakıldılar. Bu arada eziyet dayak gırla tabii. Onları söylememe gerek yok. Sövüyorlar, çatıyorlar, vuruyorlar, tekmeliyorlar... Aç, susuzuz o da başka bir yan. Sonunda kala kala 20 kişi kaldık. Ben anladım ki, aldıklarını bırakıyorlar, biz kalanlara yükleyecekler olayları. 5 Mayıs günü mahkemeye çıkardılar. Müthiş bir önlem aldılar. Çünkü "1 Mayıs katili!" olarak, "Katiller yakalandı!" diye sundular bizi. Mahkemeye çıktık, üç kişi tahliye edildi. Biz kalan 17 kişi tutuklandık. İçlerindeki tek sendikacı benim. Avukat var, öğrenci var, esnaf var, memur var. Her bir meslekten birer ikişer kişi almışlar. Bütün gruplardan insanlar vardı.

Tutuklandıktan sonra Afyon Cezaevi'ne götürdüler bizi. Afyon Cezaevi yeni yapılmıştı o zamanlar ve güvenli olduğu için orayı seçtiklerini söylediler. Aslında bize yönelik işçi ve emekçi akınını durdurmaktı amaçları. Çünkü İstanbul'da olsaydık cezaevlerinin önü şu veya bu şekilde dolacak, insanlar oraya gelecekti. Ama yine de engelleyemediler. İnsanlar otobüslerle Afyon'a kadar gelip bizi ziyaret ettiler. İlk duruşma iki buçuk ay sonra yapıldı. Savcı sonradan 1 Mayıs 1977'yle ilgili kitap yazdı. Onu o zaman tanımıyordum ama yine

de objektif tavırlarını hissediyordum. Yani bir savcı gerçekten ancak öyle olabilirdi. "Evet suçlanıyorlar ama bunu da düşünmek lazım" diye, mağdurdan yana bir duruşu vardı, o dikkatimi çekmişti. Sonra görevden aldılar zaten. Ben ilk duruşmada tahliye oldum. Benden sonra 8 ay daha yatanlar oldu. Onlar da tahliye edildi. Mahkeme tutuksuz olarak yıllarca sürdü, sonunda 1 Mayıs davasından beraat ettik. Yani bir hiç uğruna sekiz ay yattı insanlar. İşini gücünü kaybedenler oldu. Biz sendikacı olduğumuz için gelip görevimize devam ettik ama fabrikalardan gelen işçiler vardı, öğretmenler vardı, hepsi işinden oldu.

Biz beraat ettik ama 1 Mayıs 1977 katliamının gerçek failleri de ortadan kaybolup gitmiş oldu. Sonuç olarak 1 Mayısların kutlanması bizim tarafımızdan ne kadar bilinçli bir organizasyona dayanıyorsa, 1977 katliamı da sermaye tarafından o kadar bilinçli hesaplanmış bir katliamdır. Amaçlarına öyle ulaşacaklarını düşünmüşlerdir. Nitekim 34 insanın ölümüne neden olarak kendilerince bir şeyler kazanmışlardır. Öyle düşünmek lazım.

Yani başka bir şey olmadı... İnsanlar 1 Mayıs'ta vuruldular, öldürüldüler diye 1 Mayıslara katılmamazlık etmedi. Sonuçta gene fabrikalardaydık, gene büyük tepkiler örgütlenebildi ve bu tepkilerle bütün baskılara rağmen, örneğin 1979'da sokağa çıkma yasağı olmasına rağmen Behice Boran'lar çıktı, yerlere yatırılıp gözaltına alındılar. Biz İzmir'e gittik orada kutladık. Yani bunu durduramadılar. İşçi sınıfının bütün tarihinde olduğu gibi elbette bizim ülkemizde de kazanılması gereken bir mücadelenin kurbanları olacaktı. Oldu. Bunu hiç kimse, hiçbirimiz tasvip etmezdik, istemezdik ama oldu. Daha önceleri de var. Daha önce ölenler de var. 1 Mayıs 1977'den sonra da öldürülmedi mi insanlar? 12 Eylül geldi, gene öldürülen insanlar oldu.

Tabii ki, 1977 1 Mayısı'nı Maraş olaylarından, Çorum, Malatya olaylarından ayrı düşünemeyiz.

1 Mayıs sınıfsal bir katliamdır

Orada bir katliam oluyor. Bu sınıfsal bir katliamdır. Karşı tarafta da bir sınıf var. İşçi sınıfı bir adım ileriye gelişiyorsa, o bir adım geriye gidiyor demektir. Dolayısıyla 1 Mayıs 1977'de yapılan bu hain saldırıdan işçiler etkilenmedi demek bence mümkün değil. Olumsuz etki-

lendiler. Çünkü bir korku egemenliği yayılmaya çalışıldı. Bunu hissedebiliyorduk. Ama bunun tersine daha hınçlananlar da vardı. Yani ölümüne, "Biz bunu yeniden yapalım," diyen işçiler de vardı. Dolayısıyla bunu tek taraflı olarak, bir yanıyla ele alamayız. İki türlü de etkisi oldu. Ama bence buna rağmen 1980'deki darbeye kadar yine işçi sınıfı hareketi, sol hareket gene ayakta kaldı. Sadece ayakta kalma değil, ciddi biçimde mücadele de etti. Sivil faşistlerin de devrede olduğunu düşünün. Hem de açıkça ve alenen, bellerinde silahla, kurtarılmış bölgeler ilan ederek... Öyle olmasına rağmen yine de sınıfsal bir özle ayakta durmak ve direnmek vardı. Bence etkisi iki yanlı da oldu. Gerilemeler de, direnç artışı da oldu.

Diyalog olamadı, çünkü çelişkiler kemikleşmişti

Bugün, Maocu denilen grupların alana girmelerine izin verilseydi olaylar yine bu ölçüde olur muydu diye düşünülebilir. Yani onlarla DİSK arasında böyle bir diyalog olabilir miydi? Olabilirdi desem çok doğru olmayacak. Olayı kendi koşullarında değerlendirdiğimiz zaman, olabilirdi diyemiyorum.

Ama şimdi bugün, buradan bakarak konuşsam, neden olmadı acaba? Olabilirdi diyorum. Öyle bakabiliyorum, çünkü zor bir durum. O zaman öylesine kemikleşmişti ki her şey... Yani özellikle bazı gruplar açısından. Çünkü bir taraf "Maocu bozkurtlar," diyordu. Diğer taraf "sosyal faşistler," diyordu. Dolayısıyla, şimdi bunların arasında acaba sırf o gün için olsa bile bir uzlaşma olamaz mıydı? Olamazdı yahu! Yani olamıyordu... Olmadı zaten görüldüğü gibi. Ha, buna çaba gösterildi mi? Bence gösterildi. Gerekli çaba gösterildi ama bazı grupların direnmesi iyi olmadı. Talihsizlik oldu.

Şunu diyebilirlerdi, "Evet biz farklı düşünüyoruz, farklı bakıyoruz. Siz 1 Mayıs'ı asıl amacından saptırıyorsunuz." Her neyse... Akıllarına ne geliyorsa... Muhalefet anlamında söylüyorum... Ama bu işçi sınıfının birlik, dayanışma, mücadele günüdür, biz de burada olacağız. Sendikal konfederasyonun kortejlerinde, yürüyüşlerinde bulunacağız, biz de gerekli disiplinimizi sağlayacağız... Bu! Bu cümle her şeyi çözerdi. Ama bunu söyleyemediler. "Hayır!" dediler, "Ne pahasına olursa olsun geleceğiz!" İşte "Ne pahasına olursa olsun!" denilince, sonuçları da biraz böyle çıkıyor.

Ben gene de söylüyorum: Bu gruplar yaptı, bütün o katliamın sorumlusu bunlardır demiyorum...

Ben gördüğüm kadarıyla söylüyorum. Sular İdaresi'nden silahların patladığı söyleniyor, Intercontinental'den ateş edildiği söyleniyor, bir beyaz Renault'tan söz ediliyor... Bütün bunları varsayarak söylüyorum. Bütün bunlar benim için bir duyum. Ama ben gördüğümü anlatıyorum. Benim gördüğüm, benim söylediğim şeyler kendimce değil, olan şeyler ve doğrulardır. Ben öyle gördüm.

Ha, yorumunu yapmam gerekirse, ben şunu söyleyebilirim: Oraya varmadan önce, kortej sırasında da durum çözümlenebilirdi. Onların içinden bir-iki olgun insan çıksaydı, gelseydi, "Arkadaşlar biz bu grubu zapturapt altına alırız, o nedenle siz de makul olun, biz de makul olalım," deselerdi olurdu...

Ha, ama o olurdu da, 1 Mayıs 1977 kana bulanmaz mıydı? Benim görüşüm Taksim yine de kana bulanacaktı. Zaten onun için diyemiyorum ki, "Yahu bunlar yaptı!"

Polis barikatı eli silahlı sivil adamın geçmesi için açıldı

Ancak o zamanlar, olayın sıcaklığıyla, "Bana anlatamazsınız bunu," diyordum ben. Bizim kendi çevremizden arkadaşlara, "Ben gözümle gördüm bunlar yaptı bu şeyi, bunlar neden oldu," diyordum. Sert tepki koyuyordum. Çünkü, silah külah başlamadan ben orada kendim gördüm iki silahlı elin yukarı kalktığını. Kaç el ateş ettiler bilmiyorum ama silahların patladığını orada gördüm. Sonra on beş-yirmi el çıktı ortaya. Silahlı eller çıktı. Ha, bunların içinde ne bileyim başkaları mı barınıyordu, başka şahıslar mı yaptı?.. Bunların hepsi karanlık benim için...

Bingöl Erdumlu'yu ben hatırlarım da, tanırım da. O "DİSK'in güvenlik ekibi içinde de silahlı arkadaşlar vardı," diyorsa, şöyle düşünün: Eğer böyle bir şey varsa bile bu 1 Mayıs öncesinde yaratılan o gerginliğin bir sonucu olabilir. Ben mesela böyle bir şeyi bilmiyorum. Şimdi, oraya kişisel olarak getirmiş de olabilir, bir organizasyon da olabilir ama benim şahsen kendi üstümde yoktu.

Ben şuna da şahit oldum. Bizim üzerimizde mavi gömlek, güvenlikçilerin üzerinde kırmızı gömlek vardı. Şimdi ben kurşunu yediğimde, çocuğun da orada öldüğünü sandığımda, köşeden içeriye yö-

neldim ve hedef olmayayım diye üzerimdeki güvenlik önlüğünü çıkardım. Çünkü zaten yaralanmıştım, elim kolum ağırlaşmıştı, herhangi bir şey yapmam mümkün değildi. Ben oradan tam gelirken, önümden bir adam... Taksim çıkışından Elmadağ yönünü düşünün. Tam o yönde, yolu enine kesmiş polisler vardı. Aralarında hiç boşluk yoktu. Buradan bu adam geldiğinde elinde silahla... Bu adam –benim tam önümde– "Çekilin lan!" dedi oradaki polislere. O gün oradaki görevliler kimdir, çıkarılabilir bu. Eli silahlı bu adama "Geç!" dediler. Eli silahlı bu adam polis kordonunu geçti yani. Ben gördüm bunu, geçirdiler. Sivil, eli silahlı bir adam... O da pejmürde bir haldeydi. Artık neydi bilemiyorum. Şimdi bir polis, devletin polisi, onun bir kimliğini görmedi, e alnında da bir şey yazmıyor. Üstelik silahı da açık, elinde tutuyordu, gördüm. Peki nasıl bıraktılar adamı orada kordondan içeriye? Demek ki, ya tanıdıkları için ya görevli olduğu için...

Diğer taraftan dediğim gibi orada silahlar patladı. Ben söyledim, iki el kalktı havaya, ondan sonra on beş-yirmi el kalktı. Belki DİSK'ten de kalktı. Olabilir... Yani bunların kesin bir şeyi yok. Ama DİSK'ten yani kimi hedef alacaklar? Kendi insanlarını mı?

Ben mahkemede böyle söyledim. Bana dedi, "Oğlum kullandın mı sen silah?" Dedim bir kere ben size soruyorum. Ben oraya yığınsal olarak insanların gelmesi için günlerce çalışmışım. Yani siz olsanız kalkıp da oraya çağırdığınız insanları silahla dağıtmak ister misiniz? Öldürmek ister misiniz? Ya provokatör olacaksınız ya bilmem ne adına çalışacaksınız. Doğru değildir bunlar dedim. Onun için DİSK olsa, niye kalksın da orada insanlara kurşun sıktırsın, bu mümkün değil. Ama güvenlik açısından, oraya kadarını ben de bilemem artık.

■

Mahir Sayın

"Ortam provokasyon için hazırlanmış durumdaydı"

12 Mart darbesi öncesinde THKP-C içinde yer alan Mahir Sayın 1974 affıyla cezaevinden çıktı. Diğer THKP-C kökenli Mustafa Kaçaroğlu, İlhami Aras, Ali Demir, Şaban İba gibi arkadaşlarıyla birlikte çıkardıkları Kurtuluş Sosyalist Dergi*'nin ilk sahibi oydu. Daha sonra bu dergi çevresinde Kurtuluş hareketi oluştu. Hareketin liderlerinden biriydi.*

Mahir Sayın, 1 Mayıs 1977 öncesi ve sonrasının yanı sıra, "Maocu" grupların hemen önünde yer alan Kurtuluş grubunun Saraçhane'de, Taksim'e yürüyüşte, Tarlabaşı'nda ve meydanda yaşadıklarını anlatıyor.

1977 öncesi, Türkiye'de sosyal hareketin 12 Mart darbesinden sonra yeniden yavaş yavaş yükselmeye başladığı bir döneme tekabül ediyor. Bizler o dönemde, 12 Mart darbesinin saldırısına uğramış kişiler olarak 1974'te peyderpey hapisten çıktık. Çıktığımızda tabii ki içeri girerken bıraktığımız Türkiye yoktu.

Örgütlenmeler dağıtılmış, arkadaşlarımız asılmış, moraller bozulmuş, toplumsal hareket büyük ölçüde geri gitmiş, esas olarak o zaman Ecevit'in yaratmış olduğu hareketin arkasına bağlanmış bir konumdaydı. Ve hani oradan bakınca 1977'de olanların, 1980 darbesine ilerleyen süreçte olanların cereyan edeceğini kestirmek pek kolay değildi. Denemezdi ki, buradan işte biz daha sonra yaşanan tarihe varırız diye.

Tabii hiçbir tarih için bu söylenemez, ama bazen, bazı göstergeler yakın gelecekte neler olacağını daha iyi ifade edebiliyor. Ama o dönemde bunu, bu gelişmeyi aynı biçimde öngörmek pek olanaklı

görünmüyordu. Daha yavaş bir seyrin olabileceği gibi bir atmosfer vardı. Ancak her şey çok hızlı gelişmeye başladı. O kadar hızlanmasında toplumsal taleplerin çok önemli bir rolü vardı ama burjuvazinin ve emperyalizmin yaptığı planların da büyük etkisi oldu. Kastım şu: Toplumda 12 Mart'ta bastırılmış olan çeşitli talepler yeniden dillendirilmekteydi. İşçi sınıfı da küçük üreticiler de, kamu emekçileri de hareketlilik içindeydi. Sonuç olarak kimse halinden memnun değildi.

O tarihlerde Orgeneral Memduh Tağmaç (12 Mart 1971 darbesinin Genelkurmay Başkanı) şöyle bir şey söylemişti. Bu yanlış ifade doğru anlaşıldığı takdirde Türkiye'nin o dönemdeki hakikatini çok iyi ifade ediyordu. Şöyle söylemişti general: "Türkiye'de toplumsal gelişme ekonomik gelişmeyi aştı." Ekonomik gelişmeyle toplumsal gelişmenin böyle birbiriyle mukayese edilebilmesini sağlayacak olan ölçütler yoktur. Ayrı kategorilerdir. Onun için, birinin diğerini aşması gibi bir şey söz konusu olamasa da, anlaşılması gereken şuydu: Devletin dizginleyemeyeceği, başa çıkamayacağı bir toplumsal uyanış meydana gelmektedir ve bunun önünün alınması gerekir... 12 Mart darbesinin esas mantığını anlatan ipuçlarından biri budur.

Sol düşünce asker ve polisler arasında bile hızla yayıldı

12 Mart'ta bu bastırma eylemi gerçekleştirildi ama talepler var olmaya ve tatmin edilmemeye devam ettiği sürece er ya da geç sahipleri tarafından yeniden gündeme getirilirler. Öyle de oldu nitekim. İşçi sınıfının örgütlenmesi hızla gelişti, öğretmenlerin örgütlenmesi hızla gelişti, polislerin örgütlenmesi hızla gelişti.

Subaylar bile sol düşüncenin etkisi altında toplumsal harekete sağından solundan katılmaya başladı. Bir süre önce devleti koruma eylemini gerçekleştirmiş olan insanların arasından bile kitleler halinde toplumsal muhalefete katılımlar oluyordu. Günlük hayattaki burjuva egemenliğini korumakla görevli olan polislerin çoğunluğu o zamanlar POL-DER denilen bir örgütlenme içersinde toplumsal muhalefete katılmışlardı.

Yani toplumun tüm tabakaları, toplumu yukarıdan denetleyen devlet de dahil olmak üzere ciddi bir sarsılma içerisindeydi.

Tam bu dönemde bizim geride bıraktığımızı zannettiğimiz yahut

bazılarımızın öyle zannettiği bir güç, sağdan soldan hemen yeniden karşımıza dikilmeye başladı. Bunlar esas olarak sivil faşist güçlerdi.

Devletin güçleri her zaman üzerlerine düşen görevi yerine getirmeye çalışıyordu ancak ayrışmadan onlar da etkilendi. 12 Mart darbesinde devlet hiyerarşisi içindeki çatlamanın da çok önemli bir rolü vardı. Ve o çatlak darbeye rağmen bütünüyle ortadan kaldırılabilmiş değildi. Ama diğer yandan bugünlerde artık Ergenekon diye yaşadığımız olayın tarihi, o günlerde yazılmaya başlamıştı.

Türkiye'nin NATO'ya girişinden itibaren esas olarak Amerikan emperyalizmine bağımlı olarak geliştirilen bir yapılanma, gerek askeriye içersinde gerekse paramiliter yapılar olarak toplumda yerini almaktaydı.

Devlet paramiliter güçleri siyaset sahnesine sürdü

Tabii Türkiye'de böyle bir yapılanmanın oluşturulması için çok uğraşmaya gerek yoktu. Hani Amerikalılar İtalya'da ya da Fransa'da ya da ne bileyim Hollanda'da bunları kurabilmek için belki çok uğraşmak zorunda kalmışlardır –Almanya'da pek öyle zorlanmadıklarını yine tarih bilgisinden biliyoruz– ama Türkiye'de hiç zorlanmalarına hacet yoktu. Böyle bir gelenek zaten bizde vardı.

Yani saray darbelerinden, İttihat Terakki'den gelen, esas olarak devlet eliti içersinde cereyan eden bir çetecilik faaliyeti hep var oldu. Bu tavır zaten Bizans'ın geleneğidir. Yani Osmanlı'yı Bizans'tan çok ayrı düşünmemek gerekiyor. Bizans'tan devralınan gelenek aslında günümüze kadar geldi. Hani, herkes tarihi 20. yüzyılın başından başlatıyor yahut 19. yüzyılın sonundan başlatıyor İttihat Terakki diye... Öyle değil. Bu işin tarihi Bizans'a kadar geriye doğru sürülebilir. Esas olarak da Doğu'nun despotik devlet anlayışı içerisinde yerini bulur.

İşte 1960'lı yılların sonlarında toplumsal hareketin yükselmesiyle birlikte paramiliter güçler devlet tarafından siyaset sahnesine sürülmüştü. O zamanlar toplumsal muhalefet bunlar aracılığıyla, bir yandan devlet güçleri, bir yandan da bu paramiliter güçler tarafından bastırılmaya çalışılıyordu.

Nihayetinde onların yarattığı provokatif ortam içersinde bir 12 Mart darbesi gerçekleştirildi. 12 Mart sonrasında bunlar samanlıkta

yeteri kadar beslendiler, yani kuluçka dönemini geçirdiler. Biz zulmü yaşarken onlar da kendilerini yeniden organize etme dönemini yaşıyorlardı. Birdenbire her taraftan karşımıza dikilmeye başladılar. Bir anlamda o zamanki yaptığım tasvirlerle, sanki bir tür Kızılderili savaşı cereyan ediyordu.

Kızılderili savaşından kastım şu: Kızılderililer düşmanı ürkütmek için atlarının kuyruğuna çalı bağlıyorlar ve koşturuyorlar onları. Uzaktan bakıldığı zaman toz duman, kıyamet kopuyor, karşıdan gören de çok büyük bir ordunun üstlerine gelmekte olduğunu zannedip demoralize oluyor. Bizde de öyle bir durum sanki, söz konusuydu.

1980'li yıllara yaklaştığımızda 1970'li yılların sonlarında neredeyse tam bir iç savaş manzarasına ulaşmıştık. Günde ondan fazla insanın öldüğü bir çatışma düzeyine bile geldi iş. Ama bunun toplumsal etkisine baktığımız zaman, böylesine büyük bir iç savaş söz konusu değildi. Esas olarak faşist çetelerin katliamı vardı. Yani devrimcilerin yahut halkın böylesine çok güçlü bir biçimde devlet iktidarına karşı savaştığını, mesela İspanya İç Savaşı gibi bir savaştan geçtiğini filan söylemek olanaklı değildi. Yani kendini savunmak durumunda kalan çeşitli renkten sol güçlerle, onların üzerine saldıran faşist çetelerin çatışmasının çıkardığı çok büyük bir toz dumanı vardı. Benzetmem bunun içindi.

Tabii bunun arkasında toplumsal talepler yoktu denilemez. Yani 12 Eylül darbesi olduğu zaman 60 bin civarında işçi grevdeydi. 80 bin işçinin grevi iki kez –o zamanlar Bakanlar Kurulu'nun böyle bir yetkisi vardı– ertelenmişti. Onlar da eylül ayının sonuna doğru greve başlayacaklardı. Denilebilir ki 12 Eylül darbesinde bunun da önemli bir etkisi olmuştur. Türkiye'nin can damarını oluşturan sanayi sektörlerinde 80 bin işçinin greve çıkması hayatın tümden felç olması anlamına gelecekti. Burjuvazinin o zamanki hesapları içerisinde bu belli ki kabul edilemez bir şeydi.

İşte toplumsal hareket yavaş yavaş yükselirken, faşistlerle böylesine bir çatışmayla yüz yüzeyken, biz beklemediğimiz bir şeyle büyük ölçüde yüz yüze geldik. 1977 1 Mayısı doğrusu birçoğumuzun beklemediği bir şeydi.

1976 1 Mayısı'nda "Bir tank yeter" demiştim, 1977'de öyle oldu

1976 1 Mayısı da çok görkemliydi ama o zaman bir provokasyonu filan hiç düşünmemiştik. Sadece sohbetini yapmıştık. Çok iyi hatırlıyorum, biz o zaman Beşiktaş'tan katılıyorduk 1976 1 Mayısı'na. Hapishaneden bir arkadaşımla beraberdik. O zamanlar Türkiye İşçi Partili'ydi. Biz malum, Kurtuluş hareketindendik. O bana biraz hava olsun diye, Yıldız'a doğru ilerleyen kalabalık DİSK kitlesini gösterip, "Mahir görüyor musun şu kitlenin gücünü," demişti. Ben de nedense, muzırlık olsun diye herhalde, "Bir de şöyle düşünsene, yukarıdan bir tank gelse bu kitle ne olur acaba?" dedim.

Aynı manzarayı 1 Mayıs'ta tam öyle yaşadık. 1 Mayıs'ta bir tank bütün bir alanı birbirine katmaya yetebildi. Tabii hepsi ondan ibaret değildi. Geniş bir provokasyondu. Kitlenin gücü tabii ki çok önemli bir şey ama o kitlenin teknik ve manevi donanımı ondan daha önemli bir şey. Yani o bir araya gelen kitlenin bilinç düzeyi kendisini her türlü –sonra yüz yüze geldiğimiz– provokasyonlara karşı koruma konusundaki kabiliyeti de bir başka önemli mesele.

İşin doğrusuna bakılırsa, bütün negatifleriyle birlikte ifade etmeye çalıştığım bu durum, toplumsal hareketin 12 Mart darbesiyle birlikte itildiği geri noktalardan yeniden bir sıçrama biçiminde ileriye doğru geldiği bir döneme tekabül ediyordu. O zamana kadar ivmesi gittikçe artan bir genişleme biçimi vardı.

Hani sadece belli bir ivmeyle hızı artan değil, ivmesi dahi giderek artan, hızla genişleyen bir hareket biçimi vardı. Rakamlar çok değişik. O kadar çok büyük kalabalıkları daha önce görmemiş olduğumuz için, herhalde hepimizin hayal gücünü aşan bir durum söz konusuydu.

İşte milyonlarla konuşanlar da oldu. Sonra Taksim Meydanı'na ne kadar insan sığacağı konusunda, hesap kitap bilenlerin söyledikleri karşısında milyonlar lafı tuhaf kaçsa da, bütün Taksim Meydanı, ara sokaklarıyla birlikte dolmuş durumdaydı. Böylesine büyük bir kitlenin toplanabileceği bir noktaya gelmiştik.

Ama şurası gerçek ki, devrimci uyanıklığımız aynı çerçevede değildi. Devrimci örgütlülüğümüz aynı çerçevede değildi. Bu tarihe

gelirken sol; daha öncesinde hani parçalanmış olduğundan şikâyetçi olduğumuz sol, çok daha fazla parçalanmıştı.

40 civarında örgütün olduğu söyleniyordu ki, bazıları belki çok küçük örgütlerdi, bazıları ise bugün var olan örgütlerin hepsini toplasan, neredeyse ona ulaşacak büyüklükte örgütlerdi.

Sol örgütlerin büyük kısmı enerjilerini birbirlerine karşı tüketiyordu

Ama şöyle çok önemli bir şey vardı, bu örgütlerin çok büyük bir kısmı enerjilerini hep birbirlerine karşı tüketiyordu.

Bir yandan oligarşiyle mücadele ediyorlardı. Enerjilerinin bir kısmı oligarşiye ve onun sivil faşist güçlerine karşı gidiyordu ki, o sivil faşist güçlere karşı harcanan enerjinin miktarı akıl almaz düzeydedir.

O günleri yaşayan insanlar hep şöyle tabir ederler ve 12 Eylül'ün gelişini de bir kısım insanın hayırhah karşılamasında böyle bir görünümün, böyle bir durumun çok büyük etkisi vardır. Sabahleyin evinden çıkanın akşam evine sağ salim gelebileceği şüphelidir. Neden dolayı? Çünkü bir mahalle faşistler tarafından kuşatılmış, sabahtan akşama kadar belki çatışma oluyor. Ve oradan tesadüfen geçen, bir şeyden haberi olmayan insan da o çatışmanın arasına düşüp, bir kurşun yiyip şehitler listesine dahil olabiliyordu.

Ya da yolda giderken ayağınız bir pakete çarpıp patlatabilir, siz de yine şehitler listesine girebilirdiniz. Yahut dalgın dalgın yürüyorsanız, önünüze asılmış bir bombalı pankarta kafanızı vurup, o bombalı pankartla birlikte patlayabilirdiniz.

Yani böylesine bir manzara vardı. Böyle bir hayatı yaşayan ve çözüm göremeyen insanların dıştan gelecek kurtarıcı bir müdahaleye açık olmalarına şaşmamak gerekiyor.

Toplumsal muhalefetin hesabını görme planları yapılıyordu

Amerikan uşağı oldukları daha sonra ortaya çıkan bütün belgelerle kanıtlanmış olan o zamanki cuntacı generallerin kendi anlatılarında da, bizatihi Evren'in (Orgeneral Kenan Evren) anlattıklarında da,

böyle bir ortamın oluşması, gelişmesi için nasıl gayret ettikleri, bu ortamın daha da derinleşmesi için nasıl heyecanla bekledikleri itiraf ediliyor.

Yani 1980'in Nisan ayında yapacakları darbeyi o zamanki hükümet ortaklarından Necmettin Erbakan'ın deyişiyle, "Kadayıfın altını kızartmak üzere" biraz daha ertelemiş olduklarını Evren kendisi anlatıyor. Yani kandan siyaset üretme düşüncesi sadece bugünkü Ergenekonculara değil, onların öncelleri olan Amerikan uşağı generallere de ait olan bir anlayış.

İşte böyle bir gidişatta, dönemin dünyasının esas egemen gücünü oluşturan Amerikan emperyalizminin hesaplarına bağlı olarak Türkiye'de toplumsal muhalefetin hesabını görmek üzere tabii ki planlar yapılmaktaydı.

Böyle bir planın yapıldığını kimse kabul etmese de, işte şimdi hakikatlerin biraz daha fazla ortaya çıkmasıyla, Ergenekon davasıyla görülüyor ki, böyle işler bir günde karar verilip ertesi gün yapılan işler değil. Uzun zaman içersinde oluşturulan cuntalar, onların yaptıkları hesaplar, onların uluslararası bağlantıları epey bir zaman alıyor. Bir anda şöyle yapalım diye verilmiş olan bir karar değil. Toplumun geleceğine müdahalelerle şekil verme çabası.

Aslında dünyada böyle bir süreç, 1973-74'teki petrol kriziyle şekillenmeye başlamıştı. Dünya yeni bir işbölümü gerçekleştirmenin peşindeydi. Türkiye de, daha sonraki yıllarda görüldüğü üzere bu yeni şekillenmeye entegre edilecekti.

Tabii bu entegrasyon basitçe, hani kapının menteşesine yerleştirilmesi gibi bir iş değil, tamamen yeniden yapılanma meselesiydi. Daha sonra, darbeden sonra, Turgut Özal –her şeyde açıksözlüdür– bunu şöyle ifade etmiş, "Sanayimiz şehitler verecek," demişti. Yani öylesine bir altüst oluş yaşanacak ki, dünyada sürmekte olan yeni işbölümüne entegre olurken Türkiye'deki kimi sermaye gruplarının da kendilerini yeni duruma uyarlayamamaları halinde şehit olacaklarını önceden haber veriyordu Özal.

Süleyman Demirel dünyada cereyan edeni yakından bilen insanlardan biri. Dolayısıyla bu entegrasyon için bana 100 gün verin ben Türkiye'yi ilk 100 günde feraha çıkarırım, 500 günde de problemleri hallederim demişti. İşte o ilk 100 günün planlamasının adı 24 Ocak Kararları oldu.

Aslında IMF'nin Türkiye'ye yaptığı dayatmaların listesiydi bunlar. "Acı reçete" diye niteleniyordu. Acı reçete benzetmesi şu: İnsan hasta olduğunu kabullendiği zaman, ilacın acısına tatlısına bakmadan alır ya... Asıl hastanın kendileri olmasına karşın, toplumu hasta ilan edip acı ilacı yutturmak istiyorlardı. Oysa o ilacı yutması gereken kendileriydi. Onlara yutturmak gerekiyordu o ilacı, ama maalesef onlara onu yutturacak gücümüz olamadı. Olamayışında tabii ki oligarşinin kabahati var ama kendimizin de ciddi kabahati var. Bu lafa oradan sıçramıştım. Solun oligarşinin geliştirdiği projelere karşı topluca cevap verecek bir gücü yoktu doğrusu.

1 Mayıs tam provokasyon için oluşturulmuş bir ortamdı

Toplumsal muhalefetin çapı oldukça büyümüştü. Birleşik doğru bir ideolojik, politik, örgütsel önderlik çerçevesinde hareket edilebilmesi halinde oligarşiyi geri siperlere püskürtebilecek olan bir toplumsal direniş potansiyeli vardı. Tüm bu olumluluklara rağmen, potansiyelin önemli bir kısmının solun örgütlenmelerinin birbirine karşı rekabetinde tüketilmesi, beklenen sonucun elde edilmesini engelliyordu.

Ortaya çıkan bu dinamik gücün, o zaman enerjisini birbirine karşı tüketiyor olsa bile illa öyle kalacağı o günden kestirilemezdi tabii.

Birbirine karşı mücadele eden güçler, kendileri açısından en olumlu olana göre değil, en olumsuz olanı da göz önünde bulundurarak mücadele eder. Dolayısıyla oligarşi, karşısında alanlara yüz binleri toplayabilen bir gücü gördüğünde onu geri püskürtebilmek için elinden gelenin maksimumunu yapmak durumundaydı. İşte burjuvazinin toplumsal muhalefeti bastırmada geleneksel işlerinden biri olan provokasyon bizi 1 Mayıs'ta yakaladı.

1 Mayıs tam bu provokasyon için oluşturulmuş bir ortamdı. Öncesinde burjuva basını 1 Mayıs'ta solcuların birbirlerini kıracağına dair çok yoğun propagandalar yapmıştı. Bu propagandayı yapabilmeleri için, doğrusu sol da epey ciddi bir malzeme sunmuştu.

Yani bundan kendimiz de azade değiliz. Biz de o provokatif ortamın bir öğesi olmaktan kendimizi kurtaramadık. Her içine karıştığımız sol içi çatışmayı bir provokasyon olarak nitelemiş olsak da, kendimizin de içinde yer aldığı bir provokasyon olarak nitelemiş olsak da, kendimizi bundan kurtarmak mümkün olmadı.

Sola en büyük yıkımı Moskovacılar ve Maocular getirmiştir

Birçok örgüt o tarihlerde birbiriyle yoğun gerilimler içersindeydi ve burjuva basını da bunu açıkçası kullandı. O dönemde birbiriyle en şiddetli biçimde çatışan iki kutup vardı. Solun en büyük yıkımını bunlar getirmişlerdir ki, bugün hâlâ hiçbirinin özeleştiri yaptığını duymak mümkün değildir.

O dönemdeki Moskovacılar ve Maocular denilen kesimler arasındaki gerilimdi bu. İki kesim de birbirini faşistleri nasıl görüyorsa aynen öyle görüyordu. Biri diğerine "Sosyal faşist" diyordu öbürleri "Maocu bozkurt" diyordu. Biz de ara yoldan olan ekipler olarak, "Yahu yapmayın, böyle yaptığınız zaman çok fena çatışma çıkıyor," filan diyerek elden geldiğince arabuluculuk yapmaya çalışıyorduk, ama kendimiz de o çatışmaların içinden kurtulamıyorduk doğrusu.

Tercüman gazetesinin 1 Mayıs arifesindeki manşetini hatırlıyorum. "Yarın kan akacak!" türünden bir manşeti vardı. Diğer burjuva gazeteleri de hemen hemen aynı çizgideydi. Taksim'e gelmek için iki alanda toplanılacaktı. İşte o zamanki çatışmalı duruma da bakarak biz Kurtuluş grubu olarak Saraçhane'yi tercih ettik, diğer grup da Beşiktaş'ta toplanıyordu, oradan Taksim'e yürünecekti.

O zamanlar çok iyi hatırlıyorum, DİSK'te bu işin organizasyonuyla Bingöl Erdumlu arkadaşımızın içinde olduğu bir grup görevliydi. Biz de eski aynı örgüt (THKP-C) arkadaşı olmamız dolayısıyla gittik DİSK'le konuştuk; durum gergin, bu işe karşı dikkatli olmak gerekir diye.

Bizim sürtüştüğümüz ekipler var Beşiktaş'ta. Biz onun için oradan değil, Saraçhane'den gitmek istiyoruz Taksim'e. Saraçhane'yi de DİSK esas olarak kendisine ayırmıştı. O zaman DİSK'te egemen olan TKP'ydi tabii ki. TKP kendisine ayırmıştı diyebiliriz Saraçhane'yi.

O zaman hatırlıyorum Bingöl oraya gelemeyeceğimizi söylemişti. Biz biraz da ısrar ederek bunu bir daha düşünmeleri gerektiğini, bu provokatif ortamda alınabilecek olan tedbirlerin maksimumunu almak gerektiğini, yoksa provokasyonun içine düşebileceğimizi hatırlattık.

Birisi bilgimizin dışında bir kurşun sıkar, insanlar başlarlar birbirlerine sıkmaya

Beşiktaş'tan gelecek ekip Devrimci Yol'culardı. Devrimci Yol'cularla o dönemde aramız pek iyi değildi. Bir zaman önce aramızda çatışma falan çıkmıştı, dolayısıyla iş soğuyuncaya kadar yakın temaslara gelmeyelim diyorduk. Hani biz bitirmiştik o zıtlığı ama böyle bir gerilimin olması, birilerinin provokasyon yapmasının önüne geçilmesi için önlem almayı gerektiriyordu.

Her olay doğrudan doğruya örgütlerin örgütlediği işlerden çıkmıyordu yani. Örgütlerin birbirine düşürülmesinde provokatörlerin çok ciddi bir rolü vardır. Böyle şeylere karşı da tedbir olmak üzere kitlelerimiz yan yana gelmesin istedik. Birisi bizim bilgimizin dışında bir kurşun sıkar, ondan sonra silahlı insanlar zaten vardır oralarda, birbirlerine başlarlar sıkmaya, kontrol edilemez bir iş olur. Bunu göz önünde bulundurarak, kitleleri birbirinden uzak tutmakta yarar olduğunu düşündük.

Kabul etmediler ama sonradan o gece bir haber geldi, Saraçhane'ye gelebileceğimizi söylediler. Ertesi gün biz de Saraçhane'ye gittik. Zaten gidecektik, yani "gelmeyin" deseler de... Gene gidecektik çünkü öteki tarafa gitmekten ehvendi. Arkaya takılır yürür giderdik. Bir provokatif duruma imkân vermemek için biz o kararlılığı taşıyorduk. Ama arkadaşlar haber gönderip, "Gelin oraya," dediler.

Geldik ve bir zaman sonra niçin geldiğimizi, niçin bize gelmeyin derken gel dediklerini anladık. O zamanki deyişiyle Maocu bloğun içersinde Halkın Kurtuluşu, Halkın Birliği, Halkın Yolu vardı. Doğu Perinçek (Aydınlık-Halkın Sesi grubu) provokasyon olacak diye grup olarak katılmamış, biz kitle örgütleri ve sendikaların içinde katılacağız demişti. Hayatında vermiş olduğu tek doğru karardır bence. Yani provokasyona ortak olmamak için katılmamaları bence olumlu bir şeydi.

Ama diğer arkadaşlar, (Halkın Yolu, Halkın Kurtuluşu, Halkın Birliği) daha önceden böyle bir şey hiç konuşulmamışken, bir baktım Saraçhane'ye geldiler ve arkamızda konvoy oldular. Neyse, bizim aramız öyle pek kötü değildi. Yani herhangi bir çatışma filan yoktu. Ama şaşırdık tabii. Yani, Maocularla TKP'lilerin yan yana gel-

mesi durumunda olay çıkmaması mümkün değildi. Bu gerilim için yeteri kadar tahrikât karşılıklı yapılmıştı.

Geldiklerinde bizim elimiz ayağımız tutuştu tabii. Bizi oraya niçin kabul ettiklerini anladık. Tampon görevi görecektik ve herhangi bir çatışma olursa bizim üzerimize kalacaktı. Bunun telaşı içine düştük biz. Nitekim öyle de oluyordu...

Neyse, konuştuk arkadaşlarla. O grubu yöneten insanları da tanıyorduk, hepimiz eski arkadaşlarız zaten. İtidalli olmamız gerektiğini, herhangi bir provokasyona izin vermeyecek bir tedbirlilikte davranmamız gerektiğini söyledik ve şöyle bir karşılıklı anlaşmaya vardık. Dedik, "Sizin buraya gelişinizi haber almış olacaklar ki, TKP'li arkadaşlarımız bizi de buraya kabul ettiler. Yani, şimdi biz arada tamponuz."

Tabii, şöyle de bir şey diyemeyiz: "Geçin öne, hesabınızı kendiniz görün!" Böyle bir şey olamaz. Biz önden yürüyeceğiz, bu şart. "DİSK'in arkasından biz yürüyeceğiz, siz de bizim arkamızdan yürüyeceksiniz," dedik arkadaşlara.

"Ama aramıza mesafe koyacağız. Çünkü provokasyonu sizin yapmanız gerekmiyor. Provokasyon dışarıdan da yapılabilir ve bu ortam bunun için hazırlanmış durumda, siz de bunu görüyorsunuz. Onun için olur ya, bizim sıradan bir provokatör size ateş ediverir. Sizin sıradan bir provokatör bize ateş ediverir... Dolayısıyla ondan sonra birbirimize sıkar, yani ortalığı kana bularız. Onun için şöyle kurşun menzilinin dışında kalacak şekilde yürüyelim ve o arayı kapatmayalım," dedik.

Onlara da makul geldi. Çünkü onlar da bir provokasyonu bile bile körükleyecek insanlar değiller. Nihayetinde devrimci insanlardı. Tamam, dediler ve öyle yürüdük. Fakat kortej bir türlü yürümüyor. Neredeyse akşamüzeri oldu, yani miting dağılmak üzereyken biz Tarlabaşı'na –o zaman bugünkü yol yoktu– Sular İdaresi'nin yanındaki girişe geldik.

Arkadakiler arayı kapattı, gerilim iyice yükseldi

O arada kortej yürüyemedikçe arkadaki arkadaşlar bizi suçlamaya başladı, "Siz kasten yavaş yürüyorsunuz!" diye. Biz de gidip anlatıyorduk, "Neden kasten yavaş yürüyelim? Önümüzdekileri aşıp ge-

çelim mi yani?" Önümüzdeki DİSK ekibi yavaş yürüdükçe anladık ki, bizi alana sokmamaya, arada tampon olarak bırakmaya çalışıyorlar. Biz de zorluyoruz. Alana girmek için zorluyoruz ama bu şiddetle olmaz. Provokasyonu engelleyelim derken başka bir provokasyona yol açmamalıyız tabii.

Fakat bu sürede arkamızdakiler bizi suçlamaya devam ettiler ve arayı gittikçe kapattılar. Kapatmalarını engellemek için bir şey yapamazdık. Arayı kapattılar ve bizim kitlenin alınacağı sloganlar atmaya başladılar. Önlerinde biz duruyoruz, bize "Kahrolsun faşistler, sosyal faşistler" diye slogan atıyorlar.

Yani ortada TKP'liler olmadığı için, slogan bize atılıyormuş gibi oluyor ve gerilimin tansiyonu yükseliyordu. Bizi epeyce bir zaman girişte beklettiler. Biz bir ara DİSK görevlilerinin oluşturduğu güvenlik barikatını yardık ve geçtik. Ama şiddet kullanarak yarmadık. Çünkü orada bizim arkadaşlarımız vardı, onlara "Siz sağ tarafa doğru yığılın, biz koşmaya başladığımızda açın geçelim," dedik. DİSK gömlekli arkadaşlar açtı, biz koşarak alana girdik.

Kitlenin en önündeydik. Mihri abi (Mihri Belli) falan vardı. Biz de üç grup beraber yürüyorduk; o zamanki Türkiye Emekçi Partisi, o zaman adı Emeğin Birliği olan Teslim'lerin (Teslim Töre) grubu ve biz Kurtuluş grubu. Aramızda bir ittifak ilişkisi söz konusuydu o zamanlarda.

Çaat, çaat iki el silah sesi duydum

Biz koşarak Intercontinental'in önüne geldikten kısa bir süre sonra, birkaç slogan attık falan, çaat çaat diye iki el silah sesi duydum. İlk anda iki el, ayırt edilmiş iki el silah sesi duydum. Sadece ben duymadım, bu başka arkadaşlar tarafından da teyit edildi.

Arkasından yine aynı taraftan olmak üzere beş-altı el silah sesi geldi. Biraz aralık oldu, ardından önce Tarlabaşı tarafından yoğun bir silah atışı oldu. Bunların nereden olduğunu o anda anlamak mümkün değildi. Kimse de nereden olduğunu söylemedi ama o taraftandı.

Sonra bizim tarafımıza geldi o atışlar. Ben net olarak sipere yatmış, belirli bir yere ateş eden insanlar gördüm. Oradan emin oldum.

Bu iki el silah sesi ve sonraki silah yaygarasıyla birlikte alanda bir dalgalanma oldu. Bir anda büyük bir panik başladı. Orada rah-

metle anacağım, bir arkadaşımızın tavrı çok hoşuma gitti. Her ne kadar kendilerini revizyonist diye nitelemeye hâlâ devam etsem de... Sıtkı Coşkun. TKP'li bir arkadaşımız. Kürsüdeydi. O paniğe kendisini kaptırmayan insanlardan biri oldu. Mikrofonu kaptı ve "Kaçışmayın, yere yatın!" diye bağırmaya başladı. Çok önemliydi.

O zaman dedim, "Oportünist falan ama bu adam bizden!" Yani orada kitleyi kaderine terk edip kaçışmamak, sahiplenmeye çalışmak önemli bir şey. Siyasi görüşlerin doğrultusunun ötesinde önemli bir insani durumdu. O notum hep Sıtkı'nın yanında durmuştur, hâlâ da durur.

Görüşlerimizde hiçbir zaman politik olarak anlaşamamış olsak da, zıtlıklarımız olsa da, o davranışını kaydetmek gerekir. Sanırım bu gözlemimi birçok insan aynı şekilde gözleyip zikretmiştir.

Biz herhangi bir provokasyon durumuna karşı tedbirliydik. Ekibimizi gruplara bölmüştük. Grupların yöneticileri vardı ve ne yapacaklarını önceden biliyorlardı.

Basitti tedbirimiz. Arkadaşlara büyük Kurtuluş pankartını nereye götürürsek, nerede açarsak o tarafa getirin kitleyi diye söylemiştik. Bu yaylım ateşi başlayınca, yönetici arkadaşlara söyledik, pankartı Atatürk Kültür Merkezi'nin önüne, yani bir paniğin en rahat engellenebileceği tarafa doğru götürdük. Bizim kitlemiz Intercontinental'in önünden fazla paniğe kapılmadan oraya çekildi.

Aslında ölenlerin belki hepsi bizden olacakken, çünkü Kazancı Yokuşu'nun tam önünde duruyorduk ama çekildik. Biz çekilince kaçışan kitle orayı boş bulup kurtulmak için daldı... Bizse kitlemizi AKM'nin önüne çektiğimiz için, bizden sadece liseli genç bir arkadaş, Göztepe derneğimizden Yeşim öldü. O nasıl olduysa kalmış orada.

O arada biz, yani Kurtuluş hareketinin o zamanki yönetici kesimi hep kitlenin önündeydik ve kitlemizi şekillendirmek çok zor olmadı. İnsanlar da tanıyor zaten. "Şu tarafa gelin, şu tarafa geçin," deyince uyuyorlardı. Daha henüz panzerler insanların üstüne sürülmemişti ama yaylım ateş devam ediyordu.

Intercontinental'den kurşun yağıyor, yerden toprak sıçratıyordu

Ben şöyle hatırlıyorum: İnsanları AKM'nin önüne doğru göndermek için koşuşturuyordum. O sırada bir taşın arkasında Seyfi Öngider'i gördüm ve bana bağırıyordu, "Mahir yere yat! Yere yat! Dolaşma!" diye. Orada birtakım taşlar vardı AKM tarafına doğru. Düzenlenmesi şimdiki gibi değildi Taksim Meydanı'nın, farklıydı. Çimenler, ağaçlar, taşlar vardı. Bir taşın arkasına yattım ki, hakikaten önüme pıtır pıtır küçük taşlar düşüyor. Taş değil, mermi yağıyor ve yerden böyle toprak sıçratıyor. Fark ettim, birileri Intercontinental'e doğru ateş ediyordu yerden. Anladım ki, üstümüze ateş Intercontinental'den geliyor.

Bir zaman öyle kaldık, sonra sakinleşme oldu, yeniden AKM'nin önünden alana doğru kitleyi getirmeye başladık. İlk panik geçip, yeniden alana doğru gelmeye başladık ki, o sırada yeni bir yaylım ateşi başladı, ses bombaları patlatıldı ve panzerler girdi alana. Tabii onlar ses bombası mıydı, sahiden bomba mıydı bilmen mümkün değil ama bombayla parçalanan kimse olmadığı için mantık yürüterek hep ses bombası diyoruz. Yukarıdan gelen kurşunlar nedeniyle olacak, yaralılardan çoğu kafasından vurulmuştu.

Ölenlerin çoğu Kazancı Yokuşu'nda öldü tabii. Ölenleri bilmiyorum ama yaralılardan birkaç tanesini biliyorum, kafalarından vurulmuştu. İki arkadaşımız, Dr. Adnan ve Haşmet Karaçam kafalarından yaralanmıştı. Şaka yapıyorduk, "Kürtlerle Lazların en sağlam yeri kafalarıdır" diye; "Kurşun bile gelse bir şey olmuyor."

Leman Teyze (Fırtına) de oradaydı. Hatta benim fark etmediğim önemli bir şeye tanık olmuştu, herhalde anlatmıştır. O zaman benim eşim Ayhan da oradaydı, hamileydi. Ayhan Intercontinental'in önündeki zincirlere takılıp düşüyor... İlhami'nin eşi de oradaydı ve o da hamileydi, orada kalabalığın ortasındaydı. İkisi de galiba düşmüşler. Doğan Fırtına'nın anneannesi, o yaşlı minicik kadın birden canavar kesilip ikisini de ellerinden tutup kaldırmış, ayak altında kalmalarını engellemiş.

İşte o panzerin gelişi bizi ikinci defa darmadağın etti. Bombalar patlıyor, kurşun yağıyordu. O sırada tabii ki alanda hedefsiz kurşun

sıkan insanlar da vardı. Öylesine bir savaş meydanı hali... Sular İdaresi'nden kurşun geliyor diye oraya sıkıyorlar, Intercontinental'den geliyor diye oraya sıkıyorlar.

Doğrusu Sular İdaresi'nden kurşun gelip gelmediğini ben bilmiyorum. Daha sonra gazetedeki resimlerde oradaki birtakım eli silahlı insanları ben de görmüştüm. Ama bunların polis olduğunu, güvenlik tedbiri almış olduklarını yazdılar.

Şundan hemen hemen eminim. Çünkü kurşunların geliş istikameti öyleydi. Intercontinental'den kurşun yağıyordu... Zaten benden önce birileri görüp oraya kurşun sıkmaktaydı. Panzerin alana dalmasıyla panik yeniden yaygınlaştı. Artık orada kalabilecek durum kalmadı. Herkes kendine göre bir tedbir uyguladı.

"Bir darbenin provokasyonu bu!"

Biz tekrar AKM'nin önüne çektiğimiz kitleyi oradan Kabataş'a indirdik. Otobüsler vardı orada, bir kısmını otobüslere koyduk gönderdik, bir kısmını gemiye bindirdik. Orada gene panzerler geldi üstümüze, onlarla bir çatışma sürdürdük orada. Gemiyi engellemelerine izin vermedik. Bindirdik insanları gemiye, karşıya gönderdik. Biz de güvenliği sağlayan bir grupla birlikte Cihangir'de bir yerlere girdik.

Bunun macerası çoktur, anlatılır gibi değil. Ama şöyle bir anekdotu aktarabilirim: Epeyi bir zaman oralarda dolaştıktan sonra, gidip Taksim'e baktık ne var, ne yok diye. Sonra indik Kabataş'a, bir taksiye bindik. Epeyce saat geçmiş, güvenlik falan dağılmıştı.

Biz taksiye binerken bir genç kızla delikanlı yanımıza geldi. Delikanlının durumu iyi görünmüyordu. "Biz de binebilir miyiz?" dediler. "Devrimci misiniz?" dedim. "Eee, evet abi," falan dediler. "Tamam, geçin!" dedik. Biz üç kişiydik, onları da aldık beş kişi olduk.

Giderken "Hangi gruptansınız?" diye sordum ve "Biz Kurtuluşçuyuz," dedim. Yani doğrudan söyledim. İyice tereddüde düştü çocuklar, "Yani devrimciyiz işte..." falan dediler. Ben, "Hangi gruptansınız? Devrimcisiniz ama herkesin bir grubu var," diye ısrar edince, çekinerek "Devrimci Yolcuyuz," dediler. "Amaaan ne çekiniyorsunuz," dedim, "Böyle zamanda böyle şey mi olur?" Hani daha öncesinden aramızda bir şeyler olmuş ya...

Genç kız, "Arkadaş yaralı," dedi... Tamam, dedik, biz şimdi götü-

rürüz bir doktor arkadaşa tedavi ettiririz. Nasıl, kanama falan var mı, diye sorduk. Varmış. Kolundan mı, bir yerinden kurşunla yaralanmış o da. Kabataş'ı biraz geçtik, bir baktık polis barikatı var. Hepimiz de silahlıyız... "Önce yavaşla, duruyormuş gibi yap ve devam et! Yapmazsan vururum seni!" diye tehdit ettim şoförü. "Abi merak etme, gereğini biz yaparız," dedi böyle bir lümpen diliyle. Tamam, dedim.

Yavaşladı ki... Polisler bize "Geçin!" dediler. Böylece herhangi bir kazaya belaya uğramadan biz birkaç kişi bir eve gittik, onları bir doktor arkadaşa gönderdik. Herhalde tedavi olmuştur.

O evde Ömer Laçiner ve Murat Belge'yle falan buluştuk; durum nedir, ne değildir diye bir icmal yapalım diye. Darbe mi olacak vesaire gibi tartışmalar olurken, Okay'ı (Gönensin) arayalım dedik. Ne olup bitti, nereden nasıl haber alabiliriz diye uğraşıyoruz, çünkü doğru dürüst bir şey bilmiyoruz.

O zaman *Cumhuriyet*'te çalışıyor Okay Gönensin. Siyasal Bilgiler'den eski arkadaşım. Telefon ettim Okay'a. O zaman hatırlıyorum Ömer (Laçiner), "Kesin bir darbenin provokasyonudur," demişti. Eh, olmaz değil. O gerilimler var Türkiye'de. Okay, "34 ölü var," deyince, ürkütmek istiyor, şaka yapıyor diye düşünmek istedim. Doğrusu inanmak istemedim. Alanda bir şeyler vardı ama üç-dört ölü dese inanacağım, "34 ölü var" lafı, "Şaka yapma!" dedirtti bana. O da kötü bir sesle, "Böyle şeyin şakası mı olur?" deyince inandım tabii.

Provokasyon önlenemezdi ama bizim ortak olmamız engellenebilirdi

Bu provokasyon önlenemezdi tabii. Şimdi gelip kitleye provokasyon yapacak olan güç, hele kontrgerilla falan gibi devletin bir gücü, bunu yapar. Yere öncesinden dinamit yerleştirip onu da patlatabilirdi yani. Onu bile yapardı. Ya da bir binanın tepesinden birkaç bazuka atışı yapabilirdi filan... Provokasyon engellenemezdi. Ama ne olurdu? Bu provokasyona bizim ortak olmamız engellenirdi. Ve önemli olan kısmı da burasıdır.

Yığınların gözünde bu olay nasıl cereyan etmiştir? O gün, yığınların gözünde bu olay şuydu: "Maocular mitingi bastılar ve komünistler birbirlerini vurdu." Kamuya yansımış olan, Maocusu, şucusu bucusu değildi. İkisi de "Komunist" onların. Komünistler birbirleri-

ni vurdu! Gazeteler de bir gün öncesinden haber veriyordu zaten: "Vuracaklar bunlar birbirlerini" diye.

Buna sebep nedir? Buna sebep bizim kendi aramızdaki düşmanlıklardır. Birbirimizle yapmış olduğumuz çatışmalardır. Öncesinde biz ortaya, kamuoyunun önüne, ortak mesajlar veren bir şeyle çıkabilmiş olsaydık, burjuva basını da bizi böyle yansıtamazdı. Ve provokasyon yapıldığı zaman, üzerimize kurşun sıkıldığı zaman, kamuya bizim bunu anlatmamız kolay olurdu. Ortaklaşa alınacak tedbirlerle oradaki zayiat da düşürülürdü. Hep beraber birbirine karşı tedbir almak yerine, dışarıdan gelebilecek saldırıya karşı tedbir alabilmiş olsaydık, biraz daha denetimli davranabilirdik.

Bu, bugün bile hâlâ hesabı verilemeyecek ağır bir yük sosyalistlerin üzerinde

Olayın genel çerçevesi ve yaşadığım bu.

İşin esası, oligarşi bir provokatif ortam hazırlamıştı; o provokatif ortama solcular da doğrusu gereken uyanıklıkla cevap vermiş değillerdi. Tam tersine ona katkıcı olundu. Bu, bugün bile hâlâ hesabı verilemeyecek olan ağır bir yüktür bence sosyalistlerin üzerinde. Bu olayla birlikte sosyalist hareket gelişiyormuş gibi görünmesine karşın; herkesin yüreğine büyük bir ateşin düştüğü, korkunun kol gezdiği ve üstüne faşist saldırıların da hızlandığı bir duruma ulaştı. Sonrasında, kitleselleşmemizde gittikçe bir sınırlanma ve ivmenin düşmesi yaşanmaya başladı. Hatta birçok alanda faşistlerle devrimci militanların baş başa kaldığı bir ortama doğru ilerlemeye başladık.

Bunun en iyi ifadelerini grevlerde ve üniversite yurtlarında gördük. Üniversite yurtlarındaki insanlar bavullarını toplayıp başka yerlere gidiyordu. Oradaki devrimci militanlar gittikçe daha az bir kitleyle baş başa kalıyordu. Grevler ise o zamanki tabirle "Çadır grevlerine" dönüşmeye başlamıştı. Hem hükümetin baskıları hem de insanların hevessizliği artıyordu, çünkü gittikçe çözümsüz görünen bir ortam gelişiyordu.

Hani çatışmanın şiddeti yüksek ama çözüm ne? Hiçbir şey yok... Solda o zaman çeşitli girişimler yapılıyordu bu durumu kabullenmek istemeyen insanlar ve gruplar tarafından ama buna cevap veren kimse pek olmuyordu.

O zamanlar gene *Birikim* çevresinden Murat Belge'yle konuştuğumuzu çok iyi hatırlıyorum. Zannediyorum, "Bir ortak direniş ekibi, direniş gücü oluşturmak mümkün olmaz mı?" diye önermişti. Mümkün olup olmadığını bilmiyorduk ama gerekli olduğunu biliyorduk.

Bizim yanıtımız, "Böyle bir şey yapılsa çok iyi olur ama bunu kim kabul edecek?" oldu... Yani herkesin birbiriyle ilişkisi kötü, herkes birbiriyle rekabet içerisinde. Bizim buna olumlu yanıt vereceğimizi ifade ederek, "Böyle bir şeyi kabul edecek var mı, yok mu; siz bir dolaşın, yoklayın," dedik. Hani solun ortasında gezen bir elçi gibi... Görevlendirmedik de, nasıl denir, kabullenmiştik. Ama daha sonraki bir görüşmemizde Murat hiçbir şeyden umut olmadığını, kimsenin böyle bir fikre pek fazla yüz vermediğini söyledi.

Daha sonra Mihri abinin böyle bir girişimi oldu. Ondan da hiçbir şey çıkmadı. O günlerde bir yandan solun bir darbe hareketiyle yüz yüze kalabileceğine dair düşünce ve havadisler ortalıkta dolaşıyordu, bir yandan da birçokları buna inanmak istemiyordu.

O tarihlerde çıkan kimi dergilerde böyle yukarıdan esen ifadelere rastlamak mümkündü. "Türkiye artık sorunlarıyla birlikte yaşamayı öğrenen bir ülke haline geldi, kimi Latin Amerika ülkeleri gibi" diyen arkadaşlarımız olduğu gibi, "Darbe olacağına dair havadisler var. Hele bir buna cesaret etsinler, onları çıktıkları ine nasıl sokuyoruz görürler" şeklinde biraz fazla üst perdeden konuşanlar da vardı.

Bir yandan tehlike "Geliyorum!" diye bağırıyordu, bir yandan da insanlar şeytana, "Defol şeytan! Defol şeytan!" dedikçe etraflarına yanaşmazmış gibi, "Gelemez, gelemez!" diyerek darbenin olamayacağına kendilerini inandırmak mı istiyordu bilemiyorum.

1 Mayıs konusunda bizim o zamanki yayınlarımızda, "Bunun sol harekete karşı şiddet yoluyla, bundan sonra devam edecek olan genel bir bastırma hareketi olduğu" şeklinde bir değerlendirmemiz vardı. Tam bunu böyle değerlendirmişken, bir yıl sonra Maraş katliamının ardından ilan edilen sıkıyönetim bizim için darbenin başlangıç tarihini oluşturdu.

O zaman ben bizim yayınların çıkarılmasından sorumlu grupta çalışıyordum, Maraş katliamından sonra çıkardığımız ilk gazetede –o zaman Ecevit iktidarda–, "Bu sıkıyönetim derhal kaldırılmalıdır. Yoksa bu ilan edenleri de yutar", yani Ecevit'i de yutar diye manşet

atmıştık. İzmir'de gazetemiz toplatıldığında İzmir Valisi yada Emniyet Müdürü "Sıkıyönetim derhal kaldırılsın" manşetimiz konusunda bizim arkadaşlarla "Emredersiniz Kurtuluş hazretleri" diye dalga geçmişlerdi.

İnsanların 1 Mayıs 1977'nin yarattığı travmayı aşması çok zordu

Doğrusu, 1977 1 Mayısı'nın yüreklere saçmış olduğu korku, bizim toplum içinde yaygınlaşmamızda çok önemli bir negatif rol oynadı. Başka negatif rol oynayan şey yok değil ama bu kitle içerisinde yılgınlık yaratmak açısından çok önemliydi. Yani orada o dağılmayı gören insanların yeniden cesaretle siyasal mücadele içersinde yer almaları doğrusu zordu.

Devlet kendisini orada o kadar güçlü gösterebilmişti ki, insanların bunun yarattığı travmayı aşması çok zordu. Çünkü görünmeyen ellerden çıkan kurşunlar, o meydandaki 500 bin kişiyi –muhtemelen böyle bir kitle vardı orada– rüzgârın önünde eğilen otlar gibi bir anda darmadağın etmişti.

Doğrusu bu işte biraz deneyim sahibi bir insan olarak, benim içime de bir hançer saplandığını hissettim. O paniği gördüğümde, kitlenin kendisini çaresiz hissedip sağa sola kaçışmasını gördüğümde, yüreğime böyle bir hançer saplanmış gibi bir duygu edindim. Bir de bilinç düzeyi düşük olan insanlar açısından bunun ne ifade edebileceğini, o yüreğimde duyduğum sızı bana çok iyi anlatıyordu.

Pratikte de bunu gördük. Devrimci harekete o zamana kadar büyük bir coşkuyla katılan insanların katılım ivmelerinin gittikçe düştüğünü ve sonuçta durma noktasına geldiğini gördük.

12 Eylül darbesini yapanların darbeyi Eylül ayında yapmış olmalarının başka faktörleri vardır ama Nisan ayında niye yapmadıklarını tam tamına o faktörler izah etmez. Nisan ayında yapmamalarının nedeni bizim biraz daha tecrit olmamızı beklemek, o çatışmalardan toplumun biraz daha bıkmasını, çözümsüzlük karşısında insanların kendilerini daha çaresiz hissedip, denize düşenin yılana sarılacağı bir ortamın doğmasını beklediler. Bunu yarattılar.

12 Eylül'le Türkiye neoliberal politikalara entegre edilmiştir

Yapılan, tamamen Türkiye'nin dünyada cereyan etmekte olan yeni işbölümüne entegre edilmesi meselesidir. Bizdeki ifadesiyle, ihracata yönelik bir sanayi yapılanmasının gerçekleştirilmesi diye tarif edilmişti.

Hani sözcükler insanlara ilk duyduklarında sempatik gelebilir. İşin esası ise dünyaya o sırada egemen olma adımlarını atan neoliberal politikalara Türkiye'nin de entegre edilmesiydi. Tarımın çökertilmesiydi. O zamana kadar ithal ikamecilik biçiminde gelişmiş olan sanayinin dünyaya ucuz işgücü sunacak bir yeniden şekillenmeye uğratılmasıydı.

Bütün bunların kabul edilmesi tabii ki, çalışan yığınların buna itiraz etmemesine bağlıydı. Çünkü bunun gerçekleştirilmesi örgütsüzlük istiyordu, düşük ücretler istiyordu, ümitsiz kitle istiyordu. Bütün bunların olabilmesi toplumsal muhalefetin örgütsüzlüğünden, sosyalistlerin, solun ortada olmayışından geçebilirdi.

Yıllarca bunu hazırladılar. Devletin kontrgerilla denilen, bugün Ergenekon olarak elimizde kalan parçasıyla, sivil faşist güçleriyle, yıllarca adım adım bunu kurguladılar. Ve nihayetinde devrimcilerin aymazlığı sayesinde de başarılı bir darbe yaptılar. Ve o darbeyle, biraz önce ifade ettiğim gibi kafalarından geçirdikleri toplumsal mühendislik projelerini uygulayabilecekleri bir ortam yaratmaları mümkün oldu.

Türkiye'nin yapısını hakikaten tümden değiştirdiler. Kır-şehir oranlarını ters çevirdiler. 1980 öncesinde kır nüfusu yüzde 60 şehir nüfusu yüzde 40'tır. Şimdi ters çevrilmiş haliyle kır nüfusu yüzde 30, şehir nüfusu yüzde 70'e ulaşmış.

Bu basitçe kır-şehir nüfus oranlarının değişmesi meselesi değildir, neoliberal politikaların ihtiyaç duyduğu ucuz işgücünün yaratılması meselesidir. Çünkü yeni yapılandırılacak olan sanayi, metropollerdeki emek yoğun sanayilerin çevre ülkelere taşınması meselesiydi.

Emek yoğun sanayilerin kârlı olabilmesinin tek yolu da emeğin ucuz, vergilerin düşük olması; toprağın rantının ise hemen hemen olmamasıdır. Türkiye'deki gibi bütün çevre ülkelerde de bu politikalar

aynen uygulanmıştır. Bu politikanın aynısını gidin bir Meksikalıdan, Brezilyalıdan, Filipinliden dinleyin. Aynısını dinlersiniz.

Globalizm hakikaten tam da gerçek anlamıyla bir globalizm olarak ortaya çıkmış. Yani dünyanın her yanında aynı politikaların uygulandığı bir durum oluşmuş. Bu işin patronluğu ve yol göstericiliğini de Dünya Bankası ve IMF, Amerikan emperyalizmi adına yürüttü ve bizi çöktüğü günlere, yani 2007 krizine kadar bu politikalar getirdi.

Diyebiliriz ki, 1977 1 Mayısı'nın hikâyesi aslında neoliberalizmin egemen kılınmasından başka bir şey değildir.

■

Ahmet Sami Belek

"Hedef gözeterek kesinlikle ateş edilmemiştir"

1974 yılında İstanbul Şişli Siyasal Bilimler Yüksekokulu öğrencisiyken "aktif olarak devrimci mücadeleye katıldığını" söyleyen Ahmet Sami Belek, Halkın Kurtuluşu'nun gençlik örgütü haline gelen İstanbul YDGD (Yurtsever Devrimci Gençlik Derneği) üyesiydi. 1 Mayıs 1977'de Taksim'e gitmek üzere Saraçhane'de toplanan Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu ve Halkın Birliği gruplarının ortak koruma ekibi içinde ve en ön saflardaydı. 1978 yılında Halkın Kurtuluşu'nun gençlik yayın organı, Devrim Yolunda Gençlik *dergisinin sahipliğini yaptı. 2007 yılında* Evrensel *gazetesinin imtiyaz sahibi oldu. Birkaç yıl önce başkasına devretti, halen aynı gazetede çalışıyor.*

Belek 1 Mayıs 1977 öncesi ve sonrasına ilişkin görüşlerini, olay gününe ait tanıklıklarını, Tarlabaşı'nda polisle yaşanan çatışmaları anlatıyor.

1968 hareketi sürecinde THKO'nun kurulduğu, 12 Mart 1971 darbesinin yapıldığı ve sonrasında Denizlerin idam edildiği[1] yıllarda lise öğrencisiydim. Çok fazla aktivitem yoktu. Lise öğrencisi olduğum yıllarda TİP gençlik kollarına kısa bir üyeliğim var. MDD (Milli Demokratik Devrim) tartışması sürecinde gençlik kollarından istifa ettim. 1973'te İstanbul'a gelip Şişli Siyasal Bilimler Yüksekokulu'na başladım.

1. 6 Mayıs 1972; Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan.

Solda üç ana akım vardı:
Sovyetçiler, Maocular, Orta Yolcular

O yıllarda Türkiye sol hareketinde üç temel anlayış vardı: Bir; Türkiye Komünist Partisi'nin başını çektiği, Sovyetler Birliği paralelindeki siyasi yapılanmalar. İki; daha çok Latin Amerika ülkeleri devrim modelini örnek alan Dev-Genç ve ondan doğan Dev-Yol, Kurtuluş gibi siyasi hareketler. Üç; Halkın Yolu, Halkın Kurtuluşu ve Halkın Birliği... Önceleri bu üçüncü anlayışın başını ideolojik anlamda Aydınlık (Halkın Sesi) hareketi çekiyordu. Sonraları farklı düşünceler ortaya çıktı. Üçüncü anlayışa göre Sovyetler Birliği artık sosyalist değil, emperyalist bir ülkeydi. Bu tahlile Aydınlık hareketinden doğru bakıldığında dünyada gelişen emperyalist gücün Sovyetler Birliği olduğu ve onun ABD'den daha tehlikeli olduğu ifade ediliyordu. Bu Maocu bir çizgiydi ve biz de Halkın Kurtuluşu olarak başlangıçta bu çizgide yer aldık. Bir süre sonra Mao'yu da reddedip, daha çok Enver Hoca[2] çizgisine meylettik ancak bu 1977'den sonraydı. Yani 1977 öncesi ve sırasında bu üç temel sol ana akım vardı.

Diğer tarafta da tabii, sağda birçok örgüt vardı. Özellikle de Komünizmle Mücadele Dernekleri'yle birlikte başlayıp, sonra MHP, Ülkü Ocakları vesaire gibi örgütler kuran; kendisine solcuyum, sosyalistim diyen herkesin karşısında olan bir gençlik hareketi vardı.

1977 öncesinde devrimci dalga yükseliyordu

1977 öncesi genel olarak tablo böyleydi ve solda müthiş bir yükseliş vardı. Devrimci gençlik atılım yapıyor, devrimci bir dalga yükseliyordu. Yükseliş, bu üç ana sol akım içindeki tüm örgütler için geçerliydi. Sizin hani çok da fazla çalışmanıza gerek yoktu. Bir müddet sonra soldaki örgütler iki katı, üç katı, beş katı büyüyordu. Mesela ben *Halkın Kurtuluşu* gazetesini çıkarmaya başladığımız zamanlardan hatırlıyorum, İstanbul'daki taraftarlarımız 50-100 kişiyi falan bulmazdı. O sırada Halkın Kurtuluşu hareketi olarak, Mihri Belli ha-

2. Arnavutluk Emek Partisi Genel Sekreteri ve 1946-85 yılları arasında Arnavutluk Halk Cumhuriyeti lideri.

reketiyle birlikte işkence mitingi yaptık. O işkence mitinginden sonra İstanbul'da Halkın Kurtuluşu taraftarının sayısı bir anda 5-10 bini buldu. Bunlar abartılı rakamlar değil. Kesinlikle 5-10 bine ulaştık. Bu sonuca ulaşmamızda çalışma tarzımız da etkili oldu. Ev ev dolaşıp propaganda yapıyorduk. Buna okullardaki mücadele de eklenince bir anda o hale geldik. Ama bu dediğim gibi sadece bize özgü bir şey değildi. Bütün siyasi hareketler gelişiyordu. Mesela THKP-C ya da Dev-Genç diyelim, 1974 sonrasında Dev-Yol ve Kurtuluş gibi çok temel iki gruba ayrıldı ama yine bu yükselen devrimci dalga nedeniyle ikisi de Türkiye'nin en güçlü sol örgütlerinden olmaya devam etti.

Burada altı çizilmesi gereken, Türkiye'de bir devrimci dalganın yükseliyor oluşu ve bu örgütlerin hepsinin bu işten kendilerine göre pay alışı... Temel ayrılıkları da dediğim gibi Sovyetler Birliği'ni her şeyiyle doğru bulanlar, Sovyetlere sosyal emperyalist diyenler ve bunların ortasında yer alan ve ortayolcu dediğimiz, Latin Amerika'dan etkilenen gruplar. Tabii bu gruplar da kendi içlerinde pek çok ayrışma yaşadı. Sonuçta 1 Mayıs 1977'ye böyle bir şekilde gidildi.

1976 1 Mayısı'nda dayaktan zor kurtulduk

Belki burada 1976 1 Mayısı'ndan da bahsetmek gerekiyor. 1976 1 Mayısı'nda biz yeni yeni toparlanmaya çalışan bir örgüt olduğumuz için, pankart açıp bağımsız bir grup halinde katılmayı düşünmedik. Bir de gerçekten, bütün siyasetler içinde işçi sınıfıyla bağı en güçlü hareket TKP'ydi, DİSK ve benzeri kuruluşlardan dolayı. Öyle olunca da biz bağımsız katılıp pankart açmak, biz de varız gibilerinden ortaya atılmak istemedik. İşçi sınıfı içinde de biraz kendimizi tanıtacaksak, işçilerin arasında, kortejlerin içinde yürüyelim dedik ve öyle yürüdük. Zaman zaman tartışmalar oldu tabii. Mesela bazı sloganlar vardır, örgütlerin imzası gibidir. Bizim esas imzamız, "Faşizme ölüm, halka hürriyet" sloganıydı ama bunun yanında "Herkese iş, köylüye toprak, halka özgürlük" de bizimdi. Bizden başka kimse atmazdı o sloganı. Şimdi sendikanın içinde yürüyorsun, bir ara öyle bir slogan patlatıyorsun; potansiyel zaten yüksek, coşku yüksek, başkaları da katılıyor tabii.

İşte o sloganlar atılınca DİSK görevlileri –çoğu TKP'nin gençlik

örgütü üyeleri– müdahale ediyordu. Bir yerlerden, ya okuldan ya semtten tanıyorlar bizi tabii... İşin kimin başının altından çıktığını biliyorlar. Öyle birkaç kere de dayak yemekten kurtulduk. Kurtulduk derken, onlar kendilerine yakıştıramadı. Bir grup içinde en fazla üçbeş kişiyiz biz. Yani işçilerin arasında seni sopalarla öldüresiye dövebilirler ama o pozisyonda onu yapmadılar. Yapamadılar belki. Taksim'e kadar çıktık o vaziyette. Dövmüyorlar ama bir şekilde seni tecrit ediyorlar. İşçileri uyarıyorlardı, o sloganları atmayın, attırmayın diye.

DİSK almayacaktı ama "Biz katılacağız!" dedik

Sonuçta 1976 böyle oldu. 1977'ye gelirken aylar öncesinden başladı tartışmalar. 1 Mayıs'ı DİSK düzenliyordu tabii. DİSK, "1 Mayıs'ı biz düzenliyoruz, bu grupları almayacağız," dedi. Yani onların isimlendirmesiyle "Anti-Sovyetik grupları" almayacağız dediler. O zaman biz de, "1 Mayıs kimsenin tekelinde, kimsenin ipoteğinde değildir. Taksim de kimsenin ipoteğinde değildir. O gün işçi sınıfının bayramı, biz de çıkarız oraya," dedik... Bir yandan da görüşmeler yapılıyordu. Mesela YDGD yöneticileriyle DİSK'in o günkü sendika yöneticileri birkaç kez bu konuyla ilgili görüştüler. Onlar biz anti-Sovyetik sloganları attırmayız diyorlar. E şimdi, bu zaten gelmeyin demek. Yani benim o sloganı atmamam mümkün değildi. Çok da uzun sürmedi zannediyorum bu tartışmalar.

Tartışmaların ardından Aydınlık bu koşullarda katılmayacağını ilan etti. Yani, "Provokasyona açık bir ortam, bu koşullarda örgüt olarak katılmayacağız, herkes sendikasıyla meslek örgütüyle katılacak" diye açıklama yaptılar.

O günlerde gruplar (Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu, Halkın Birliği) kendi aralarında görüşüyordu. Aydınlık katılmama kararı almıştı ama diğer gruplar geri adım atmadı. "Biz katılacağız!" denildi. Saraçhane'de toplanılıp 1 Mayıs 1977'ye katılma kararı alındı.

İki el silah duyuldu ve hepimiz yere yattık

Ben arka arkaya yürüyen üç grubun (Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu, Halkın Birliği) aşağı yukarı en önündekilerden biriydim. Gruplar

ayrı ayrı yürüyordu, ama en öne üç ekibe mensup kişilerden oluşan bir koruma ekibi yerleştirilmişti. Ben de o koruma ekibindekilerden biriydim. Onun için en öndeydim. Bizim önümüzde tampon olması için yerleştirilmiş Kurtuluş grubu vardı. Onlar zaman zaman özellikle yavaşladı. O yüzden Saraçhane'den meydana yürüyüş saatler sürdü.

Taksim alanına ulaştık ama giriş bugünkü gibi değildi. Tepebaşı'na gelince çok dar bir sokaktan girebiliyordun meydana. Önümüzde tampon olan Kurtuluş ve onların önünde de DİSK'in güvenlik görevlileri vardı. Dev-Gençliler (eski THKP-C üyeleri) de o güvenlik ekibinde yer almıştı. Kapattıkları barikatı açtılar ve Kurtuluş içeri girdi. Gerçekten çok seri davrandı Kurtuluş. Bizim girmemize kalmadan barikat tekrar kapandı ama şundan eminim, silah falan bir yana, bir tek yumruk bile atılmadı orada. Biz Dev-Gençliler'le karşı karşıya kaldık. Her gün beraber olduğumuz, beraber faşistlerle kavga ettiğimiz insanlar bunlar. Ha, birbirimizle kavga ettiğimiz olmadı mı? Çok oldu ama öbür tarafta da öyle bir ortak mücadelemiz vardı. Yani belki birkaç dakika sonra iş yumruklaşmaya dönecekti ama tam o anda iki el silah sesi duyuldu...

Kıyamet ondan sonra koptu. Mesela bizim tarafta, daracık sokağa rağmen çok sayıda ölü ya da yaralı olmayışının nedeni öndekilerin yere yatmasıdır. Silah sesi duyulunca, "Öndekiler yatın!" dendi ve ilk anda yatıldı. Ondan sonra alandan silah sesleri yani tarakalar geldi. Biz tabii alanı görmüyoruz. Sular İdaresi'ni de görmüyoruz daha arka taraftayız. O arada bu Talimhane'nin, Ziraat Bankası'nın oralardan panzerler çıkıp bizim üzerimize yürümeye başladı. Öndekiler yatınca bizim kitlemiz epeyce geriye doğru gitmişti. Sonra öndekileri de geriye doğru çektik.

Western filmlerindeki gibi köşeden çıkıp ateş ediyorsun

Biz orada yarım saati aşkın bir süre polisle çatıştık. Belki beş dakikadır ama o zaman bana öyle gelmişti. Şöyle bir şey anlatayım, o çok net hafızamdadır. Şimdi panzerlerin sirenleri çalmaya başlayınca Ziraat Bankası'nın sirenleri de çalmaya başladı. O sireni susturmak için geçtik karşılarına ateş edildi, oradaki hoparlörler indirildi. O çok net, böyle fotoğraf gibi hatırımdadır. Çünkü panzerin nereden geldiğini

anlamıyorduk her taraftan sirenler geliyordu. Dediğim gibi orada bize çok uzun gelen bir süre polisle çatışıldı. Genç, hakikaten babayiğit birinin, herhalde inşaatlardan falan eline geçirdiği bir kalasla panzere vurduğunu hatırlıyorum. Panzere onunla hiçbir şey yapılmaz ama önünden de kaçmıyor, vuruyor. Panzere ateş ediliyor falan... Polislerle şöyle çatışılıyor; mesela bu köşeyi sen tutmuşsun, diğer köşeyi polis... Resmen şu western filmlerindeki gibi, köşeden çıkıp ateş ediyorsun falan... Bu bir müddet sürdü.

O sırada Tarlabaşı'nda üç UZEL işçisinin vurularak öldüğünü, Murat Tokmak'ın iki kurşunla yaralandığını ilk kez sizden duydum. Ben hatırladıklarımı ve gördüklerimi anlattım. Olmamıştır da diyemem. Çünkü dediğim gibi silahlar çekildi. Kimle konuşursanız konuşun. Ben de söylüyorum. Yani biz solcular, "Biz silah taşımıyorduk," falan demiyoruz ki... Vardı ve bir sürü fırsatta da çekilmeye hazırdı. Ben bizim taraftaki silahlıların esas olarak polisle çatıştığından çok eminim. Hatta dediğim gibi şeyi çok iyi hatırlıyorum. Bir köşede polis, bir köşede bizimkiler. Üç kişi Daltonlar gibi; biri çökmüş, biri biraz daha doğrulmuş, en uzun boylusu ayakta, üçünü birden ateş ederken hatırlıyorum. Bunları çok iyi biliyorum. Ama şimdi o ateş etmede, o bilmem nede ya da ilk ateşte, silahlar çekildiğinde falan o bahsedilen işçiler ölmüştür, şey yapılmıştır, onu bilemem.

Şunu belirtmekte yarar var: İddia edildiği gibi üç UZEL işçisinin silahla öldürüldüğü, Murat Tokmak'ın yaralandığı vesaire, ki doğru olduğunu düşünüyorum, yine de benim gördüğüm kadarıyla şu, kesinlikle olmamıştır: Her iki taraf için de diyorum; hedef gözeterek kesinlikle ateş edilmemiştir. Hani bizim tarafın silahlarından çıkan kurşunlarla ölmüş olsalar işçiler, kesinlikle hedef gözetilerek falan yapılmış bir şey değil. O karmaşada... Çünkü düşünün, iki tarafta da bayağı çok silah var. Atıyorum, bizim tarafta en az 100 kişi falan var silahlı. Bunların bir de hedef gözeterek ateş ettiğini düşünün. Karşı tarafta silah sayısı daha da fazladır. DİSK'in parası ve gücü göz önüne alındığında, kesinlikle çok daha fazladır. Ee, Dev-Yol zaten başlı başına silahlı bir örgüttü. Böyle bir ortamda kurşunla vurulmuş beş değil yüzlerce ölü olurdu. Daha da fazla yaralı olurdu.

Benim gördüklerim esas olarak bunlar. Hatta şöyle söyleyeyim, oradan Dolapdere'ye indik. Dolapdere'de kısa bir konuşma yapıldı ve dağıldık. Alanda o kadar insanın öldüğünü falan bilmiyorduk.

Ben eve gittim. Hani bir de polisle çatıştık falan, öyle bir havayla gittik. Deyim yerindeyse, zafer havasıyla... DİSK'le falan hiç ilgisi yok ama... Sırf polisle olan çatışmadan dolayı, öyle bir zafer havasıyla eve gittik.

34 ölüyü duyunca, o genç yaşıma rağmen yığıldım kaldım...

Gözü kapalı ardımızdan gelen kitle, sorgulamaya başladı

Ertesi gün okula gideceğiz. Sonuçta hayat devam ediyor. Sokağa çıktık, okula gittik. Okulda farklı bir durum vardı. O güne kadar bize devrimci diye bakıp, yanımızda yer almaya hazır olan insanlar artık biraz farklı bakmaya başladı. 1977 1 Mayısı'nın, gerek kendi hareketimiz açısından gerekse sol siyaset açısından etkisi bu. Yani bir hafta önce senle beraber hareket etmeye hazır olan kitle yavaş yavaş bizleri sorgulamaya başladı. Bu Maocu denilen kesim için biraz daha ağır oldu. O zaman özellikle İstanbul dışındaki arkadaşlarla görüştüğümüzde farklı tepkiler almaya başladık. Mesela benim kardeşim, o da Halkın Kurtuluşçusu ama telefon ediyor, "Abi siz ne yaptınız?" diye.

Böyle olunca biz toplanıp 1 Mayıs 1977 olayının burjuvazinin ve kontrgerillanın saldırısı olduğunu değerlendirdik ve öyle de karar aldık. Bu saldırıyı boşa çıkarmak yani bu propagandayı bir şekilde tersine çevirmek lazımdı. O zaman da az buz değil, güçlü bir örgüttük. Günde 50 bin bildiri dağıtabiliyorduk, gazetemiz belli bir sayıda satıyordu. Biz propagandayı tersine çevirmek için çabalarken, Sular İdaresi'nin üstündeki otomatik silahlı polislerin fotoğrafı çıktı ortaya.

1 Mayıs 1977'nin sol örgütlere böyle bir etkisi oldu. Bundan kendisini en az zararla çıkaran Dev-Genç (Dev-Yol ve Kurtuluş) oldu. Orta yolcu oldukları için, iki tarafa da vurmakta onlar için bir sakınca yoktu. Onlara (DİSK - TKP) da vuruyorlardı, bize (Maocular) de... En az zararla diyorum çünkü kitleler artık sorgulamaya başlamıştı. Yani, "Devrimcidir, solcudur, gözü kapalı ardından gidelim" anlayışı artık kalktı. Bütün devrimcilere başka bir gözle bakmaya başladılar. Okullarda falan durumumuz öyleydi. Mesela bizim Şişli Siyasal Bilimler Yüksekokulu 1975 yılında faşist işgaldeydi. 45 gün sonra faşist işgal kırıldı. Faşistler bir daha okula giremez oldu. Bir eylem olurdu, bütün okul boşalırdı. Bizim okul İTÜ'den sonra belki en hare-

ketli okuldu. Bir defasında okulu bastılar. Yolu falan kestik. Okulda o anda ne kadar öğrenci varsa hepsi gözaltına alındı. Yani bine yakın öğrenci gözaltına alındı. Tabii akşama kadar bıraktılar. Önce 500-600 kişiyi bıraktılar sonra, yavaş yavaş gece 12:00'ye kadar herkesi bıraktılar. Sonuçta on-on beş kişi kaldı, onlar da savcılık tarafından bırakıldı. Ertesi günü kimse bize, "Yahu sizin yüzünüzden gözaltında neler çektik," demedi. Fakat 1977'den sonra böyle bir sorgulama başladı.

O süreç devam etti. Bizim açımızdan çok netti, 1978'den sonra büyümemiz durdu. Statik bir hale geldik. Yeni politikalar üretememenin de bu sonuca katkısı olmuştur belki ama 1977 1 Mayısı'nın böyle bir etkisi olduğunu söyleyebilirim. Bu benim şahsi görüşüm.

1978 1 Mayısı yaklaşırken bir ay kadar önce özeleştiri anlamında bir şey söyledik. 1977 1 Mayısı'nda her iki tarafın da birbiriyle uğraşırken kontrgerillayı, devletin güçlerini gözardı ettiği, bunun her iki taraf için de bir siyasi zaaf olduğu değerlendirmesini yaptık. Onun üzerine 1978'de İstanbul dışına çıkıldı. Yani DİSK mitingini yine İstanbul'da yaptı ama bu gruplar İstanbul dışına çıktı.

1 Mayıs 1977, darbe senaryosunun en önemli parçasıydı

1 Mayıs 1977'nin işçi sınıfı üzerinde nasıl bir etki yaptığına gelince... Sonuçta sınıf içinde etkin olan, esas sınıfın gövdesiyle ilişkili olan, sınıfın gövdesini harekete geçiren, ana gövde harekete geçti mi, 600 bin insanın harekete geçmesini sağlayan tartışmasız DİSK'ti, TKP' ydi. Sınıfta neler olduğunu bizden çok onlar bilir. Ama 1 Mayıs 1977 sonrası, sendikal örgütlenmenin gerilediği bir dönemdir.

Toparlamak gerekirse, 1 Mayıs 1977, orada ölenler, yaralananlar bir yana, sınıf hareketine çok büyük bir darbedir. Sırf bu yanıyla bile bakılsa, bir tezgâh olduğu, bir derin tezgâh olduğu ortaya çıkar.

Yani dediğim gibi, iki grubun birbiriyle uğraşırken devleti gözardı etmesi ve o alanı ya da o eylemi provokasyona açık bir hale getirmesi, her iki tarafın da suçudur. Bu doğru bir tespittir.

Şimdi yaşanan bu felakete devletin, kontrgerillanın işi deniliyorsa, ki ben öyle düşünüyorum; 1 Mayıs 1977, Maraş, Çorum vesaire bunlar tamamen 12 Eylül 1980 darbesinin hazırlanışı. O senaryonun bir parçası. 1 Mayıs bunun en önemli parçalarından biri. Birincisi bu.

İkincisi de 12 Eylül 1980'e giden süreçte hepimiz her sabah, bugün olmazsa yarın, belki yarından da yakın diye yatağımızdan çıkıyorduk.

Ama bu salt bize özgü bir şey değil. Süreç Amerika'da da böyle yaşanıyordu. Amerika'nın İran'dan sonra Türkiye'yi de kaybetmemek diye bir derdi vardı. Pentagon bunun üzerine planlar yapmış. 12 Eylül 1980 bunun bir ürünü. Pek çok şey halkı darbeye hazırlamak için yapıldı. Kenan Evren'in ilk gün o kadar alkış almasını, sonrasında yüzde 90 oy almasını bunlarla sağladılar. Halkın 12 Eylül'ü bu derece kabullenmesinde 1980'e giden yıllardaki olayların hepsinin payı var. Yani korkunç bir oyun oynandı ve 1 Mayıs 1977 bu oyunda başlı başına bir dönüm noktasıydı.

■

Kâmil Arslantürk

"Ülkenin faşist bir darbeye doğru gittiğini tespit edemedik"

Hava Harp Okulu mezunu Kâmil Arslantürk, teğmen rütbesindeyken 1971-72'deki 256 sanıklı 2. THKP-C davasında yargılandı ve ordudan emekli edildi. O davadaki sanıkların 135'i askeri öğrenci ya da muvazzaf askerdi ve bir bölümü Ziverbey'deki işkence köşkünden geçti. 1974 affıyla cezaevinden çıkan Arslantürk, Halkın Yolu'nun kurucuları arasında yer aldı. 1 Mayıs 1977'den sonra o da Aydınlık grubuna katıldı.

Kâmil Arslantürk, 1 Mayıs 1977 öncesindeki tereddütleri, mitinge katılıp katılmama pazarlıklarını, DİSK ve diğer gruplarla yaptıkları görüşmeleri anlatıyor.

1 Mayıs 1977'ye doğru giden süreci hepimiz farklı yaşadık. Ben 1974 affıyla hapishaneden çıktım. Çıktığımız dönemlerde herhalde TSİP yeni kurulmuştu. Kısa bir süre Trabzon'da kaldıktan sonra İstanbul'a geldim. Semtlerde işçi dernekleri vardı. Ben de Gaziosmanpaşa Küçükköy'de oturuyordum. Orada bir işçi derneği vardı. Haliç'te, Alibeyköy'de de vardı. 1975-76'lara girildiği dönemde kendiliğinden ciddi bir işçi hareketi vardı. Pek çok fabrikada direnişler yapılıyordu.

Şimdi hatırladığım mesela Berec direnişi vardı. İlk Berec direnişi değil de, 1975'teki Berec grevi ve direnişi kastettiğim. Hatta bir sarı sendika kurulup direnen işçilere saldırı düzenlendi. Biz işçi mücadelelerine destek oluyorduk ve hiç unutmuyorum bir pazar günü kamyon kiraladık, Demirdöküm işçilerini doldurduk, başka üç-dört fabrikanın da işçilerini aldık. Amacımız, "Bakın yalnız değilsiniz, bütün fabrikalar direniyor," diyebilmekti. Bu ekonomik talepli kitle

hareketlerinin siyasi bir özü olduğunu, sorunun iktidar sorunu olduğunu işçilere kavratmak istiyorduk. O kamyonla bütün direnişleri gezdirdik, dolaştırdık işçileri. Lastik-İş koluna ait bir-iki fabrikada da yine grev vardı.

Solda parti geleneği yoktu

İşçi hareketi 1974-77 arasında devam etti. Tabii 1980'e kadar da devam etti fakat 1977 1 Mayısı'ndan sonra çok ciddi bir gerileme oldu. Yani o 1977 saldırısının ana amacı bu yükselen kitle hareketini bastırmaktı. Halka gözdağı vermek, korkutmak, sindirmekti. Esas amaç buydu. Provokasyonun temel hedefi buydu ve önemli ölçüde başarılı oldu.

Ben bu başarıyı şuna bağlıyorum; biz 1974'ten sonra, bu kitle hareketi yükselirken 1971 darbesinin hesabını soramadık. Yani 12 Mart 1971 darbesindeki işkencelerin, baskıların, yönetime el koymanın, müdahalenin hesabını soramadık. Bu dosyayı açamadık, üzerine yürüyemedik. Sol önceki mücadeleden ciddi dersler çıkaramadı. Birçok arkadaş hatayı taktik nedenlerde aradı, maceracı eğilimlerle hesaplaşma yapılamadı. Bunun tabii daha başka çok derin nedenleri de var. En önemlisi bir parti geleneği yoktu. Daha öncesine gidersek eski TKP geleneği var fakat eski TKP illegal bir çalışma içersinde olduğu için deneyimler ve birikim yeni kuşaklara aktarılamadı.

"Darbeyi sola itelim" anlayışı Baas sosyalizmine varırdı

12 Mart 1971 öncesinde geçmişten gelenler dışlandı. Mesela TİP, TKP'lileri dışladı. Onların zaten siyaset yasağı vardı TİP döneminde. TİP onları yasakladı, kendi bünyesine alacak çözümler üretmedi. Bu da onların parlamento dışı muhalefete kaymasına yol açtı. İşte, Mihri Belli cuntacılarla temas kurdu vs. Darbecilerle, darbe fikriyle ayrım yok oldu.

Solun önemli bir kısmı hatta bütünü şu veya bu seviyede Kemalizmin etkisi altındaydı. Biz de sosyalizmle darbe arasındaki ayrımın bilincinde değildik. Hiçbir hareket darbeler konusunda net tavır almadı. Dev-Genç destek bildirisi yayımladı, en militan sol gruplar bile darbeden yarar umdu. Bu konuda Ömer Laçiner'in iyi bir değer-

lendirmesi var: "Karşılıklı fayda mantığıyla bakıldı," diyor, ki doğrudur. Darbeciler bunları vurucu güç olarak nasıl kullanırız hesabı yapıyor ve iktidara geldikleri anda tasfiye etmeyi düşünüyordu. Sol ise "Darbeyi sola itelim" anlayışındaydı...

Sola iteceğin darbe ne olacaktı? İşte, Baas sosyalizmi olacaktı. Sonuçta varılacak yer orasıydı.

12 Mart öncesinin TİP, Dev-Genç gibi ortak platformları yok oldu

O psikoloji içinde sol bir evrim geçirdi fakat daha önce şöyle bir şey vardı. Bir platform vardı, TİP içinde farklı eğilimler de vardı. Sonra bir Dev-Genç platformu oluştu. Bunun içinde de farklı eğilimler vardı, bunlar karşılıklı etkileşim içinde oluyordu. Yani farklı gruplardan insanlar geniş kapsamlı bir kitle örgütü içinde birçok eylemde beraber olabiliyordu. Diyelim Akhisar Tütün Mitingi'nde, daha sonra Kurtuluş'ta yer alacak kişilerle Mihriciler veya Mahir'in (Çayan) fikirlerini destekleyen insanlar bir arada olabiliyordu.

Fakat 1974 sonrasında 12 Mart baskı ortamının yarattığı dağınıklık ve parçalanmanın etkisiyle sonradan çok sözünü ettiğimiz o 49 grup oluştu ve ortak platform kalmadı. Yani insanların birbirini etkileyeceği ve etkileneceği bir ortam kalmadı.

Her grubun taraftarı kendi gazetesini kendi dergisini okuyordu. Dışındakine karşı kapalı, bir nevi düşman gibi... Diyorlardı ki, "Halk içindeki çelişkilerle, düşmanla aramızdaki çelişkilerin ayrımına varalım." Lafta bunu söylüyordu insanlar fakat uygulamada birçok saldırı oldu, birçok insan bundan zarar gördü ve insanlar birbirine karşı sağırlaştı. Dolayısıyla düzgün muhasebe yapma, olumlu özelliklerden etkilenme olanağı kaybedildi.

Bugün bir konuda paralel fikirler taşıyan insanlar ortak bir noktada; diyelim nükleer santrallere karşı çıkma konusunda bir araya gelebiliyoruz. İnternet üzerinden, dernekler üzerinden bir protestoyu ortaklaşa yapabiliyoruz. Buna İslamcısı da, komünisti de, anarşisti de geliyor.

Ama o dönemde, bu yapılamıyordu.

O kadar kopuktu ki gruplar birbirinden, ortak eylem zemini bulunamıyordu. Hatırlıyorum, bir direnişe mesela İGD'liler gidiyor, Hal-

kın Yolu'ndan bir ekip de aynı yere gittiği zaman kendi aralarındaki ideolojik tezleri tartışmaya başlıyorlar işçilerin önünde. O kadar ki, işçiler müdahale etmek zorunda kalıyordu, "Kardeşim bu sorunlarınızı gidin başka yerde tartışın, biz burada şunun için grev yapıyoruz; tazminat almak istiyoruz, sendikamızı değiştirmek, DİSK'e katılmak istiyoruz." Orada bile onu unutup, "Vay işte siz sosyal emperyalizm diyorsunuz, yok siz işte Rus uşağısınız..." Tartışma oraya gidiyordu. O kadar içe kapanıklardı ki. Tıpkı tarikatlar gibi. Bir fark görmüyorum esasında. Bunların da tarikatları, peygamberleri, ibadet şekilleri vardı. Yani tamamen kendi içine kapanmıştı gruplar.

Okumuyorlardı. Yalnızca diğer grupların yayınlarını değil, hiçbir şey okumuyorlardı. Biz 1970 öncesi bütün edebi dergileri okurduk. Bütün sanat faaliyetlerine katılırdık, tiyatroya, sinemaya giderdik. Yeni bir roman çıksın da okumayalım. Mümkün değildi... Ama 1970'ten sonrakilere bakıyorum; tiyatroya gitmiyor, kitap okumuyor, sinemaya gitmiyor, sanattaki gelişmeleri izlemiyor... Kendi dergisi dışında bir şey okumuyor. Hani Enver Hoca'yı benimsemişse yalnızca onu okuyor. Bir tür taassup ve içe kapanma hali.

Dolayısıyla grupların aralarında diyalog kurup, düzgün bir muhasebe yapmalarının zemini yoktu ve olamadı. Sonraki dönemde solun ciddi olarak dağılmasında bunun büyük bir rolü var.

THKP-C'lilerin ayrışması ve Aydınlık'ın etkisi

Biz THKP-C orijinli hareketler, hapishanede bir ayrışma yaşadık. Bu ayrışma direnişe sahip çıkma, çıkmama temelinde oldu.

1970'lerin ortalarına doğru mesela THKP-C orijinli beş-altı grup vardı: Sonradan Kurtuluş grubunu oluşturacak arkadaşlar, Oğuzhan Müftüoğlu ve Nasuh Mitap çevresinde olup da Dev-Yol'u kuracak grup, daha sonra onlardan ayrılan Dev-Sol grubu, MLSPB, Acilciler, Devrimci Kurtuluş, Halkın Devrimci Örgütü... Daha sonra aynı kökenden Halkın Yolu oluştu. *Militan Gençlik* diye başladık sonra *Halkın Yolu* gazetesini çıkardık.

Burada da Sovyet sosyal-emperyalizmine karşı tavır almamız bir ayrım oldu. Yani bizi bütün THKP-C kökenli gruplardan koparan en önemli şey odur. Sovyetler Birliği'nin de emperyalist olduğunu kabul ettikten sonra o gruplarla kesin bir kopuş oldu aramızda.

Başlangıçta işçi hareketi içinde güç toplamak esas amacımızdı. Bunda çok yoğunlaştık ve belli bir yere geldik. Fakat bu dönemin en temel özelliği, siyasi mücadele kavrayışından kopuk bir gruptuk biz. Yani genel teorik tahlillerimiz işte Aydınlık'la eski fikirler arasında ortada yüzen gezen fikirlerdi. Mesela Kıbrıs'ın işgaline karşı çıkıyoruz, o konuda bir tavır alıyoruz, Sovyetler Birliği'ni emperyalist olarak görüyoruz ama bir yandan da hâlâ iç çelişkiler önemlidir, demokrasi mücadelesi de ihmal edilmemelidir gibi arada derede bir konumumuz vardı.

Aydınlık grubundan ciddi olarak etkileniyorduk. Bizim kafamızda Aydınlık derli toplu, yayın organları olan ama biraz kitlelerden kopuk, yeterince aktif mücadele etmeyen ama düzgün siyasi mücadele yürüten bir gruptu. Tabandaki genel algı buydu. Biraz pasifist buluyorduk ama biz de zaten maceracı gelenekten uzaklaşıyorduk... Mesela biz hapishaneden Mahir'in (Çayan) "Kesintisiz Devrim" yazılarını kafamızda çözerek yani eleştirerek çıktık. Bazı arkadaşlarımız da hapishanede "Kesintisiz Devrim"i reddetmişti ama dışarı çıkınca gençlikte büyük bir maceracı ruh olduğunu fark ettiler. "Kesintisiz Devrim"i reddederek gençlik içinde kitleselleşmenin mümkün olmadığını düşündüler. Bu kozu başkasına kaptırmamak için içerideyken savundukları fikri reddedip, eskiye döndüler.

1975'lerde Aksaray'da İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği vardı. Burada o dönemin liderlerinden biriyle tartışmıştık. Sık sık korsan mitingler düzenlenirdi.

Mesela Beytüşşebap'ta yoksul Kürt köylüler öldürülmüş. Hemen Topkapı'da trafiği keser ve korsan miting yapardık. Bu arkadaş omuzlara çıkar megafonla, mutlaka "Devrim yolu sarptır, engebelidir, kanlıdır, dolambaçlıdır" diye biten bir konuşma yapardı. Trafik keşmekeşinde polis gelinceye kadar bildirileri de dağıtıp mitingi bitirirdik. Onunla bunu tartıştık. "Yahu kardeşim, yapacaksak doğru dürüst bir kitle mitingi yapalım. Bu korsan mitinglerde halk zaten ne yaptığımızı ne dediğimizi anlamıyor. 'Devrim yolu sarptır, engebelidir, kanlıdır, dolambaçlıdır' dediğin zaman insanların çoğu da kaçar. Madem bu kadar kanlıymış, bırak ben evime gideyim, yatayım der," dedim.

O dönemde öyle bir psikolojik ortam vardı.

Sonraki dönemde bizim Aydınlık'a katılmamıza yol açan temel etkenlerden biri bu siyasi mücadele eksikliğidir, ikincisi de 1 Mayıs

1977 olayıdır. Bizim yani Halkın Yolu grubunu oluşturan kesimin önemli bir bölümü işçi hareketi içinde yer aldı, fabrikalarda çalıştı. İzmir'de, Adana'da, Mersin'de... Lice'de bir toprak mücadelesi vardı katıldığımız. Ama Kürt meselesinde mesela henüz hiçbir şeye ulaşmamıştık. O noktada İbrahim Kaypakkaya'dan bayağı etkilendik. Kıbrıs meselesinde de Aydınlık'ın bir broşürü vardı, "Kıbrıs'ın işgaline son" diye. Dışarı yeni çıktığımız dönemde o kampanyadan da çok etkilendik.

Birlik çabaları ve yaklaşan 1 Mayıs

1 Mayıs 1977 öncesinde şöyle bir ortam vardı. Biz bütün derneklerde Halkın Birliği, Halkın Kurtuluşu, Halkın Sesi (Aydınlık) gruplarından insanlarla zaten belli bir diyalog içindeydik ve bu grupların birliği konusunda en yoğun çabayı gösteren gruplardan biriydik. Gün Zileli ve Hasan Yalçın bunu çok iyi bilir. Çünkü bazı toplantılarda beraber olduk. Ömer Güven vardı bizden, o katılırdı toplantılara.

Bir de ben Hasan Yalçın ve Hüseyin Karanlık'la Selimiye'den hapishane arkadaşıydım. Aynı bölümde kaldık, havalandırmada bir araya gelirdik. Feyyaz (Kurşuncu) da oradaydı. Oradan da tanışıklığımız vardı. Birlik fikri sanki bizim ana misyonumuz gibiydi. Bu dört grubu birleştirme konusunda yoğun çaba harcıyorduk. Şöyle bir birlik beklentimiz vardı: Kırıp dökmeden herkes bir araya gelecek, grup ayrılıkları bir yana bırakılacak ve kardeş kardeş masada oturacağız... Ama siyasi mücadelede işler böyle olmuyor tabii.

1977 1 Mayısı öncesinde karşılıklı bir saldırı olacağını biz hissediyorduk. Bunu hissetmemek mümkün değildi, çünkü günler öncesinden DİSK zaten "Maocuları miting alanına almayacağız, bunlar Goşisttir", şudur budur diyordu. Biz de onlara karşı aynı dili kullanıyorduk. Onlar bize "Maocu bozkurtlar" diyordu, biz de onlara "sosyal faşistler" diyorduk. Mitinge gitmek için iki toplanma bölgesi vardı. Saraçhane ve Beşiktaş. Biz Saraçhane'de, belediyenin karşısındaki o meydanda toplanacaktık.

Aydınlık/Halkın Sesi grubu provokasyon olacağı gerekçesiyle 1 Mayıs'ta Taksim'e grup olarak pankart açıp gitmeme kararı almıştı. Herkes kendi meslek örgütü ile katılacaktı. Aydınlık'la görüşme yapmıştık, katılmama konusunda, ancak fikir birliğine varamadık. Biz

tereddütlü olmakla birlikte grup olarak gitmeye karar verdik.

Son olarak, sanıyorum 1 Mayıs'tan bir önceki *Halkın Sesi*'nde bir yazı çıkmıştı. O yazı biraz da bizleri aşağılayan, küçümseyen bir yazıydı. Bizde büyük tepki yarattı. Onu protesto ettik. O yazı bizim sonraki kararlarımızda da belki etkili olmuştur.

Aslında biz ayrı bir miting yapmayı da düşünmüştük. Yani öyle bir fikir de geçti aklımızdan. Hatta bu gruplarla Saraçhane'de toplandığımız zaman dedik ki, bir araya gelelim, gücümüzün durumuna bakalım, belki biz Saraçhane'de ayrı bir miting yaparız.

DİSK yetkilisiyle son pazarlık: "Hayır! Taksim'e giremezsiniz!"

1 Mayıs'ta Saraçhane'de toplandığımızda, önümüzdeki DİSK kortejinin arkasında elinde tornadan çıkmış sopalar olan bir grup işçi ve bir de o zamanlar Anadol'un çıkardığı Böcek denilen araçlar vardı.

DİSK'ten adını hatırlayamadığım bir yetkili geldi. Biz, ortak slogan dışında slogan atmayacağız, dedik. Bütün gruplarla konuştuk. "Ne Amerika ne Rusya" sloganı vardı, "Kahrolsun sosyal emperyalizm" sloganı vardı. Bunları atmayacağımızı, "Yaşasın 1 Mayıs" gibi o zaman belirlenen üç-dört ortak sloganı atacağımızı söyledik. Bu sloganları zaten DİSK ve DİSK'in kortejindeki bütün gruplar atıyordu. "Bunları atarak mitinge katılalım, bu bütün işçi sınıfının bayramı. Adı üstünde birlik ve dayanışma günü. Burada kimse kimseye yasak uygulayamaz. Taksim Meydanı kimsenin özel malı değil," dedik. Bu meyanda bir tartışma geçti aramızda.

Bu arkadaş o sırada DİSK güvenliği içindeki Bingöl (Erdumlu) değildi. Bingöl olsaydı belki farklı bir çözüm de üretebilirdik. Çünkü Bingöl uyumlu bir insandı. Bizimle görüşen DİSK'li çok sekter bir arkadaştı. Kestirdi attı: "Hayır, bizim kararımız var. Bu merkezi bir karardır. Mitingi biz organize ediyoruz, sorumlusu biziz. Miting DİSK'in sorumluluğunda ve olay çıkmayacak diye valiliğe, emniyet müdürlüğüne taahhütte bulunduk. Siz istiyorsanız ayrıca kendi mitinginizi yapın bizi ilgilendirmez, biz burada kesiyoruz korteji," dedi.

Konuşma tam Unkapanı İMÇ Blokları'ndaki Fatih Tiyatrosu'nun hizasında oluyor. Bizim üç grubun korteji oradan itibaren geriye doğru uzanıyor. Birkaç arkadaşı, gidin bakın bakalım yaklaşık kaç kişi var, diye geriye gönderdik. Gönderilen kişiler Valide Camisi'

nden (Aksaray'daki Pertevniyal Valide Sultan Camisi) geriye yüz metre daha konvoy devam ediyor diye bize bilgi getirdi. Saat 15:00 civarındaydı. Bir yandan da sabırsızlanıyoruz çünkü miting başlamıştı ve meydana gitmemiz lazımdı. Onlar da bizi orada oyalıyordu esasında.

Ayrı miting yapma cesaretini gösteremedik

Her gruptan, Halkın Birliği ve Halkın Kurtuluşu'ndan ikişer kişi geldi, görüşme yaptık. Dedik ki, biz burada bayağı büyük bir kalabalık oluşturduk.

Şimdi şöyle oluyordu. Bizim gruplarımız Edirnekapı'dan, Topkapı'dan geliyorlar ya... Yolda 1 Mayıs'a katılmak isteyen insanlar kendiliğinden o gruplara takılıyor. Hiçbir gruba bağlı olmayan insanlar, işçiler gelip korteje giriyordu. Bunlar Maocu mu, Kurtuluşçu mu, TKP'li mi bakmıyor, korteje katılıyorlar. Dolayısıyla böyle bir kitleselleşme oldu. Yani bizim ve o grupların gücünü çok aşan bir kitle oluştu.

Megafonlarımız vardı. Dedik ki bir kamyon bulsak da, burada, bu Saraçhane Meydanı'nda bir miting yapsak. Şimdi hapiste olan Erkan Önsel o zamanlar Halkın Yolu grubundaydı, "O zaman da bizi bölücü olarak eleştirirler" diye karşı çıktı. Biz en çok Aydınlık'tan korkuyoruz, "Bak işte bölücü Maocular ayrı miting yaptı, işçi hareketini böldü," derler diye... O psikoloji çok önemli. Biz şeytan gibi korkuyorduk Aydınlık'tan, bizi tefe koyarlar diye.

Ben mesela bu fikri savunuyordum: Ayrı miting yapalım... Bunu "Bizi meydana sokmadılar, önümüze barikat yaptılar, e işçiyle kavga mı edelim" diye de gerekçelendiriyordum.

Sonuçta onların hepsi işçi, görüyorsun. Ellerinde tornadan çıkmış sopalar var. Bizde de pankart sopaları, şunlar bunlar var. Birbirine gireceksin, istenmeyen bir ortam olacak. Bunu önlemek için orada biz ayrı bir miting yapalım, bunun sorumluluğunu da onlara yıkalım diye düşünüyordum.

Yani bizi sokmadılar, olay çıkmasın diye de ayrı miting yaptık diyelim. Fakat bu fikir çoğunluk tarafından benimsenmedi. Halkın Kurtuluşçuları reddetti. Halkın Birliği'nden bir arkadaş biraz olumlu baktı, Feyyaz (Kurşuncu) da kararsızlık geçirdi.

Orada o cesareti gösteremedik. Cesur davranıp, "Biz bunu yapıyoruz kardeşim. Ardından bir bildiri yayımlar, neden ayrı miting yaptığımızı, gerekçemizi halka izah ederiz," diyebilirdik. Bu cesareti gösteremedik.

Tarlabaşı'nda panik ve kaçışma

Bir süre sonra biz önümüzdeki Kurtuluş grubuna tazyik yaparak Tarlabaşı'na kadar geldik. Tarlabaşı'na ulaştığımızda zaman oldukça ilerlemişti. Orada da bir saatten fazla bekledik sanırım. Sonra ben grubun arkasına kadar indim. Acaba nereye kadar gidiyor diye. Bizim gruptan sonra tabii diğer gruplar da var. Şöyle tahmin yapmaya çalıştım: Bir sırada kaç kişi var, ne kadar sıra var, tahminen kaç kişi var. Yazı kuruluna bu bilgileri veririm de daha sonra yazılacak yazılara malzeme olsun diye. *Halkın Yolu*'nda geniş bir 1 Mayıs sayısı çıkaracağız...

Döndüğüm zaman arkadaşlarım bana anlattı. Ben meydana gidip bakmadım. Bizden birkaç kişi meydanın girişine kadar gidip bakıyorlar. Kurtuluş grubu önündeki DİSK barikatını bir hamleyle yarıyor. Hücum ediyorlar ve işçiler müdahale edemiyor, onlar girdikten sonra barikatı tekrar oluşturuyorlar. Sonra, bu böcekte bulunan kişilerden birinin önce ateş ettiğini söyledi bana bir-iki arkadaş.

Bizim en başta Alaattin diye bir arkadaş vardı. Halkın Yolu flamasını taşıyordu, en önde de oydu. Daha ben onların yanına gelmeden, millet panik halinde ara sokaklardan aşağı doğru Dolapdere istikametine kaçıştı. Ben de Dolapdere'ye, oradan Kasımpaşa'ya doğru gittim. Yanımda ikisi kadın, beş-altı arkadaş vardı. "Ne oldu?" dedim. Kimse bir şey bilmiyordu.

Sonra belediye otobüsüne bindim. Dolmabahçe Sarayı'nın önünde polis otobüsü durdurdu. Bir-iki polis otobüse bindi yolculara bakıyor. Ben parka falan giymezdim. Ceketli pantolonlu gezen biriydim. Polisler bana bir şey demedi, arkadaki birkaç öğrencinin hüviyetine bakıp geri verdi. Otobüs devam etti.

Beşiktaş'taki eve geldim. Evde kalan bir arkadaş, "Abi, 1 Mayıs'ta on beş-yirmi kişi ölmüş," dedi. "Yok canım. Panik oldu, herkes kaçıştı," dedim. Ama alandan haberimiz yok tabii. Yarım saat sonra Feyyaz (Kurşuncu) geldi. Sonra haberleri dinleyip de, 30'dan fazla

insan öldü, şu kadar insan hastanede diye duyunca, biz hiçbir anlam veremedik. Ben önce Kurtuluşçular'la Dev-Yolcular birbirlerine girdi diye düşündüm. Onların arasında bir çatışma oldu zannettim. Sonra panzerlerin sirenler ve ses bombalarıyla kitlenin üzerine sürüldüğünü, panik yaratıldığını ve insanların çoğunun ezilerek öldüğünü öğrendik.

Provokasyonun ardından meydan kontrgerillaya kaldı

Bu halka karşı yapılan en büyük provokasyonlardan biri. Halkın taleplerini bastırmak, korkutmak, hâkim sınıflara itaati sağlamak için yapılan en ciddi provokasyonlardan biri. Ben bunun çok organize bir eylem olduğunu düşünüyorum. Planlı, çok ciddi bir organizasyon.

Sol içindeki çatışma ve rekabeti çok iyi kullandılar. Yani o kamyonun Kazancı Yokuşu'nda olması, insanların sıkışarak ölmesi herhalde tesadüftür. İşte havaya ateş açılmış yoksa çok kişi ölürmüş. Bir sürü şey var tartışılan. Amaçlanan şey orada üç bin kişiyi öldürmek değildi zaten. Amaçlanan şey şuydu bence: Bir daha mitinge gitmemeyi sağlamak. Ondan sonra bir daha öyle kalabalık miting olmadı. Bu sene çok kalabalık oldu diyorlar ama bence o mitingin yanına bile yanaşamaz. 1 Mayıs'tan sonra kitlelerin o kendiliğinden mücadelesinde de çok ciddi bir düşüş oldu. Darbeye kadar olan dönemde de provokasyonlar birbirini izledi. 1 Mayıs'ın üzerine gidilmeyince kontrgerilla elini kolunu sallayarak at oynattı zaten.

Sol provokasyonun üzerine gidemedi

Biz, DİSK ve diğer gruplar da dahil, bütün sol kesim bu işin üstüne yürüyüp, bu provokasyonun altında kimler var, neler var, bunun ön hazırlığı nasıl oldu, ne yapılmak isteniyor diye ortak bir tavır alamadık... Öncelikle bu provokasyonun ana siyasi nedenini tahlil etmek konusunda bir berraklık olmadığı için, bunun üstüne gitme konusunda da organize bir çaba olmadı. Mesela bir dava açıldı, bu davaya müdahil olarak avukatlarımızı gönderebilirdik. Deliller toplayabilirdik, dosyalar hazırlayabilirdik. Bu konuda ciddi hiçbir çalışma olmadı.

Nasıl 12 Mart darbesinin, işkencelerin, halka baskının hesabı sorulmadıysa; 1 Mayıs'ın da, sonraki Maraş katliamının da, Sivas kat-

liamının da ve daha yüzlerce halka dönük katliamın da hesabı sorulmadan kaldı. Ancak bugünlerde yeniden tartışıyor, müdahil olmanın hesabını yapıyoruz. Olaylar henüz canlıyken birçok delil karartıldı, belge yok edildi.

Ülkenin faşist bir darbeye doğru gittiğini tespit edemedik

O dönemde biz hâkim sınıfların yapmak istediği bu provokasyonu tam değerlendiremedik, tahlil edemedik. Yani ülkenin adım adım faşist bir darbeye doğru gittiğini tespit edemedik. O dönemde hâlâ esas belirleyici faktör emperyalizmdir diye düşünüyorduk.

Halkın Yolu, Aydınlık'ın "Sovyet Sosyal Emperyalizmi paylaşıma sonradan katılan bir emperyalisttir. Daha saldırgandır. Ülkemiz ondan işgal beklentisi içinde olmalıdır" gibi tezlerini adım adım benimsedi ve Aydınlık'a katıldı. Bir grup katılmadı, onlara da retçi kesim dedik. Katıldığımız dönemde de bence siyasi olarak çok büyük bir aymazlık içinde kaldık ve bu gelişmeleri göremedik. Yani içte demokrasi mücadelesini güçlendirmek gerekiyordu, halkı örgütlemek gerekiyordu bu faşist darbeye karşı. Halkın, kitlelerin organize olması gerekiyordu.

Bence Sovyetler'den etkilenen TKP çizgisi de, yani o zamanki DİSK'e hâkim olan, birçok kitle örgütüne hâkim olan çizgi de bu değerlendirmeyi yapamadı. Yani onlar da bu provokasyonun ana amacını, hedeflenen sonucu göremediler.

Gerçi, şöyle bir şey hatırlıyorum; 1979 1 Mayısı'nda DİSK yöneticileri tutuklandı. "Biz meydana çıkacağız," dediler, sokağa çıkma yasağına rağmen çıktılar ve militan bir mücadele içine girdiler ama kitle o kadar kopmuştu ki siyasi mücadeleden... İşçilerin önderleri tutuklandı ama ciddi bir kitlesel direniş hiç olmadı.

TKP de Aydınlık da kendileri dışındaki solu gayrimeşru ilan ediyordu

Aslında 1977 1 Mayısı'ndan sonra da kitle mücadeleleri devam etti. 1980'e kadar belli grevler oldu, Aydınlık'a katıldıktan sonra da gittiğimiz birçok grev oldu. Birçok işçi direnişi vardı. İzmir'de meşhur TARİŞ direnişi vardır. Ama eski temponun çok altındaydı, çok ciddi

bir gerileme yaşadı kitle hareketi ve sindirildi. Darbe, adım adım oluştu. Orada mesela Aydınlık iyi bir mücadele yürüttü. Kontrgerilla yayınları döneminde olsun, daha sonraki katliamlara karşı tavırda olsun, onları teşhir etme konusunda ciddi bir yayın yapıldı.

Ama çok hatalı yayınlar da yapıldı. Mesela diğer sol gruplarla ilgili yayınlar. Orada aslında "bizim dışımızda bir sol yok" anlayışı hâkimdi... Nasıl TKP'liler kendileri dışındaki solun hepsini gayrimeşru ilan ediyorsa, Aydınlık da aynı hatalı çizgideydi. Farklılıkları halk arasındaki bir problem, çelişki olarak alıp dostlukla çözmek yerine düşman görerek cepheden saldırmak, tartışmak, isimlerini yayımlamak... Olacak şey değildi tabii.

Mesela bir Fatsa tecrübesi yaşandı. Yanlışlarına, eksiklerine rağmen çok önemli, tarihi bir tecrübeydi. Solun yaşadığı bir deneydi bu. Bunu cepheden eleştirdiğin zaman, buna karşı çıktığın zaman, yani eleştiriyi hâkim sınıflarla aynı pencereden yaptığın zaman halkın bir bölümünü düşman almış oluyorsun. O kibir... Bizim dışımızda sol yok, bizim dışımızda ciddi bir sol potansiyel yok anlayışı... Hayat bunun böyle olmadığını gösterdi halbuki.

Solun Kürt ve Ermeni meselesine bakışı Kemalizmin etkisindeydi

1980 sonrasında bir defa ciddi bir Kürt sorunu var. Kürt sorununun Türk solunu etkilemesi durumu var. Türk solunun tarihi olarak ta başından beri gerek Kürt meselesi gerek Ermeni meselesinde Kemalist bakıştan ciddi olarak kurtulamadığını düşünüyorum. Temel zaaflarımızdan biri de budur. Biz Kemalizme çok angaje olduk. Osmanlı'nın çöküşü döneminden itibaren yaşadığımız süreci objektif olarak değerlendirip, gerek mübadele gerekse ondan önceki Ermeni katliamları, ardından gelen 1915 soykırımı konusunu hiçbir zaman gündeme getirip tavır almadık.

Biz Kemalizmi nereden eleştirdik? Mustafa Suphi yoldaşlarımızı boğduğu için... "Bu küçük burjuvazi de böyle yapar arada bir, ne yapalım" gibi bir tavırla eleştirdik. Yani bu bir hatadır ama ne yapalım... Zaten işte bizim yoldaşlarımız da Kemalizmi bu yönden eleştirdi ama ne yapsınlar, emperyalizme karşı destekliyorlar milli devrimimizi diyerek her şeyin üstünü örttük. Yani kol kırılır yen içinde kalır...

Biz de o mahallenin çocukları gibi baktık olaya. Kemalistler bizim mahalle arkadaşımız çünkü. İslamcıların mahallesinden değiliz de, Kemalistlerle aynı mahallede yaşıyoruz. Öyle baktık. Dolayısıyla devlet ve orduya bakışımız da en temelinden çarpıldı.

Teorik olarak biz "Ordu hâkim sınıfların baskı aracıdır," diyorduk, ta *Felsefenin Temel İlkeleri*'nden beri. 1965'te okumuştum. O zaman askeri öğrenciydim. Ama bunun ne anlama geldiğini hapishaneye girdiğim zaman anladım.

Biz Harp Okulu'nda okurken Kürt meselesiyle ilgili talimnameler bulduk kütüphanede. Dersim harekâtıyla ilgili hizmete özel yazışmalar kitaplar haline getirilmiş. Askeri operasyonların krokileri var. Nasıl bastırdılar isyanı, Türk Ordusu nasıl uçak kullandı... Havacıydım ben. Türkiye'nin hava silahlarını bombalama anlamında kullandığı ilk operasyonlardan biridir Dersim. Ben ilk defa orada haberdar oldum Dersim olayından.

Sol Kürt sorununun altında ezildi

Kürt meselesinde net bir tavır alamadı sol ve bence onun altında ezildi. Eğer solun ana gövdesi Kürt sorununda ciddi bir direniş gösterebilseydi, hem bugünkü Kürt hareketi daha farklı bir yerde olurdu, hem Türk sol hareketi, yani sosyalist hareket bugün farklı bir yerde olurdu. Gerek Ermeni meselesinde gerek Kürt meselesinde çok ciddi, cesur, net bir tavır alamadık. Bunları alabilmiş olsan zaten bütün provokasyonların da hesabını sorabilirsin.

1971 darbesiyle 1980 darbesi arasında fark vardı. Ben 1980'i yaşamadım. Yani yaşadım ama dışında yaşadım. Hapse düşmedik, işkenceden geçmedik. 1980'deki müdahalede solun yaşadığı tahribat ve baskı çok daha şiddetli. Şimdi 1980 darbesiyle Kara Harp Okulu'ndan atılan, karacı subay olarak, jandarma olarak atılan ve ADAM Platformu (Askeri Darbelerin Asker Muhalifleri) içinde yer alan arkadaşlarla bir araya geliyoruz. Onların yaşadığı işkenceler, Mamak'taki işkenceler... Sadece kitap okudukları için, sol eğilimli oldukları için, Nâzım'ın şiirlerini okudukları için içeri atılan insanların yaşadıkları, bizim 1970'lerde yaşadıklarımızın kat kat üstünde. Kürtlerin de, Diyarbakır hapishanesinde yaşadıklarını görünce, sonraki dağınıklığın nedeni çok daha net çıkıyor ortaya.

Mesela faşist darbeye karşı en hazırlıklı olduğunu söyleyen Dev-Yol'dur, onlar da hiçbir ciddi direniş gösteremedi. Ki, onların ana tahlili, iç çelişkiler esastır, demokrasi mücadelesi esastır, ona göre mevzilenmemiz lazım... İşte, semt direniş komiteleri kuruldu vb... Daha olumlu bir bakışları vardı, bize göre daha doğru bir teze sahiplerdi ama o bile etkili olmadı.

■

GÜNAYDIN

Maocu vatan hainleri İşçi Bayramı'nı kana buladı: 39 ölü var!

Lübnan'daki iç savaşta bile böylesine vahşet görülmemişti

Hürriyet

1 Mayıs katliamı: 34 ölü

Lânet size

● Bir Mayıs gösterisi sırasında Taksime gelen aşırı solcular tabanca ve silâhlarla kalabalığa ateş etti. Erzincler oldu. Otomobiller yakıldı. 34 ölüden başka 100 kadar yaralı var.

● Başbakan Demirel DİSK Başkanını suçladı. Ecevit ölenlere rahmet diledi.

● Birinci Ordu'ya bağlı askeri birlikler tetrakkuz durumuna getirildi.

VURAN VURANA

2 Mayıs 1977, Günaydın ve Hürriyet gazeteleri

Milliyet
Halk Gazetesi
KURUCUSU: ALİ NADİ KARACAN

YIL: 27, SAYI: 10594

BUGÜN 16 SAYFA 150 KURUŞ

art dersanesi

MODERN

2 MAYIS 1977

TAKSİM'DE KANLI MİTİNG:
34 ÖLÜ, YÜZLERCE YARALI

ylara DİSKin mitingine sızmak isteyen
ncu bir arubun ateş açması neden oldu

Millî Gazete
Hak Geldi Bâtıl Zâil Oldu

Taksim savaş meydanı gibiydi!..

DİSK'in Taksim
Mitingi kana bulandı: 40 OLU!

BUNDA
SONRA

aşsız sömürüsüz
ir dünya için...

Politika

Pazartesi
2
MAYIS
1977

0 bin kişilik disiplinli kalabalığa kışkırtıcı ajanlar ateş açtı

1 MAYIS TÖRENİ SALDIRIYA UĞRADI

35 kişi öldü, yüzlerce yaralı var

2 Mayıs 1977 günü gazete manşetleri

EDEBİYAT
NURİ PAKDİL

Cumhuriyet

Törene yüzbinlerce kişi katıldı

OLAYLARIN TERTİP OLDUĞUNU BELİRTEN BELEDİYE BAŞKANI AHMET İSVAN, «TOPLUM POLİS SİPERİNE SİLAH DOĞRESİNİN ÜZERİNE MEVZİLENEREK ATEŞ EDENLERİ GÖSTERDİĞİMİ SIRADA DÖVÜLMEYE BAŞLANDIM» DEDİ.

1 Mayıs kanlı bitti: 33 ölü

İSTANBUL HABER SERVİSİ

1 MAYIS

HALKEVİ

HÜKÜMET OLAĞANÜSTÜ TOPLANDI

Kanlı olayın diğer fotoğraf ve haberleri 8-9 ve 13. sayfalarda

2 Mayıs 1977, Cumhuriyet gazetesi

...etesi

KARACAN

ÜNİVERSİTEYE HAZIRLAMA

SON DEVRE
23 Mayıs - 29 Haziran

5 MAYIS 1977

DİSK Genel Sekreteri. «Saldırı komploydu. CIA hazırladı, Maocular uyguladı» dedi

Gözaltındaki 276 erkekle 45 kadın bırakıldı

Gözaltına alınanların polisle yüzleştirilmesi sırasında görevliler 12 kişiyi tanıdı

KANLI 1 Mayıs olayları sırasında polis tarafından yakalanarak gözaltına alınanlardan 276 erkekle, 45 kadın dün sorgularından sonra serbest bırakılmışlardır. Halen gözaltında 156 kişi bulunmaktadır. Yakalananlar dün savcı huzurunda polislerle yüzleştirilmiştir. Polisler bunlardan sadece 12 kişiyi tanıyabilmişlerdir. Savcı gazetelerde fotoğrafı çıkan bazı kişilerin yakalanmasını istemiştir.

DİSK Genel Sekreteri Mehmet Karaca dünkü basın toplantısında "Kanlı saldırı bir komploydu. Bunu tekelci sermaye istedi. CIA ve ona paralel yerli kardeş örgütü hazırladı. ajanlar, faşistler ve Maocular uyguladı" demiştir. Miting Tertip Komitesinden Ertürk ise saldırı sırasında uzun menzilli silah kullanıldığını, bir kadının otomatik tüfekle ateş ettiğini, ileri sürmüştür.

Ayrıntılı haber 11. sayfada

...a Derneği'nde arama yapmak isteyen polis vuruldu. Polisi vuranların "Kanlı 1 ...le Yeşilnil'in cenazesine katıldıkları inbar ...racaahmet yolunda yakaladı ve "Kimse ...selerinize gösterin ve yüzüstü yere yatın!" ...arama yaparken, bir bölümü de parmakları

Fotoğraflar: SELAHATTİN GÖKHAN

bir öğretmen öldürüldü, ...nan işçi dün öldü

...köy'de 3 ...tabanca ile vuruldu

Ankara'da bir banka, Turgutlu'da da Tekel deposu

5 Mayıs 1977, Milliyet gazetesi

12 Mayıs 1977, Halkın Birliği dergisi

Sular İdaresi binasının üzerinden alana ateş açanlar. Halkın Birliği dergisi.

DİSK'İN GÖRÜŞÜ

Türkler: Faşist ve Maocu saldırganlar, MC ve CIA'nın hizmetindedir

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler.

● DİSK Genel Başkanı, «Büyük sermayenin amacı bu faşist ve Maocu saldırganları silahlandırarak seçimlerin, demokrasi güçlerinden yana sonuçlanmasını önlemektir» dedi

Mayıs İşçi Bayramı ülkemizin en bilinçli, en kalabalık, en görkemli ve en disiplinli demokratik kitle gösterisi oldu. MC'yi kurtarmak, DİSK'i karalamak isteyen CIA denetimindeki faşistler

TEPKİLER

MHP: «Olayların sorumlusu DİSK ve CHP kapatılmalı»

● MHP Sekreter Yardımcısı Eyüpoğlu, «Silah kullananların çoğunluğunun CHP militanları olduğunu» iddia etti

MHP Genel Sekreter Yardımcısı ve Yozgat Milletvekili Ali Fuat Eyüpoğlu, "Taksim olaylarının beş so-

luğunun CHP militanları olduğunu" iddia eden Eyüpoğlu, "Olayların hazırlanmasından beri sorumluluğunu taşıyan DİSK ve onun yaklaşan

Aybar: «Taksim olayı CIA'nın bir oyunudur»

● SDP Lideri, «Taksim'de ilk ateşin beyaz bir otomobilden açıldığını» ileri sürdü

SDP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, "Taksim'de ilk kurşunların Taksim Alanından geçerek Gümüş-

de CIA'nın parmağı olduğunu, uluslararası sermayenin bir otelden makinalı tüfekle ateş açtırdığını" iddia etmiştir.

Boran: «Maocu, maceracı ve goşist gruplar işçi sınıfının dışındadır»

TİP Genel Başkanı Behl-

İGD, 1 Mayıs olaylarını CIA güdümlü bir tertip olarak niteledi

DİSK'in 1 Mayıs mitingine yöneltilen kanlı saldırı olayı ile ilgili olarak dün İlerici Gençler Derneği, İlerici Kadınlar Derneği, TÖB-DER ve TÜTED bir açıklama yapmıştır.

İGD Genel Başkanı A. Muhtar Sökücü, açıklamasında "1 Mayıs işçi sınıfının birlik mücadele dayanışma günü CIA, onun Türkiye'deki uzantıları faşist ve Maocu bozkurtlar tarafından saldırıya uğradı" demiştir.

dinleştiği, 5 Haziran seçimlerinin yaklaştığı bu dönem direk emperyalizm ve onun dar beci örgütlerinin açık bir şekilde sahneye çıkmasıyla belirleniyor. Bir kere daha belirtiyoruz, bu önceden hazırlanan CIA ile doğrudan bağlantılı bir provakasyondur."

İKD'NİN AÇIKLAMASI

İlerici Kadınlar Derneği de kanlı 1 Mayıs olaylarıyla ilgili özet olarak şu açıklama

avaşsız sömürüsüz
bir dünya için...

Politika

Çarşamba
4
MAYIS
1977

DİSK, 1 Mayıs şehitlerine sahip çıktı

DİSK, bugün bir basın toplantısı yapacak ve 1 Mayıs saldırısı ile ilgili bütün ayrıntıları ve gerçekleri kamuoyuna açıklayacak

EMİREL, CIA'NIN MAOCU VE AŞİST CANİLERİNİ SAVUNUYOR

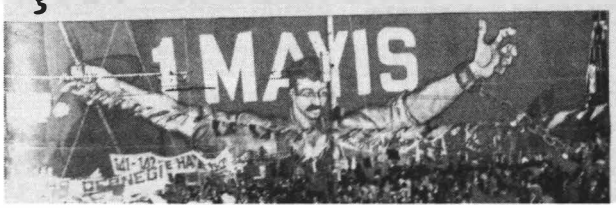

DİSK, 1 Mayıs Alanı'na şehitlerin anısı için bir anıt dike

DİSK: "Canileri ve onları satın alanları bir bir ortaya çıkaracağız"

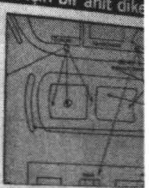

çi sınıfımızın hünerli elleriyle
ir bayram yerine dönen o alanı
ana bulayanlardan hesap soracağız

layda Maocular önesürülmüş, bu grup
ullanılmış ancak CIA' nın emrindeki MC' nin
rtipleri gözlerden kaçırılmaya çalışılmıştır

- Komployu CIA ve onun paralel kardeş örgütü hazırladı, ajanlar ve Maocular uyguladı, polis paniği büyüterek yardımcı oldu
- Silahsız olarak hazırlanan güvenlik önlemleri elbette silahlı saldırıya karşı kovamaz
- 1 Mayıs' taki saldırı, CHP mitinglerine yönelen saldırıdan ayrı tutulamaz

İSTANBUL (ÖZEL)

SİLAHLARIN AMACI NE?

MC GÜDÜMLÜ 1 MAYIS KOMPLOSU'NUN İÇYÜZÜ

1.TANIK

Ahmet İSVAN

İstanbul Belediye Başkanı

Ahmet İSVAN

"Bilmem hangi otelin, bilmem kaçıncı katından makinalı tüfekle"

- İşçilerimiz, bayramlarına, yeni araçlarıyla katılmak istediler. Belediye Başkanı olarak ben buna izin vermeyeceğim! Benim aklımın ve yüreğimin kaldıracağı bir şey değil bu.

İlk ateş davanın üstünden açıldı

Toplum Polisi'ni uyardım. Fakat...

Telsizler görevlenik içindi ve yaralı oldu

2.TANIK

"Gelişigüzel değildi ateş Planlıydı."

3.TANIK

Sıtkı COŞKUN

DİSK Kürsü Sorumlusu

DİSK kürsü sorumlusu Sıtkı COŞKUN

"DİSK görevlileri, görevini ateş altında yaptı"

Yedi noktadan ateş edildi

Panik ve panzerler

Kimler ateş etti?

1 Mayıs katliamının yankıları devam etti. Politika gazetesinde tanıklıklar.

Dinçer Doğu

"Toplumların hayatı insanların hayatı kadar kısa değil"

Sendikacı ve politikacı Dinçer Doğu, lise birinci sınıftan ayrılıp bir ilaç fabrikasında işçi olarak çalışmaya başladı. Sendika temsilciliği, baş temsilcilik yaptı. 1970'te Kimya-İş Sendikası Genel Başkanı oldu. Aynı yıl TİP Genel Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. 1971-73 yılları arasında DİSK Genel Yönetim Kurulu üyeliği, 1973-75 yılları arasında DİSK Genel Yürütme Kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. 1975'te yeniden kurulan TİP'in kurucu üyesi oldu. Partinin Merkez Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Saymanlık görevlerinde bulundu. 1977'de sendikacılığı bıraktı, yeniden fabrika işçisi olarak çalışmaya başladı.

Dinçer Doğu TKP'nin onları DİSK'ten tasfiye etmesini, 1 Mayıs 1977 sürecini anlatıyor.

Biz 1 Mayıs 1977'de DİSK yönetiminden ayrıydık. 1977 kongresinde yönetimden ayrıldık. O kongre zaten biraz şeydir... Biz TİP üyesiydik. Ben Yönetim Kurulu üyesiydim, Kimya-İş Sendikası'nın da başkanıydım. 1977 kongresinde, kongreyi terk ettik, orada birtakım usulsüzlükler falan oldu. Dolayısıyla DİSK yönetiminden çıktık biz. Zaten 1977 DİSK'in yapısında değişikliğin olduğu yıldır. Bağımsız sendikaların, daha sonra da Türk-İş'e bağlı Genel-İş Sendikası'nın DİSK'e gelip, DİSK'in bünyesinin nicelik olarak büyütüldüğü yıldır o. Ve kitlesel olarak 1 Mayıs'ın en büyük şekilde kutlandığı yıldır.

Bir de 1976 1 Mayısı vardır ama o 1 Mayıs değil, demokrasi yürüyüşü idi. İbrahim Güzelce'nin Almanya'dan geldiği yıldır o. Demokrasiyi geliştirmek için yapılmış bir eylemdi. Çok daha görkemliydi ve hiçbir hadise olmadı...

Biz 1 Mayıs 1977'ye sadece sıradan bir işçi olarak katıldık. Ne tertip komitesinde, ne yönetiminde benim görevim yoktu şahsen. Ama işçilerin, demokratik örgütlerin geniş çapta katıldığı bir eylemdi fakat bildiğiniz gibi o müessif olay oldu.

1 Mayıs'ta olanlar provokasyonların, çetelerin, andıçların ilk ayağıydı

Şimdi buradan, bugünden oraya baktığımızda çok daha net görülebiliyor. O günlerde bu olayların nerelere varacağını öngörebilenler vardı ama büyük çoğunluğun öngöremedikleri şeylerin planlandığı bir dönemdi o. Bugün daha açık. İşte şu provokasyonlar, çeteler, andıçlar, raporlar, bilmem neler... Bugünden daha iyi görüyoruz. Türkiye üzerine birtakım planların gerçekleştirilmesinin bir ayağı idi orada olanlar.

Şimdi yine yakın zamandan geriye baktığımızda çok daha iyi görülüyor ki, Türkiye bir kargaşa ortamı yaratılarak askeri yönetime doğru götürülüyordu o zaman. Askeri yönetimin iktidarı ele geçirmesi için birtakım düzenlemeler yapılıyordu. İşte Demirel bile, "12 Eylül'de akan kan, 13 Eylül'de nasıl durdu?" diyordu mesela. Onun da aklı başına 13'ünde gelmiş demek ki.

Bir sürü oyun oynanıyordu ve maalesef kendini solda gören insanlar da, kimi bilerek, kimi bilmeyerek, daha büyük çoğunluğu bilmeyerek bu oyunlara alet oluyordu. Türkiye'nin 12 Eylül'e hazırlanış senaryolarıydı bunlar. O senaryonun gerçekleştirilmesine karşı duracak örgütler ve örgütlenmelerin içinin boşaltılması hazırlığıydı bu.

Sonradan Mehmet Ali Birant, Hasan Cemal gibi yazarlar kitap yazdı. O kitaplarda birtakım anekdotlar da ortaya çıktı. Genelkurmay'ın kurmaylarının hazırladığı raporlarda hangi örgütler bu işe ayak bağı olabilir diye düşünülmüş. Ve şu tespit ediliyor ki, "Bizim yapacağımız bu işe en fazla ayak bağı olacak örgüt, DİSK'tir"...

DİSK sayısal olarak büyük bir örgüt değil belki ama nitelik olarak birtakım girişimleri gerçekten zorlaştırabilecek bir örgüt ve solda bir örgüt. Onun içinin boşaltılması, likide edilmesi lazım.

Kemal Türkler ikna edildi ve DİSK CHP iktidarı için payanda yapıldı

DİSK'in içinin boşaltılmasına 1975'lerde başlandı. Nasıl başlandı? İşte o bağımsız sendikalar bünyeye geldi, Türk-İş'ten bazı sendikalar bünyeye geldi. Bunların hemen hepsi yöneticileri açısından müthiş DİSK düşmanı sendikalardı. DİSK'i komünist olarak gören, birleşme şartlarında isminin değiştirilmesi gerektiğini, uluslararası bağlantılardan çıkmasının şart olduğunu öne süren sendikalardı ama birdenbire hidayete erdiler ve kendi arzularıyla DİSK'e katılmayı istediler. Ve katıldılar...

Çok büyük bir operasyon bu esasında, çok büyük bir senaryo. Tabii en başka Kemal Türkler'i buna razı ettiler. Kemal Türkler de işte, egosu olan bir insandı. Biraz egosantrik bir adamdı Allah rahmet eylesin. Çok uzun zaman beraber çalıştık. O başkanken ben de saymanıydım DİSK'in. Onu egosunu gıdıklayacak birtakım şeylerle ikna ettiler. Bu ikna olayı da son bir kez Ankara'ya gidip, Ecevit'le görüşmesiyle oldu. Esasında bu işin içinde Ecevit'in parmağı var. Amaç bu sendikaların DİSK'in bünyesine katılması ve DİSK'in kitlesel anlamda büyüyerek CHP'ye payanda olmasıydı. Yani CHP'nin iktidara gelmesi için...

Şimdi ben şurada parantez açacağım: Kaç senesi hatırlayamıyorum ama kaçaklık dönemimdi. Ben 10 sene kaçak yaşadım çünkü Türkiye'de. İşte o senelerin içinde, yanılmıyorsam 1987 olabilir. Bir televizyon programında bu Mahir Kaynak ve birkaç kişi daha vardı. 1980 öncesindeki toplumsal hareketlerle ilgili şeyler soruluyordu. Adam şunu söyledi –mealen söylüyorum tabii, kelime kelime değil–: "Yahu çuvalla silahı eline alıp da, yarısını solculara, yarısını sağcılara devlet dağıtmaz. Bunun başka türlü organizasyonları vardır," dedi. MİT mensubu ya adam, anlatıyor... Şimdi hâlâ da anlatır bazı şeyleri. Tabii işine geldiği kadarını anlatıyor... "Devlet öyle şeyler yapar ki..." dedi, devlet dediği zaten MİT, kontrgerilla o zamanki derin yapı... "Öyle yönlendirmeler yapar ki, o eylemi yapan bile eylemin sonucunun, kime hizmet ettiğinin farkında olmaz. Hatta bu, örgütün başındaki adam da olabilir. O da farkında olmaz. Öyle manipülasyonlar yapılır ki... 7 TİP'li öldürülür mesela Ankara'da... Eğer

TİP yönetiminin aklı başında olmasa... 10 bin üyesi var. Onlar da kalkar bilmem kimleri öldürebilirdi... Nitekim pek çok olayda öyle olmuştur. Şişli'de iki Dev-Solcu vurulur, ertesi gün bakarsın bilmem nerede Ülkü Ocakları'ndan üç kişi öldürülmüş. Yani bu yönlendirme böyle yapılıyor. O eylemi yapan adam da bu işin kime yaradığının farkında değil. İntikam aldım diye yapar, örgütümün kanını yerde koymadım diye yapar falan... Ama sonuçta onun mecmuu (toplamı) gelir bir yerde bu işi planlayanların planlarının gerçekleşmesine araç olur."

15-16 Haziran tepeden dizayn edilmeyen ve işçiler tarafından yapılan bir eylemdi

Şimdi, DİSK'in olayında da böyle oldu. DİSK nicelik olarak, sayısal olarak büyüdü ama nitelik olarak içi boşaldı. Bunun en bariz örneği, 15-16 Haziran olayıdır. 15-16 Haziran olayı Türkiye'de incelenmesi gereken bir olaydır. Çok büyük kitlesel bir eylemdir bu. Ve o zamanın iktidarı tarafından "Bir komünist prova" diye nitelendirilmiştir. Feyzioğlu[1] falan gibi insanlar Meclis'te çıkıp bunu kürsüden söylemişlerdir.

Alakası yoktur tabii. Politik değil tamamen sendikal bir olaydır. Ama politik içeriği vardır, o ayrı bir şey. Politik bir örgüt tarafından yapılmamıştır, planlanmamıştır, tamamen sendikal bir olaydır. Çünkü sendikal hakların geriletilmesi ve DİSK'in kapatılması için kanun çıkarılmıştır, ona karşılık yapılmıştır. Ama orada enteresan bir olay var: DİSK bu eylemi yaptığı zaman üye sayısı 33 bindi. Yani bugünkü orta halli bir sendikanın üye sayısından daha az bir rakam. Ben saymanı olduğum için biliyorum. Ama İstanbul'da iki gün süren o eylemde yürüyen işçi sayısı için –o gün teknoloji bu kadar ileri değildi, bunu tam bilmiyoruz tabii– kimileri 150 bin dedi. Hakikaten büyük bir sayı yürüdü. DİSK'in kendi üyesinin kat kat üstünde işçi katıldı bu yürüyüşe. Mantıken olacak iş değil.

Nasıl oldu bu? DİSK'e bağlı sendikaların işçileri fabrikalarından çıktıklarında yollarının üstündeki bütün fabrikaların önünde durup sloganlar atıyorlar, camlara, bahçeye çıkan işçilere yüksek sesle amaç-

1. Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu, Güven Partisi Genel Başkanı.

larını anlatıyorlardı: "Bize katılın, sendikal haklarımız elden gidiyor!" diyorlardı. Onlar da gaza geliyor, aşka geliyor, şevke geliyor ve katılıyordu. Tulumlarıyla, önlükleriyle... Mesela benim çalıştığım ilaç fabrikası Topkapı'daydı, –gerçi o zaman sendika başkanıydım da– külliyen katılmıştır Topkapı kortejine. Yani kızlar önlükleriyle falan o tankların üstüne çıkmıştır. Resimleri var gazetelerde.

Şimdi bunun bir sebebi var. Çünkü o eylemin yapılış biçimi başkaydı. O eylem, eylemi yapan insanlar tarafından kotarıldı. Tepeden inme, yukarıdan dizayn edilen bir şey değildi. O bakımdan incelenmesi gerekir.

Şimdi DİSK'in böyle bir yapısı vardı. Nitekim sloganı da oydu: "Tabanın söz ve karar sahibi olma ilkesi"... Şimdi Türkiye'de sol niye ilerlemiyor diye baktığımızda bugünden... Hep tepeden birtakım şeyler dizayn edilmeye çalışılıyor, taban uymuyor buna. Oysa taban adam yerine konulup, kendi kararlarını kendisinin vermesine imkân tanınsa...

Solcu öğrenci gençlik hareketleri ve sınıf mücadelesi arasındaki farklar

Mesela bunu siyasal anlamda yapan bir örgüt de TİP'ti. İlçelerinde eğitimler yapılırdı. Akşamları işçiler kahveye gideceğine oraya gelirdi. Orada bir bilinç verilirdi. Oraya gelenler başlangıçta değil komünist, sosyalist bile değildi. Çok iyi biliyorum, insanları tanıyorum. Ben kendi adıma da söyleyeyim, birçok şeyi orada öğrendik. O ilçelerdeki söyleşilerden, seminerlerden öğrendik. Sendikada yapılan eğitim seminerlerinde öğrendik. Hocalarımız gelirdi. Süleyman Üstün hoca mesela, Allah rahmet eylesin. Gelir, artıdeğeri öğretirdi... Kapital nedir, sermaye nedir, emek nedir? Bunları öğretirdi. Bunları bildikten sonra insanların kendine güveni geliyor ve sorgulamayı öğreniyordu. Yani analitik düşünmeyi öğreniyordu.

Öğrenci hareketi solcularına gelince onlar robot gibiydi.

Öğrenci hareketinin ülkeyi kurtarıp solu getirmesinin falan olanağı yoktu. Çünkü öğrenciydi... Geçici bir şey yani. Belli bir yaştan sonra öğrenciliğin bitiyor. Gençliğin de bitiyor zaten. Yani 35'i geçtin mi, gençlik de bitiyor. Halbuki sınıfsal mücadele öyle değil. O yaşamın içinde olanlar için yaşam boyu sürecek bir mücadele...

Şimdi bakıyoruz, o zamanın gençlerine. Çok büyük eylemlere katılan, çok büyük işler yapan gençlere bakıyoruz. Türkiye'nin birçok yerinde bunlar bambaşka pozisyonlardalar. Ülkeyi kurtarmak, sermayeyi yok etmek, işçi sınıfı ihtilali yapmak amacıyla yola çıkanların bugün karşı oldukları şeyin içinde yer aldıklarını görüyoruz. Bu tabii doğal da bir şey. Çünkü o günkü doğal değildi. O günkü davranışları doğal değildi.

Bugün herkes övünüyor, "68 kuşağıyım, 68 kuşağıyım!" diye... Ben de 68 kuşağındanım, yaş açısından bakarsanız. Nedir yani? 68 kuşağı Avrupa'da da birtakım eylemler yaptı ama mesela Fransız Komünist Partisi bir bildiri yayımlayıp nötr kalarak onları etkiledi. Ama Türkiye'de solun, komünist hareketin o kadar kökleri yok. Derine giden kitlesel bağları yok. Yani bunun önüne geçemedik.

Nitekim TİP de geçemedi çünkü gücü yetmedi. O gençler, yani ülkeyi kurtaracak olan, komünizmi getirecek olan gençler, Türkiye İşçi Partisi'nin şubelerini basıp, "Devrim adına el koyuyoruz" diye, fotokopi makinelerini, teksir makinelerini aldılar götürdüler. Şimdi bazen rastlıyorum, "Yahu yanlış yaptık!" diyorlar ama o zaman görmek lazımdı bunu. Ne işe yaradı o?

Sınıfsal bilincin geniş kitlelere yayılmasının önünü kestiler. Çünkü, hani derler ya "Çiftçinin kaç türlü oyunu var, bin bir türlü oyunu var." Burjuvazinin de, kapitalizmin de bin bir türlü oyunu var. Her zaman cepheden saldırmıyor... Pek çok kez içerden yapıyor mücadelesini. Türkiye'de sosyalist hareketin henüz toplumun yüzde ikisine, üçüne ulaşmadığı bir toplum yapısında; o yüzde ikinin, üçün içersinde muhalefet yaratmak, niza çıkartmak, çok ileri laflar etmek her zaman o oranı yüzde dörde, beşe çıkarmaya yetmiyor. İkiyi üçü, bire indiriyor, eksiye indiriyor hatta. Solun aldığı oylara bakın. Binde olarak ifade ediliyor değil mi? Ve hâlâ aynı hastalıklar sürüyor.

15-16 Haziran'ı yapan DİSK, 12 Eylül'e teslim oldu

Konuya geri dönersek, DİSK de öyle şişirildi ama içi boşaltıldı. Bunun en bariz örneği, 15-16 Haziran olaylarını yapmış bir örgüt olan DİSK'in 12 Eylül darbesinde düştüğü durum. 1980 darbesi olduğunda ne yapmış? Hiç sesi çıkmadı, çıkamadı DİSK'in... Oysa o zaman yönetimde olanların ifadesiyle söylersek, –inandırıcılığı da yok faz-

la ya– 500 bin üyesi olduğu öne sürülüyor. Yok öyle bir şey de, farz edelim ki oldu. Sokağa çıkmalarına bile gerek yoktu...

1981 senesinde hapishaneye düştük. Belli yerleri dolaştıktan sonra işte, Selimiye, Hasdal derken Davutpaşa... Davutpaşa'ya geldiğimizde, DİSK'li arkadaşlarımız da Davutpaşa'daydı. Bir müddet sonra aynı koğuşların olduğu yerde birleştik. Hoş geldin, beş geldin, bizi karşıladılar. Benim çeşitli sendikalarda beraber çalıştığım sendikacı arkadaşlar. Lastik-İş sendikacıları geldi işte. Hepsini tanıyoruz. Aynı binada zaten alt alta üst üste çalışırdık. "Yahu Başkan! Ne iştir bu yahu? Nerede bu bizim işçi sınıfımız? Liderleri içerde, işçi sınıfından ses çıkmıyor. Fabrikalarda hiçbir kıpırdanma yok" diye bana serzenişte bulundular. Düşünebiliyor musunuz? "Yahu arkadaşlar," dedim, "Siz nasıl böyle şeyler düşünebiliyorsunuz? Siz ne bekliyorsunuz? Yani işçiler ayaklansın, fabrikaları terk etsin, bizim liderlerimizi bırakın diye eyleme geçsin... Siz böyle bir zemin hazırladınız mı?"

Özellikle 1975'ten sonra DİSK tamamen değişti. Eğitim anlayışı da değişti, yapısı da değişti. Çünkü yeni gelen, bünyeye başka bir şey getirdi.

Biraz, lafımın başında da dediğim, kimin neye hizmet ettiğinin farkında olmaması olayı var ya... Türkiye Komünist Partililer de, şimdi bilmiyorum bir kısmı farkında galiba da... Hepsinin farkında olduğunu zannetmiyorum neye hizmet ettiklerinin... O da bana göre bir manipülasyondu. TKP birdenbire Almanya'dan geldi. Bir sabah kalktık kapılarımızın eşiğinde, posta kutularımızda *Savaş Yolu*, *Adım*, *Atılım* gibi TKP dergilerini gördük.

Şahsi fikrim, bu da Ecevit CHP'sinin bir planlamasıydı. Yani bu müzaheret (destekleme, arka çıkma) gösterildi. Çünkü solun cepheden değil, içerden çürütülmesinin de bir planıydı bu. Zaten TKP'nin yaptığı iş ne oldu? Gelip TİP'le dalaşmak oldu. İlk yaptığı iş bu oldu. Hatta fabrikadan TİP'li işçileri attırdılar yani.

Şimdi, "Ne yapmamız lazımdı," diyen o arkadaşlara şunu söyledim: Seminerlerde bar bar bağırılıyordu, "Faşizm geliyor, faşizm geliyor!" diye. TİP hafta 7 gün afişleme yapıyor, broşür yayımlıyor, Behice Boran demeçler veriyor, "Faşizm geliyor!" diye. 12 Eylül öncesinde her haliyle belli bu esinti. Siz seminerlerde işçilere şunu söyleseydiniz, "Arkadaşlar bakın olaylar bir yerlere gidiyor, birtakım komplolar yapılıyor. Bir gün sabah kalktığınızda işte radyodan, ihti-

lal olmuştur, yönetime el konmuştur dendiğinde, hiç fazla bir şey yapmayın, başınızı da derde sokmayın, çekin yorganı başınıza yatın. İşe gitmeyin. 1 gün, 3 gün, 5 gün, 1 hafta..."

Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir askeri yönetimin, hiçbir general takımının, evlerinden tespit edip, işçileri tek tek fabrikalara götürüp, sanayiyi ayağa kaldırdığı görülmemiştir. Mümkün değil. Hiçbir askeri yönetim de sanayinin 15 gün stop ettiği bir ülkede burjuvazi tarafından ayakta tutulmaz.

Bunu söyleseydiniz o zaman hakkınız olurdu, "Yahu ne yapıyor bu işçiler?" demeye. Ne yaptınız siz? Daha 13 Eylül'de, sıkıyönetim yeni ilan edildiğinde, "Sendika temsilcileri sıkıyönetime müracaat etsin," diye çağrı yapıldığında, kilometrelerce kuyruk oluşturdu temsilciler. Teslim olmaya gitti Selimiye'ye.

O gün yetiştirilemedi, –biz görmedik, söylüyorlar– asker çıkmış akşam bağırıyormuş kuyruğun sonuna doğru: "Tamam bugün bitti, geri kalanlar yarın gelsin" diye. Gitmiyormuş millet. Korkuyor çünkü. Yarın yakalanırsam, kaçak muamelesi görürüm, hatta kaçak sanılıp vurulurum diye.

Şimdi nasıl bu hale geldi, 15-16 Haziran'ı yapan bir örgüt? Nasıl bu hale geldi? Burada birtakım yanlışlıklar var. Bizim soldaki arkadaşlarımızın çoğunda slogan atmak, gösteriş yapmak, alayişle valayişle örgütü güçlü göstermek önemlidir... Ama balonun içine çok hava basmak iyi değil. Patlıyor çünkü sonunda. Onun bir atmosferini ölçeceksin...

1 Mayıs'ta TKP'nin hatası DİSK'i politik bir örgüt haline getirmesiydi

Şimdi 1 Mayıs olayı da güzel, görkemli, kalabalık oldu. Katılım çok yoğun oldu ama provokasyona mani olunamadı. O yönetici kadro bunu göremedi. O olay oldu ve maalesef 34 kişi de hayatını kaybetti. Ve büyük bir prestij kaybı oldu. Orada ne yapılabilirdi? Onu tabii tertip edenlerin oturup düşünmesi lazımdı. O provokasyonun önlenmesi için ne yapılabilirdi? Çünkü o anda onu engelleyecek bir şey mümkün değildi. Çünkü o orada tezgâhlanmış. Adamlar yerleştirilmiş. Ne zaman olsa, giriş ânında da olabilirdi, bitiş ânında da... Ve o işi yaptılar. Tam dağılma esnasında yaptılar.

Şimdi, 1 Mayıs 1977 deyince, çok dar bir çerçeve. Sonunda bir günlük bir olay. Ama geriye gittin mi, çok geniş. Şimdi TKP'nin hatası, DİSK'i politik bir örgüt haline getirmesinde. Oysa DİSK bir ekonomik örgüt. Şimdi orada çok ileri laflar etmek, onu politik bir örgüt gibi, siyasi bir parti gibi kullanmak, o şekilde hedefe gittiğini zannetmek, bir yerlere belki şirin gözükmeyi sağladı. Ama işte içinin boşaltılması bir anlamda da bu... Buna yol verildi. Yani biz o zaman yönetimden gittik. Gidiş sebebimiz bunlardı işte. Ama biz sesimizi duyuramadık.

Ben sendikacılığı bıraktım, gittim fabrikama döndüm. Benim için söylenir, "Türkiye'de tek adamdır, sendikacılığı bırakıp tezgâhının başına dönen" diye. Bununla da ben övünmüyorum gerçi ama. Niye övünmüyorum? 1970 senesinde sendika başkanlığına zorla aday oldum zaten sendikanın içinden. Sendikanın gazetesine bir başyazı yazdım. Ve bunu bir gün, ben tekrar tezgâhın başına döneceğim diye yazdım. Bu ne zaman olurdu bilmiyorum ama işte olaylar getirdi bunu.

Şunu söylüyorduk biz: Sendikacılık bir meslek değildir. Meslek haline getirilirse bunun suyu çıkıyor. Ve insan da yoldan çıkıyor. Adamın niteliği değişiyor, adam başka bir şey haline geliyor o zaman. O mücadele ettiği insanların kalıbına giriyor. Buna mahal vermemek lazım.

Marx ne demiş? İnsanlar düşündükleri gibi yaşamaz, yaşadıkları gibi düşünür... Behice Boran da aynı sözü hatırlatırdı. "İnsanın hayatına bakacaksın karar vermek için," derdi. Nasıl yaşamış?

Şimdi biz bunlara karşı çıkıyorduk. Ama sağ olsunlar bu bizim arkadaşlarımız... Ben öyle diyorum, nevzuhur (yeni ortaya çıkan)... Benim son derece saygım var, çünkü ben komünizme inanmış bir adamım. TKP de bu anlamda Türkiye'nin birinci örgütü. Ona karşı çıkmak, onu zemmetmek (kötülemek) falan katiyen aklıma gelmez. Ama o günkü kadroları, o gün o örgütün yönetiminden sorumlu olanlar tarihi hata yapmıştır. Onlara bu hatayı Mahir Kaynak'ın demin zikrettiğim lafıyla, oradan hatırlatıyorum, nasıl bir rol oynadıklarını, kendilerine ne rol verildiğini onlar da fark edememiştir.

Yani Doğu Almanya'dan Türkiye'nin işçi sınıfı hareketini, sendikal hareketini idare etmek şöyle bir şey: Cepheye dürbünün tersiyle bakıyorsun...

Burada yaşayacaksın. Hep öyle olmuştur. TKP'nin Türkiye'de hiç etkinliği yoktu biliyorsunuz. Ama onu o hale getirdiler işte bazı arkadaşlar.

Şimdi DİSK'e başka bir işlev yüklediler. Alın bakın o günkü DİSK yayınlarını. Ben bir gün gittim, benim çok yakınım, büyük olmasına rağmen arkadaşım İbrahim Güzelce'ye dedim ki, "Abi, sen aklı başında adamsın. Almanya'dan çıktın geldin, tecrüben var. Yahu şu yayınlardaki dile bak, içeriğine bak. Bilmiyorum ama bu gidişle bu sendikayı kapatırlar. Hemen dava açsalar kapatırlar. Çünkü komünist partisinin yayın organında yayımlanacak şeyler bunlar. Sendika burası. Bizim üyelerimizin hepsi de komünist değil." Dert yandı bana, "Dinçercim mani olamıyorum... İşte bu Aydın Meriç efendi işi ele aldı," diye.

Bu güç ona nasıl verildi? Tabii her şey yine Kemal Türkler'de düğümleniyor. Yani bizim insanımız böyle. Kariyerizm hastalığı var. Orada onlara bir mevki verildi, birine genel sekreter yardımcılığı verildi, birine daire başkanlığı verildi, bu uğurda o kadar ilkesiz işler yaptılar ki...

Bu davranışlar çok büyük kayıplara mal oldu. Şimdi militan bir ruhla bir sendikal örgüt yürütülemez. Ben de Türkiye İşçi Partisi yöneticisiydim. Genel Yönetim Kurulu üyesiydim. Genel sekreterimiz de Genel Yönetim Kurulu üyesiydi ama bakın benim sendikamda hiçbir parti işi yapılmazdı. Ve o zamanlar DİSK'in içersinde tabanda en popüler, en tutulan sendika Kimya-İş sendikasıydı. Niçin? Benim sendikamdaki uzman kadroya bir bakalım. TİP'li vardı, TSİP'li vardı hatta TKP'li arkadaşlar vardı. Tabii biz o zaman TKP'li olduklarını bilmiyorduk. Faruk Pekin bizim sendikada çalışıyordu. Aydın Engin mesela eğitim verirdi. Ertan vardı, Almanya'da öldü çocukcağız. Berrin vardı karısı, onlar TKP'nin çizgisindeydi. Her siyasetten insanlar vardı. Ama onlar siyasi çizgilerini bu sendikadaki çalışmalarına katiyen aksettirmezlerdi. Çünkü sendika sendikal görevini yapardı. Ve şunu bilirdik biz, sendikanın 10 bin üyesi var ama 10 bini de sosyalist değil ki... Bunların içinde o zamanki Adalet Partisi'nin üyeleri de vardı. Ama sendika bir talimat verdiği zaman, "Arkadaşlar şalteri indirin, çıkın!" ya da "Grev başladı gidip gelin!", adam bakmazdı ben şu partidenim, bu partidenim diye. Sendikam talimat verdi, gidiyoruz... Bitti.

Üç nesil ve 40 yıl heba oldu

Bugünden bakarak söylüyorum. O gün bu hatalar yapılmasaydı, o hataları önleyebilecek çapta bir örgüt olsaydı Türkiye'de... Fransız Komünist Partisi gibi köklü bir yapı olsaydı, gençlik hareketlerinin hataları önlenebilseydi, Türkiye bugünkü durumda olur muydu acaba? Katiyen olmazdı. Yani bakın bugün mesela, çok daha büyük teknolojik imkânlar var Genelkurmay'da. Daha fazla büro var, daha fazla birim var, gene aynı planları yapıyorlar ama gerçekleştiremiyorlar. Çünkü halk yemiyor birçok şeyi. Bir yerde bir patlama oluyor, halk önce bunun altında başka bir şey mi var diye sorguluyor. Çünkü zaman işi. Toplumların hayatı insanların hayatı kadar kısa değil ki... Biz sabırsızlık yaptık. 40 yılda hem üç nesil heba oldu, hem 40 yıl heba oldu.

Şimdi bugüne bakın Türkiye'ye. Toplum nasıl yönlendiriliyor, nasıl manipüle ediliyor, nasıl şartlandırılıyor? Yani basın doğruyu mu söylüyor şimdi? Türkiye'de bir iktidar, bölüşüm kavgası oluyor, kıyamet kopuyor. Masanın başına oturmuşlar pastayı paylaşmaya çalışıyorlar. Peki nerede işçi, nerede emekli, nerede köylü, nerede işsiz, nerede kadınlar? Yok! Kimler var? O masanın başını tutmuş olanlar var. Ve diğerlerini masadan uzak tutmak için her şey yapılmış. Şimdi bizim bütün meselemiz o masanın başına geçebilmek. Yani o masada kendimize de bir yer bulabilmek.

Özellikle bu Kemalistlerin, bu elitistlerin söylemi şu, "Bu halktan bir şey olmaz!" Yahu halk kendi çıkarına olan şeyi milimetrik olarak biliyor artık. Yeter ki ona imkân ver. Benim başta değindiğim 15-16 Haziran direnişi hazırlanırken, biz haftalar öncesinden işyeri temsilcileriyle, işyeri baş temsilcileriyle, işyerinde öncü pozisyonunda olup da sözü geçen işçilerle, DİSK'in salonunda peyderpey toplantılar yaptık. Orada bu mesele karşılıklı tartışıldı. Sendikal haklar elden alınıyor, gelen tasarı ne getiriyor, ne götürüyor bütün bunlar anlatıldı. Ve orada söz isteyen herkese söz verildi. Oradan yasa tasarısını önlemek için üretimi durduralım kararı çıktı. Üretim araçlarına zarar vermek diye bir şey katiyen yok. Sadece durduralım... Onun için başarılı olduk.

Ama işte 1977'ye geldik, ondan sonra 12 Eylül 1980'e geldiği-

mizde gerçekten büyük bir örgüttü DİSK. Daha fazla sendika var, sayı olarak daha fazla sendikalı işçi var. Ama hiçbir eylem yapılamadı. Hiçbir şey yapılamadı.

Şimdi günümüze, bugün bulunduğumuz duruma gelelim. Bir bizim çalıştığımız dönemdeki fabrikaya bakıyorum, bir de şimdi bakıyorum işçilerin durumuna. Hepsi tir tir titriyor işimi kaybederim diye. Yani amaç hasıl olmuş durumda. Oysa biz disiplin kurulları kurardık. İşveren disiplin kurulundan geçmeden işçiyi çıkaramazdı. Hatta benim çalıştığım fabrikada üç ay grev yaptık sırf 13. maddeyle[2] insanlar çıkarılamaz diye. Tazminatını vererek de çıkaramazdı.

Bugünden bakıldığı zaman her şey çok daha net görünüyor ama telafisi çok zor, hatta imkânsız görünüyor. Bundan sonra ne yapılabilir? Yapılacak çok şey var ama hâlâ görüyorum ki, kafalarımızdaki birtakım şartlanmaları atamıyoruz. Bir araya gelelim falan diyorlar, ben uzaktan izliyorum, gidenlerden takip ediyorum. Herkes bir şeyin peşinde. Yani birleşelim. Güçlerimizi birleştirelim, sinerji yaratalım. Tamam. Tam bu noktaya gelince herkes başlıyor kendi aidiyetini, geçmişteki örgütünü öne sürmeye... Maalesef onlardan kurtulamıyoruz.

■

2. Tazminatını vermek suretiyle işçinin işten çıkartılmasını düzenleyen madde. Anılan direniş başarıyla sonuçlanmadı ve işveren davayı kazandı, ancak toplu sözleşmeyle işverenin vereceği tazminat bedeli 15 günden 45 güne çıkarılabildi.

Leman Fırtına

"Niye ateş ediyorsunuz çocuklara?"

1 Mayıs 1977'de 51 yaşında olan Leman Fırtına, 70 yaşındaki annesini de yanına alarak, oğullarının içinde yer aldığı Kurtuluş grubuyla birlikte Taksim'e gelmişti. Alandaki silahlı çatışmaların bir bölümüne birinci elden tanık oldu.

1990'da kurulan İnsan Hakları Vakfı'nın 32 kurucu üyesinden biri olan Leman Fırtına Taksim alanında yaşadıklarını ve Intercontinental Oteli'nin bir odasında tanık olduğu ilginç bir grubu anlatıyor.

1 Mayıs 1977 öncesinde Türkiye'de zaten kargaşa had safhaya gelmişti. Gençler bunun farkındaydı. O durumda bir şeyler yapmak, kendi üstlerine düşen görevi yapmak gailesi vardı. Bir defa DİSK bunun öncülüğünü yapıyordu. 1 Mayıs'a bu şekilde hazırlandı gençler. Memleketteki kargaşaya karşı insanları bilinçlendirmek, uyandırmak, haklarını aramaları için bilgilendirmek lazımdı.

O günlerde vahim hadiseler oluyordu. İnsanlar sokağa çıkmaktan korkuyordu. Açıkça konuşmaktan korkuyordu. Hükümeti eleştirmekten korkuyordu. Rahat değildi hiç kimse. İnsanlar siyasi haklarını bile zor kullanıyordu, korkarak kullanıyordu. Bunları etrafa, halka haykırmak için, duyurmak için 1 Mayıs bir vasıtaydı. O vasıtayı da kullanmak zorundaydılar.

Üniversitelerde öğrenciler baskı altındaydı. Bunları hazmedemediler, artık yeter demek için 1 Mayıs'a toplu halde hazırlanıldı. Birleşik olarak hazırlanıldı. Ben de hazırlandım çocuklarımla birlikte. Benim gibi düşünenler, bütün aileler, gençler, yaşlılar...

Benim annem (Azize Balcı) 70 yaşındaydı. O zaman biz Taksim'e çıkarken, "Ben de geleceğim. Çocuklar gitti, sen gidiyorsun. Ben niye burada kalacağım" diye gelmek istemişti benimle birlikte...

Demek ki, hükümetin yaptığı uygulamalardan herkes rahatsızdı. Bunun için 1 Mayıs'a biz hepimiz katıldık ve yaşadık o olayları.

1 Mayıs'ta orada olmak benim için özgürlüğümü kazanmak, bağırmak, haykırmaktı o zamanki devlete karşı. Onlara vazifelerini hatırlatmak için ben oraya haykırmaya gittim.

70-80 kişi o gece bende kaldı

O sırada oğlum (Doğan Fırtına) Ankara Siyasal'da okuyordu. Arkadaşlarıyla, otobüslerle İstanbul'a geleceklerini ve bazı arkadaşlarını da misafir etmem gerektiğini bana haber vermişti. O insanlar için ben de evimde hazırlık yaptım. Seve seve kabul edebileceğimi haber verdim.

Benim evim büyüktür. 160 metrekare falan. Ankara'dan gelenlerin çoğu benim evimdeydi. 70-80 kişi vardı bizde kalan. İlhami Aras'ın ve Mahir Sayın'ın eşleri de bize gelmişti. İkisi de hamileydi. Gece bende kaldılar ve ertesi günü sabahleyin hazırlandık. Sabahleyin, "Siz bunlarla beraber Taksim'e çıkın, biz Saraçhane'den yürüyeceğiz," dediler.

Olur, dedim fakat sonra düşündüm... Annem ben de geleceğim demişti. "Yahu, anneciğim gelme!", "Hayır! Çocuklarım, torunlarım gidiyor, ben de geleceğim."

Biz sonra çocuklara dedik ki, "Biz de Saraçhane'ye gidelim, biz de yürüyelim... Niçin doğrudan Taksim'e gideceğiz?"

Otelin önünden polisler ateş ediyor, yandaki çiçekçiden de onlara ateş ediliyordu

Annemle beraber hep birlikte Saraçhane'ye gittik. Yürüyüşe katıldık. Tam Taksim'e girdik, hınca hınç doluydu. Yani iğne atsanız yere düşmezdi. Biz Kurtuluş grubuyla birlikte girdik Taksim'e. Alana girdiğimizde Kemal Türkler konuşuyordu. Döndük, yürüdük tam Intercontinental Oteli'nin önüne geldik... Şimdi kızlar benim kolumdalar, hamileler. Annem de yanımızda.

O arada bir cayırtı koptu. Maytap, havai fişek atıyorlar diye düşündüm. Yani o kadar düzgün bir toplulukta böyle bir şey olacağını tahmin etmedim. Fakat kızlar hemen anladılar, ikisi de kolumdan fır-

ladılar, kafalarını önlerine eğdiler, otele koştular. Şimdi annemle ben ayakta kaldık. Bir baktım ki alana, sanki başaklar yatmış gibi bütün çocuklar, herkes yerde yatıyor. Ateşler devam ediyor.

Otelin önünden polisler ateş ediyor. Böyle düz, karşıya ateş ediyorlar. Şimdi şunu düşündüm. Böyle başımı eğip gidersem, başımdan girerse kurşun, ölürüm diyorum. Bari dik gidelim de biz diyorum... koluma bacağıma gelirse kurşun belki yaşarım. O anda bunu düşündüm. Çünkü polisler otelin önünden ateş ediyor ama ben de o tarafa kaçıp otele girmek zorundayım. Bir yandan da bağırıyorum: "Niye ateş ediyorsunuz çocuklara? Niye ateş ediyorsunuz?"diye. Kim duyacak o gürültüde... Neyse biz otelin önüne geçtik. Sütunlar vardı otelin önünde, o sütunların arkasından ateş ediyorlar.

Geçtik, tam otelin önüne geldik, otelin camları kırılıp aşağı indi. Herkes kaçıştı. O zaman otelin yanında, Gümüşsuyu yoluna doğru çiçekçiler vardı, oradan da ateş ediliyor bu tarafa, yani otele doğru. Polisler ateş ediyor, onlar da karşılık veriyorlar. Dedim ki, "Anne biz burada duramayacağız." Kızları bulamadım, anneme, "Buranın arkasında garaj var, garaja inelim," dedim.

Garaja inerken bir polisin yere düştüğünü gördüm. Ama vuruldu mu, vurulmadı mı onu bilmiyorum. Hemen aşağıya garaja indik. O garajın halini görseniz... İnsanlar, kalabalık... Polisler bile kaçışmış yani. Orada polisler de var, halk da var. Kaçışmışlar... Hatta emniyetten birisine, "Arkadaşınız düştü orada! Yaralı olabilir de, olmayabilir de," dedim. "İlgileniriz," dedi birisi ama hiç kimse aldırış etmedi. Hatta genç bir çocuk, "Çok konuşma teyze, seni de götürürler buradan," dedi.

Otelin bir odasını açtım, 10-12 parkalı genç. Polis mi, sivil mi bilmiyorum

Akşama kadar bekledik. Cayırtı bitmiyor, sirenler çalıyor... Herkes korkuyor, kimse çıkamıyor. Artık epeyi bir sakinleştikten sonra, çıkalım dedik, ama nasıl? Otelin bir camlı kapısı var arkada. Baktım şöyle biraz kırık o cam. Oradan bir taş aldım, biraz daha kırdım, annemle birlikte atlayıp otele girdik.

"Hadi bakalım," dedim anneme, "kızları arayacağız otelde." Bir merdiven vardı, onu çıktık, tekrar bir cam kapı önüne geldik. Kapalı

ama, açmıyorlar. Cama vurdum, orada çalışan çocuklardan biri geldi. "Oğlum," dedim, "Benim iki hamile gelinim var. Otele kaçtılar, onları bulmam lazım... Şurayı aç da, geçeyim, arayayım," diyorum... Gitti, emniyet yetkilisini çağırdı, geldi. Ona da aynı şeyi söyledim. "Açın!" dedi, açtılar geçtik.

Kapıları açıp bakıyorum ben. Odalara mı saklandılar falan diye... Alt kattaki bir odanın kapısını açtım. Perdeleri kapalı bir oda. 10-12 kişi, önlerinde fermuarlı valiz gibi çantalar, parkalı çocuklar oturuyorlar. Artık polis midir, sivil midir nedir bilmiyorum. Ve o amir, "Hanım hamile gelinlerini arıyor," dedi ve kapıyı hemen çekti. Zaten oradakiler beni görünce telaşlandılar gibi böyle, hemen kapı çekildi.

Hatta o amir anneme, "Bu yaşta senin burada ne işin var?" dedi, annem de küfür etti. O, "Ne işin var?" deyince o zaman ben uyandım. Yani, böyle bir yeri görmemi istemiyorlardı. Hemen çıktık.

Alt tarafta da turistik eşya satan dükkânlar vardı, oralara girdik bu sefer. Kızları arıyorum çünkü. O dükkânlardan birinin masalarının altında kızları gördüm. Neyse, onları bulduktan sonra çıktık. Kabataş'a inip Üsküdar'a geçmek için otelin hemen yanı başındaki Kazancı Yokuşu'na yöneldik.

Kazancı'daki ölü ve yaralılar kaldırılmış, yerlerde ayakkabılar, çantalar...

Çocuklardan hiç haber yok, merak içindeyiz. Hatta annem hastanelere gidip arayalım diyor. Hangi hastaneye gideceğiz? Nedir, ne oldu bilmiyoruz ki... Biz Kazancı'dan iniyoruz ama aradan zaman geçmiş, o yokuşun başında yaşanan felaketten haberimiz yok. Ölü ve yaralıları kaldırmışlar. Ama ayakkabılar çantalar, ne ararsan vardı, yerlere saçılmış... Her taraf perişandı.

Yokuştan inerken Ziya diye bir arkadaşları vardı, aynı yürüyüşten. Onu gördüm, "Ziya bir şey var mı? Çocuklar ne oldu?" diye sordum. "Yok Leman Teyze bir şeyleri yok, merak etme," dedi. Ben konuştuktan kısa süre sonra onu da gözaltına almışlar.

Kabataş'a indik. O çamların altında Ümit'i gördüm. "Ümit bir şey var mı?" diye sordum. "Merak etme, bizimkiler vapuru işgal ettiler, karşıya geçtiler," dedi. Biz de karşıya, eve geçtik. Ankara'dan gelen bütün insanlar benim evde. Herkes de bizi merak etmiş bu sefer. Biz,

kızlar ortada yokuz diye. Neyse eve geldiğimde, eşim bir taraftan telaşta, çocuklar telaşta...

Acıkmışlar, ekmekler peynirler almışlar, çay yapmışlar. Moralleri bozuk ama karınlar aç. Ne yapsınlar... Gece otobüslerle Ankara'ya gittiler. Bir de, Adnan adlı yaralı bir genç getirmişlerdi. Başından kurşunla yaralanmıştı. Tutuklanmaması için onu bana bıraktılar, "Bu sana emanet," dediler. Bilinci yerindeydi. Fazla bir kanama yoktu, sıyırmıştı zaten. Ama çok korkmuştu tabii. O gece bende kaldı. Arkadaşları sabaha kadar uyumadan başında beklediler, beyin sarsıntısı geçirmiş olabilir diye. Ertesi günü hastaneye götürdük, film falan çekildi. Başındaki yara izi bir günde iltihaplanmıştı, doktorlar temizledi. Sonra iki-üç gün daha bende kaldı. Biraz iyileştikten sonra gönderdik Ankara'ya. Gerçekten tesadüfen yaşıyordu. İlk geldiğinde yürüyemiyordu. Birkaç gün sonra yürümeye başladı.

Bu olaydan sonra Türkiye'de her şey daha kötüye gitti. Devlet yine bildiğini okudu. 12 Eylül'e kadar her şey daha da karışık hale geldi. Suçlu-suçsuz ayrımı yapılmadı. Daha çok solun üzerine baskı yapıldı, işkenceler daha da arttı. İnsanlar büyük baskı gördü, sokağa çıkmaya korkar hale geldi. O yüzden Türkiye bugün bu halde.

İşte onun neticesinde 12 Eylül geldi. 1 Mayıs 1977 katliamının neticesidir 12 Eylül darbesi. Ama ben yıldım mı? Her 1 Mayıs günü ben yine alanlardayım, yine yürüyüşlerdeyim... Hürriyet için, özgürlük için, insan hakları için mücadele etmekten hiçbir zaman vazgeçmedim. Ölünceye kadar da vazgeçmeyeceğim. Bildiğiniz gibi ben İnsan Hakları Vakfı'nın kurucularındanım.

■

Murat Belge

"Provokasyonun arşa çıktığı örnek 1 Mayıs 1977'dir"

12 Mart 1971 darbesi sürecinde 2 yıl cezaevinde kaldı. Ömer Laçiner ve Can Yücel'le birlikte 1975 yılında Birikim, Aylık Sosyalist Kültür Dergisi*'ni kurdu. Derginin okurları arasında yer alan ve aynı siyasi görüşleri savunan gençlik kitlesine de "Birikimciler" adı verildi. 12 Eylül 1980 darbesiyle yayını durdurulan* Birikim *dergisi, 1989 Mayısı'ndan bu yana yayınını sürdürüyor. Belge 1993'te kurulan Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin de kurucu ve aktif üyelerinden biri.*

Murat Belge Türkiye'nin ve solun 1 Mayıs 1977 öncesi ve sonrasında yaşadıklarını, o güne ilişkin tanıklıklarını anlatıyor.

Şimdi, DİSK'ten önce TİP kuruldu 1961'de. Ama TİP'i kuran sendikacılar bir zaman sonra 1967'de DİSK'i de kuran sendikacılardır. O tarihte tabii sosyalizm bayağı hızlı bir şekilde yayılıyordu Türkiye'de. Belki o kadar zaman yasak edildiği için. Yayılamadığı ama yayılması normal olacak yerlere doğru böyle bir ivme gösteriyordu. Sonra 12 Mart dönemi geldi ve işte her şeyi durdurdu...

15-16 Haziran 1970 işçi direnişi darbe planlarında değişikliğe yol açtı

12 Mart öncesinde DİSK'in de belirli bir anlamda içinde olduğu 15-16 Haziran (1970) var. O sürede ben İngiltere'deydim, bir süre sonra geldim ve birçok insanla konuşarak öğrendim. DİSK'in o arada çıkacak sendika kanununa karşı bir protesto eylemini çok aşan bir direnişi olmuş. İşçilerin, yani o zamana kadar bir şey olmaz falan denilen

adamların böyle müthiş bir direniş yaptıkları görülmüş. Hani öyle kalabalıkların bir araya gelmesiyle vesaire beklenmedik durumlarda taşkınlıklar da olur. Bunlarda olmuyor da... Gayet de disiplinli davranıyorlar.

Bu Türkiye'deki bazı şeylerin gidişatını değiştirdi. O sıralarda devamlı bir cunta hazırlığı ve buna yönelik bir politika vardı. Yani solun üzerinden tekrar bir 27 Mayıs arifesi ortamı yaratmak isteniyordu. İki tarafın da pişirdiği "Ordu gençlik el ele milli cephede" falan diye böyle bir strateji vardı. Birdenbire işçi sınıfının bu çıkışıyla, bu sol denen şeyle fazla oynanmaması gerektiğini cuntayı yapacak olanlar anladılar. Onlar kendi yeni mevzilenmelerini buna göre yapmaya başladılar.

İşin tuhafı, o zamana kadar işçi sınıfı, işçi sınıfı partisi filan diyenleri uzun boylu etkilemedi bu. Ya da etkilenseler de yapacakları bir şeyleri kalmamıştı, elleri ayakları bağlıydı.

O zamana kadar "milli demokratik devrimi", işte o bulanık şeyi savunan kesim, yani oradaki gençlik, Türkiye'de işçi sınıfının hazır olmadığı ve olamayacağı görüşündeydi. Onlara göre Türkiye bir "üçüncü dünya" ülkesi olduğu için burada öyle sınıf mınıf olmazdı. Bununla yetişmişlerdi. Birdenbire onlar da işçi sınıfı olduğunu gördüler.

Orada tuhaf bir durum oldu. Bir paradoks. Sınıf buradaymış, gidelim onlarla tanışalım diyeceklerine, sınıf nasıl olsa burada, biz dağa gidelim, dediler. İşte o gerilla olayları falan başladı, böylece 12 Mart 1971'e gelindi.

O darbe de olamadı. Yani 9 Mart için planlanan sol tandanslı askeri darbe yerine 12 Mart darbesi oldu. Yine o ekibin desteklediği Genelkurmay Başkanı Faruk Gürler de cumhurbaşkanlığına seçilemedi. Yani oradan beklenen olmadı.

12 Mart'a rağmen DİSK varlığını sürdürdü, sol bölünmeye devam etti

12 Mart'ın sert faşizan yıllarında bir partisi filan da kalmayan DİSK, gene de bir varlık gösterdi. Çünkü bu sefer Türkiye'de çok ciddi bir yapısal dönüşüm gerçekleşiyordu. Türkiye bir tarım toplumu olmaktan bir sanayi toplumu olmaya dönüşüyordu ve bunda da otomotiv

sanayinin kurulması etkili oldu. Daha önce Anadol'la başlamıştı ama işte Fiat ve Renault gelince tabii bu işler hızlandı.

Bursa'daki sendikal mücadelelerde ağır baskı altında olmasına rağmen DİSK işçilerin büyük desteğiyle sendika haklarını aldı. Bu çok önemli bir olaydı. 12 Mart sonrası döneme girerken, işçilerin çoğunun "DİKS" dediği bir varlık vardı.

Bunun DİSK veya DİKS olması da ilginçti, çünkü bu Ahmet, Mehmet gibi bizim alışık olduğumuz anlamda bir lider tarafından değil, kolektif bir yönetim tarafından yönetilen, yani o haliyle de hani sosyalizme daha yakın, bağlantı kurabileceği bir örgüttü.

Bu durum 12 Mart sonrasındaki sosyalist kadroları birbirine yaklaştırmadı, hatta daha önce başlayan ayrışmalar hızlanarak, çoğalarak devam etti. Eskiden belki yan yana kulvarlar vardı diyelim. Sovyet kulvarı, Çin kulvarı gibi. Ama 12 Mart'tan sonra o kulvarların kendi iç kulvarları oluştu. Çin kulvarı deyince orada Halkın Sesi, Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu, Halkın Birliği... Sovyetik kulvar deyince TİP, TSİP, TKP falan gibi... İyice dallandı budaklandı.

Buna karşılık yalnızca DİSK –orada da tabii kim yönetime geçecek vesaire gibi bir sürü mücadele olmakla birlikte– bütünlüğünü daha fazla koruyabilen bir sendikal hareket olarak orada duruyordu ve sendikacıların daha TİP'ten beri gösterdikleri bir hassasiyet vardır: Siyasi örgüt, ekonomik örgüt deyince, ekonomik örgüt güçlü, siyasi örgüt de zayıf olsun isterler. Bu kargaşada DİSK'in siyasi tarafını zayıf tutabiliyorlardı ve işçilerin kitleler olarak destekleyecekleri böyle başka bir hareket, bir parti yoktu. Ama DİSK hâlâ onların ekseni olabiliyordu. Ve DİSK'in içinde de, işte olduğu kadarıyla daha kitabi diyelim, teorik Marksizmden gelen kadrolarla tabandan yükselerek sendikacı olmuş işçilerin arasında yer yer bazı diyaloglar, güç birliği, beraber davranma oluyordu... Bunlar tabandan çok DİSK'in tepesinde olabiliyordu.

1977'de solda birbiriyle kanlı bıçaklı bir sürü grup vardı

Bu şartlar altında 1976 1 Mayısı yaşandı. Ve yine hem beklenenin ötesinde bir kalabalık geldi Taksim'e, hem de genel beklentinin üstünde bir siyasi olgunluk vardı. Bu bütün solcuların yüzünü güldüren bir olay oldu.

Ama 1977 1 Mayısı'nda malum provokasyonla karşılaştık. İşte solun o "Meydana sokarız, sokmayız; gireriz, zorla gireriz" falan gibi tartışmalarıyla birlikte.

1977'de sol artık bir şey üzerinde uzlaşabilir olmaktan çıkmıştı. Birbiriyle kanlı bıçaklı olan bir sürü grup vardı. Yalnızca o dediğim ayrı ana kulvarlarda oldukları için değildi bu. Aynı kulvarda olanlar daha yakın rakip oldukları için belki daha da fazla kanlı bıçaklıydı.

Sonuçta enternasyonal denge de tabii buraya yansıyordu. Yani Sovyetik çizginin artık oldukça net hegemonya kurduğu DİSK gibi bir örgütün oraya özellikle Çin'i temsilen kimseyi almamak gibi bir tutumu vardı. Can alıcı mesele buydu...

O sıralarda sayıca ve militanlık dozunun yüksekliği bakımından Çin deyince öncelikle Halkın Kurtuluşu ve Halkın Yolu var. TİKKO (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) falan gibi öbür gruplar o kadar kalabalık değil. İstanbul'a o kadar kadro getirebilecek durumda değil. Halkın Sesi'nin ise iş fiziksel çatışmaya geldiğinde hiçbir zaman bir varlığı yoktur.

Ben yürüyüşe Beşiktaş'tan başlamıştım. Üç koldan geliniyordu. Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu, Halkın Birliği ise Saraçhane tarafından geliyordu.

Ortada uzlaşma diye bir şey yoktu. Bizim sol siyasette bu hep öyledir. Başka türlüsü zaten olmadı şimdiye kadar. Yani, provokasyona onlar gelmesin ya da taviz verilecekse onlar versin gibi... Nedense hep başkalarının yapması gereken şeyler vardır, bizim yapmamız gereken bir şey yoktur. Çünkü hepimiz tarihi açından en doğru çizgiyi temsil ediyoruz, öyle olunca başkalarının geri adım atması gerekiyor falan...

Yani hem bir bile bile lades durumu var hem de son sözün sahibi olan DİSK ve DİSK'in başındaki kadrolar kararlı. Maocuları oraya sokmayacaklar.

Ben ve yanımdakiler Beşiktaş'tan gelirken –şimdiki gibi mobil telefonlar falan olmadığı için– orada ne oluyor bilmiyorduk. Biz de alana girdik ama bir hadise falan yoktu. Dolaştık baktık, hatta sıkıldık yani hadisesizlikten. Kadınlar giriyordu meydana kırmızı eşarplarıyla, bir taraftan da Kemal Türkler konuşuyordu.

Biz meydandayken olaylar başlamamıştı, ölümleri evde öğrendim

Tamam artık, geldik, gidelim dedik. Bir çıkış yolu bırakmışlardı Tarlabaşı'nın arka sokaklarından. Jandarmalar falan tutmuş. Tek tük başka ayrılanlar da vardı, biz de oradan öyle gittik. Hiçbir şey duymadık o sokaklardan. Herhalde tam o sıralarda esas olay patlak vermiş olmalı. İşte onlar geliyorlar, bıraktık, bırakmadık...

Biz eve geldik, evde bekleyenler telaş içindeydi. Ve öyle öğrendik. Yani vapurda falan da farkına varmadık Kadıköy tarafına geçerken. Böyle bir olay... Kısa zaman içinde olmuş ve biz de bir şekilde atlatmışız. Ama ondan sonra tabii sorduk, soruşturduk, ne oldu ne bitti diye. Mahir Sayın geldi konuştuk. Onların mesela ilginçti durumu hatırladığım kadarıyla... Şimdi bunca yıl sonra doğru hatırlıyorsam, meydanda Kurtuluş ve Dev-Yol birbirine çok yakın belki yan yana duruyordu. Hani oralara atılacak nereden geldiği belli olmayan birkaç kurşun... Birbirine zaten diş bileyen iki grup... Mesela onlar da kalkıp birbirlerini taramaya başlayabilirlerdi...

İşte Sular İdaresi üzerinden silahlar atılıyor – ki orası pek isteyenin tırmanıp kolayca mevzilenebileceği bir yer de değil yani. Meşhur bir araba geliyor bir şeyler yapıyor, resimleri falan da var. Bunlar benim tanık olduğum şeyler değil.

Ancak şöyle bir olay var. Filolojide okurken tanıdığım Tatyana Moran vardı. Tabii o zaman emekli. Onun yine kendi gibi Beyaz Rus bir ahbabı vardı Rupiye diye. Bütün bu işlerden haberleri yok, apolitik insanlar. Sabah Intercontinental'in altındaki pastanede buluşmak için sözleşmişler. Pastaneye geliyorlar fakat ortalıkta kimse yok. Birtakım adamlar dolaşıyor yalnızca. Garsonlar bunları görünce, "Kapalı efendim," diyorlar. İki yaşlı kadın... Onlar her şeye "Niye?" der. "Niye kapalıymış?" falan diye tartışma gibi bir şeyler oluyor orada.

İçerdeki adamlar, "Bırakın otursunlar," demiş. Herhalde zararsız iki kadın diye. Belli ki orada o MİT'çiler falan bir şeyler kuruyorlar. Bunlar bir yerlere oturup çaylarını, kahvelerini içip gitmişler. Ama onlar gidene kadar adamlar "Ohoo... Burada birazdan neler olacak" diye laflar etmişler. Tatyana ertesi akşam bana anlattı yaşadıklarını. Olaylar olunca onun da birdenbire kafasına dank etmiş.

Yani devlet gerekli yerlerde önlemini almıştı ama devletin haberli olmayan kesimleri de sanırım vardı. Ne bileyim mesela üniformalı polis. Oralarda o adamlar da bildiğim kadarıyla zor bela otelin içine kaçtılar patırtı başlayınca. Böylece bu olay orada insanların ezilmesiyle bitti. Daha çok da, daha az da insan ölebilirdi. Böyle bir olay yarattığın zaman ne olacağı meçhul...

Onca yıl geçti taraflar hâlâ kendi pozisyonlarını savunuyor

Şimdi bu olay olduktan sonra ne oldu?

Bundan bir-iki yıl sonra ben Adana ve Gaziantep'te eğitim vermek için Demiryolu Federasyon-İş Sendikası'na gitmiştim. Adana'da Halk Partili ama daha sola da iyi gözle bakan bir sendika şube başkanı vardı. Adana'daki sendika şubesinde çeşitli Marksist gruplardan gelen insanlar arasında çoğunluk Halkın Kurtuluşu yandaşlarınındı. Çok dedimse işte, her gruptan var da, onlar biraz daha fazla. Bir de onlardan olmayan, normal işçi diyebileceğimiz, henüz bilinçlenmemiş işçiler var. O adamcağızlar onlardan dert yandı. Bu 1 Mayıs'ın baş aktörlerinden biri Halkın Kurtuluşu. İşçiler onlara "Bu iş niye böyle oldu?" diye sorunca, "Üç Dünya teorisi doğrudur," diye başlıyorlarmış anlatmaya... Üç Dünya teorisinin o 1977 1 Mayısı'ndaki tezahür biçimi de, onların her ne pahasına olursa olsun, silahlı külahlı o meydandan içeriye girmelerini gerektiriyormuş. Onlar da bunu yapmışlar. Tesadüfen bana bunu anlattı işçiler.

Gidip bir TKP'liye de sorsam –ki, şimdi hatırlamıyorum ama mutlaka sormuşumdur– "Maocular alana alınamazlardı, işte işçi sınıfının uluslararası dayanışması" falan filan gibi onlar da kendi sloganları çerçevesinde konuşacaktı... Gidip başka bütün gruplarla da konuşunca, hepsi yine oldukları pozisyonlarını savunacak, öyle hareket etmelerinin zorunlu olduğunu, başka türlü hareket edilemeyeceğini, zaten başka bir şey düşünülemeyeceğini anlatırlardı.

Zaten hepiniz böyle davrandığınız için bu oldu dediğiniz zaman da yani, buna da verilen bir cevap yok. O zaman, "Demek ki böyle olacaktı" gibi bir sonuç çıkıyor ortaya. Tabii bu olay yukarı doğru giden hareketi en azından DİSK açısından durdurmuş oldu. Bütün toplumda 1 Mayıs'ın bela olduğuna dair hâlâ bir yanıyla devam eden bir kanaat yarattı.

Olay sadece 1 Mayıslarla da kalmadı. Her türden gösteri, siyasi başkaldırı, protesto hareketi tehlikeli ve kötü görülmeye başladı.

Mesela burada, bu üniversitede (Bilgi Üniversitesi) sendika kurma çabaları var bugün. Siyaset biliminden birisi, "Sen kendi çocuğunu sendikası olan bir üniversiteye öğrenci gönderir misin?" diye konuşabiliyor. Hani bu insan sağcı falan da değil.

12 Mart'ta biz hapisteyken sol katlanarak artmıştı, 12 Eylül'de tam tersi oldu

12 Mart bittiğinde, iki yılını hapiste geçirenlerden biriyim. Afla birlikte çıktım ben. Çıkamayan afla diyeyim. Çünkü zaten içeride tutulma limitim bitmişti o zamana kadar. Selimiye'den çıktığımda, tanımadığım genç insanlarla karşılaştım. Tahliye edilenleri tanıyıp, hoş geldin, geçmiş olsun demek için, el sıkmak için orada bulunan insanlarla. Ben çıktığım zaman o gün tesadüfen orada bulunan insan sayısı, 12 Eylül'de DİSK davalarına seyirci olarak giden insan sayısından fazlaydı.

O günlerde her yerden "Gel işte konferans ver, bilmem ne yap" diye çağrılar alıyorduk. Yüksek sınıftan, CHP'li vesaire insanlar bizlere karşı mahcuptu. Genç solcu ve Marksistler tecrübeli ağabeylerinden bilgi almak istiyordu. Bir zaman sonra herkes kendi tecrübeli abisinin kim olacağına karar verdi ve gene gruplaşmalara devam ettiler. Bu oluşum demin konuştuğumuz gibi 12 Mart öncesine göre sayıca birkaç kat artarak devam etti. Yani biz hapse girmeden önce sol olarak ortada 100 bin kişi vardı; hapisten çıktığımızda 5 bin değil, 300 bin kişi bulduk. Öyle bir şeydi. İnsanlar sosyalizmden umutlarını kesmemişlerdi. Ama 12 Eylül daha olmadan bile, kimse açıkça bunu itiraf etmese de, kadrolar umutlarını kesmişti.

Şimdi "12 Eylül dönemi bitti" diyeceğim ama ne zaman bitti onu da bilmiyorum yani. Bugün de devam eder gibi bir hali var aslında. Ama işte o Anayasa oylaması falan olup da sözde "normale" dönüldüğünde, sokağa çıktığında, etrafta hiç kimse kalmamıştı.

Provokasyon tamam, alet olmak şart mıydı?

Bunun böyle olmasında –tek bir faktöre indirgeyemezsin ama– herhalde 1 Mayıs 1977'nin çok payı vardır. "E, bu bir provokasyondu", "Hani bunu sol kendi yapmadı"... O zaman diyeceğiz ki, Türkiye'de faşizm veya otoriter rejim taraftarları çok usta, inanılmaz dâhiyane planlar yapıyor ve toplumun gidişini bütün faktörlerden bağımsız olarak değiştirebiliyorlar. İşte bu da böyle bir provokasyondu ve bizim herhangi bir kabahatimiz olmadan onlar bunu yaptı...

Biz o zaman *Birikim*'de de Ömer'le (Laçiner) ortak bir yazı yazmıştık, provokasyon olduğunu savunmuştuk. Hatta onun için mahkûm da olduk devlete hakaret etmekten. Yani bütün o ateş açmalar bilmem neler... Bekliyorlardı onu, biliyorlardı işin buraya geleceğini. Muhtemelen şunu da biliyorlardı: Biz bu işi bu heriflere bırakırsak, bunlar hiçbir işi halledemedikleri gibi bunu da yapamazlar, onun için yardımcı olalım kendilerine. Onlar beş el ateş ediyorsa, biz bunu elliye çıkaralım ki, sonuç garanti olsun...

Bunu yapmak da o kadar zor bir şey değil. 12 Mart'tan sonra bir cenaze hatırlarım. Cerrahpaşa civarında. Ben orada yoktum da yine bulunanlar anlattı. İşte polisle bir itiş kakış, dövüşme yaşanıyor sokakta. Sonra biri silah atmaya başlıyor. Birdenbire 50 kişi daha silahını çekiyor filan... Yani şimdi bu nedir? Provokasyondu diyor anlatanlar. Provokasyondu iyi. O bir adam silahını çekti ama şimdi 50 kişi de zaten onun silahını çekmesini bekliyorsa aynı işi yapmak için... Bir kötü ajanın provokasyonuna düşmeden önce o 50 kişiyi toplayıp bu işlerin ne olduğunu baştan konuşmak lazımdı. Bu yapılmadığı için provokasyonun arşa çıktığı örnek de bu 1977 1 Mayısı'dır.

Özeleştiri diye bir şeyden söz ediliyor. "Her şey iyi gidiyordu sonra 12 Eylül oldu, toplumu depolitize ettiler." Buradan başladığın anda zaten bu özeleştiri filan olmuyor.

12 Eylül'den önce neler oldu? Kim ne yaptı? Onları konuşacaksın... Çünkü 12 Eylül olduğunda benim kesin kanaatim herkes rahatladı. Soldaki adamlar da rahatladı.

Benim de böyle bir anım var. 12 Eylül 1980'den sonra 20 gün filan olmuştu. Moda'da evden çıkmış Kadıköy'e doğru gidiyordum. Birdenbire böyle bom diye bir ses oldu. Geçen bir arabanın egzozu

patlamış. Ben de yürüyorum. Birkaç dakika sonra, "Ulan dedim, 20 gün önce bu sesi duysaydım kendimi yere atmıştım. Orada yattığım yerden böyle bakıyordum şimdi düşmanlar kim falan diye..." Hani rehavete erecek kadar uzun bir zaman da geçmemişti... İşte böyle bir şey. Aslında aman ne iyi oldu diye hiçbir zaman mutlu olmadım ben. Daha ilk gününden başlayarak karşımda Kenan Evren'i konuşur görmemle birlikte karalar bastı beni. Ama bir yandan öbürü de var yani. Buna nasıl yok diyeceğiz?

Bugünkü 1 Mayıs'ta Taksim "söke söke" alınmadı, izin verildi

Şimdi 1 Mayıs yeniden Taksim'de kutlanıyor. Şimdi ne bileyim, TKP[1] gibi bir şey geliyor oraya. Sosyalizmin gününde, bugünkü görüşleriyle TKP'nin ne işi var orada? Bunlar söylenebilir, buna karşı çıkılabilir. Ama bu eski TKP'cinin Halkın Kurtuluşçusunu meydana alması gibi değil. Enternasyonal toplantısına Musollini'nin partisini almamak falan gibi bir şey yani.

Bu gibi şeylerin ötesinde, şimdi mesela, "Taksim'i söke söke aldık!" falan gibi laflar duyuyorum. Söke söke filan alınmadı Taksim. Beğenmedikleri AKP izin verdi, böylece alındı.

"Söke söke almak" lazım mıydı? Şimdi bu 1977 gibi hatalı başlayan bir şeyi, o başlangıcı hakikaten tamamen geçersiz kılacak bir yeni başlangıç yapmazsan, hata üstüne ekleye ekleye gider ve oradan bir çıkış yolu bulamazsın. Yani 1 Mayıs 1977'nin ne eleştirisi ne özeleştirisi yapıldı. Kalkıp da bundan önceki 1 Mayıslarda, "Biz bunu söke söke alacağız" diye Taksim'e hücuma geçip polislerle dövüşmek filan iyi olmazdı. Bunu artık en hıyar adamlar bile anladığı için yapmadılar. Çünkü hem kazanamazsın, hem de bütün toplumda sosyalizmin iyice cılkını çıkartırsın.

O bakımdan, "Söke söke almadınız" derken, keşke gideydiniz dövüşeydiniz anlamında söylemiyorum. Eğer o 1 Mayıs 1977'deki kötü olaylar olmasaydı, dövüşülürdü de. Ama o zaman meşru bir noktada mücadele ediyorsun. İnsanların zihninde meşruiyet kazanır

1. 1920'de kurulan ilk TKP'nin (Türkiye Komünist Partisi), 1988'de Türkiye İşçi Partisi (TİP) ile birleşmek üzere varlığına son vermesinin ardından, 2001'de Sosyalist İktidar Partisi'nin (SİP) bu adı kullanmaya başlamasıyla kurulan TKP kastediliyor.

böyle bir davranış. Yani 1977'de yaşananlar olmamış olsa, senin bir meşruiyetin vardı. "Söke söke aldık"ta, gene aynı sakat zihniyeti görüyorum ben. Temelsiz böbürlenme...

DİSK 1970'lerde güçlüydü ama bugün yeni örgütlenme alanları bulmadan güçlenemez

Aslında başta anlattığım DİSK'in yukarı doğru çıkışı... 1970'lerden falan başlayarak, hatta 1967'den başlayarak. O dönemde biz Türkiye'de ithal ikamesini yaşıyoruz sanayileşme diye. Üçüncü Dünya ülkelerinde de uygulanan bir şey. Bu ekonomi politikasının biraz Keynesyen bir yanı var. Türkiye'de artık sanayi kurulurken beyaz eşya dediğimiz, buzdolabıydı vb. şeyler yapılıyor. Zaten o dönemin anlı şanlı grevleri de hep Demirdöküm, Gıslaved gibi fabrikalarda olmuştur. Bu dayanıklı tüketim malları iç pazara sunuluyor. İç pazarın da bunları alabilecek bir alım gücüne sahip olması lazım. Bunları yapan da artık özel teşebbüs. O zamana kadar gelen devlet sektörünün yarattığı altyapı üzerinden güçlenen bir özel teşebbüs çıkmış ortaya. İşte solcular "Ambalaj ekonomisi" filan derken gerçekte bu oluyor. Ve bu adamlar da yüksek ücret politikasının genel gidişat için iyi olduğunu düşünüyorlar. Onun için de sendika, toplu sözleşme, ücretlerin yükselmesi vesaire. Enflasyon tabii olacak... O enflasyonu geçmese de çok da gerisinde kalmadan gelecek bir ücret politikası uygulanıyor. Bu şartlarda o özel teşebbüste örgütlenen DİSK gelişme imkânını buldu.

Şimdi sen "Söke söke aldım" falan diye ortaya çıktığın zaman, Hayır kardeşim. Sen söke söke almadın. Söke söke alacak kadar güçlü değilsin. Önce kendinle ilgili buna bir bak. Bunu bir hazmet. "Daha güçlü olmak için ben ne yapmalıyım?" de... Ve bunun yolları var. O zaman belki işte Yapı-İş falan birtakım başka iş kollarını güçlendirerek sen de güçleneceksin.

Bizim bilmem ne kasabasında duyduk ki Dev-Yolcular şubeyi almışlar, bilmem nereye Halkın Kurtuluşçuları girmişler; haydi, koşun gidin onları kovalayın vs... Bunlarla uğraşacağınıza oturun başka türlü bir strateji çizin kendinize. Bir işçi sendikası konfederasyonu hangi iş kollarında nasıl örgütlenir bunları araştırın. Sendika-parti ilişkisini daha sağlıklı bir şekilde düşünün...

Koşulların yarattıklarını "benim başarım" diye yorumlamak insanı uçuruma götürür

Şimdi burada da aynı şeyi görüyoruz. AKP'ye sol adına düşman olmanın solculuğun vazgeçilmez prensibi olması gibi bir şey bir yana. O da zaten tartışılması gereken bir şey. Yani adam sana orada mecbur değilken, "Tamam Taksim'de yapılsın, bu tabu da ortadan kalksın," demiş. AKP'yi öyle değerlendirmek, böyle değerlendirmek falan bunlar da önemli. Teorik sorunlar vesaire... Ama bu dediğim teorik sorun da değil. Bu daha insani bir tavır alış biçimi. Yani koşulların yarattığı bir şeyi "Benim başarım" diye yorumlamak ki, bu insanı iki adım sonra uçurumdan aşağıya götürür...

Mesela şahsen, hapiste bulunduğum sırada, hapishaneden başka kendi etrafıma kendi hapishanemi kuruyordum. Çünkü ben gidiyorum geliyorum, voltaya çıkıyorum, voleybol oynuyorum, bilmem ne yapıyorum ama her an bulunduğum hapishaneye göre bir gardiyan veya Selimiye'deyken bir teğmen gelip, "Öyle değil, böyle yap!" diyebilir. Ve ben de o öyle dediği anda ona "Sen işine git!" diyecek durumda değilim maalesef. O bana istediğini yaptırabilir. Dolayısıyla ben kendi istediklerimi yapmıyorum eğer o sınırı geçme ihtimali varsa öbür tarafa... Hiç içimden gelmediği halde, hoşlanmadığım halde, başka türlü bir disiplin uyguluyorum kendime ki, bir çukura düşmeyeyim... Bu aynı şeyin öbür türlü ifade edilmesi. Bir başarısızlığa uğramamak için, etrafında bu koruyucu şeyle gideceksin. Çünkü, siyaset mayınlı arazide yapılır. Hiçbir zaman, "Bütün mayınları temizledik beyefendi, buyurun gelin siyaset yapın," demezler.

İkincisi de işte "Güneş açtı, bak neler başardım" anlayışı. Güneşin açması, senin başarın değildir...

■

Osman Cavit İyigün

"Yanlışlarımızı da söylemezsek gelecek nesle ne bırakacağız?"

Dev-Genç ve THKP-C kökenli Osman Cavit İyigün 1 Mayıs 1977'de işyeri temsilcisi olduğu Genel-İş Sendikası'yla birlikte alandaydı.

İyigün 1960'ların sonlarından 1970'lere Türkiye solundaki değişimleri, devletin sola müdahalelerini, 12 Eylül'e giden süreci ve o gün alanda yaşananları, kendi deneyimlerinden yola çıkarak anlatıyor.

Şimdi, Türkiye'deki kırılmaların hepsine baktığımızda, bunlar toplumsal gelişimin kontrol dışına çıkabilme ihtimalinin olduğu, toplumun geliştiği ya da geliştiği varsayıldığı zamanlarda meydana gelmiştir. Bütün darbeler ve darbelere yönelik operasyonlar bu ölçüye ayarlıdır. Her şey ona uyarlanır.

1 Mayıs 1977, 12 Eylül darbesi mutfağının bir ürünüdür

1976 1 Mayısı'ndaki toplumun büyük dinamizmi, 12 Mart darbesine tepkinin Türkiye'deki hızlı yükselişi, hâkim sınıfların ülkedeki siyasi yapılanmayı kontrol edeceği yeni oluşumlar meydana getirmesine olanak tanımadı. Var olan statükocu örgütler bunu sağlayamayınca, dış müdahalelerle, her türlü bedeli göze alarak, neredeyse aleni bir şekilde yeni bir müdahaleyi programlamaya başladı. 1 Mayıs 1977'deki olaya bakınca onun bir tesadüf olduğuna inanmıyorum. Biraz da, fizikçi olduğum için tesadüflere zaten inanmam.

Türkiye'nin 1977 1 Mayısı öncesindeki fotoğrafına baktığımızda, 1974 demokratik açılımından (Genel Af) sonra ülkede baraj kapaklarının açılması gibi bir durum yaşandı. Baraj kapaklarının açıl-

masını önlemede devletin statükocu kontrol sistemi işe yaramadı. Yaramayınca yeni bir revizyon programı hazırlanmaya başladı.

Benim siyaset gözlemime göre amaç hangi yolla olursa halka mesaj verilmesidir. Bir sosyal olay yaratılarak da mesaj verilebilir, bir sosyal olayın gidişatına müdahale edilerek de. Ve bana göre, 1 Mayıs 1977 provokasyonu 12 Eylül 1980 darbesinin mutfak çalışmalarının daha o zamanlarda başlandığının işaretidir. 12 Eylül darbesini planlayanların organize ettiği bir harekettir.

Ben bir olayı çözümlemek için önce kime hizmet ediyor, ne mesaj veriyor diye bakarım. İşin öteki tarafı polisiye tarafıdır. O bulunur bulunmaz, belgesi çıktı mı çıkmadı mı onlar beni ilgilendirmez. Bu adli vakadır. Siyasetle uğraşan insanların işi değil.

1 Mayıs 1977'yle Kızıldere operasyonunun amaçları aynıydı

1 Mayıs 1977 benim için Türkiye'nin önemli kırılma noktasıdır. Çünkü Kızıldere'de Mahirlere yapılan operasyonla 1 Mayıs 1977'deki olayların amacının aynı olduğunu düşünüyorum.

Kızıldere'dekileri canlı yakalayamazlar mıydı?

Kızıldere'de o insanları beş bin kişiyle çevirmişsin sabah dörtte... Bütün millete de seyrettiriliyor. Televizyon falan olsa canlı yayın yapacaklar. Seyrettirmelerindeki mesaj açık: Bak biz devlete isyan edenleri böyle yukarıdan, muhtarın evinin betonlarını ahırlara kadar delerek bombalarız...

Oradaki amaç neyse 1 Mayıs 1977'deki amaç da benim için aynıdır.

Bu iki olayda da topluma şu mesaj veriliyordu: "Siz bu tip düşünce ve uğraşlarla uğraşırsanız canınız yanar. Buna izin vermeyiz, istersek bakın herkesin önünde bu eylemi yapar bedelini ödetiriz."

Ha o eylemin teknik hazırlanış şekli ise hiç önemli değil.

Bunları nereden biliyorum? Mesela, Dev-Genç bölge yürütmedeyken gözaltına alındığımızda yapılan sorgulamadan biliyorum. Sorarlardı: "Siz filanca gece şuraları, şuraları bombaladınız. Falanca Amerikan firmalarına bomba attınız. Kaç taneydi?"

Şimdi, biz üç yeri saptar kararlaştırırdık. Sabah öğrenirdik ki, 11 yer bombalanmış. Maksat, trenin gidişatını hızlandırmak. Demek senin yaptığın eyleme âlâsından destek de verilebiliyor. Maksat ka-

osu çoğaltmak. Dolayısıyla sosyal olaylarda kimin yaptığından önce amacına bakarırn. Çünkü ötekini herkes yapabiliyor, tekniğini hazırlayabiliyor. Kitlesel hareketlerin bozuşumu kolaydır...

1 Mayıs 1977'ye giden süreçte zaten hatırlarsınız, Türkiye İşçi Partisi'yle Türkiye Komünist Partisi'nin DİSK'te iktidar çatışması vardı. TİP tasfiye oldu. Bir de Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi'nin, yani Doğu Perinçek'in grubunun çatışması vardı TKP'yle. Bunlar hep değerlendirmeye girecekti.

O organizasyonu yapan benden de ondan da olabilir. Herkes olabilir. Zor bir şey değil bu. Kitlesel hareketlerde herhangi bir katılımcının gerçekten o düşüncenin iyi niyetle içinde mi, dışında mı olduğunu bilemezsin ki...

Biz Saraçhane'de toplandık, Taksim'e geliyoruz. Yol boyu insan dolu. Tüm kitle yollarda. Şişli tarafından, Dolmabahçe tarafından... Bu kadar kitlesel bir örgütlülüğe barajın kapakları açılır. İşte o yüzden öyle bir mesaj verildi ki, destur desinler.

İnsanların çoğu kaygılıydı ama bu kadarı da olamaz diye alana geldiler

İstedikleri toplumu yönlendirmekti. Herkesin ve her şeyin ortada apaçık olduğu bir anda, onlar açısından riskli ama yapılması gereken bir durumdu. Bu bir provokasyondu ama zor bir provokasyondu...

Çünkü 1 Mayıs öncesinde pek çok sokak dedikodusu almış yürümüştü. İşte Intercontinental Oteli'nin 5. katından yukarısı kapatıldı, filancalar yerleşti, olay çıkacak, bazı gruplar alana zorla girecek vb. Medyada da bu konuyla ilgili çeşitli yazılar, haberler yer aldı. Ben yine de bu kadar kitlesel katılımın olduğu bir alanda bu kadar aleni ve cüretkâr bir olayın tezgâhlanabileceğini düşünemiyordum. Hani mitingden sonraki dağılma anlarında sokak aralarında, orada burada spesifik olaylar çıkabileceğini düşünüyordum ama meydanın taranabileceğine, böyle bir panik yaratılabileceğine ihtimal vermiyordum.

Ortamı ve olayları üst üste koyup değerlendiren pek çok insanın kafasında benzer kaygılar vardı ama bu kadarı da olmaz düşüncesiyle alana geldiler. İnsanlar medyada yer alan "Olaylar çıkacak" haberlerinin yarısına inansa o kitlesellikle gelmezdi. Aileleriyle, çocuklarıyla gelenler vardı.

Olaydan sonra ben oturup düşündüğümde... Biz bütün aile oradaydık. Eşim, baldızım, kayınbiraderim... Ama herkes değişik yerlerdeydi. Ben Genel-İş Sendikası'ndaydım, onlar ise Ruhi Su Korosu'ndaydılar.

Sonradan tüm olayları analiz ettiğimde, Çorum ve Maraş olaylarının da aslında 1 Mayıs 1977'yle başladığını, bir bütün arz ettiğini düşündüm. 1980 sonrasındaki Madımak olayı da benim için aynıdır. Güneydoğu'daki operasyonlardaki olaylar da benim için aynıdır.

Bizim bilgimiz dışında kimse zırnık yapamaz diyen bir devlet mekanizması içinde bu büyük olaylar olabiliyorsa ben başka türlü nasıl bakayım ki! 27 Mayıs 1960 ihtilali de analiz edildiğinde aynı şey görülür. ABD ve NATO'nun bilgisi ve izni olmadan Türkiye gibi ülkelerde kimsenin devlet olarak bir eylem yapabilmesi mümkün değildir.

İlk atışlar uzaktan ikinciler intercontinental'den yapıldı

Ben o tarihlerde Genel-İş Sendikası'nın işyeri temsilcisiydim. Siyasi kimliğimden dolayı diğer bütün sendikalarda arkadaşlarım vardı. Ben THKP-C'den geldikten sonra biz Ziya Yılmaz'la birlikte bu TKP grubunun içinde yer alıyorduk. Ama eleştirel bir formatta yer alıyorduk. Zaten o yapımızdan dolayı da bir süre sonra dışlandık. Her şeye İGD hâkimdi. Baştaki Kemal Türkler de olsa Abdullah Baştürk de olsa DİSK'te TKP ve İGD ağırlıklı yapının hâkimiyeti vardı.

Olay gününe döneyim. Unkapanı Köprüsü'nden Taksim'e giriş yaptık. Marşlarla, türkülerle, sloganlarla yürüyüp geldik. Meydana girdik. Herkesin yeri meydan krokisinde belirlenmişti. Harbiye tarafındaki kortejden gelenlerin hepsi giremedi ama biz onun farkında değildik.

Konuşmalar yapılıyordu. Kemal Türker konuşmasını bitirdi, arkadaşlar arasında geziniyorum. Koro da tam kürsünün dibinde. Ben oraya gidip geliyorum hanıma, baldıza bakıyorum. Kürsü otobüslerin olduğu yerde ilk üst platformda kurulmuştu, otele doğru bakıyordu. Birden silah sesleri gelmeye başladı. İnsanlar önce ciddiye almadı. Sesler uzaktan geliyordu, meydandan değil. Ama sonra panik başladı. Kürsüdeki mikrofondan herkese sakin olmaları yönünde seslenildi. O sakin olma dönemi içinde de bir zaman geçti. Ama insanlar

telaş etmeye başlamıştı. Daha o zamandan herkes öteye beriye gitmeye başladı. Kültür Sarayı'nın arka tarafında boşluk vardı, kimileri oralara doğru alanı genişletmeye başladı.

Ondan sonraki atışlar otel tarafından geldi. İkinci grup atışlar daha net geliyordu ama havaya atılıyordu. Direkt insana atılmıyordu. Panikletmek için atılıyordu ve insanlar tamamen kontrolden çıktı. Herkes kendi bulunduğu yere en yakın çıkış noktası neresiyse oraya daldı.

Biz Gümüşsuyu ve Kültür Sarayı'na yakındık, o tarafa yöneldik. Herkesin birbiriyle, tanıdıklarıyla, ailesi ve grubuyla irtibatı koptu. Herkes birey olarak hareket etmeye başladı. İnsanlar gözlerine çarpana yardım ediyordu. Mesela biz yalnız kalmış çocuklar, yaşlılar gördük, onlara yardım ettik. Topluyoruz, götürüyoruz, şuradan gidilir, buradan gidilir diye yol gösteriyoruz. İstanbul'u, yolları fazla bilmeyen insanlar da vardı. Mesela Ankara TÖB-DER'den arkadaşlar vardı.

Amaç sola "Birlik olursanız böyle ezeriz" mesajını vermekti

Silah atışlarının panik amaçlı olduğu belli. Bizi hedef alsa hepimizin ölmesi lazımdı çünkü kürsünün yanındaki açık alandaydık. Öldürme amaçla atılsaydı yüzlerce insan ölürdü.

Polisler Kültür Sarayı'nın arkasında toplanmışlardı oradan alana girdiler. Sonra bizim kürsü tarafından da girdiler. Meydanı boşaltmak istiyorlardı herhalde ama zaten kaçan insanların üstüne gidiyorlardı. E, insanlar zaten kaçıyor. O gelmese de gidecek. Yani düzen sağlamayı değil meydanı hızla boşaltmayı, insanları dağıtmayı hedeflemişlerdi. İşte o hızlı boşaltma ânında ikinci kaos başladı, panzerler alana girdi. Sonuçta insanlar Kazancı Yokuşu başında birbirlerini ezerek sıkıştı.

Zaten istenen de planlanan da eminim oydu. Önemli olan kitleyi önce terörize sonra pasifize etmekti. Tüm Türkiye 1 Mayıs'ı Taksim Meydanı'ndan izliyordu. Burası 300-400 bin kişiyi alacak bir arena. Bunun gücü, verdiği mesajı, simgesi önemli. Bu olayı tasarlayanların kurgusu da bana göre, sol, sosyalist, komünist insanlara birlik olmayın, biz böyle ezeriz, dağıtırız mesajını vermek, bunu beyinlere işlemekti.

Sol bu provokasyonun mutfağında pay sahibi olmasının hesabını vermedi

Sol içinde hiçbir kesimde bu olayın ciddiyeti boyutunda tartışıldığını görmedim. Eleştirilerim bir de bu yöndedir sol gruplara.

Şöyle tartışılmalıydı. Yani bu saatte, bunca deneyimlerden geçmiş insanlar olmamıza rağmen, devletin provokasyon mutfağında niçin payımız var? Bunun hesabı benim istediğim boyutta verilmedi. İster DİSK, TKP olsun ister diğer gruplar, hepsinin bu çorbada tuzu var.

Amaçları sadece 1 Mayıs'ın kutlanması mıydı, yoksa ideolojik hâkimiyet ilanı mıydı? Kitlesel eylemlerde hep bir öncülük yarışı yapılırdı. Öncülüğü ele geçirdin mi, gelecek döneme senin etiketin konuyordu, etkin oluyordun. TKP'nin de, TİİKP'nin de, diğer örgütlerin de mücadelesi bunun içindi. O günkü 1 Mayıs bu mücadelenin markasıydı. Herkes o marka için yarışıyor oradaki o fotoğrafta yer almak istiyordu.

İşte bunun hesabını vermediler. Bu davranışlarınla sana karşı çıkan, karşı duran bir yapıya yardımcı oldun mu, olmadın mı?

Yani benim ideolojik olarak anlaşamadığım kişiler olabilir, onlarla karşılıklı mücadele edebilirim. Ancak onların devlet tarafından cezalandırılması beni rahatsız etmeli. En çok çekiştiği ideolojik hasmının bile devlet tarafından cezalandırılması, diğer siyasi ideolojileri rahatsız etmeliydi. O zaman kendini sorgulamalıydı, devlet onu niye seçiyor da beni seçmiyor diye.

Bu bir kısırdöngü. Türkiye solunun hastalıklardan, özellikle küçük burjuva zihniyetinden hâlâ kurtulamadığını görüyorum.

Böyle bir eyleme kalkışırken insanlar deneyimlerini ortaya koymalı ve olacakları öngörebilmeliydiler. Mesela 1968'lerde bize 1951 tevkifatının, 1940'ların sol hareketlerinin deneyimlerini kimse aktarmadı. Biz her şeyi kendi tırnaklarımızla kazıyarak öğrenmek zorunda kaldık. Bizden önceki sol hareketler dar kapsamlı hareketlerdi ve ketumiyet nedeniyle deneyim ve birikim bize aktarılmadı. Bunun psikolojik tarafı da var, sır tarafı da var. Birtakım sırlar açıklansaydı belki bazı saygınlıklar suya düşecekti.

Sonuç olarak biz her şeyi kendimiz yeniden öğrenmek zorunda kaldık ve çok ağır bedeller ödedik. Biz ister THKO ister THKP-C olsun eylemlere, sosyal kitle hareketlerine, işin ABC'siyle başlamak zorunda kaldık.

Dev-Genç olarak gitmediğimiz köy, gitmediğimiz mahalle kalmadı. Oysa Dev-Genç parti falan değildi. Ama halk Dev-Genç'i en büyük parti diye biliyordu. Bunu biz yaptık, Dev-Genç yaptı. Yanlışlarımız tabii oldu. Yanlışlarımızı da söylemesek zaten gelecek nesle ne bırakacağız? İYÖD (İstanbul Yüksek Öğrenim Derneği) kurulurken ben bunları söyledim o çocuklara. Yani Dev-Genç gibi bir platformdan gelen böyle bir miras vardı 1970'lere girildiğinde.

Ama o deneyimlerden hiç yararlanılmadı 1977 1 Mayısı'na hazırlanılırken.

Sonuçta devlet 1976'dan sonra solun yükselişinin kontrol edilemez noktaya geldiğini görünce 1 Mayıs 1977 olayını organize etti. Topluma, yerinde otur, fazla ileri gitme yoksa sonun böyle olur denildi ve ardından 12 Eylül'e gelindi. Dolayısıyla ben 1 Mayıs 1977'yi 12 Eylül mutfağından çıkan bir ürün olarak görüyorum. Onun malzemecileri o siyasi gruptan da olmuştur, bu siyasi gruptan da olmuştur. Her siyasi gruptan olmuştur. Çünkü böyle bir organizasyona malzeme olabilme potansiyeli hepsinde vardı.

■

Sonsöz

Önsözde, kitabı hazırlama nedenlerimi sıralarken, 1 Mayıs 1977 katliamının her grup ve görüşten en geniş anlamıyla sol içinde yeterince tartışılmadığını, daha da önemlisi yeterince özeleştirisi yapılmadığını öne sürmüş, "Türkiye ve dünyanın geleceğine ilişkin çözümlemelerde, sola hâlâ misyon yüklüyor ve şans tanıyorsak eğer solun, öncelikle 1 Mayıs 1977 katliamından çıkarılacak derslere ihtiyacı olduğunu düşünüyorum," demiştim.

Kitapta yer alan anlatımlarıyla 1 Mayıs 1977 öncesine, olay gününe ve sonrasına değinen, meseleyi –kaçınılmaz olarak– Türkiye solunun geçmişten bugüne yaşadığı değişimlere kadar geliştirerek katkıda bulunmaya çaba harcayan on üç konuşmacıya teşekkür ediyorum.

Leman Fırtına ve 1977'de henüz 19 yaşında olan Doğan Ülgen dışında hemen hepsi 1 Mayıs 1977 katliamı sırasında çeşitli sol grupların önde gelen isimleri olan ve o günü alanda veya civarında yaşayan konuşmacılarla 33-35 yıl sonra yapılan bu söyleşilerde eleştirinin yanı sıra bir "özeleştiri" vurgusu var mıydı?

Bu soruyu, okurlar kendi bakış açıları ve pozisyonlarına göre yanıtladılar veya yanıtlayacaklar.

Aynı soruya ilişkin doğal ki benim de kendime göre yanıtlarım var ancak onları dile getirecek değilim. Amacım belgesel kitap hazırlayarak 1 Mayıs 1977 katliamı konusunda bugünden geçmişe uzanan bir tartışma platformu oluşturmaktı. Bunu bir nebze olsun başarabildiysem ne mutlu...

Kısaltmalar listesi

AP	Adalet Partisi
Aster-İş	Askeri Tersaneler ve İşyerleri Sendikası
Bar-Der-İş	Bağımsız Bağırsak ve Deri İşçileri Sendikası
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
Dev-Genç	Devrimci Gençlik
Dev-Lis	Devrimci Liseliler Birliği
Dev-Sol	Devrimci Sol
Dev-Yol	Devrimci Yol
DGB	Devrimci Gençlik Birliği
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
EMEP	Emek Partisi
Genel-İş	Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası
İGD	İlerici Gençlik Derneği
İYÖD	İstanbul Yüksek Öğrenim Derneği
MDD	Milli Demokratik Devrim
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MLSPB	Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği
MSP	Milli Selamet Partisi
OLEYİS	Otel Lokanta ve Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası
ÖDP	Özgürlük ve Dayanışma Partisi
POL-DER	Polis Derneği
TEP	Türkiye Emekçi Partisi
THKO	Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP-C	Türkiye Halk Kurtuluş Partisi - Cephesi

TİKP	Türkiye İşçi Köylü Partisi
TİİKP	Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi
TİKKO	Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TİP	Türkiye İşçi Partisi
TKP	Türkiye Komünist Partisi
TKP-ML	Türkiye Komünist Partisi-Marksist Leninist
TÖB-DER	Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği
TSİP	Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
Türk-İş	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
YDGD	Yurtsever Devrimci Gençlik Derneği

—

KORHAN ATAY

1 MAYIS 1977
İŞÇİ BAYRAMI NEDEN VE NASIL KANA BULANDI?

1 Mayıs 1977'de, Taksim'de DİSK'in düzenlediği işçi bayramı kutlamaları saldırıya uğradı. Kalabalığın üzerine ateş açıldı, kurşunlar yağdı, panzerler yürüdü, 34 kişi öldü, yüzlerce kişi yaralandı... Hükümet, polis, medya sözbirliği etmişçesine yaşananlardan solcuları sorumlu tutarken; sendikalar, DİSK ve sol örgütlerin çoğunda giderek olayın soğukkanlı bir provokasyon olduğu görüşü hakimiyet kazandı. Bu kanlı olay sol hareket üzerinde derin bir iz bıraktı; sol içi kimi bölünmelerin derinleşmesine yol açtı. Aradan geçen yıllara rağmen alanda tam olarak ne olduğu büyük ölçüde karanlıkta kaldı, gerçek failler hiçbir zaman hesap vermedi.

1 Mayıs 1977'de, diğer deyişle Kanlı 1 Mayıs'ta Taksim'de olan bitene ışık tutmaya çalışan, ayrıca öncesi ve sonrasında Türkiye'de yaşananlara değinen belgesel niteliğindeki bu kitap söyleşilerden oluşuyor.

Korhan Atay, o gün orada, Taksim Meydanı'nda ya da meydana çıkan yollarda olan, olayların tanığı, farklı siyasetlerden on üç kişiyle görüştü: Ahmet Sami Belek, Bingöl Erdumlu, Dinçer Doğu, Doğan Ülgen, Feyyaz Kurşuncu, Gün Zileli, Kâmil Arslantürk, Leman Fırtına, Mahir Sayın, Mehmet Karaca, Murat Belge, Murat Tokmak ve Osman Cavit İyigün. Büyük çoğunluğu o sırada içinde yer aldıkları sendika, grup ve siyasi hareketlerin etkili isimleriydi.

1 Mayıs 1977'nin, öncesi ve sonrasındaki yılların, ilk defa farklı perspektiflere söz hakkı tanıyarak çizilmiş çok boyutlu tablosuyla yüz yüze geleceksiniz bu kitapta. Yalanlarla yazılmış bir yakın tarihi düzeltme çabasına katkıda bulunması için...

Metis Siyahbeyaz
ISBN-13: 978-975-342-907-8

Metis Yayınları
www.metiskitap.com